

Günümüz Yazarlarından Gezi yazıları

seferiler

EDİTÖR **ORHAN KURAL**

Bevil
YAYINLARI

Bu kitabın hazırlanmasında kullanılan 8 ağaç yerine Silivri Fenerköy’de Prof. Dr. Orhan Kural ve taş bina bahçesinde 28 ağaç dikilmiştir.

SEFERİLER

Editör
Orhan KURAL

Beril
YAYINLARI

SEFERİLER

Günümüz Yazarlarından
Gezi Yazıları

Editör
Orhan KURAL

SEFERİLER

Hazırlayan
Türkiye Gezinler Derneği

Editör
Orhan Kural

Yayın Yönetmeni
Reha Eray

Kapak Tasarımı
Rasim Aydın

Düzeltili
Korkut Özelsü

Karakalem Resimleme
Atalay Köseoğlu

Baskı
Dinç Ofset
Tel: (0212) 493 33 00
Sertifika No: 15555

© Bu kitabın bütün yayın hakları,
Türkiye Gezinler Derneği'ne aittir.
Tanıtım amaçlı kısa alıntılar hariç, izin
alınmadan kısmen de olsa kullanılamaz,
çoğaltılamaz.

1. Basım, Mart 2018

TÜRKİYE GEZİNLER DERNEĞİ
Tel.: (0212) 518 54 02
kural@itu.edu.tr
www.turkiyegezinlerkulubu.com

ISBN 978-975-9115-24-1

BERİL
YAYINLARI

Gümüşsuyu Caddesi
Odin Sanayi Sitesi
No: 28/437 Topkapı
Zeytinburnu-İstanbul
Tel: (0212) 234 71 48
Faks: (0212) 234 71 49

Kültür ve Turizm
Bakanlığı Yayın
Sertifika No: **11768**

İÇİNDEKİLER

Önsöz	1
Esin Afşar – Monte Carlo, Prenses Kelly ve Gilbert Becaud	5
Bahar Akıncı – Doğum Günümde Petra'da Kurşunların Altında...	15
Aysegül Aldinç – Tatil Züğürdü	21
Çetin Altan – Kırbaçlı Terbiye: Afganistan	27
Coşkun Aral – Kaşgâr Yolculuğu	35
Attila Atasoy – Uzak Doğu Müslümanları	45
Mustafa Balbay – Cebelitarık'ta Rüzgâra Karşı	57
Nermin Bezmen – Köklere Seyahat	71
Aydın Boysan – Azor Takımadaları	81
Erol Büyükburç – Bir Turne Anısı	95
Gülten Dayıoğlu – Filipinler / Manila	101
Atilla Dorsay – Kahire: Terk Edilmiş Güzel	111
Selin Ekim – Etiyopya'da Omo Vadisi ve Kabileleri...	121
Yılmaz Erdoğan – Kıran Mahallesi İnsanlarım	129
Füruzan – Saraybosna Parçalaniyor	137
Mehmet Genç – Piramitte Bir Gece	151
Müjdat Gezen – Birini Yargılamadan Önce Onun Makosenlerini Giy	163
Hüseyin Gökçe – Pamuk, Altın ve Altın Gibi İnsanlar Ülkesi: Özbekistan	175
Nedim Gürsel – Kurtuba ya da Uzaklardan Gelen Son Emevi	191
Kenan Işık – Babaannenin Sardunyası	199
Attîlâ İlhan – Ah Ulan Paris!	205
İlhan İrem – Dünyalı Çocukların Yeni Yıl Bildirgesi	213
İzzet Keribar – Tanrıların Adası: Bali	221
Alper Kırdal – Vizesiz Cennet: Belgrad	235
Elçin Kısacık – Ne Olacak Bu Japon Gençlerinin Hali?	241

<i>Ayşe Kulin – Bizler Kimlerden İndik?</i>	247
<i>Orhan Kural – Kızıl Ada: Madagaskar, Ölümler ve Tabuları</i>	253
<i>Fatma Günseli Malkoç – Kendine Özgü Ülke: Nepal</i>	267
<i>Nasuh Mahruki – Tsampa / Tibet</i>	277
<i>Alper Metin – Dünyayı Kurtaran Adam</i>	283
<i>Tarık Minkari – İsrail’de Duygu Yüklü bir Anıt</i>	289
<i>Murathan Mungan – Yaz Sinemaları</i>	297
<i>Timur Özkan – İrlanda Seyahatnamesi</i>	303
<i>Cem Polatoğlu – Saklı Cennet: Umman</i>	319
<i>Ali Sami Palaz – Kakumalı Turkanalılar</i>	333
<i>Ali Poyrazoğlu – Tiyatronun Tepesine Türk Bayrağı Diktik</i>	339
<i>Suna Saygan – Lizbon / Portekiz Seyahatim</i>	345
<i>Mehpare Sözenler – Hayallerimin Çin’ini Yunnan’da Buldum</i>	355
<i>Ferhan Şensoy – Mick Jagger’ın Manyaklığı</i>	369
<i>Suat Şimşek – Kalimera Atina</i>	377
<i>Y. Numan Tefek – Hüznümüz Geceye Akar</i>	385
<i>Can Topakoğlu – İlk Yaz Gecesinde Flaminko, El Hamra Sarayı</i>	399
<i>Mina Urgan – Paris</i>	405
<i>Buket Uzuner – Anafartalar Köyünde Özel Bir Kadın: Emine Nine</i>	423
<i>Tuğçe Yılmaz – Altı Yanan Üstü Donan Buzlar Ülkesi: İzlanda</i>	429
<i>Banu Demir – Kızıl Topraklara Yolculuk</i>	441
<i>Ahmet Coşkunaydın – Evliya Çelebi, Rüya ve Bangladeş</i>	447

Önsöz

Gezi bir “tutkudur”. Bir kez bu tutkuya kapılmaya görün, artık yerinizde duramazsınız. Bir gezi bitmeden bir yenisini düşlersiniz. İlk fırsatta tekrar yollara düşmek için can atarsınız. Her sabah yeni bir coğrafyada uyanmanın o heyecanı var ya! İşte, biz gezginleri büyük bir zevkle bilinmeyene sürükleyen de o rüzgâr değil midir?

Gezmek yürek ister, fedakârlık ister! Gezgin barışçıdır, doğayı sever, ekosistemi korumaya çalışır, yaratıcıdır, biraz yalnızdır, biraz tutkulu ve biraz da çılgındır. Bir gezide her şey çok güzel, saat gibi düzenli olursa gezi sonrası anıları da aslında o denli sönük olur. Neyi hatırlayacak, neyi anlatacaksınız ki? Onun için, gezgin biraz çılgın, biraz da maceraperest olmalıdır.

Gezgin ruhunun geniş bir kitleye ulaşmasını sağlamak amacıyla toplumumuz tarafından sevilen, başta edebiyatçılarımız olmak üzere, değişik sanat dallarındaki değerli dostlarımıza ulaşıp onlardan yazılarını istedik. Doğrusu bu denli katılım ve ilgiyi şahsen beklemiyordum. Bu kitabın oluşumunda katkısı olan “tüm yazarlara” çok ama çok teşekkür ederim. Bu kadar kıymetli imzayı bir kitabın sayfalarında bir araya getirmek kolay bir iş değildi. Ayrıca okuyucular, geniş bir yazar kadrosundan farklı diyarları

tanıma, değişik duyguları tatma imkânını bulacak. Bunun için de çok mutluyuz. Görevimizi yaptığımıza inanıyoruz. Bu yeni kitabı artık “Sefername” olarak adlandırmak istemedik.

Nice mutlu ve farklı coğrafyalarda uyanmanız dileği ile...

Orhan Kural

Editör ve Türkiye Gezinler Derneği Kurucu Başkanı

Ocak 2018

***Artık bazı yazarlarımız ne yazık ki
aramızda değil. Eminim onlar da
bizlerle yollara düşüyordur.
Erol Büyükburç, Mina Urgan, Çetin
Altan, Attilâ İlhan, Tarık Minkari vd.***

***Not: Yazarlardan aldığımız özgeçmişler, 2007 yılında bize
ulaşmış olup bu kitaba aynen alınmıştır.***

***Monte Carlo, Prenseler Kelly ve
Gilbert Becaud***

Esin Afşar

İtalya doğumlu olan Afşar, Ankara Devlet Konservatuvarı Piyano Bölümü mezunudur. Maria Callas'ın da hocası olan Madam Hidalgo'dan konservatuvarda şan dersleri aldı. Devlet Tiyatroları'nda 12 yıl tiyatro oyunculuğu yaptı. 1969 yılında Dario Moreno ödülünü alan Afşar, yine aynı yıl Romanya Braşov Uluslararası Müzik Festivali'nde "Eleştirmenler Ödülü"nü almaya da hak kazanmıştır. 1969 yılında Prens Grace Kelly'nin davetlisi olarak Monte Carlo'da konser verdi. Aynı yıl Jacques Brel ile Fransa'da "Yılın En İyi Şarkıcısı" ödülünü paylaştı.1970 yılında Türkiye'de yılın şarkıcısı seçilen Afşar, birçok başarısıyla Türkiye ve dış ülkelerde ödüllere lâyık görülmüştür. Örneğin Bulgaristan Altın Orfe Yarışması'nda 1970 yılında 3. oldu. Yurt dışında birçok konser veren sanatçının, 1995 yılında yayınlanmış "Anılar Yanıltır mı?" isimli bir gezi anıları kitabı bulunmaktadır. Ayrıca sanatçının "Esin Alaturka", "Jazz Yorumu ile Aşık Veysel", "Özlem", "Yunus Emre", "Mevlâna" ve çocuklar için yaptığı "Pembe Uçurtma" adlı albümleri de bulunmaktadır.

** Bu bölüm, Esin Afşar tarafından kitabımız için özel olarak kaleme alınmıştır.*

Onuncu Televizyon Festivali nedeniyle *Prenses Grace Kelly*'nin davetlisi olarak gidiyorum *Monaco*'ya. TV filmlerinin yarışacağı bu bir haftalık festivalde bir de konser bölümü vardı. Konserde Josephin Baker, Gilbert Becaud ve ben vardım.

Josephin Baker o sıralarda oldukça yaşlıydı; ama hiç yaşını göstermiyor, hâlâ güzel vücudunu, bacaklarını sergileyen giysisiyle âdeta genç kızlara taş çıkartırcasına sahnede dans ederek şarkı söylüyordu.

Monte Carlo'da muhteşem bir otelde kalıyorduk. Bu bir hafta sürecek olan festival için *Sabiha Keyn*'in hazırladığı muhteşem kostümleri (*her gece ayrı bir kostüm*) gala gecelerinde giyecektim. Sahnede de *Zuhal Yorgancıoğlu*'nun Kars yöresinden modernize ettiği, beyaz üstüne siyah motifli, mini etekli, yine aynı motiflerle bezenmiş beyaz diz üstüne kadar çizmeli giysiyi giyecektim.

Yaptığım müzikle giysilerimi özdeşleştiririm ve olaya bir bütün olarak bakarım. Benim müzikte yaptığımı, Zuhal Yorgancıoğlu modada yapıyor. Mesela, kendi türkümü, Yves Saint Laurent giysisiyle özellikle dış ülkelerde seslendirdiğimi düşünün.

Festivale katılan birçok ünlü arasında Claudia Cardinale de vardı. Kendine özgü kısık sesiyle, bu esmer güzeli İtalyan yıldız, ne yalan söyleyeyim *Prenses Grace*

Kelly'nin asil güzelliği karşısında sönük kalmıştı. Grace Kelly sonradan olma değil, doğuştan asil bir kadındı. Onurumuza verdiği resepsiyonda alçak gönüllülüğü ve güzelliğiyle herkesi büyülemişti. İstanbul'a gelmek istediğini; ama çocuklarını bırakmadığı için gelemediğini söylerken çok içtendi. (*Çocukları o yıllarda henüz küçüktüler.*) Prens Rainier de şakaklarına düşen hafif kırılmış saçlarıyla hoş bir adamdı.

Daha önceki önemli bir olayı anlatayım sizlere. Paris'te Barclay Plak Şirketi ile üç yıllık bir sözleşme yapmıştım. Monte Carlo konserim sebebiyle Barclay benim için büyük beyaz, lila renkli nefis bir afiş hazırlamıştı. Afişte "Grand Vedette Turc Esin Afşar" yazılı idi. Anlaşmaya göre bu afişler, Monte Carlo sokaklarına asılacaktı.

O sabah bir telefon gelmişti. Festival organizatörü, binbir özürle benim afişimi asamayacaklarını söylüyordu. Gerekçe de şuydu: Gilbert Becaud, "Eğer o Türk'ün afişlerini asarsanız ve de benim ismimi onunkinden 40 kez daha büyük yazmazsanız bu konsere çıkmam!" demiş.

Hoppala! Dünya çapında ünlü Becaud'nun, Esin Afşar'ı kıskanacak hâli yok ya! Ne menem iştir bu?

Basınla söyleşi yapmak için otelin lobisinde bir araya geldik.

Becaud'ya dönüp "İsminizin 40 kez daha büyük yazılmasını istemişsiniz. Çok üzüldüm. Oysa ben sizi 100 kez daha büyük zannediyordum" dedim. Eveledi geveledi, doğru dürüst bir yanıt veremedi. İşin aslı sonradan öğrenildi. Dediklerine göre Gilbert Becaud, meğer Ermeni asıllı imiş.

Sanat yaşamımda birkaç kez aynı nedenle engellemelere uğramışım.

Ertesi gün ünlü Monte Carlo Kumarhanesi'nde makinelerde şansımı denerken (*Rulet çevirecek hâlim yoktu ya!*) Becaud, hafiften kur yaparak “Aşkta kazanıyorsunuz galiba?” diye sorduğunda, “Evet! Kocam beni çok seviyor” diye alaylı bir biçimde yanıtlamıştım.

Konser gecemizde bana ünlü *Amy Barelli Orkestrası* eşlik ediyordu. Seslendirdiğim parçalardan biri de “Üsküdar” idi. Ama çok değişik bir yorumla okudum. Düzenlemeyi de *Andre Keer* yapıyordu. Bir bölümünde doğaçlama yaptığım blues’u çok beğenmiş, hemen notasını yazıp parçaya eklemişti. İlk kez seslendirecektim Monte Carlo’da.

İzleyiciye giysim ve de repertuarım ilginç gelmiş olmalı ki, konser sonunda bütün salon ayakta alkışlıyordu. İşin garibi, Becaud’ya bana gösterilen ilgi gösterilmemişti. Hani neredeyse “Alma mazlumun ahını, çıkar aheste aheste” diyesim geliyordu. Ne var ki aheste aheste değil, çabuk çabuk çıkmıştı ahım.

Monte Carlo’daki Onuncu TV Festivali’ne Türkiye henüz bir filmle katılacak durumda değildi o yıllarda; ama Türkiye’den jüri üyesi olarak TRT Yönetim Kurulu Başkanı olan ağabeyim Suat Sinanoğlu da katılmış meğer. İşin enteresan tarafı ikimizin de birbirimizden haberi olmadığından, orada karşılaşınca pek şaşırmıştık.

Benim ağabeylerim ilginçtir. Bu gibi durumlarda bana yararları olacakları yerde hep zararları olmuştur. Örneğin, bir festivale katılmak üzere TRT benim ismimi verdiğinde ağabeyim, “O, festivallere çok gidiyor, başkasını gönderin!” diye karşı çıkmış. Ama Monte Carlo’daki konserimden sonra beni içtenlikle kutladığını da buradan açıklamalıyım.

Yale Üniversitesi’nde profesör olan ağabeyim Oktay Sinanoğlu da 35 yılı aşkın bir süredir Amerika’da olmasına

karşın, bana konser verdirmek için en küçük bir çaba göstermemiştir. (Ta ki “Yunus Emre” yılı nedeniyle Kuzey Amerika konserlerim için Kültür Bakanlığı ve Amerika’daki üniversite öğrenci dernekleri devreye girene dek.) Amerika’ya gittiğim zaman da ağabeyim âdeta hazıra konmuş ve oradaki konserlerimden birkaçını izleyip benimle gurur duyduğunu söylemiştir, o kadar. Ama pozisyonundan yararlanıp, işe yarar yaramaz demeden sülalesine kol kanat gerip, onları civcivler gibi etrafına toplamasındansa, benimkileri yeğlerim doğrusu! (Her ne kadar dürüst insanlara madalya verilmiyorsa da!..)

“Bir hafta boyunca her gece bir gala vardı” demiştim. Erkan Özerman bana bu galalarda, her gece ayrı bir giysi giydirdiyordu ve de hemen hemen salona en son biz giriyorduk. Bu bana çok ters geliyordu. Ama Erkan her seferinde, “Ben bu taktikleri Dario Moreno’dan öğrendim. Neyine gerek, sen beni dinle!” diyordu.

Gerçekten de biz salona girdiğimizde bütün başlar bize çevriliyordu. “Türk, bu gece acaba ne giydi?” merakı içindeydiler. Festival sonunda açıklandı ki “En İyi Giyinen Sanatçı” seçilmiştim. Yaşasın Zuhal Yorgancıoğlu, nur içinde yatsın Sabiha Keyn!

Romanya

Romanya’da bir kayak merkezi olan *Brasov*’da yapılan uluslararası şarkı yarışmasına katılmak üzere yola çıkıyorum. Aylardan şubat. Hava soğuk mu soğuk.

Ünlü bestecilerimizden Muammer Sun’un, Ömer Hayyam’dan bestelediği “Seni sevdim diye kınarlarsa beni”

isimli bestesi ve bir Romen bestesi olan “Of inimioare” ile katılacağım yarışmaya.

Bir hafta sürecek olan bu festivale, yarışma dışı davet edilen birbirinden ünlü sanatçılar da var. Aklıma gelenleri hemen sıralıyorum: Connie Francis (*Amerikalı*), Claude Nougaro (*Fransız*), Marie Laforét (*Fransız*), Ewa Demarczyk (*Polonyalı*), Joe Dolan (*İrlandalı*) ve Juliet Saget (*Fransız*).

Claude Nougaro’yu ise ilk kez Romanya’da izledim. Fransızların bu ünlü şarkıcısı, o zamanlar oldukça genç yaşlardaydı. Müziği bana çok ilginç, kendine özgü ve etkileyici gelmişti. Şarkı söylerken mim de yapıyordu bazen. Yıllar sonra Paris’te gördüğümde ise caz söylemeye başlamıştı ve artık zirvede olan olgun bir sanatçydı.

Ewa Demanczyk de beni en çok etkileyen sanatçı olmuştu. Aynı zamanda mimar olan bu kadın, sahnede inanılmaz etkileyici bir şarkıcıydı. Siyahlar içerisindeki bu kadın, hiç hareket etmeksizin yalnız yüz ifadesiyle şarkı söylüyordu. Polonya dilinde söylediği şarkılar, dilini anlamadığım hâlde beni inanılmaz etkilemişti. Âdeta büyülenmiştim. Bu güçlü sanatçı, özellikle bir şarkısında ağlamakla gülmek arasındaki oyunu ve ses rengiyle beni hem etkilemiş hem şaşırtmıştı. Programı sona erdiğinde ise gözlerimden süzülen yaşlarla ayağa fırlamış ve çılgınlarca onu alkışlamıştım. Önce bu durumumdan utandım ama çevreme baktığımda –jüri üyeleri de dâhil olmak üzere– herkesin kendisini ayakta alkışladığına şahit oldum. Topluluğunun da mizansenleri gayet ilginç ve oldukça ölçülüydü. İster istemez ülkemi ve de grupların sahne disiplinsizliğini düşündüm. Bu işler; disiplin, kültür ve de eğitim gerektiriyor pek doğaldır ki...

Bizdeki gibi kolay olmuyor bu işler. Ağzından sakızını atıp, bacağı ve göğsünü açıp sahneye fırlatarak şarkıcı olmak yalnız bizim ülkemize has ne yazık ki! (*Gerçek sanatçılar üstlerine alınmasın!*)

Ewa Demarczyk'i üstlenip buraya getiren, jüri üyelerinden İsveçli yaşlı bir adamdı. Bize böyle bir sanatçıyı dinleme fırsatı verdiği için kendisine teşekkür ettiğim zaman İsveçli jüri üyesi: "Olur mu? Asıl ben size teşekkür ederim, böyle bir sanatçıyı anlayıp takdir ettiğiniz için" deyip acı acı gülerken ilave etti: "Paris'te maalesef bu kadını hiç mi hiç anlamadılar. Olimpia'da jonklörlerden önce çıkardılar onu."

Oysa büyük isim olan, *Marie Laforét* için bile ondan sonra sahneye çıkmak talihsizlik sayılırdı.

Yarışmacı olan *Julie Saget*, çok sempatik, hayat dolu, hatta çılgın bir kızdı. Ufacık tefecik bu çılgın şarkıcı için, "Olsa olsa bu kız sahnede rock söyleyip dans eder" diye düşünüyordum. Oysa öylesine şaşırttı ki beni, sahnede izlediğimle özel yaşamında tanıdığım Julie, sanki ayrı iki insandı.

Sarı saçlarını ensesinde toplamış, düz, sade siyah bir giysi ile sahneye çıkan Julie Saget, daha ilk anda saygı uyandırıyor izleyenlerde. Müziği çok ilginç ve kendine özgü idi. Şarkı sözlerini kendi yazmıştı. Daha sonra dostluğumuz ilerlediğinde bana imzalı bir plağını vermiş ve bütün şarkılarının sözlerini kendisinin yazdığını söylemişti. Yine onunla Bulgaristan'da karşılaştık; ben Türkiye'den, o Fransa'dan yarışmaya katıldık. Yıllar sonra da benim Fransa'daki konserime gelecekti.

Benim yarışma günüm geldiğinde, Türkçe sözlerle söyleyeceğim, Romen şarkısının ilk dördlüğünü Romence söylemem için ısrar etti orkestra şefi. Bunu benden dostça

istemişti. Ben de ezberlemeye çalışmıştım. “Of inimiore, deçe mi separe ki nioptaimore...” filan gibi bir şeyler. Hayy Allah! Bir sözcüğü, birden unutuverince mezür (ölçü) kaçırmıştım. Bu yüzden de dereceye girememiş ve “Kritik ödülü” denen basın ödülünü almıştım. Özellikle seslendirdiğim Muammer Sun’un bestesi çok beğenilmiş, başka ülke sanatçıları tarafından da satın alınmak istenmişti.

Ertesi gün izleyici olarak yarışma salonuna girdiğimde ise bütün jüri, ayağa kalkarak beni saygıyla selamlamıştı. Aslında daha büyük bir ödüle lâyık olduğumu söylemişlerdi.

TV programları, radyo programları yaptım ertesi gün. Braşov Dağları’nda *Yunus Emre*’den “Bana seni gerek seni”yi söylemiş, donmamak için de bütün TV ekibi ve ben konyak içmiştik. Güzel anılar ve dostluklarla ayrılmıştık Romanya’dan.

***Doğum Günümdede Petra'da,
Kurşunların Altında...***

Bahar Akıncı

Anne babasının; “Doğumun son ayına girdik, bir daha tatile çıkamayız” düşüncesi ile çıktığı yıllık izin sırasında, Antalya’da Erken doğdu. 9 Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Metin Yazarlığı Bölümü’nde okudu. İstanbul ve İzmir’in önde gelen reklam ajanslarında reklam yazarı, stratejist ve kreatif direktör olarak çalışıp bir süre de New York havası soludu. Kentsel pazarlama alanında uzmanlaştı.

Hürriyet Ege ile Hürriyet gazetesindeki köşesinde, her pazar şehir ve insan gözlemleri kaleme almakta. Dünyanın altı kıtasında birden yayınlanan, dünyaca ünlü seyahat dergisi “Cond Nast Traveler”ın Türkiye sayısına, Türkiye izlenimlerini yazıyor. Dünyanın farklı hava yolu markaları için “az keşfedilmiş uzaklara” seyahat ediyor, yazıyor ve fotoğraflıyor.

Yazı ve fotoğraflarını, www.baharakinci.com internet sitesinde paylaşıyor. Dört yıldır yaptığı Ege yolculuklarının bir ürünü olan “İki Kıyı Başka Ege” isimli kitabının raflarda yer almasını hayal ediyor.

Tarih, 1 Mayıs 2013... Sıcak ve bunaltıcı bir *Ürdün* öğleden sonrası. Ancak son 5 yıldır Ortadoğu'ya öylesine büyük bir iştahla kafayı takmışım ki; ne Arap Baharı, ne bölgede yaşanan olumsuzluklar ne de tek başına dolaşan bir kadın gezgin olmam beni durdurabiliyor. 2008 yılında Beyrut'la başlayan Ortadoğu maceram, savaş öncesi Şam, Halep, Kabil, Kudüs, Doha, Tahran, Şiraz ve nihayet Amman ile devam etmekte o sıralar.

O yılki doğum günüm için tek bir hedefim var; kayalara oyulmuş gül şehri Petra'da olmak ve onlarca memleketten, binlerce insanla; şehrin kumdan tabanına yayılmış yüzlerce mum eşliğinde, Nebati'lerden kalma dev tapınakların önünde meditasyon yapmak! (*Bu yolculuk sonrası "ben" ve "meditasyon" kelimelerinin bir araya gelmesinin artık imkânsız olduğunu iyice anlamış olacağım.*)

Sıcak bir öğleden sonra Amman'dan kalkan minibüse biniyorum. Yolculuk yaklaşık 4 saat sürüyor. Benim dışımda bir aile, beni yalnız bırakmayan 5 gezgin arkadaşım, şoförümüz ve yan koltuğunda hem Arapça hem İngilizce bilen gençten bir yolcu daha var. Hepimiz bu kadarız.

İki gün Amman'da konaklamış ve ortasından antik tiyatro geçen bu şehre hayran kalmış olarak biniyoruz midibüse. Yolculuğumuz güneye. Ürdün'ün "Lut Gölü" ile

“Akabe Körfezi” arasında yer alan, M.Ö. 400 yılına tarihlenen ve aynı zamanda dünyanın 7 harikasından biri olarak kabul edilen “Petra” kentine.

Sarı, kerpiç evler geçiyoruz yol boyunca... Amman’ın güneyinde yer alan lüks malikâneleri ile ünlü mahallesinden çıktuktan sonra başlıyor sarı-kerpiç bu dünya. Fakirlik, çıplak ayaklı ve yırtık elbiseli çocuklarla kendini ilk kez ele veriyor. Birkaç küçük bakkal, bir iki oto tamircisi ve lastikçi, bir de beyaz eşya tamircisinden ibaretmiş gibi duruyor bölgedeki bütün ekonomi... Geri kalan sıcak, güneş ve başıboş, sıska sokak köpekleri... Ama bu bile, bir film karesinin içinden geçiyorsun hissi yaratmaya yetiyor bünyede. Yapacak bir şey yok, Ortadoğu’da olmayı seviyorum. Ortadoğu insanını ve kültürünü önemsiyorum.

Aracımız yol aldıkça, kimimiz kulağındaki minik kulaklıklarla müzik dinliyor, kimimiz bulmaca çözüyor, birkaçımız öndeki İngilizce bilen yolcu ile bölge hakkında sohbet ediyor. Saat 19:00 sularında Petra’da olacağız. Sırt çantalarını ve küçük valizleri otele fırlatıp Petra’ya doğru koşmak niyetimiz.

Derken yumuşak bir frenle duruyor aracımız. Herkes birbirine bakarken, şoför İngilizce bilen çocuğa (*ismi Abbas’mış*) Arapça açıklama yapıyor. Abbas da bize dönüp diyor ki: “Kum fırtınası görmüş ileride, köy yoluna sapacağız. Yolumuz yaklaşık 45 dakika uzayacak ama yapacak bir şey yokmuş!”

“Olsun” Diyoruz ve Maceramız Başlıyor!

Henüz asıl maceranın bu olmadığına dair en ufak bir fikrimiz yok.

Köy yoluna sapıyoruz az sonra... Herkes “konuşmasına”, çocuklar “ağlamasına”, şoför ailenin babasıyla hararetle “muhabbetine”, biz Abbas’a ülke hakkındaki meraklı sorularımızı sıralamaya devam ediyoruz. Aradan bir saat filan geçmiş olmalı ki acı bir frenle oturduğumuz koltuklardan öne doğru savruluyoruz. Şoför Arapça, Abbas ise İngilizce “Yere yatın, yere yatın” diye bağırmağa başlıyor! Kendimizi küçücük midibüsün zeminine atıyoruz üst üste ne olduğumuzu anlamadan... Havada kurşun sesi gibi vızıldayan sesler, çok ileride patlama sesleri ve bağırışlar. Bizim gibi yaklaşık 10 araç da arka arkaya durmuş durumda.

Kısa bir sessizliğin ardından yattığım yerden başımı kaldırıyorum, yavaş yavaş herkes doğrulmaya başlıyor. Midibüsün içinde derin bir sessizlik. Şoför, koltuğundan atlayıp önümüzdeki araçların arasına saklana saklana ne olduğunu öğrenmek için ön taraflara doğru ilerliyor. Az sonra nefes nefese geliyor. Abbas da kesik kesik bize tercüme ediyor olanı biteni...

Yolda yaklaşık 30 yıldır yaşanmayan bir şey olmuş ve bir kilometre ötedeki iki karşı köyün aşireti, “su” sebebiyle birbirine girmiş. Bildiğiniz silahlı çatışma! “Jandarma gelip durumu kontrol altına alana ve yol açılana dek buradayız” diyor Abbas!

Al Sana Doğum Günü...

Üç saat daha geçiyor; hava karardı kararacak. Doğum gününde Petra gecesini (*gezginler ve Ürdün Turizm Ofisi, “Petra Night” diyor*) vazgeçtim; geceyi bari bu midibüs içinde geçirmek zorunda kalmamak... Hava giderek serinliyor

güneş çekildikçe. Yola iniyorum. Durmuş araç konvoyunun arasından yürümeye başlıyorum.

Tam bir mesire yeri havası var. Bagajdan kilimler çıkmış, yollara atılmış, tavlalar açılmış, hatta kahve makinesi ile tüpte çay kahve kaynatan bile var. Âlemin keyfi yerinde, bense aklımı kaçıracam!

Araca dönüyorum, hararetli hararetli bir şey tartışıyorlar. “Nedir?” diyorum bizimkilere. Şoför, “Başka bir yoldan dolaşırsak Vadi Rum Çölü’ne varabilir, geceyi bir Bedevî kampında geçirebilir ve ertesi sabah da Petra’ya varabiliriz” diyormuş. Tabii biz de çaresiz kabul ediyoruz. Yaklaşık bir saat daha geçip akşam karanlığı ve soğuğu iyice bastırınca pek çok araç gibi geriye dönüp bizi çöle götürecektir yola doğru sapıyoruz.

Yaklaşık 2 saat sonra, yorgunluktan perişan bir hâlde Bedevî Kampı’na varıyoruz. O geceki misafirperverliklerini, eşi benzeri görülmemiş o doğum günü maceramı ömrüm boyunca unutmam!

Tatil Züğürdü

Ayşegül Aldinç

İstanbul doğumlu olan Aldinç, Marmara Üniversitesi Tatbikî Güzel Sanatlar Okulu Seramik Bölümü mezunu. Yıldız Porselen Fabrikası'nda altı yıl desinatör olarak çalıştı. Aynı yıllarda müzik çalışmalarını amatör olarak sürdürdü. 1981 yılında Modern Folk Üçlüsü ile birlikte "Dönme Dolap" isimli parça ile Eurovision Şarkı Yarışması'nda ülkemizi temsil etti. 1986 yılında "Acımak" isimli televizyon dizisi ile kameralarla tanıştı ve 1987 yılında ilk kez sinema seyircisiyle buluştu. "Katırcılar", "Yağmur Kaçakları", "Ağrı'ya Dönüş", "Gerilla", "Güle Güle" ve "Kahpe Bizans" önemli filmleri arasında sayılabilir. 1988 yılında ilk müzik kaseti "Ve Ayşegül Aldinç"i çıkardı. Sanatçının diğer albümleri: "Benden Söylemesi", "Alev Alev", "Söze Ne Hacet" ve bu sene çıkması beklenen yeni albümü "Nefes". 1999 yılı Mayıs ayından itibaren Sabah gazetesinde "Malûmatfuruş" adıyla köşe yazıları yazıyor. Aldinç ayrıca 1990 yılında İstek Vakfı anketi sonucu "En İyi Kadın Şarkıcı", 1991 yılında Kıbrıs Gazeteciler Cemiyeti "En İyi Kadın Oyuncu", 1996 yılında Gerilla filmi ile Altın Koza "En İyi Kadın Oyuncu" ve yine aynı filmle Magazin Gazetecileri Derneği "En İyi Kadın Oyuncu" ödüllerini almıştır.

** Bu bölüm, Ayşegül Aldinç tarafından kitabımız için özel olarak kaleme alınmıştır.*

Estağfurullah, diyecekseniz; ama ben yine de söyleyeceğim. Galiba yaşılanıyorum! Erken uyanmaya başladım üzerinize afiyet. Sabah beş civarı... Bu, artist taifesi için pek erken bir saattir. Film çekimi ya da yola gidiş yoksa öyle keyfe keder bir uyanış saati değildir, anlayacağınız. Film fikri, ikinci bir emre kadar tatilde görünüyor. Zaten benim çıkamadığım tatile fikirlerim çıkar... (*Karıştırmayalım çünkü sinirim oynuyor.*) Sahiden de neden tatil yapamam bilmem... Öyle alışmışım. Tatil denebilirse eğer yaz ya da kış, konser monser, Allah ne verdiyse çağrılmış olduğum su kenarı, dağ başı, çayır çimen tüm mesire yerlerini tatil sayarım. Yani züğürt tesellisi. Tatil züğürdü tesellisi... Sevgili profesörümüz Orhan Kural Beyefendi ile teşriki mesailerimiz sonucunda birbirimizi pek sevdik. Kendisi -Allah razı olsun- bu kitabın sayfaları arasında benim anım da bulunsun istedi. Amma velâkin “Acep yol hikâyelerimden hangi birini anlatsam?” diye epey bir havale geçirdim, ne yalan söylemeli. Bunun nedeni ise ilk aklıma geliveren yol hikâyemin, şu değerli kitabın sayfaları arasına girecek kadar enteresan olmayışından kaynaklanıyor. Şöyle bir gözden geçirince de insan düşünmenin endazesini kaçırıyor, ta bebeklik günlerine kadar gidiveriyor. (*Hayatın film şeridi gibi gözlerin önünden akması hâli... Tanrı'm! Yoksa ölecek miyim?*)

Çocukluğumun ilk hatırladığım seyahati Adapazarı'na gerçekleşmiş idi. Allah ömürler versin, babam

Adapazarlı'dır. Kendisi bayram ve tatil günlerinde, bizi annemle birlikte derdest edip, trene koyup Adapazarı'na götürürdü. O zaman trenler kara, yollarsa pek uzundu... Yine ömrüne bereket annem, "tek kızı" olduğum için, hasta filan olup ölmeyeyim diye kılık kıyafet işimi pek sıkı tutardı. Lahana gibi giydirilmeden evden dışarı adım atabildiğimi şahsen pek hatırlamıyorum. Trenler kara, mevsimlerden kış... Pek zorluk çekerdim; kaloriferlerin faryab edildiği vagonlarda... Seyahat deyince iliğimin, kemiğimin ısınma hissi bu yüzdendir. Yaz ortasında hiç çekilmiyor bu duygu, his bile olsa! (Siz "*Hisli Duygular*" diye bir film duymadınız mı? Çok ayıp. "*Emmanuel bilmem kaç*" "*Hisli Duygular*" çeviri(!) adıyla oynamıştı sinemalarda.) Konudan konuya zıplamak gibi olmasın; ama sanırım bu kitabın son konuk yazarlarından biri ben olacağım. Yazımı "çöl sıcakları" tabir edilen sıcakların tüm Akdeniz'i sardığı bir temmuz günü yazmaktayım. Bu kitapla birlikte, bu yıl konuk olmadığım proje kalmadı zaten. "Güle Güle" filminden başladım Selmi Andak tribute, Bülent Ortaçgil tribute, "Kahpe Bizans" soundtrack, "Güle Güle" soundtrack albümleri derken, kendi albümümü 2000 yılı Eylül'ü olarak hedeflemekteyim. Siz bu satırları 2000 bilmem kaçta okuduğunuzda çoktan kararınızı vermiş olacaksınız albüm hakkında... Bakın görün işte, araya reklam bile aldık; laf bir türlü yola düşmüyor.

"Çocukluk" dedik, "sıcak" dedik; kara trenin vagonunda klostrifobik klostrifobik oturuyorduk en son. E hadi tren Arifiye, Sapanca ve son durağı olan Adapazarı'na gelsin ve içinden inelim artık. Heyecan içinde babaannelere gidelim. Niye heyecanlanıyoruz? Çünkü babaannem Boşnak olduğundan, börekleri fırına çoktan koymuştur. Ben kıtır kıtır şeyleri çiğnemeyi sevdiğimden (*gergin ruh hâli!*) böreğin

köşe nahiyesinin bana ayrılmış olduğunu tahmin etmekteyim. Yanında ayran da vardır şimdi... Allaaah! “Baba, faytonla gidelim yine n’olur. Hiç olmazsa etrafa bakına bakına gideriz.” Fayton, “Kurtuluş Mahallesi, Uzun Sokağı No.: 40”ın önünde duruyor. Ben bir yandan babaannem ve halamla kucaklaşmakta, bir yandan da burnumu köpekler gibi havaya dikmekteyim. Zira mis gibi kıymalı börek kokuyor içerisi. İşte o müthiş an geldi. Elimle boyadığım kendi imalatım bayram tebriği kartımı “özel ulak”(!) olarak kendim getirdiğimden, bir elimle böreği tutup, öbür elimle de kendisine bu hediyeyi takdim ediyorum. Babaannem pek seviniyor. Asıl sevinç bende. Böreğin tüm köşelerini bitirdim. Ben bir deve enkarnesi miyim neyim? Deve, çöllerde yemek bulamam diye hörgücüne depo edermiş fazlasını. Birde söz konusu olan hamur. *(Buradan da dilerseniz deve ile hamur ilişkisine geçebiliyoruz.)*

“Uyku vakti geldi” diye fısıldaşıyorlar. Zira biraz erken kalktık. Pek de severim kalabalık bir odada mırıl mırıl konuşulurken sedirin üzerinde uykuya geçmeyi.

Sesler azalıyor... Ben gidiyorum.. Sanırım gittim. Rüyamda yolculuğumuzu başa sarıyorum. Annem, kargalar kahvaltılarını etmeden, sabahın kör kandilinde beni uyandırıyor, kat kat giydiriyor. *(Bunu söylemiştim sanırım. Ne denli travmatik bir konu olduğunun altı iyice çizildi mi?)* Trene biniyoruz... Sonrası mı? Valla yazımın sonu, “Anlattım ya veya korkmayın tekrar anlatacak değilim” diye bitiyor. Buna rağmen çok yaratıcı olmasa da, Tanrı gittiğiniz her yolu açık etsin, diye bitirmeyi yeğliyorum.

Kırbaçlı Terbiye: Afganistan

Çetin Altan

Çetin Altan, 1927 yılında İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesi'ni ve Ankara Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Kendisinin yüzlerce mahkemesi dışında hiç kullanmadığı bir de avukatlığı vardır. İlk kitabı "Üçüncü Mevki", 1946 yılında yayımlandı. Altan'ın yarım yüzyıllık yazı yaşamındaki çalışmaları, yazı dünyasının tüm alanlarını kaplar. Hayatı yazılarıyla, yazıları hayatıyla geçmiş bir imza Çetin Altan... Yazdıklarından ötürü ilk tutuklandığında 26 yaşındaydı, son davası açıldığında ise 70. Arada 300'ü aşkın mahkeme, hapislikler, işsizlik, 44 kitap, 35 bin köşe yazısı. Altan'ın romanları: "Büyük Gözaltı" (1973, Orhan Kemal Roman Ödülü), "Bir Avuç Gökyüzü", "Viski", "Küçük Bahçe". Tiyatroda sahnelenmiş eserleri: "Çemberler", "Mor Defter", "Suçlular", "Dilekçi", "Tahterevalli", "Beybaba", "Yedinci Köpek", "Işıkçı", "Telefon Kimin İçin Çalıyor".

** Değerli Çetin Altan'ın izniyle makalesinden derlenerek kitabımıza alınmıştır.*

Afganistan'ı anlatmak kolay değil; fukaranın fukarası bir memleket burası. Temiz pak giyimli kimse yok gibi... Kimi görsen üstü başı dökülüyor, üstelik de pislik içinde... Hele çocuklar, hele çocuklar... Saçları yapışmış, ayakları çıplak, paçavralar içinde... İran'da olduğu gibi bu fakirliğin üzerine tünemiş bir şaşaalı zenginlik de yok. Belki sarayın çevresindeki iki yüz, üç yüz kişi biraz lüks içinde yaşıyor, o kadar...

Afganistan, tarafsız bir devlet. Japonya'dan İsveç'e kadar dünyanın kalkınmış memleketleri ellerinden gelen yardımı yapmak istiyorlar buraya... Teknisyen gönderiyorlar, profesör gönderiyorlar, doktor gönderiyorlar... Tabii yardımda başa güreşenler Ruslarla Amerikalılar... Amerikan sigarasıyla Rus kibriti yan yana satılıyor dükkânlarda...

Kasaba azmanı şehirlerin, ufacık tefecik fukara dükkânları üstünde Amerikan sigaralarının reklamları bir tuhaf görünüyor.

Ne bir gece lokali, ne bir gazino, ne bir pastane... Zaten her türlü içki yasak Afganistan'da... Karanlık kahvehanelerde ciddi ciddi çay içen Afganlılar... Bunların çoğu gizlice afyon çekermiş. Bazıları da kendilerine mahsus kaçak bir içki yapıyorlar. Sokakta pek az kadın göze çarpıyor, onlar da göz kısmında iki parmak kalın tül bulunan, her tarafı kapalı çadıriler içinde... Bol bisiklet, iki tekerlekli atlı araba ve

insanların bir taraftan çekip, bir taraftan iterek götürdüğü yük arabaları...

Sarıklarının kuyruğu sırtlarında sallanan, frenk gömlekleri pantolonlarının üstüne çıkarılmış, beyaz şalvarlı Afganları bisiklet tepesinde görmek, karikatür seyretmek gibi bir şey... İnsan ister istemez gülüyor. Çok da sert huylu bu adamlar, şakaya falan kolay gelmiyorlar...

Bu fukara memleketin en fukara şehirlerinden biri de Kandehar... Bizim bildiğimiz şehirlerin, sönük, döküntülü yerleri şehrin dışına doğrudur... Burada şehirlerin içi de öyle. Yangın yerleri gibi yerlerde tamirci dükkânları... Arabanın etrafına toplanan siyah gözlü çocuklar, sakatlar, biçare adamlar... Dünyanın en geri bölgesi diyorlar Afganistan için, memleketleri hiçbir şey vermiyor bu insanlara... Onlar da tabiatı zorlayacak bir seviyede değiller. Onun için hep birlikte sürünüyorlar...

Kalorifersiz Başkent...

Kâbil koca başşehir. Bütün konforu ve medeniyeti Çeklerin yaptığı otelin içindeki kadar. Bütün şehirde topu topu kaloriferli üç ev varmış, onların da kaloriferi çalışmazmış.

Afganistan'ın Dışişleri Bakanlığının binası bile yıkık dökük. Bizim köşe bucaktaki evkaf dairelerine yahut malmüdürlüklerine benziyor. Neyse ki, yanına bir tane yenisini dikmişler. İnşaat henüz bitmiş. İçinin döşenmesi kalmış yalnız.

Ne yapacaksınız, ayıp değil fakir olmak. Ve Afganistan dünyanın en fakir memleketi. Ancak duyduğumuza göre rüşvet biraz fazlamış. Yabancı olarak Dışişleri Bakanlığına

başvurur da bir şey öğrenmek isterseniz, memleketinizdeki kendi elçiliklerine çekecekleri telgrafın parasını sizden alıyorlar.

Kâbil'in caddelerini Ruslar yapmış. Yalnız bu caddeleri zengin gösterecek büyük binalar ve mağazalar pek yok.

Şehrin ortasından bir nehir akıyor. Nehrin üzerinde köprüler. Benzetmek gibi olmasın ama Roma ile Paris'in de ortalarından birer nehir geçer. Oraları öyle, burası böyle...

Kâbil'de toplam sekiz gün kaldım. Üç gün üç gece otelde, beş gece bizim Büyükelçiliğin misafirhanesinde.

Kâbil'in Pazarı

Kâbil'in en ilgi çeken tarafı pazarı. Küçük küçük dükkânlarla kalpak satanlar, kaya tuzu satanlar, leblebi satanlar, pabuç satanlar, çadırî satanlar. Satıcılar kuyruklu sarıkları, beyaz şalvarlarıyla dükkânların içinde bağdaş kurmuş oturuyorlar. Ne müşteri çekmek için ufak bir faaliyet ne müşteri geldiği zaman bir hareket... Beğendiğin malı sen elinle alıyorsun ve veriyorsun parasını... Afganlı satıcı ne malının propagandasını yapıyor ne pazarlığa yanaşılıyor. Ağzını bile açmadan öyle put gibi duruyor. Hepsi de mübareklerin çıkık elmacık kemikli, üst kapağı şiş, kısık gözlü, seyrek sakallı... Tam Moğol, Özbek, Türkmen tipleri... Bizim aileden gelen bir kanat o taraflara yakın olduğu için, ikiz kardeşmişiz gibi yüzüm yüzlerine benziyor.

Satıcılardan bir tanesine Türkçe sordum:

— Afganlı mısın sen?

— Özbek'im, dedi.

İran'da olduğu gibi burada da Türkçe konuşanlara bayılıyorum. Lehçe değişik de olsa bir güzel anlaşıyoruz ki...

Ne çare fazla konuşmasını, fazla kıpırdamasını ve gülüp şaka etmesini sevmiyorlar. Ne kadar sempati yaratmaya çalışırsanız çalışın, öyle ciddi duruyorlar ki bayağı bozum oluyorsunuz.

Küçükük dükkânların ikinci katlarının çoğu imalathane... Aşağıda satılanlar orada yapılıyor. İkinci kat pencerelerinde de put gibi oturmuş adamlar... Altta oturan satıcıyla şakuli bir simetri teşkil ediyorlar. Beyaz şalvar, kuyruklu sarık, kalpak ve beyaz şalvar sergisi...

Özbekli satıcı baharatçıydı. Lafı uzatmak için kâseler içindeki renkli renkli nesnelere bir tanesini gösterdim

— Safran mı?

Ağzını açmadan başıyla hayır dedi.

— Peki, safran yok mu?

Yine ağzını açmadan parmağıyla gösterdi. Neyi gösterdiğini anlayamadım. Bir hayli öfkeleni. Önünde sarkan zincirin tutamağından tuttu, dibini kaldırarak azıcık doğruldu. Safran kâsesini alıp verdi elime. Sonra, tekrar olduğu yere oturdu. Bu kadarcık bir hareket bile ağır geliyor onlara. Ağır gelmesinin sebebi tembellikten çok, başkasına hizmet ediyormuş duygusu... Hizmet etmeyi yediremiyorlar kendilerine... Onun için ne müşteriye dil döküyor ne pazarlık kabul ediyorlar...

Orta Asya Yollarında

Pazardaki dondurmacı dükkânları bir âlem. Renkli renkli resimler duvarlarda... Sedirlerin önünde mermer masalar.. Masalarda kalpaklı, sarıklı gençler, orta yaşlılar... Dükkânın ön tarafında bir köşede bir çocuk boyuna dondurma kutusunu, bir başka çocuk da bir gramfon kolunu

çeviriyor. Gramofonun iğne başlığına pikap iğnesi başlığı takmışlar ve radyoya bağlamışlar... Alaturkamsı bir plak cırcır ötüyor radyoda... Tavanda kadirge biçimi bir ejderha... Onu da arada sırada sallıyorlar; ejderha sallandıkça sinekler uçuşup kaçıyor.

Dükkânın sahibi yüksekçe bir yere bağdaş kurmuş, kasaya bakıyor.

Kadınlar pek giremiyorlar buralara... Gelip geçerken çadırîlerinin içinden hafifçe bir göz atıyorlar...

Bu kadınlardan birini uzaktan takip ettim... Küçük adımlarla tıpış tıpış yürüyor, dondurmacı dükkânlarına başını azıcık çevirip şöyle bir bakıyordu. Yürüdü yürüdü gitti bir ayakkabıcı dükkânına girdi... İskemleye oturdu. Bacakları görüldü ama örtmek için titizlik göstermedi. Ayakkabıcı çömeldi, kadına bir o ayakkabıyı giydiriyor, bir bu ayakkabıyı! Kadın ayağını bir erkek elinin okşamasından memnun, işi uzattıkça uzattı, bir türlü ayakkabı beğenmedi. Hafif sıyrılmış çarşafından görülen bacakları, sallanan ayaklar ve çömelmiş sarıklının bıkmadan usanmadan bu ayaklara ayakkabı giydirip çıkartması...

Acıdım kadına.

Pazarda da yük arabalarını insanlar çekiyor. Araba boşsa, çekenlerden biri arabanın içine oturuyor, kendini ötekilere çektiriyor.

Omuzlarına halı atmış, satmak için dolaşanlar. Bisikletliler... Ve yırtık pırtık sefil çocuklar... Basık, karanlık bahçelerde çay içenler... Sonra yamru yumru kaldırım taşları, kurumuş çamurlu çukurlar...

Bazı dükkânlarda bol ithal malı var. Bol Amerikan sigarası, bol Rus kibriti, bol Avrupa konservesi...

Bir de Afgan sosyetesiyile yabancı azınlığın uğradığı kulüp özentisi bir yere gittik... Tümsekli bir çayır, beş on ağaç, ortada bir havuz, bir tenis kordu... Bir de teras... Kimi terasa oturmuş, kimi bahçeye... Kulüpte içki satışı da serbest... Kaymak tabaka buraya geliyor. Kralın yakınlarından iki kadın gösterdiler. Giyimleri İstanbul'daki orta hâlli bir kadının giyiminden pek farklı değildi:

— Haydi, yahu bunların neresi prenses, dedim.

Lüks yer olarak iki lokal daha var; biri hava meydanında Kralın kardeşinin işlettiği lokanta, öteki Kâbil'den bir hayli uzak, bir baraj üzerindeki lokanta... İkisine de Afganlıların girmesi yasak... Ve ikisinde de içki yok... İçkini kendin götürürsen içiyorsun, ses çıkarmıyorlar...

Binlerce kilometre aşarak geldiğimiz Kâbil bu işte.

Kaşgâr Yolculuğu

Coşkun Aral

Coşkun Aral, 1 Mayıs 1956 tarihinde Siirt'te doğdu. Basın fotoğrafçılığı mesleğine 1974 yılında Günaydın ve Gün gazetelerinde başladı. Bunu izleyen yıllarda Sipa Ajansı'nın Türkiye muhabirliğini üstlendi. Bu arada Türk basınında da Türk Haberler Ajansı, Milliyet ve Hürriyet gazeteleri ile free lance çalıştı. 1980 yılından itibaren sürekli olarak Lübnan, İran, Irak, Afganistan, Kuzey İrlanda, Çad ve Uzak Doğu'da meydana gelen savaşları görüntüledi. Time, Newsweek, Paris-Match, Stern, Epoca gibi dergiler adına savaş fotoğrafçısı olarak görev aldı. 1986 yılında fotoğrafa ilâveten Türkiye'de 32. Gün TV programı adına başlattığı TV muhabirliğini asıl mesleği ile birlikte şu anda Haberci adlı haber belgeseli yapımını da sürdürüyor. 1988 yılında Ara Güler ile birlikte Türkiye, Danimarka ve Finlandiya'da bir sergi açtı. New York'ta Pantheon yayınevi tarafından son dönemin en iyi 31 savaş fotoğrafçısını konu alan "War Torn" kitabında yer aldı. 1988 yılında Türkiye: Bin Millik Büyük Serüven adlı macera fotoğraf albümünü yayınladı. 1995 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde Fielding Worldwide Yayınevi tarafından "Dünyanın En Tehlikeli Yerleri" adlı gezi rehberinde yer aldı.

** Bu bölüm, sevgili Coşkun Aral'ın tavsiye ve onayı ile kitabımıza alınmıştır.*

Öyle bir kent düşünün ki, binlerce yıllık tarihi süresince hem onu yok etmek isteyen istilacılara kafa tutsun hem de tarihin zorunlu kıldığı değişimlere karşı dirensin. Evet, böyle bir kent varlığını koruyor hâlâ Asya'nın bir ucunda. Çin'in Doğu Türkistan adıyla tanıdığımız Sing Kiang Uygur Özerk Bölgesi'nde bulunuyor bu kent. Adı: Kâşgar.

Bu kentin ismi, Türklerin ana yurdunun tam göbeğinde bulunmasına rağmen Türkiye'de pek bilinmez. Çoğu zaman trekkingçilerin cenneti hâline dönüşmüş olan Kâşgar dağlarıyla karıştırılır adı. Öte yanda, Uzak Doğu gezginleri için liste başı bir yerdir bu büyüklü kent. Üstelik yolculuk programlarında Kâşgar için ayrılan bir iki günlük süre bazen aylara sarkar, tabii kente giriş çıkışlar Çin otoritelerince yasaklanmamışsa.

Tarihinde, önce Çinlilerin “Çirkin Adamlar” anlamına gelen “Vu-Su”lar olarak adlandırdıkları mavi gözlü, uzun boylu, sarışın bir ırka ev sahipliği yapan Kâşgar daha sonraları, Yüceçiler'in Moğolların ve değişik Türk boylarının istilasına uğramış. Konargöçer Türk boyları arasında en uygarları olarak tanımlanan “Uygurlar” yaklaşık on asır süresince Kâşgar'ı en gözde kentleri hâline getirmişler. Asya'yı baştanbaşa aşan İpek Yolu'nun kervan yollarına egemen konumuyla ünlü, bugün bile Urumçi'den Pamir

Yaylası'na giden deve kervanlarının ihtiyaç molası verdikleri dev bir kervansaray bu mistik kent.

Kâşgar... Çince, yani Hanzu dilinde “Kaşı”, ışıldayan inci. Tarihi binlerce iplikle dokunmuş Orta Asya'nın düğüm noktası olan bu kent, yüzlerce yıldır ipek, baharat yüklü kervanların yolunu aydınlatan bir fener, kervancıların soluk aldığı bir vaha gibi...

Kâşgar'ın bütün bu özelliklerinin yanı sıra, Türkler için ayrı bir önemi daha var. Onuncu yüzyılda Karahan Türkleri'ne başkentlik yapan kent, bu tarihlerde bölgenin en büyük kültür merkezi hâline geliyor. Kâşgarlı Mahmut, ilk Türk dili sözlüğünü, Yusuf Has Hacip ise *Kutadgu Bilig* adlı manzum didaktik eserini burada yazıyor.

Betonlaşmaya karşı direnen özgün mimarîsi içinde bugün de otantik yaşamlarını sürdüren Kâşgarlılar, Hanzku olarak adlandırdıkları Çinlilere karşı zaman zaman silaha başvuruyorlar. Böylece merkezi yönetim ve buna karşı çıkan Uygurlar arasında çıkan çatışmalar, Kâşgar'ı Çin'deki ikinci yasak şehir hâline getiriyor. Çin, yarım asırdır sürdürdüğü kapalı kutu ve baskı politikasını 2000 yılına taşır mı bilinmez; ama bilinen bir gerçek, Uygur azınlığının direniş merkezi Kâşgar'ı diğer Uygur şehirleri gibi Çinlileştireceği.

Büyülü kent Kâşgar'a gitmek kolay değil. Herhangi bir turizm bürosunda size Çin kentlerine dair yüzlerce broşür verilebiliyorken, nedense Doğu Türkistan, yani Sin Kiang'a ilişkin broşür ya yok ya da yalnızca tamamen Çinlileştirilmiş Urumçi kentine ilişkin birkaç kâğıt sunuluyor. Öte yandan, gizemlerle dolu bu bölgeye gitmenin birçok yolu var. Tek sorun Çin vizesi. Bu bölgeye giden Türkler, Çinliler. Nedense pek sıcak bakmadıkları için biraz duyarlı davranıyorlar. Hele

ziyaret edilecek tek kent olarak Kâşgar yazılmışsa vize almanız hemen hemen imkânsız. Eğer vizeniz varsa, Türkiye’de yaşayan birinin seçeceği en kısa yol her hafta Ankara’dan kalkan Çin Hava Yolları uçağı ile önce Urumçi’ye, oradan da uçak veya üç gün süren otobüs yolculuğı ile Kâşgar’a varmak olur. Bu yolculuğun son etabı teorik olarak mümkün. Hele, “hayır” kelimesinin kullanılmadığı Çince’de yüzde yüz garanti. Ancak dört bin yıllık diplomasi ile oldukça zorlaştırılan bu yolculuktan her an gönüllü olarak vazgeçtiriliyorsunuz. Tabii yeterli paranız ve benim kadar inadınız varsa durum değışiyor.

Türkî Cumhuriyetlere seyahat kolaylığı ile neredeyse komşu kapı olan Çin’e gidebilmek için sol kulağı sağ kulak üzerinden ulaşma misali Hong Kong ve Pekin üzerinden hareket ediyorum. Dört etaplı seyahatimin daha ilk etaba ilişkin masrafı bir dünya turu biletine eş değer. Dünyanın dört bir yanından bir milyar iki yüz elli milyon çekik gözlüyle bir şeyler pazarlama telaşıyla yanan, Bond çantalı iş adamları arasında buluyorum kendimi. Üç yıl önce tanklarla ezilen insanların kanlarıyla yıkanan Tianenman, yani “güneşin sessizliğe açılan kapısı”, Avustralya’ya kaybedilen olimpiyat ev sahipliğı posterleriyle çevrilmiş. Mesai saatleri öncesi ve sonrası, milyonu aşkın bisikletli Çinli’nin aktığı insan selinde akıntıya pedal uydurmak oldukça zor.

Zor olan başka bir şey de, Çin’de yabancılara uygulanan farklı para birimi. Halk arasında “yuan” olarak tanımlanan “RMB”yi yabancılar kullanmıyor. Küçük ebatta bir banka tahvili görünümündeki “SEC”yi kullandığınız zaman fiyatlar Türkiye kadar pahalı oluyor.

Meslek hayatımın en pahalı ve en kısa seyahati olarak anımsayacağım yolculuktaki ilk durağım Pekin’deki turizm

bürolarından biri oluyor. Turist olarak Kâşgar'a gitme isteğim karşısında hiç de şaşırmayan görevli bayan, önüme bir sürü İngilizce form koyuyor. Anlaşılan başvurular oldukça fazla. Formlardan birinde Kâşgar, Aksu, Hotan gibi Uygur şehirleri ve Tibet'in bazı bölgelerine ancak resmî rehber eşliğinde gidilebileceği ve turistin, Pekin'den itibaren, rehberin bütün masraflarını üstleneceği belirtiliyor. Üstelik dövize eşdeğerli "FEC" üzerinden. Yasak şehir Kâşgar'a ulaşma sevdam uğruna, kişi başı 800 USD ödeyerek kendime ve bana eşlik edecek Çinli bayan polise Pekin-Urumçi bileti alıyorum.

Pekin Havaalanı iç hatlar terminali, modern görünümdeki dış hatlar terminalinden oldukça farklı. Tuvaletleri Çin'in iç kısımlarında türden, aralarında duvar ve kapı ayrımı olmayan deliklerden ibaret.

"XINJIANG" Hava Yolları'na ait Tupolev 154 tipi uçağa binerken, rehberim "Si" bindiğimiz uçağın, bizim "Doğu Türkistan" olarak tanımladığımız Sin Kiang Uygur Özerk Bölgesi seferlerine ayrıldığını söylüyor. Türkiye'de tanıdığım Uygur Türkleri, Çince "yeniden kurtarılan topraklar" anlamına gelen bu isim yerine Sincan demeyi tercih ediyorlar. Uçağımızın havalanmasından kısa bir süre sonra "Mandarin" ve "Kanton" Çinceleriyle yapılan iki kalkış anonsunu bu kez Uygurca bir anons izliyor. Uçaktaki Çin ve Uygurları, çekik gözlerine rağmen birbirlerinden ayırabiliyorum. Yolculuk boyunca yapılan ikram servisinde dağıtılan minik hediye paketlerinde kuru üzüm ve incir sunuluyor. Paketlerin üstünde Çince ve Arap harfleriyle yazılmış Uygur diliyle açıklamalar bulunuyor.

Tamamen Çinlileştirilmiş eski Uygur şehri Urumçi'de birkaç saatlik konaklamadan sonra "ışıldayan inci" için tekrar

havalanıyoruz. Saatlerce Orta Asya çöl ve steplerinin büyüğü rüzgârları üstünde yol alan uçağımız, güneşin bilemediği Tien-Şan dağlarından Karakurum Çölü'ne yağın kızıl kıvılcımlar arasında inişe geçiyor. Sonsuz gibi gelen çöl birden kendini bir ırmağın iki yakasında yer alan yemyeşil bir vahaya bırakıyor. Kendimi 2000 yılında Harran Ovası'ndaymışım gibi hissetmek istiyorum. Birkaç çirkin beton yığımı dışında bin yıldır bozulmamış dokusu ile Kâşgar tam altımda. Güzelim asma bahçeleriyle yığma evler, bana Mezopotamya kentlerini anımsatıyor.

Pistte alçalan uçağın kanadı yüzünden zorlukla gördüğüm dev Mao heykeli, şu anda Çin'de varolan son Mao. 1956 yılında "Yüz çiçek açsın, yüz düşünce yarışsın" sloganı ile Mao ve Kızıl muhafızları tarafından başlatılan devrimde, ülkenin her köşesine tek bir taştan oyulmuş Mao heykelleri dikilerek üç aşamalı devrim ebedileştirilmek istenmişti. Çin'i âdeta kızıl bir kum fırtınası gibi etkileyen Kızıl Muhafızlar, 1970 yılından itibaren etkilerini kaybedince, ülkedeki Mao heykelleri birer birer sökülmiş, âdeta turistlere satılmak üzere bitpazarına düşürülmüştü. Nedense Kâşgar'daki son Mao dimdik ayakta. Tianenman Meydanı'nda Yasak Şehir girişine asılan minik bir portresiyle anılan Mao Zedung, Uygurlar tarafından çok mu seviliyordu?... Yanı başımda oturan genç Uygur'a pencereden görünen Mao heykelini gösterdiğimde aldığım yanıt şuydu: "O, Hanzu'nun kâfir padişahıdır..."

Bilim-kurgu filmlerinde sık sık işlenen "zaman içinde yolculuk" Kâşgar'da her pazar kurulduğunda yaşanıyor. Yüzyıllardan beri kesintisiz olarak kentin merkezinde yüzlerce dekarlık alana kurulan dünyanın bu en eski ve en büyük açık Kâşgar Pazarı'nın bir bölümü de erkeklerin

yalnızca uzaktan seyredibildikleri kadınlar pazarı. Renkli çarşaflarıyla, başlarını tümüyle örten sık dokumalı fileleriyle yüzlerce kadın kendi aralarında yoğun bir alışveriş içinde.

Pazarın sağlık ile ilgili hizmet veren bölümünde ise dünyanın en eski dini Şamanizm'in son temsilcileri Şaman rahiplerinin seyyar klinikleri bulunuyor. Yere serdikleri tezgâhta yok yok; Sibiryaya ayısı pençesinden timsah dişine varıncaya kadar akla gelebilecek her türlü kurumuş organ parçası, bitki kökleri... Şamana probleminizi söylemeniz yeterli.

Pazarın eğlence merkezi olarak tanımlanan bölümü ise dünyanın en büyük bilardo alanı görünümünde. Sabahın erken saatinden itibaren oyun salonlarındaki bilardo masalarını sırtlarına yükleyip pazara getiren Kâşgarlı gençler, alışveriş süresince ziyaretçilerle bilardo oynuyor. Çin'de millî oyun olarak tanımlanan bilardo, özellikle Sinkiang'ta çocuklar arasında yaygın.

Pazarın bir bölümü ise ilkel küçük el tezgâhlarında yapılan onarım atölyeleri. Onlarca parçaya bölünmüş bir porselen çaydanlık burada sabırlı bir ustanın ellerinde birkaç saat sonunda bir bütün hâline getirilebiliyor. Üstelik tamirden sonraki ilk çay servisi orada kurulu ocakta yapılıyor. Bu işlemlerin sırasında kullanılan aletler ise ilkel olmalarına rağmen ilginç. Örneğin, porseleni perçinle tutturmak için kullanılan matkap minyatür bir yay içinde hareket eden sivri bir çividen oluşuyor. Tien-Şan dağlarından getirilen buzun içine yerleştirilen dev kazanda, baharatlı, salepli, vanilyalı süt, bir kayış yardımı ve bilek gücü ile birkaç saat sonra dondurma hâline dönüşüyor. Kâşgar'dan birkaç kilometre ötedeki Abak Hoca Türbesi'ne kadar uzanan süpermarkette

yok yok! Tabii yaşadığımız çağa ait değil bahsettiklerimiz. Modern çağa ilişkin bulunabilecekler çok sınırlı burada.

Kenti ikiye bölen Kızılderya nehrinin iki yakasında kurulan pazar ile ilgili hazırlıklar cumartesi gününden başlıyor. Yolculuklarını buna göre hazırlayan ve asrımızın ulaşım araçlarına karşı direnen bu insanlar, yüzlerce kilometreyi at, deve, katır sırtlarına yükledikleri mallarıyla katedip, buluşma yeri Kâşgar'a ulaşıyorlar. Hatta Tien-Şan dağlarından develer yüklenen buz parçaları, modern çağın hiçbir nimetinden faydalanılmadığı hâlde, pazardaki dondurmacıya erimeden ulaştırılıyor. Kâşgar Pazarı'na gelenler yalnızca Sinkiang yerlileri değil, Tibetli tuz tüccarları, Mançuryalı ipek tüccarları, hatta Pakistanlı ve Hindistanlı baharatçılar da pazar esnafı arasında yerlerini alıyorlar. Pazarın yalnızca bir bölümünde yirminci yüzyıla hafif bir dirsek teması oluyor. O da, Pakistanlıların kontrolü altındaki radyo ve teyp satılan bölüm. Kadeh kıracak kadar güçlü rezonans dalgası içinde bir anda yüzlerce müzik aletinden yayılan her tür müziği duymak mümkün; İbrahim Tatlıses'i bile. Pazarın diğer bölümlerinde bir insan seli içinde ilerlerken, birdenbire kendimizi çizgi roman kahramanları "Bayboralar'ın Karacaoğlanlar'ın, Camokalar'ın" arasında buluyor gibiyiz. Nehir kıyısında bir toz bulutu içinde yürüyoruz. Burası at, deve, katır türü ulaşım araçlarının satıldığı dev bir oto galerisi. Kol sallayarak yapılan yoğun alışveriş jimnastiği, dişlere bakılıp yapılan yaş tahmini, yüzlerce metre uzanan bir koridor içinde oto tamircilerini anımsatan nalbant, zincir, askıya asılıp nallanan atlar, küçük tezgâhlarda satılan eyer, semer, örs, üzengi... Canlı küçükbaş hayvan pazarının yanı başındaysa fast-food lokantalarını andıran buharlı mantı tezgâhları, kebabçılar, iç

pilav kazanları ve pide hazırlamada kullanılan, içinden alev fişkırarak körüklü tandırlar, akasya ağaçlarıyla çevreli yol boyunca süpürge imalatçıları, sabuncular, sepetçiler, tohum tezgâhları, çiçekçiler ve akla gelebilecek her şeyi satan esnafla karşılaşmak mümkün.

Güneş batımına kadar süren tarih içindeki yolculuk, beraberindeki yükü satan ve ihtiyaçları olanlarla değiştiren konuk satıcıların denklemlerini düzenleyip yola koyulmaları ile son buluyor.

Uzak Doğu Müslümanları

Attila Atasoy

Attila Atasoy, Milas'ta doğdu. Ankara'da Eczacılık Yüksek Okulu'ndan mezun oldu. Beş yaşında müzik ve mandolin dersleri ile başlayan müzik eğitimi, ilkokulda ses ve oyun gücü yarışmasında birinci olup "Çoban" adlı müzikalde başrol oynamasıyla ağırlık kazandı. Birçok enstrüman deneyip, gitarda karar kıldı. Gitar ile birlikte beste çalışmalarına başladı. Musiki dernek çalışmalarının yanı sıra bestelerinde özgür sentezler yapabilmek amacıyla "pop"da karar kıldı. 1971 yılında Hıncal Uluç'un sunduğu "Bil-Bul" adlı yarışma programının hata filmlerinde oynayarak kamera ile tanışan Atasoy, daha sonra Yavuz Gökmen'in prodüktörlüğündeki müzik-eğlence programıyla besteci-şarkıcı olarak adını duyurdu (1972). Ankara Radyo ve Televizyonu'yla başlayan birçok toplu ve solo programlarda, kendi bestelerinin yanı sıra Halk Müziği modernizasyonları ve Türk Sanat Müziği orkestrasyon denemelerini sergiledi. Birçok yurt içi ve yurt dışı ödülü olan Atasoy'un 20 adet albümü var.

** Bu bölüm, Attila Atasoy'un Hürriyet gazetesi "Kelebek Eki" tarafından 13-15 Nisan 1992 yılında yayımlanan yazı dizisinden kendisinin onayıyla alınmıştır.*

Babamı kaybedeli iki ay olmuştu ve ben hâlâ ne çalışabiliyor ne de onsuz hayata alışabiliyordum. Oysa hayat devam ediyordu... Yenilenmem ve onun dilekleri doğrultusunda yaşamı kavramam, kendi başınalığıma yeni bir soluk getirmem gerekiyordu...

Daha önceleri de öyle olmamış mıydı?.. Bütün keşiflerimi, kazançlarımı, kayıplarımı sentezleyip yine tek başıma bir çeşit düşünsel metamorfozla üstesinden gelmemiş miydim bunalımlarımın?..

Bir tek yardımcım olmuştu her seferinde... Benim kural tanımaz uzaklara gitme filozofluğum... Buna “kurtarıcı”da denebilir...

Benim için “uzaklar”; daha önce de Uzak Doğu olmuştu... *Singapur* ve *Tayland* kültürünü daha bizde moda olmadan evvel, herkesin “delilik” diye baktığı yıllarda tanımıştım. Bu kez de “uzak” olacağına göre, Müslüman “uzak”ları (*üstelik Ramazan ayında*) incelemek, Uzak Doğu mistisizmi ile birlikte kaçınılmaz oldu.

Malezya Hava Yolları’nın bir saati *Dubai*’de olmak üzere toplam 12 saatte vardığı *Malezya*’nın Kuala Lumpur Havaalanı’ndan *Bali*’ye ikinci bir uçakla üç saatte varılıyor. Bali, Endonezya’nın yayılmış olduğu toplam 13677 adadan bir tanesi... Volkanik dağlardan oluşmuş, müthiş güzellikte

palmiye ormanları, kıyıları, nehirleri ile bölgenin en güzel ve turistik adası...

810 kilometrekarelik yüz ölçümüne sahip Bali'nin hemen hemen tamamı Hindu dinine mensup. Her yer tapınaklarla dolu... Dans etmenin çok önemli bir yer tuttuğu *Island of the God* – Allah'ın Adası olarak bilinen Bali'de gerçek Tanrılar halen faal olan üç büyük volkanik dağ... (*Mont Agung - 3142 metre, Mont Batukau - 2276 metre, Mont Batur - 1717 metre*)

En son sırayla 1962, 1963 ve 1964'te lav püskürmüşler... Bali halkı bütün gün tapınaklara yiyecek götürüp tapınmakla meşgul. İkinci meşguliyetleri de hayranlık duyulacak el sanatları... Özellikle ağaç oymacılığı ve batik üzerine görebildiğim en muhteşem eserler burada... Görebileceğim en büyük met-ceziri de Bali kıyılarında gördüm. Sabah yüzdüğüm yerlerde öğleden sonra yürüdüm... Ekvatorun 10 derece altında yeni yeni yağışsız mevsime giriliyordu; ama her öğleden sonra gelen sağanakları büyük bir zevkle bekliyorduk. 32 derece ve yüzde 90 nem taşıyan havada müjdeli ılık duşlardı onlar.

Balililer yumuşak başlı ve güler yüzlü insanlar. Alışveriş için her yerde pazarlık etmeniz gerekiyor. Pazarlık, Uzak Doğu'nun karakteristiği hâline gelmiş. VII ve XIII. yüzyıllarda Çin, IX. yüzyılda Arap ve Malay denizcileri ticarete alıştırmışlar Bali ve diğer adaları...

Bali'de hayatımın en güzel gününü “rafting” ile yaşadım. Yani çalkantılı azgın bir nehirde özel şişirilmiş kürekli botlarla dünyanın en güzel bitki örtüsü arasından heyecanlı, tehlikesiz ve müthiş zevkli bir macera sporu... Bir dağın eteklerinde başlayıp kilometrelerce süren bu büyüülü

gezi, bizde Antalya'daki *Manavgat Irmağı*'nda yapılıyordu. Şu anda Türkiye'de bu spor için uygun çok bölge var.

Büyük otel ve tatil köylerinin muhteşem Bali mimarîsi ile sentezledikleri tesislerin güzelliğini anlatmak çok zor tabii. Club Med'de rastladığım Türk aile, sürprizlerden biriydi. İsmet ve Necmiye Sevim çifti, on iki yıl önce her şeyi bırakıp Avustralya'ya yerleşmiş ve her şeye sıfırdan başlayıp zoru başarmışlar. Dünyanın öbür ucunda bu candan, sempatik dostlarla karşılaşmak benim için büyük bir şanstı...

Bali ve diğer Endonezya adaları kendi dilleri Bahaza, Endonezyan'ın yanı sıra eski nesil Hollandaca, yeni nesil İngilizce konuşuyor. Bahaza, Endonezyan ve Malay dilinin değişik bir şekli...

Adanın her yerine turlar alabilir, kâh tropikal meyveler kâh acılı Endonezya yemekleri eşliğinde volkanik göllerde serinleyip (*birazcık*) upuzun palmyeli kıyılarda cezir zamanı olağanüstü renklerde süs balıklarını yerli halkla birlikte avlayabilir, maymun ormanında maymunlarla şakalaşabilir, gece-gündüz denize ve havuza yağmur sağanak demeden girebilir, bu arada bulutlu havada yanabilirsiniz. Zira güneşte öyle uzunca kalabilmek biraz zor...

Pirinç tarlalarından tapınaklara tırmanırken adanın Hint Okyanusu kıyılarında sörf yapmayı planlayabilir, yollardaki bambuları bile abajur hâline getiren el ustası Balililer'den çok ucuza ağaç işçiliği alabilir, akşam mesela Sanur'da Pynuts Disko'da güzel Balili kızlarla güzel bir gece geçirebilirsiniz...

Club Med ve benzeri tatil köylerinin eğlencelerine de katılabilir, başşehir Denpasar Havaalanı'ndan diğer bütün adalara uçabilirsiniz...

İftarlık Eğlenceler

Endonezya'nın yüz ölçümü 1 milyon 919 bin 443 kilometrekare, *Jakarta*'nın bulunduğu *Jawa Adası* ise ülkenin Sumatra, Sulawesi, Kalimantan, İrianjaya ve Bali ile birlikte en büyük altı adasından biri. Toplam 13667 adanın 3000'inde insanlar yaşıyor. Bunlar da 4828 kliometrekarelik bir alana yayılmışlar. Bunların büyük kısmı volkanik dağlarla kaplı. Toplam 300 volkanik dağ var. Bitki örtüleri ise adadan adaya değişiyor.

Ve nihayet Müslüman *Jakarta*'dayız. Şehrin merkez görüntüleri, Hollanda ve İngiliz sömürgesi oldukları zamana ait. Az zaman değil 1814 yılından 1914'e. 1914 yılında Japon işgaline uğramışlar. 1945 yılında da bağımsızlıklarını ilan etmişler. Gelir kaynakları ise yağ, çay, lastik ve baharatlar.

Jakarta'da herkes oruç tutuyor. İftar zamanı inanılmaz eğlencelerle kutlanıyor. Akın akın iftar yemeği şölenleri oluşturuluyor. Herkesin arabası olduğundan bizim İstanbul'u aratmayan bir trafik oluşuyor. İftar şölenlerinde bol bol *Endonezya yemeği* yeme fırsatı buldum.

Bütün Endonezya'da olduğu gibi *Jakarta*'da da yüzde 90 Müslüman'ın yanı sıra Budist, Hinduist ve Hristiyan (*Protestan ve Katolik*) bulunmakta ve bunların cami, tapınak, kilise yapılarına her yerde rastlanmakta.

“Pretty Woman” filminin çevrildiği Hotel Endonezya'nın yanındaki otelim Wisata International'a geldiğimde odamda tatlı bir kart bekliyordu beni. Arzu edersem “Healty Massage” alabileceğimi bedel olarak da 15 bin Rupiah ödeyeceğimi (*1 USD = 1670 Rupiah*) bildiriyordu.

Ramazan dolayısıyla akşam saat 7'ye kadar renksiz ve sınırlı bir şehir olan Jakarta, bu saatten sonra şenlik şehrine dönüşüyor...

Karaoke denilen herkesin bant müziği ya da canlı orkestra eşliğinde şarkı söyleyebildiği barlar ve masaj evleri devreye giriyor. Bunlar Jakarta'nın belli bir semtinde geniş bir alana yayılmışlar. Çoğunluğu oldukça pis görünümlü...

Halkın önemli bölümü sinemalara akın ediyor. Stüdyo 21 diye 6 salondan oluşmuş en ünlü sineması gerçekten görülmeye değer güzellikte ve rahatlıkta. En son Amerikan filmleri de vizyonda tabii.

İnanılmaz güzellikte National Park ve Bird Park yapmışlar. Sıcağa aldırmadan soluk soluğa geziyorsunuz. Teleferik ve su botları ile minyatür Endonezya'yı büyük bir keyifle öğrenerek geziyorsunuz. Ah İstanbul!.. Jakarta kadar bile imar edilmiş olsaydın, dünyanın en müthiş kenti olurdu...

Ayrıca Disneyland'ın bir benzerini de yapmışlar. Ve de 137 metrelik zafer anıtını da tam ortaya koymuşlar. Altına da bütün Endonezya tarihini anlatan son derece modern müzeyi oturtmuşlar. O sıcakta turistten geçilmiyor...

Yüksek binalar, oteller, bankalar diğer Uzak Doğu şehirlerinde olduğu gibi yabancı sermayenin güç gösterileri hâlinde. Bunlardan kaçmak ve tarihi yaşamak isterseniz güneydoğudaki *Jog Jakarta*'ya gidip tapınaklardan oluşmuş muhteşem bir tarih şehrine kırk dakikada uçakla tur alabilirsiniz. Hayır, bunu da istemediniz o zaman irili ufaklı adalar turu alıp denizi ve güneşi yaşayabilirsiniz.

Görünür yüzün arkasındaki sefalet Jakarta'da hemen ana caddenin iki arka paralelinde fark edilmeye başlanıyor.

Bu kadar yan yanlık, İstanbul gibi fazla kalabalık olmasından mı kaynaklanıyor acaba?

Bütün Uzak Doğu ülkeleri, Tayland hariç İngiltere, Hollanda ya da Fransa'nın sömürgesi olmuşlar. Bir tek Tayland, Türkiye gibi kişiliğini korumuş ender ülkelerden biri.

Ve bütün Endonezya'yı da Coca Cola ve blujin fırtınası sarmış. Üç kanallı (ikisi özel) TV'lerinde bir yanda mevlit sesleri, diğer yanda tüketim sanayinin alkışları...

İşte Washington benzeri dizaynı, anıtı ve beyaz evleriyle Jakarta...

Malezya Oruç Tutmayı Cezalandırılıyor

Ülke nüfusunun çoğu Müslüman. Geri kalanlar Budist, Hindu ve Hristiyan. Ekonomileri ve imarı Singapur'u hatırlatıyor. 1 Amerikan Doları 2,54 Malezya Doları'na eş değerdik ben oradayken. *Malezya Doları* ya da *Ringit*, gittikçe daha da güçleniyor.

VII ve VIII. yüzyıllarda Çin ve Sanserit halkından oluşan Malezya, daha sonra Thai ve Endonezya kültür etkisini almış.

Çeşitli kültürlerin bir karışımı olarak XIX. yüzyılda İngiliz sömürgesi olmuş. Ta ki Japonlar tarafından işgal edilene kadar.

1946 yılında İngilizlerin koruması altında Malaya birliği kurulmuş, daha sonra bu birlik 1948 yılında federasyon hâline gelmiş. 1957 yılında da bağımsızlıklarını ilan etmişler... Şimdi dönelim Kuala Lumpur'a.

Yeşillik İçindeki Gökdelenler

Evet... Her biri başparmağım büyüklüğündeki damlalardan müteşekkil ekvatorial sağanak altında şehre girerken yemyeşil bitki örtüsünün teknoloji ile nasıl kaynaştırılabildiğini gözlüyorum. Karakteristik gökdelenler sanki Singapur’la yarışıyorlarmış hissini veriyor.

Kuala Lumpur, 1890 yılında kurulmuş, mimarî olarak *Malay, Hint, Çin ve Avrupa* kültürlerinin bir karışımı olmuş.

Müslümanlar’a oruç tutma zorunluluğu getirilmiş. Tutmayan cezalandırılıyor. Hâlbuki Müslümanlık zorlayıcı bir din değil; ama burada her şey kralın isteğine göre oluyor.

Karaoke barlar ve masaj yerleri akşam saat 19:00’dan sonra burada da devreye giriyor. Ancak Jakarta’ya oranla çok daha az ve pasifize edilmişler.

Akrep ve Kelebek Çiftliği

Kuala Lumpur’da gördüğüm en ilginç yerlerden biri de hediyelik eşya üreten bir çiftlik. Bu, bildiğiniz çiftliklerden değil. Akrep, örümcek ve kelebek çiftliği.

Akrepleri, önce özel olarak yetiştirip üretiyorlar, sonra da özel olarak öldürüp kurutup çerçeveye hediyelik eşya yapıyorlar. Aynı şeyler tarantula örümcekler ve kelekler için de yapılıyor. Tüpleri diken diken eden kuzguni siyah akreplerin vıcık vıcık, kıpır kıpır, üst üste bulunduğu havuza yaklaşmaya bile çekindim doğrusu...

Kafatası Müzesi

Burada çok ilginç bir de müze var: *Kafatası müzesi*.

Malezya, özellikle eyaleti bulunan Borneo Adası'nın bir kısmı ünlü kafatası avcılarının vatanı. İnsanları özel ayinlerle kurban edip kafataslarını saklıyorlar ve bunları süsleyerek ya da içini doldurarak Vudu büyülerini yapıyorlar. İlkel Malaya kabilelerinin en kutsal eşyaları da kafatasları. Ünlü, korku klasiklerine geçmiş Vudu büyülerinin vatanı da Afrika'da bazı bölgelerle birlikte burası... Museum Negara içinde ayrı bir ücret ödenerek girilen bu kafatası müzesinde kronolojik olaylarla anlatılan bu kafatasları ve hikâyeleri yer alıyor. Gördüğünüz gibi Malezya'da oldukça iç açıcı şeyler var!..

Yalnız, City ve Country turlar aldığınız zaman göreceğiniz kesin bir şey varsa o da temizlik ve bakımlılık. Ünlü otellerin ihtişamında gezinirken, Doğu'da Batı'yı yaşayabiliyorsunuz. Bu insanı boğucu sıcaktan bir nebze olsun kurtarıyor.

Oruç Mecburi Olunca

Endonezya'daki tapınak egemenliği burada yerini cami egemenliğine bırakmış. Cami ziyaretlerinde turistlere ehrama benzer bir giysi giydiriliyor. İçeri girince de ortalığa serilmiş yarı bitkin, yarı çıplak Müslümanları, namaz ve iftar saatini uyuyarak ya da uyuklayarak beklediklerini görüyorsunuz. "Mecburi oruç tutma" bu kadar olur.

Kuala Lumpur'a yakın bir dağın tepesine büyük bir kumar ve eğlence sitesi yapılmış. Hırkanızı alıp yapay bir gölde botla gezinmek, serinlemek ve kumarbazlar için casino sporu yapmak biraz tuzluya da gelse müşterilerinin çoğunun Arap olduğunu düşünürsek önemsiz bir detay olduğunu anlayabiliyoruz.

Örnek olarak bize gezdirilen bir Müslüman evini gezdikten sonra bu iklime bu kadar iyi uygulanmış düşünceyi doğrusu takdir ediyorum. Yerleşme şeklinin merkez dışında çoğunluk tek katlı şirin evler şeklinde olduğu Kuala Lumpur, küçük bir şehir olmanın avantajını yaşıyor. Bütün Malezya da öyle değil mi? Toplam 17 milyonu geniş topraklarda barındırıp organize etmek -hem de sultanlıklarla- birçok şeyi kolaylaştırmış. Böylece ekonomiyi düzeltmek kolay olmuş.

Eh... Ben artık *İstanbul*'umu özledim. İyisi, kötüsü, doğrusu, yanlışsı. Olsun, benim diyarım ya...

Dönüyorum... Yenilerimle... Edinimlerimle...
Özlemlerimle...

Cebelitarık'ta Rüzgâra Karşı

Mustafa Balbay

8 Ağustos 1960 tarihinde Burdur'da doğan Mustafa Balbay, ilkokulu burada bitirdi. Ortaokul ve liseyi Aydın'ın Nazilli ilçesinde tamamlayan Balbay, 1981 yılında Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi'ni birincilikle bitirdi. Gazeteciliğe 1980 yılında İzmir'in yerel yayın organı Gazete İzmir'de başladı. 1981 yılında Milliyet gazetesi İzmir Bürosu'na geçti. 1985 yılında Cumhuriyet gazetesi İzmir Bürosu'nda İstihbarat Şefi olarak göreve başlayan Balbay, 1989 yılında Ankara'ya geldi ve Cumhuriyet gazetesi Ankara Bürosu'nun haber müdürlüğünü üstlendi. 1992 yılında İstanbul'a gitti ve Cumhuriyet'in Haber Merkezi müdürlüğünü üstlendi. 1993 yılında yeniden başkente geldi ve Cumhuriyet gazetesinin Ankara Temsilcisi oldu. Hâlen Cumhuriyet gazetesinin Ankara Temsilciliği ve köşe yazarlığı görevini yürütüyor. Yayımlanan çok sayıda kitabı bulunuyor. Bunlardan bazıları gezi kitapları; “Ülkelere Değil Savaşa Düşmanım”, “Balkanlar”, “Orta(daki) Asya Ülkeleri”, “Yemen Türkler Mezarlığı”; bazıları ise Türkiye'deki siyasî-sosyal olaylara ilişkindir; “Dönekrasi”, “Copokrasi”, “TURBAN Kime Kurban”, “Cepokrasi”, “Affedersin Lafontaine”.

* Bu bölüm, değerli Mustafa Balbay'ın seçimi ile kitabımızda yer almıştır.

Rüzgâr, önüne katıp sürükleyeceği bir şeyler arıyor. Güverteye çıkmaya cesaret edebilenler ancak demirlere tutunarak ayakta durabiliyor.

Atlas Okyanusu'nda rahata alışmış rüzgâr, Cebelitarık'ta sıkışınca uçar adım Akdeniz'e koşuyor.

Fas Denizyolları'nın "Bismillah" adlı feribotuyla İspanya'nın Algeciras Limanı'ndan 15-20 dakika önce ayrıldık. *Fas*'ın *Tanca* kentine gidiyorum. Yolcuların yüzde 90'ı Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde çalışan Faslı gurbetçiler. Özel araçlarıyla İspanya'nın güneyine kadar inip feribotla ülkelere gidiyorlar. Araçların üzeri tepeleme bavul yüklü. İçinde de arka koltuklar sökülmüş, çuval, bohça doldurulmuş...

Feribota yolcu olarak binmek kolay. Ancak arabalı gurbetçi olunca günlerce sıra bekleniyor.

Feribottakilerin yüzünde günler süren çileli bekleyişin ardından ülkelere, yakınlarına kavuşma özleminin mermere kazınmış izleri var.

Erkekler bir bir tuvalete gidip tıraş oluyor. Parlayıp gelenlere arkadaşları alkış tutuyor. Yolcu salonunda karşılaştıkça sanki büyük bir sürprizmiş gibi, "Oooo!..." deyip el sıkışıyor, öpüşüyorlar. Kiminin elinde sprey, ilk karşılaştıklarının yüzüne püskürtüp basıyorlar kahkahayı...

Kadınlar, üçlü beşli gruplar hâlinde sohbettedir. Giysileri çeşit çeşit. Kimi renkli çarşafa sarınmış, kimi saçını güzelce tarayıp plastik tokalar takmış...

Çocuklar şaşkın... Avazı çıktığı kadar ağlayanlar, kaçıp kovalamaca oynayanlar... Birlikte yolculuk ettiğim bu insanlar, Fas'ta hemen herkesin imrenerek baktığı mutlu azınlığı oluşturuyor. Pek çok Faslı'nın düşü bir yolunu bulup Avrupa'ya gidebilmek. Tüm malı, hatta canı pahasına...

Sohbet ettiğim Faslıların anlattıkları inanılır gibi değildi. *Cebelitarık*, bugüne dek Avrupa kıyısına ulaşma umuduyla kaçak, güvensiz teknelerle yola çıkan binlerce Faslı'ya mezar olmuş.

Binlercesi ölümden son anda kurtulmuş. Ama yine de bu yolu denemekten vazgeçmemiş.

Salondan tekrar güverteye çıktım.

Cebelitarık'ın iki yakasını rahatlıkla görebiliyorum. İspanya tarafında dağlar eğimli yükseliyor, Fas tarafı dik. Her iki tarafta tepeler çıplak, kayalar denize bıçak gibi iniyor.

Coğrafya birbirine çok benziyor; ama güneyde doğan Afrikalı, kuzeyde doğan Avrupalı...

Bir Faslı için ilk hedef kuzeye ulaşmak... Kuzey; ekmek, iş, para demek.

Cebelitarık adını, yarımadayı fetheden Tarık bin Ziyad'dan alıyor. Akdeniz'e inen, coğrafya kitaplarından tanıdığımız vahşî kayalığın adı Tarık Dağı (*Cebel Tarık*).

Cebelitarık Boğazı'nın Avrupa kıyısı İspanya ile İngiltere arasında yıllar süren çekişmelere neden oldu. Bugün Cebelitarık Limanı'nın yönetimi İngiltere'nin atadığı bir valinin elinde.

İspanya da “Avrupa yakası olmadı, Afrika yakası olsun” deyip, Cebelitarık’ın karşısındaki Septe’yi kontrolü altında tutuyor.

İki saatlik yolculuktan sonra Tanca görüldü.

Dağların eteğinde beyaz bir kent.

Kente adım attığımda dikkatimi ilk çeken şey “Fransızca”. Her tabelada Arapça’nın altında Fransızca da yazılı.

İlk trenle *Casablanca*’ya gideceğim. Bileti alıp, kent turuna çıktım...

Yol işaretlerinde, özel bürolarda, devlet dairelerinde, her yerde, Arapça’nın altında Fransızca.

Ali Baba Restoranı...

Tren istasyonunun karşısı, kahve, seyyar satıcı ve kebabçılarla dolu. Arada bir tabela dikkatimi çekti.

Ali Baba...

Bir restoran. Tepesinde yuvarlak, Ali Baba yazılı.

İçeri girdim. Adana kebab, hazır köfte, şiş, pide vs. var.

Önce sahibini sordum. Orta yaşlı, beyaz saçlı, şişmanca biri geldi.

Bir Lübnanlı. Arkadaşıyla birlikte açmışlar. Sonra o gitmiş. Lübnan’da “Ali Baba” kebabçı zincirleri varmış. Burada da açmışlar.

Türkiye’den geldiğimi, Anadolu’da da “Ali Baba” diye başlayan pek çok şey olduğunu anlatmaya çalıştım.

Sohbetimizi duyan bir Faslı yanımıza yaklaştı. Adı Abdullah...

Hollanda’da çalışıyormuş. Türkiye’den geldiğimi söyleyince, kendisi sanki Hollanda kraliyet ailesindenmiş gibi başını salladı. Sonra şu saptamayı yaptı:

- Avrupa’da Türklerin işi zor.

Pek çok Türk arkadaşı varmış. Türkler iyi dostmuş; ama aralarında kötülerini de çokmuş. Dikkatli olmak gerekiyormuş. “Kısacası” deyip ekledi:

- Her Türk, Türk değildir...

Sözü Fransızca’ya getirdim. Her Arapça yazının yanında Fransızcasının nedenini sordum. İki sözcükle yetindi:

- Onunla büyüdük...

Fransa, bu yüzyılın başında İspanya ile girdiği, “Fas’a hâkim olma” savaşımını kazandı ve 1956 yılına dek etkinliğini sürdürdü.

XX. yüzyılın ilk yarısı Fas için, “Fransa’ya karşı bağımsızlığını kazanma” savaşımalarıyla dolu...

Kuzey Afrika ülkelerindeki Fransız etkisini okumuştum; ama yüz yüze gelmenin öğreticiliği ayrı...

Tanca, Fas için önemli bir liman kenti. Uzun yıllar Avrupa ülkeleri arasında paylaşılammıştı. 1923 yılından 1956 yılına dek uluslararası şehir statüsünde kaldı. İngiltere, Fransa, İspanya, Portekiz, İtalya, Belçika, Hollanda, İsveç ve ABD temsilcilerinden oluşan bir komisyon tarafından yönetildi.

Ulusal kurtuluş savaşımını veremeyenin kentlerini böyle yönetirler...

Tanca kentinin adına, ünlü gezgin *İbn Battuta*’nın yaşam öyküsünde rastlamıştım. Orta Çağ’ın en tanınmış Arap gezginlerinden olan İbn Battuta, 1304 yılında bu kentte doğmuş. Yirmi bir yaşında ilk gezisine çıkmış.

Tunus, Trablusgarp üzerinden Mısır, Suudi Arabistan. Mısır'a ulaştığında içindeki gezi duygusu dayanılmaz bir hâl almış. Ve şu kararı almış:

“Yaşam boyu yeryüzünü gezme ve hiçbir yoldan iki defa geçmeme...” Anadolu’yu da dolaşan Battuta, Orta Çağ koşullarında 120 bin kilometre yol aştı. Uzmanların karşılaştırmalarından ortaya çıktı ki, Battuta’nın verdiği bilgilerin çok büyük bir dilimi doğru...

Gece yarısına doğru tren istasyonuna gittim.

Rabat, Casablanca yönüne gidecek tren henüz perona yanaşmamış; ama ortalıkta garip bir hareketlilik var. Üstü başı yırtık, bol pantolonlu gençler sürekli bir yerlere koli, çuval taşıyorlar. Görevliye trenin ne zaman geleceğini sordum. Başıyla, “Keyfine bak, daha var” anlamında hareketler yaptı.

Tren, kalkacağı saatten yarım saat sonra perona yanaştı. Bir grup yolcuyla birlikte içeri daldım.

Git, git, boş yer yok...

Meğer yolun yabancıları olmayan uyanık Faslılar, trenin bulunduğu yeri öğrenir, yanaşmadan yerleşmiş...

Sadece kendileri olsa sorun yok. Her birinin koliler, çuvallar dolusu yükü var. Koltukların altı bir yana üstü de dolu. Kimi yolcular, 3 kişilik koltuğu boydan boya işgal etmiş. Kolilerin üzerine de uzanmış yatıyor. Kimse bir şey demesin diye de, “derin uykudaymış” görüntüsü veriyor.

Birkaç dakika önce kan ter içinde trene binenler, şimdi saatlerdir derin uykuda gibi...

Kolilerin az olduğu bir koltukta, birkaç koliyi rastgele başka köşelere yerleştirip kendime yer açtım. Rahatsız gibi görünen; ama hoş bir yolculuk başladı... Kentin ölü ışıkları,

5-10 dakikada kayboldu. Karanlığın ötesinde Casablanca'ya ulaşma özlemi parlıyor.

Casablanca: Beyaz Evin Değişmeyen Adı...

Güneşin ilk ışıklarıyla birlikte Casablanca'ya indim. Yoksa burası Afyon mu? İlk bakışta tipik bir Orta Anadolu kenti havası var.

Tren istasyonunun binası da öyle. Eski ve yüksek tavanlı bir yapı. Fransız izleri dikkati çekiyor.

Beni Casablanca'ya çeken, filmiydi. "Rick'in Barı".

Filmi kaç kez izlediğimi hiç anımsamıyorum. Savaşın ve aşkın kural tanımazlığı...

Rick'in barını bulacağım. Bar sandalyelerinde oturup, zaman dilimlerine inat, 1940'larla 1990'lar arasında gidip geleceğim...

İki katlı, kirli beyaz, küçük pencereci yapıların arasında telaşsız dolaştım. Sokaklar ve evler, Casablanca filminin çekildiği 1942 yılının izlerini taşıyor. O günden bu yana belki de hiç tamir, boya görmemiş yapılar...

Sanki köşe başından bir Fransız askeri çıkıverecek. Her şey tamam, ama Rick'in barı nerede?

Sokakta İngilizce bilen birisini bulmak güç. İngilizce sorulara düzgün bir şekilde Fransızca karşılık veriliyor.

Yabancı dil eşittir Fransızca...

İnsan görüntüleri değişik bir yelpaze. Bol kesimli, kirli giysiler, takım elbiseli eli çantalılar, renkli çarşafarla her yanını örtmüş kadınlar, arada bir etekli genç kızlar...

Casablanca, İspanyolca "beyaz ev" anlamına geliyor. XV. yüzyılda buradaki Berberî köyünü yıkan Portekizliler,

“beyaz ev” anlamına gelen Casa Branca’yı kurmuşlar. İspanyol tacirler etkin olmaya başlayınca adın anlamını bozmadan İspanyolcaya çevirmişler.

XX. yüzyılın başında etkin olan Fransızlar ise yine anlamı değiştirmeden “Maison Blanche” demişler.

Şimdi Faslılar da beyaz evin Arapçasını kullanıyor, Darü’l-Beyza... Kent hep ad değiştiriyor; ama anlam değiştirmiyor...

Sonunda İngilizce bilen bir Faslı ile karşılaştım. Ayaküstü tanışmadan sonra, Casablanca filminin unutulmaz sahnelerine mekân olan barın yerini bildiğini söyledi.

Birlikte gideceğiz; ama bir şartla...

Kendisine bir paket Marlboro sigarası alırsam!

Hemen yanımdaki seyyar satıcıya seslendim. Durdurdu. O, kötü Marlboro sigarası satıyormuş. “Amerikan” olanından istiyor. Pazar yerinde tanıdığı bir marketten seyyar satıcının iki katı dirhem ödeyerek Marlboro’yu aldı. Yola koyulduk.

Eski Kent’teyiz. Batı, kuzey ve güney kesimleri modern binalarla dolu. Eski Kent aynen korunmuş.

Rick’in Barı: Tekrar Çal Adanaltı...

Ulusal Birlik Alanı’na geldik. Karşımızda beş yıldızlı bir otel. Hyatt Regency...

Ana girişin hemen yanında *Ingrid Bergman* ve *Humphrey Bogart*’ın filmdeki görüntülerinden kopya edilmiş ışıklı bir tabela...

Barın iki girişi var. Biri dışarıdan, ötekisi resepsiyondan. İç kapıdan içeri girdim...

Garsonlar, Bogart'ın filmdeki giysilerini kuşanmış. Başlarında yine Bogart'ın giydiği tipte şapka, müşterileri karşılıyorlar.

Faslılar, Bogart'a ne kadar benzerse o kadar benzetilmiş.

Otelden girişin hemen solunda Bogart'ın ağzında sigara, elinde tabanca, büyük bir fotoğrafı asılı, altında piyano var.

Önde yuvarlak masalar, ahşap dekorasyon, uzun bir bar, duvarlarda yüze yakın Casablanca filmi fotoğrafı. Boy boy, değişik çerçevelerde.

Rick'in barı bu düzenlemeyle 1985 yılından beri müşterileri ağırlıyor. Konukların çoğu turist. Oturmada önce ellerinde fotoğraf makinesi çevreyi dolaşıyorlar. Elli yaşın üzerindeki film afişlerinin önünde daha uzun duruyor. Çoğunun yüzünde ekşi bir tebessüm... Yıllar canlanıyor olmalı..

Ben de uzun bir tur attıktan sonra bara oturdum. Barın tepesindeki ahşap bölmeler de filmde anılarla dolu.

Akşam saat 7:00...

Müşteriler bastırmadan garsonlarla bir süre sohbet ettim. Yaptıkları işten, turistlerin ilgisinden son derece hoşnutlar. İngilizce bileni, şapkasını geri atıp, Bogart kadar ünlü olduğunu söyledi.

Barın altından bir albüm çıkardı. Turistler onlarla fotoğraf çektiriyormuş. Bazıları da bir baskısını kendilerine gönderiyormuş. En çok Japonlar buna meraklıymış.

Albüm, çekik gözlü kızlarla dolu.

Garsonların anlattığına göre, buraya otel inşa edilirken eski yapıların tümü yıkılmış. Tabii filme sahne olan bina da.

Ama filmin dünya çapında tanındığını ve unutulmadığını dikkate alan otel yöneticileri, Rick'in Barı'nın benzerini yapmışlar.

Filmin 1942 yılında bir pazartesi günü gösterime girmesi nedeniyle de her pazartesi akşamını filmin müziklerine ve sahnelerine ayırmışlar. Pazartesi günleri garsonlar, Bogart gibi giyiniyor ve piyanoda sadece filmin müzikleri alınıyormuş.

Bakmışlar ki, bu çok müşteri çekiyor. Her gece Casablanca'yı oynamaya karar vermişler.

Film, garsonlara defalarca gösterilmiş. Hareketlerini, yüz ifadelerini olabildiğince Bogart'a benzetmeleri sağlanmış.

Memleket Ne Hâlde?

Barın konuklarını en çok film müzikleri etkiliyor.

Saat 8:00'de piyano başladı. Masalardaki gürültü azaldı. Duvardaki resimleri birbirine gösterip hareketli bir şeyler anlatmalar kesildi. Gözler piyanonun başına geçen, iri yarı, esmer, bıyıklı müzisyene çevrildi...

Müzisyen, müşterilerin tepkilerini ezberlemiş. Ne alarsa nasıl karşılanacağını çok iyi biliyor. Filmin unutulmaz parçası "As time goes by"a başlarken gözleriyle masaların arasında gezindi. Tüm salonu taradı.

Parça bitti, içten alkışlar, fısıldaşmalar, kadehten bir yudum daha çekmeler... Müzisyen yeni bir parçaya başladı. Salona az önce giren turistler, koltuklarına yerleştikten hemen sonra bir peçeteye, "As time goes by" yazıp bıraktılar. Müşterilere içki yetiştirmeye çalışan garsonlarla konuşmak

artık olanaksız. Kafamda filmi en son izlediğim, Beyoğlu sineması, kulağımnda piyanistin sesi, baktığım her yerde filmnden kesintiler...

Piyanist bir saat sonra ara verdi.

Ne yapıp edip, fazla rahatsız edici olmadan, birkaç dakika bile olsa piyanistle konuşmak istiyorum.

Piyanosunun başından kalktı, bara doğru yürüdü. Tam yanımdan geçerken, “Bir dakika!” deyip İngilizce derdimi anlatmaya çalıştım:

- Türkiye’den geldim. Gazeteciyim. Mümkünse biraz konuşabilir miyiz?

Donuk donuk yüzüme baktı.

Rahatsız oldum. Acaba yine Fransızca duvarına mı çarptım? Sanmam, söylediği parçaların tümü İngilizce...

Yineledim:

- Özür dilerim. Belki yorgunsunuz. Belki ikinci bölüm için hazırlanacaksınız. Ama fazla zamanınızı almak da istemem...

Nihayet ağzını açtı:

“Memlekette hâller nasıl?”

Türkçe konuşuyor... Aman Tanrı’ım!...

Bu kez ben donakaldım.

- So... What... Yani Türk müsünüz?

“He ya!... Nasıldır memleket, anlat biraz?...”

Garsonlar, barın etrafındakiler bizi izliyor.

Ben şaşkınlığımı üzerimden atamadan, yanıma oturdum. Sıcak bir sohbete başladık:

- Türkiye’nin neresindensiniz?

“Adanalı’yım...”

- Buraya nasıl geldiniz?

“Küçük yaşta Adana’dan Beyrut’a gelmişiz. Evde uzun bir süre Türkçe konuşuldu. Beyrut o zamanlar Beyrut’tu. Bir Fransız’dan piyano dersi aldım. Sonra Paris’e gittim.”

- Şarkı da söylüyorsunuz...

“Ohooo... 15 dilde gece yaparım...”

- Hangi dillerde?

“Doç, İngilizce, Hollandez, Felemenkçe, Tagalog (*Filipinler’de konuşuluyor*), Türkçe, Grek, Arapça, Fransız, Midilez dilleri (*Orta Doğu*), başka Yurap (*Avrupa*) dilleri... Gerisini aklıma gelince söylerim...”

- Casablanca nasıl oldu?

“Ben burayı, tropikal, ağaçlar falan sandım. Daş, doprak... Abu Dabi Hilton’daydım. Uluslararası şirketler organize ediyor bu işi. Çağırdılar, geldim.”

- Casablanca filminin müziklerini her gece çalmak ilginç olsa gerek. Müşteriler sizden defalarca istiyor...

“He ya... Gızdır gızdır ye...”

Adana şivesini aynen koruyup 15 dilde “gece yapmayı” beceren Sıraç Korun’la yarım saate yakın sohbet ettim. Bana bir kartını verdi. Birkaç telefon silinmiş, yerine yenileri yazılmış... “Saat geldi” deyip yeniden piyanonun başına geçti.

Bir bardak su içti. Ardından defterini karıştırmaya başladı.

Rick’in barı... Filmin müziklerini bir Adanalı’dan dinleme keyfiyle karışık şaşkınlık...

Garsonlar bana daha farklı davranıyor. Biri önüme bir bardak bira koyup gülümsedi:

- Gratis (*bedava*).

Az önce yaşadıklarımı içimde yeniden yeniden canlandırırken piyanodan tanıdık bir melodi yükseldi. Ardından Sıraç'ın sesi:

“Duydum ki unutmuşsun, gözlerimin rengini/Yazık olmuş o gözlerden sana akan yaşlara/Bir zamanlar sevgiyle ateşlenen başımı/dizlerinin yerine dayasaydım taşlara...”

Turistler şaşkın:

- Bu parça filmde var mıydı?

Bense mest... Bir dikişte bardağın dibini buldum...

Köklere Seyahat

Nermin Bezmen

1954 doğumlu Bezmen, Nevada Basic High School mezunu. 1980 yılından itibaren karakalem ve suluboya çalışmalarına ağırlık veren Bezmen, Topkapı Sarayı Nakkashanesi'ndeki üç senelik çalışmayı takiben Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nin imtihanlarını kazanarak "Kalem İşi" bölümüne devam etti. Bu tarihe kadar 8 kişisel ve 19 karma sergiye katıldı. 1982 yılından bu yana kendi özel atölyesinde "Tezhip ve Minyatür" dersleri vermektedir. Altı sene yoga öğretmenliği yapan Bezmen, TRT-2 televizyonunda sunuculuk yapmıştır. Detaycı, titiz, lirik ve anlaşılır romanlarıyla aranan yazarlar arasına giren Bezmen'in eserleri sırasıyla "Uyandıran Aşk", "Kurt Seyt ve Shura", "Kurt Seyt ve Murka", "Mengene Göçmenleri", "Zihnimin Kanatları", "Türkuza'a Dönüş", "Kırk Kırık Küp", "Bir Gece Yolculuğu", "Bir Duayenin Hayatı", "Sır" ve "Aurora'nın İncileri"dir.

* Bu bölüm, Nermin Bezmen tarafından kitabımız için özel olarak kaleme alınmıştır.

Bugün, 17 Ağustos sabahı... Eşim Pamir'le beraber havaalanına doğru yol alırken, yüreğim anlatılmaz bir heyecan ve “Neler olacak? Neleri, kimleri bulacağım?”soruları ile çarpıyor.

Uçağımız havalandığı an, tarifi imkânsız bir duyguyla suskunluğa giriyorum. Yavaş yavaş etrafımdaki sesler ve penceren ardındaki bulutların dışında bütün görüntüler yok oluyor. Bulutlar, benim hayal oyunlarımin perdesi oluyorlar. Ve onların ardında, sür'atle değişen sahnelerde sevgili dedemin hayatını izlemeye başlıyorum. Hiç karşılaşmadığım ama romanımı yazdığım müddet zarfında, onu yakından bilenlerden daha iyi tanıdığım sevgili dedem, “Kurt Seyit”, sanki canlı imişcesine, görüntülerde sürüklenmeye başlıyor. Ve yazdıkça sevdiğim, sevdiğim yazdığım güzel “Shura”, tül bulutlarla örtülü bir hayal gibi, bizimle beraber yol alıyor. Etrafımdaki dünyadan kopmuş, sanki iki sevgili hayalle seyahat ediyorum.

Bir ara, çantamdan fotoğraflarını çıkarıp bakıyorum. Benim heyecanım, kalp çarpıntım, sanki fotoğrafların sepya yüzlerinden bana geri yansıyor. Öyle hissediyorum ki, sanki onları da içimde beraber taşımaktayım Rusya'ya.

Aşağıda, köpük köpük dalgaları ile gökyüzü maviliğinden ayrılan Karadeniz uzanmakta. Buruk bir gülümseme ile düşünüyorum. Dedemin yetmiş dört sene evvel, bin bir mücadele ile ıztırap ve hüznle, yüklü bir taka ile geçtiği Karadeniz’i, ben şimdi uçakla aşıyorum. Onun gönülsüz bir sürgün olarak ayrıldığı Yalta kıyılarına, ben şimdi, arzulu bir turist olarak gidiyorum. Yetmiş dört sene... Az sene değil, terk edilen bir yere geri dönmek için.

Simferopol’e ayak bastığım an, bildiğim bir yere geri dönmüş olduğum hissi ile sarılıyorum. Ne kadar isterdim, dedemin yaşamış olmasını ve şu an yanımda olmasını.

Ucu Yanık Mektup, “Acı Haber” Demek

Yalta’da sabah uyandığımda, bir gece evvelki çılgınca heyecanım durulmuş. Yine de sürpriz beklentiler içindeyim. Orman içindeki Litho Oteli’nden, deniz kıyısındaki büyük Yalta Oteli’ne geçiyoruz. Asırlardır dağları denize birleştiren yeşil örtü, son zamanlarda büyük bir sür’atle yapılaşmaya yönelmiş. Servilerin gölgesinde kaybolan güzelim eski evler, katliamdan korkup da gizlenmiş gibiler.

Ailemin izlerini araştırmak üzere, Pamir’le beraber yollara dökülüyoruz. Kırım Tatarı olan Ali Emirhüseinov bizimle beraber. Eskiden, İngilizce hocalığı yaparmış. Şimdi bir turizm şirketinde grup rehberi olarak görevli. Ayda 10 Amerikan Doları karşılığı ruble geliri var. Şoför Mikhail Florinsky’nin ördek başı yeşili Lada taksisine yerleşiyoruz. Kitabım, aile fotoğrafları, kameralarımız ile dedemin baba topraklarının olduğu *Aluşta*’ya doğru yol alıyoruz.

Defterimde bir adres var: “Gort Alušta, Sadovi Ulitsa.” 1928 yılında, dedemin baba evine yapılan en son yazışma adresi. Kısa bir aradan sonrada ucu yanık bir mektup gelmiş. “Acı haber” demekmiş. Kurt Seyit’in erkek kardeşini yatağından alıp götürmüşler. Gelin Havva mecnun olmuş. Küçük kız kardeş Havva, götürüldüğü bir soruşturmadan dönmemiş ve öldüğü tahmin ediliyormuş. Anne Zahide acıdan yatağa düşüp ölmüş. Daha sonra Mirza Eminof, sahibi olduğu topraklardaki bağ evine kapatılmış ve Bolşevikler’in katlettikleri soydaşlarını gömmekle görevlendirilmiş. Kolunda görevli olduğunu gösteren kırmızı bir bant, yüreğinde taşıyamayacağı kadar acı, gözleri akamayan yaşlarla hep nemli, bir gün kazıdığı çukurlardan birine düşmüş kalmış. Kalbi mi bütün bunlara dayanamamıştı yoksa bir Bolşevik’in çizmesi ucunda mı itilmişti? Bunu hiç kimse bilemiyor.

Acılar Yığını ve Bir Fotoğraf

Bu acılar yığından başka, bir de, aile evi önünde yakın bir akrabanın çekilmiş fotoğrafı var elimde.

İhtilalin, harbin Bolşevikler’in kana doymaz cinayetlerinin, Stalin’in insanlık havsalasına sığmayacak soykırımının, geçmişle ilgili her anıyı, her izi yok etmek üzere yaşayan bir rejim ardından, elimde bir adres ve bir iki fotoğrafla neler bulabilecektim? Hayal gücüm ve geçmişi yakalamaktaki inadım, artık beni hiç olmayacak, gerçekleşmeyecek serüvenlere mi itmeye başlamıştı yoksa? Yalta’dan çıktığımızdan yarım saat sonra, “Alušta” levhasını

görüyoruz. Tepeden aşağıya, yüksek ağaçların ve denize doğru uzanan bağların arasından inmeye başladığımızda, kitabımda anlattığım yerlerden geçiyor olduğumu fark ediyorum. Daha evvel hiç görmeme rağmen, çok iyi bildiğim yerler buraları. Adım adım tarif ettiğim yol kıvrımlarından ana caddeye giriyoruz. Gözlerim, yerinde bulacağını bilir gibi, eski binaları, bahçelerin ardında kaybolmuş, unutulmuş mermer kolonlu, sarmaşıklara sarılı evleri görüyor. Ama evi bulamıyoruz.

Adresi kendi başımıza bulamayacağımızı anlayınca, Aluşta Kütüphanesi'ne giriyoruz. Tercümanımızın aktardığı bilgileri dinleyip fotoğraflara göz atan kütüphane müdiresi Tatyana Şekşiyova odadan çıkıyor. Az sonra geri döndüğünde, kızıl saçlarına yerleştirdiği hasır şapkası ile ışıl ışıl mavi gözleri ile, neredeyse bizler kadar heyecanlı, önümüze düşüyor. Bizim “Sadovi” Caddesi, 1944 sürgününden sonra yıkılıp genişletilmiş ve iki ana caddeye ayrılmış. “Bağlikova “ ve “Gorki” caddeleri. Tatyana önce bizi bu caddeler üzerinde, en eski yerleşimi olan evlere götürüyor. Onu takip ederken, ayağımın altında geride kalan her taşta dedemin ayak izi olduğunu düşünüyorum.

Bağlikova'yı Gorki'ye bağlayan asırlık taş merdivenler, belki de şehrin eskisini hatırlayan en yaşlı şahitler. Bakımsız kalmış yabanî otların, sarmaşıkların sarmış olduğu bir bahçeden içerilere girince, 1800 yıllarından kalma bir evle karşılaşılıyor. Çatıdan inen dantel gibi gölgelikleri, âdeta porselen titizliği ile şekillendirilmiş baca ağızları, insanların ellerinin ulaşamayacağı kadar yüksekte olmalarından şanslı sayılırlar. Zira o güzelim zarif masal

evinin bütün balkonları, girişleri derme çatma ahşap, demir, ne bulunursa onunla garip, in gibi odacıklarla çevrilmiş. Bir musluktan oluşan mutfak ve eski kırık bir yataktan ibaret odanın bir arada yer aldığı bu kutu odalardan birinin kapısında duran yaşlı kadına doğru ilerliyoruz.

Beş basamaklı merdivenin başında, trabzana bağladığı çamaşır ipine tutunmuş, birilerini bekler gibi bakıyor. O kadar yaşlı ki, hayata onu bağlayan tek şey, sanki sıkı sıkı avuçladığı şu ince ip. Kalın camlı gözlüklerine rağmen, fotoğrafları seçemiyor. Dikkatle dinlemesine rağmen, denilenleri pek net anlamıyor. Yalnız, bu evde onun çocukluğunda Türk asıllı bir ailenin oturduğunu mırıldanıyor. Daha fazla bir şey hatırlamıyor. Yüz yaşını geçmiş. Tatyana'nın sabırlı ısrarlarına en son şu yanıtı veriyor:

“Ben, artık hiçbir şey bilmiyorum. Bildiklerimin üzerinden çok şeyler geçti. Benim şimdi tek bildiğim, ölümü beklemek...”

Bir Kadeh “Şampanskaya” İçin

Kont Woronitsov'un XIX. yüzyılın ilk yarısında, Elhamra Sarayı'ndan esintilerle inşa ettirdiği *Alupka Sarayı* son durağımız. Dönüş yolumuzda, “Güvercin Yuvası”nın bir masal şatosu gibi Karadeniz'in üzerindeki kayalarda yükselişini izliyoruz.

Akşam, otelimizin lokantalarının birinde revü seyrederek son yemeğimizi yiyoruz. Revünün birbirinden güzel kızları, usta balerin vücutları ile, Amerikan veya

Fransız kaynaklı müzik eşliğinde sahneyi dolduruyorlar. Masalardaki otel müşterilerine bakıyorum. Büyük çoğunluğu genç kuşaktan. Dağılan Rusya'nın para harcayabilen şanslılarının onlar olması acaba bir tesadüf m? Sadece iyi yaşamayı özledikleri için çok mu çabalıyorlar? Yoksa değişen dünyaları içinde, eski kuşak yeni arka ayak uydurmadığı için, para getirecek işler gençlere mi kalıyor?

Masalarda sadece otelin lokantasında yemek yiyebilmek için beylere eşlik eden alımlı, zarif genç kızları izliyorum. Yaptıkları işin son derece tabii kabul edildiği belli. Otelde de zaten bu tip girişler için bir yasak yok. Yeter ki, bir otel müşterisi bu misafirleri sahiplensin. Ondan sonraki rlasyon otelin parasını ödeyen adamın insafına kalmış. Bu taptaze, pırıl pırıl kızlara güzel bir yemek ikram etmek keyfi için davet yapan centilmenler de var. "şampanskaya" içmekle lüks bir kadın olunacağını sanan zavallıları, gecenin karanlık saatine kadar götürenler de var. O da bazen ayrıca pazarlığa tabi, bazen ise yemek fiyatının içinde...

Ecdadımın dediği Fiyat

St. Petersburg niversitesi'nde ekonomi tahsil eden üç genç kızın, oturdukları masadan bir görevli tarafından kaldırılışlarını üzüntüyle izliyorum. O kadar güzel, o kadar kibar ve zarifler ki... Ve biraz fme balık, birkaç kadeh şampanskaya için sofralarına oturmaya hazır oldukları erkeklerin birçoğundan daha zeki, daha tahsilli ve asiller. Düştükleri durumu önce insan, özellikle de bir kadın olarak, son derece ağırına giderek izliyorum.

Klasik bale, İspanyol dansı, Amerikan kabaresi esintileri ile dolu, çıplaklı, sihirbazlı, şansonlu bir geceyi, harika siyah havvyar, nefis bir votka, fûme balıklar, söğüş etler ve finalde nefis bir somon tava ile noktalandığımızda, karı-koca ikimize gelen hesap, bahşiş dâhil, yedi dolar.

“Ne kadar ucuz, bedava” diyeceğiniz geliyor, değil mi? Benim için öyle değil. Cedlerim bu topraklarda öyle fiyatlar ödemişler ki, kendimi hiç de bedava yemek yiyor gibi hissetmiyorum.

Günlerden 24 Ağustos pazartesi... Saat sabahın beş buçuğu... Bizi Simferopol’e, havaalanına götürecek otobüsteyiz. Yalta Oteli’nden yılankavi yoldan tırmanarak ana yola çıktığımızda, mehtabı fark ediyorum. Sağımızda, aşağıda Karadeniz uçsuz bucaksız uzanıyor. Öylesine uzağa gidiyor ki, gecenin karanlığı ile birleşiyor, bir yerden sonra.

Tepeden denize doğru inen ağaç yığınları ve ardında üzüm bağları, ileride suyun içinde uzanan küçük kayacıklar... Bütün bunları ben daha evvel yaşamış gibiyim. Havada bildiğim bir koku var. İçimde çok iyi hatırladığım bir eziklik... Mehtap bir şeyleri hatırlatmak istercesine, aynı gölge oyunlarını yapıyor.

“Aluşta” levhasını gördüğüm an, yüreğim daha bir hızlı çarpıyor. Yine hayal perdem canlanmaya başlıyor. Bir an için, tepenin ucundaki evde dedemi görüyorum Shura ile beraber. Sessiz, tepenin eteklerinde uzanan denizi seyrediyorlar. Ama kısa bir an... Karadeniz, hiç bitmeyecek gibi gidiyor, gidiyor.

Aluşta'ya Veda

Süratle geçiyoruz Aluşta kıyılarını. Ama, burada daha yaşayacaklarım var, biliyorum. Gecenin karanlığı içinde sanki. Öylesine huzursuzum. Mehtap, bulutların arasında kayboluyor. Hayal gücüm bana oyun mu yapıyor, diye silkiniyorum; ama değil. Sanki yetmiş altı sene öncesini yaşamam için, tabiat ilk günden beri bana oyun yapıyor.

Uzaklaşıyoruz, uzaklaşıyoruz... Dalgalara karşı ilerlemeye çalışan takayı görüyorum. Silah sesleri kesildi. Dedemi görüyorum. Onun gözlerinden ne görüntüler geçtiğini biliyorum. Seyit Eminof'un gözlerinde Aluşta kıyıları, yavaş yavaş tül perde ardına saklanır gibi, uzaklaşmaya başlıyor. Bir daha asla göremeyeceği memleketinin son resmini gözbebeklerine nakşedip saklamak ister gibi bakıyor.

Kocaman bir dalganın kış tarafa çarpışı ile suya varışı arasındaki daracık zamanda, kıynın hayali tamamen gözden kayboluyor. Mehtabın bulutlar arasında bir dalıp çıkmasıyla, ben de denizdeki hayalimi kaybediyorum. Gördüklerim hayal miydi, yoksa dedem benim de onun gerçeklerini yaşamamı mı istemişti?

Ona yine yetişemedim. Ama şu an biliyorum, Karadeniz'deki takanın üzerinde artık göremediği Aluşta kıyılarına bakıp, sessiz ağlamakta.

Otobüsümüz "Aluşta" levhasını geride bıraktı: Ben de ağlıyorum...

Azor Takımadaları

Aydın Boysan

17 Haziran 1921 tarihinde İstanbul'da doğdu. Öğretmen Nevreste Hanım ile muhasebeci Esat Boysan'ın oğludur. 1939 yılında Pertevniyal Lisesi'ni, 1945 yılında Güzel Sanatlar Akademisi'ni (Mimar Sinan Üniversitesi'nin Mimarlık Bölümü'nü) bitirdi. Mesleğini 1999 yılına kadar ara vermeden sürdürdü. Türkiye Mimarlar Odası'nın kurucuları arasında yer aldı; yönetim kurulu üyesi, ilk genel sekreteri ve İstanbul Şube Başkanı oldu. 1957-1972 yıllarında İstanbul Teknik Üniversitesi'nde ders verdi. Ulusal ve uluslararası mimarlık yarışmalarında ödüller kazandı. Kendi kitaplarını basmak için Bas Yayınları'nı kurdu. Aralıksız olarak on yıl Hürriyet ve üç yıl Akşam gazetelerinde köşe yazıları yazdı.

Yapıtları:

Mizah Paldır Güldür; Yangın Var; Umut Simit; Yalan; Oldu mu Ya!; Fısıltı; Dostluk; Aldanmak; Söylesem Bir Türklü. Gezi Dünyayı Severek I, II, III; Yollarda; Uzaklardan. Roman Yıl 2046 Uzay Anıları.

* Bu bölüm, Aydın Boysan'ın 1990 yılında yayımlanan "Yollarda" isimli eserinden kendisinin onayıyla alınmıştır.

Çocukluk-geçlik, hayallerin kaynaştığı dönem... Coğrafya öğrendikçe, “Ah bir görsem dediğimiz ülkeler, yerler, insanlar var. Yıllar geçtikçe, buraları gördükçe, yüreğe sevinç doluyor, İşte *Azor Adaları*’nı da göreceğim. Atlantik Okyanusunun göbeğinde, kenarında, kıyıları, dağlar, vadiler ve göller harmanlayacağım. Buraları görmeyi hayal etmenin, hiç de boşuna olmadığını anladıkça büsbütün sevineceğim. Hele hoş insanlarıyla kaynaştıkça...

Lizbon’dan kalkan uçak, hemen Atlantik Okyanusu üzerinde uçmaya başladı. Dağınık, kaz tüyleri gibi, seyrek bulutların üzerindeyiz. Batıya doğru uçuyoruz. Güneşi kovalıyoruz. Böylece güneş bir türlü batmıyor ama zaman ilerliyor. İnce yüzlü güzel hostes, önce içki, sonra akşam yemeği ve şarapları getirdi. İkramın hepsini kabule takatim yok... “Ah, eski günler” diye yakınıp duruyorum.

Uçağımız, deniz kıyısına paralel bir piste indi. Beni Azorlar turizm kuruluşundan bir yetkili karşıladı. Ayrıldığım dakikaya kadar da yalnız bırakmadı, sürekli ilgilendi. Yakışıklı, güler yüzlü bir genç adam: Manuel Silva Oliveira... Arabasına bindik, 25 bin nüfuslu başkente hareket ettik.

Birkaç dakika sonra, trafik tıkanmasından durduk. Kademimle mi geldim ne? Zar zor şehre yaklaştık, arabayı bir yerde bırakıp yürüdük. İnanılır gibi değil... Şehir meydanında, 50 bin kişilik bir kalabalık... Ağaçlardan hevenk

hevenk insanlar sarkıyor... Birkaç tane bando-mızıka, ortalığı inletiyor. Kimi Amerika'dan, kimi Kanada'dan gelmiş... Yerler, bir karış yükseklikte çiçekten halı kaplı...

Hava karardı. Binlerce renkli ampul, binaları ve ortalığı aydınlattı. Oliveira'nın koluna yapıştım. Bir kaybetsem bir daha bulamam... Otelimi bile bilmiyorum. Kafa dinlemek ha? Şaşkınlık içinde soruyorum: "Beni تنها bir adaya götüremez misiniz?" Oliveira kahkahayı basıyor.

Anlatıyor: "Azor Adaları'nın, yılda bir gün olağanüstü ve en büyük bir bayramı var. Santo Cristo Festivali... Ponta Delgada'da kutlanıyor. Adalardan, dünyadan insanlar geliyor." Benim gelişim de, tam o geceye rastlamış...

Sonunda bir restorana gittik. O gün ikinci akşam yemeği olacak bu! Balık çeşidinin zenginliği, akıl almaz. Şaraplar, anlatılamaz nefasette... Hepsi bu adadan... Bir de baktım, barbunya var. Lezzetli pişirdiler. Ya midyeli pilav? Bu gezide ne hâle geleceğimi, daha o akşam anladım.

Yemek bitti. Oliveira beni, 40 kilometre ötedeki otelime götürüp iyi geceler diledi. *Bahia Palace*, mükemmel bir yapı. Her yer ferah... Sabah olunca gördüm. Kumu altın rengi bir plajımız var. Elbet ayrıca yüzme havuzları da... Deniz kıyısında, her türlü lüksü olan, tek ve yalnız bir büyük otel bu... Evet, tam kafa dinlenecek gibi.

Birinci sabah uyanışında, dinlenmiş gibiyim. Geziye çıkınca yeme-içme ayarımı kaçırıyorum. Bol ananas, kivi ve kahve ile bir kahvaltı yaptım. Oliveira geldi. Bindik arabaya, gezi programlarımıza başladık. Çevreyi gözümle sindirmeye çalışıyorum. Böylesi iyi oluyor. Her ilginç yerde durup, rahatça seyrediyor ve fotoğraf çekebiliyorum. *Villa Franca*

denen mahalleyi geçtikten sonra kıyı yolunu bırakıp, kuzeye yöneldik, dağlara vurduk.

Bu adalar buruşuk mu buruşuk. Dağlar ve vadiler, onlarca mı desem, yüzlerce mi... Düzinelerce de göl... Bunların güzelliği anlatılacak gibi değil ama beni kıskançlıktan çıldırtan: çiçekler... Ortancalar, Japon gülleri, dağlar dolusu... Her bir kökte, yüz-ikiyüz çiçek... Koca ağaçlarda açan her renkten manolyalar, gül gibi katmerli... Açelya grupları, tarlalar kadar... Koyu kırmızı, sarı, beyaz, turuncu, her renkte...

Furnas Vadisi'ndeyiz... Burası insanı, hayretlere boğuyor. Yerden sıcak sular (*gayserler*) fişkırıyor. 90-95 derece su.. Anında yumurta haşlamaya, pamuk gibi mısır pişirmeye birebir... Her yirmi adımda, başka bir kaynak... Bazısı maden suyu, bazısı değil.. Hepsinin lezzeti başka...

Yetmedi... Bu suların her biri, bir başka çeşit şifa dağıtıyor. Göze mi iyi gelen istenir, romatizmaya mı yoksa kelliğe mi? Hepsi bulunur. Hatta padişah macunu gibi işe yarayanı bile var. Öksürüğe iyi gelen su yok ama bunun için de bir kuyu başına götürüp, ciğerlere yanardağ havası çektiriyorlar, iyi geliyor (*denedim*).

Furnas volkanik arazisinde yeraltı sıcaklığı yer-yer, zemin yüzeyine çok yaklaşıyor. Yere, çıplak ayakla bile basılamıyor. Böyle yerlerde, toprak biraz deşilince, bir fırın inşa edilmiş oluyor. Bu çukura, alüminyum folyoya sararak bir kap içinde, et mi, balık mı, deniz mahsulleri mi, ne istenirse gömüp, üstü toprakla kapatılıyor. Uygun süre sonra çıkarılan bu yiyeceklerin lezzeti, bir başka oluyor. Kömür-odun ateşi değil pişiren, yanardağ ateşi... Pişirdiğimiz zengin

meze ve et çeşidi, Fumas'daki zevkli otel sofrasında servis yapıldı.

İstanbul'a dönünce, "Yanardağ ateşinde balık pişirdim" dediğim zaman, neler düşünen olmadı ki... Kimisi de sandı ki; yanardağ patladı da, kızgın lavlar dereler gibi akarken, ben elimde ızgara, ateş geldikçe geri çekilerek, balıkları nar gibi kızarttım... Ben böyle düşünenlerin kimler olduğunu not ettim. Günü gelirse açıklarım.

Bir mağara var. Ağzına yaklaşır yaklaşmaz, hemen uçurum peydahlanıyor. Dibi görünmüyor. Giden olmamış, olduysa bile dönmemiş. Bu mağara içindeki uçuruma biraz yaklaşıncı, insanı sıcak rüzgârlar yalıyor. Bu hiçbir şey değil... Ama günün 24 saati içeriden, durmak, dinlenmek bilmeden öyle sesler geliyor ki, insanın tüyleri diken diken oluyor.

Bu sesler tarif edilemez, notası yazılamaz. Gümbürtü, zırlıtı, siren, vızlama, ıslık, dizi patlama, çingiraklar, davullar, düdükler, homurtular... Yok yok, benim dilim bunları anlatmaya yetmiyor. İnsanın kanı donuyor.

Oliveira'ya soruyorum: "Bre bu nasıl iş? Bu sesler nereden geliyor?" Gözlerini kısıp, hınzır bir gülümseme ile anlatıyor: "Elbet cehennemden... Yani biraz önce yediğimiz mezeleri, hangi ateşte pişirdik sanıyorsun? Cennette ateş ne gezer? Elbet cehennem ateşinde..."

"Yapma yahu! Desene ki orada da ya hey!..."

Azor Adaları, Atlantik Okyanusu'nun ortasında, bir takımada grubu... Koca okyanus içinde, ufacık denebilecek kara parçaları... Dizilerle yanardağ patlaması sonunda, deniz üzerine çıkmış değil de, fırlamış adalar... Hepsi buruşuk mu

buruşuk. Ufacık adalarda, ikibin metreyi aşan dağlar var. Dokuzunda oturuluyor, ötekiler insansız.

şimdi bir masal anlatacağım. Eskiden masal, vakit geçsin diye anlatılmış. Onun için de, uzun olurmuş. Ne yapsınlar; elektrik yok, okunamıyor, televizyon yok. Gece mum ışığında, vakit nasıl geçecek? eneye kuvvet masal anlatılacak, efsaneler ballandıra ballandıra aktarılacak... Ama korkmayın, ben masalımı uzatıp macunlaştırmadan, kısacık anlatacağım.

“Bir gün, sonsuz mavilikler içindeki Atlantik Okyanusu göbeğinden yarıldı... Denizin tükürdüğü ateş ve alev göklere yükseldi. Sonra da her zamanki görkemli sessizlik, boyutları sonsuz büyüklükteki okyanusun üzerine yine okt. Ateş; ziyaretinin anısı olan dokuz küçük adaya, sonsuz maviliklerin koruyucu nöbetçisi olmak görevini verdi.”

İşte Azor Takımadaları’nın, kısa doğuş efsanesi...

Ya sonra ne olmuş?... Bütün yanardağ kalıntısı topraklar gibi, cömert verimli vadiler ve yamaçlar biçimlenmiş. Toprak bitkileri, fiskiyeler gibi fişkırtmış. Derecikler akmış, gller oluşmuş.

Doğa, kımıldamayagrsn... Durmaz... Başlamış tepe ve yamaçlarda; eğreli otları, latiniekleri, odağacı ve glhatmi ağaçları büyümeye... Renk eksikleri, orkidelerle tamamlanmış. Bazı tepeler, ortanca çiçeği paltolara sarınmış. Japon glleri, kamelyalar, Alp glleri, ötekileri itip araya sıkışmışlar. Aelyaların, o sessiz ama derinden kokusu, ortalığı sarmış.

Eh... Yeryüzü cenneti kuruldu ya! Ne eksiği var?.. İnsan elbet... İlk göçmenler Portekiz’den... Başlarında Diego

de Silves (1427). Cennet falan ama çalışılmayan yerden, çiçekler bile kaçır. İnsanlar başlamışlar, deli gibi çalışmaya... Toprağı setlemişler, ekmişler. Hayvan beslemeye başlamışlar. Barınaklarını yapmışlar. ‘Toprak Ana’nın, çalışkan ve iyi çocukları olmuşlar.

Başlamış yaban tavşanları, karıncalar gibi üremeye... Karatavuk, üveyik, bıldırcın sürüleri, yerini almış. Yabansı kuşlar, gökleri sarmış. Av başlamış. Balıkçılar denize inerek, bir başka hazinenin kapısını açmışlar. Kahraman yeni Azorlular, Pico Adası kıyılarında, balina bile avlamaya başlamışlar.

Ama bir de halt yemişler: İmbikten, alkollü içki çekmeye ve şarap üretmeye başlamışlar. Deniyor ki: Ateş taşını uyandırdılar.

Yanardağlar bugün bile uykuya yatmamış. Azorlar’da, depremler oluyor. Adaların 2345 metrelik en yüksek dağının bulunduğu Pico tepesinden hâlâ yeraltından gelen dumanlar tütüyor. Aşağıda ne hazırlık var, bilinmez.

Uzun yıllardır duyarım, okurum. “Atlantis” adında bir efsane anlatılır. Burası, eşi bulunmadık bir uygarlık, rüya kentlerden örülü bir ülkeymiş denir. Sonra: Bir varmış, bir yok olmuş... Yeryüzünden silinivermiş... Şimdi bazılarının dediğine göre, Atlantis düş ülkesi daha önceleri Azor Takımadaları’nın bulunduğu yerdeymiş... Yani bir masal daha...

Azor Takımadaları’nın 9 adası, öyle birbirine fazla sokulmuş değil... Üç grupta toplanmış. Koca okyanusa serpilmiş bu adaların en batıdakisi *Flores* ile en doğudaki *Santa Maria* arasında 600 kilometre mesafe var.

Christoph Colomb, bilmeden bulduğu Amerika dönüşü (1493) gemileriyle Azor Takımadaları'ndan Santa Maria'ya gelmiş, kilisede ayin yapılmış. Bu seferden sonra Colomb'un, başka insanlar arasına karıştığı ilk yer Azorlar.

Azor Takımadaları'nda iklim yumuşak, sürekli bir bahar havası var. Bu bahar, bazan ılıklaşıyor, bazan serinleşiyor ama ne üşütüyor ne de bunaltıyor. Don yok. Yıllık ortalama ısısı, 17 derece. Deniz suyu sıcaklığı, 17-24 dereceler arasında... Ne daha aşağı ne daha yukarı.

Dünyadaki hava durumu anlatımlarında vazgeçilemeyen bir deyim: "Azor'lardaki yüksek basınç"tır. Burası, subtropik yüksek basınç kuşağının, en canlı yeridir. Sanki Avrupa'ya da, iyi hava paylaşırma merkezidir.

Bazı köşeleri döner dönmez, Atlantik rüzgârları sırnaşveriyor. Böyledir bu hınzır okyanusun esintileri... Bizim İstanbul İodosuna benzer. Sanki iter-dürter. Esintilerin bazan sertleştiğı olurmuş ama Azor Takımadaları, kasırğa bölgelerinden iyice uzakta.

Yüksek bir yerden *Sao Miguel Adası*'ndaki başkent *Ponta Delgada*'yı seyrediyorum. Şehir, yüzyıllar önceki yüzünü koruyor. İmar hevesleriyle çehresi değıştirilip başka bir yer olmamış. Dilerim ki korunur.

Azor Takımadaları'na Portekizliler'den sonra yüzyıllar süresince Fransızlar, İskoçlar, Kuzey Amerikalılar ve İngilizler de göçmen olarak yerleşmiş. Bugünkü Azor halkının barışçı ve soğukkanlı huyları, bu kan karışımından kaynaklanmış.

Bizim bir Anadolu geleneğı vardır. Komşular toplaşıp, elbirliğıyle birisinin önemli bir işini bitirirler. Adına

“imece” denir. Aynı gelenek, Azor Adaları’nda da uygulanıyor.

Azor Takımadaları’nda yaşayan insanları övmek için, çok önemli bir neden var. Küçük büyük her türlü tekne ile okyanusta balık avına çıkma cesaretini bir kenara bıraksak bile, tarım için gösterdikleri çabalar, hayranlık verir. O müthiş eğimli araziye, daracık şeritler biçiminde setlemişler. Bir tarafı kazıp, öbür taralı kuru duvar yaparak... Koca dağların yamaçları, bir avuç insan tarafından bütünüyle setlenmiş.

Günün programında, adanın batısındaki göller bölgesini gezmek var. Amerikalı hanım gazeteci Marianne Black ile yola çıktık. Bu sevimli küçük şehir, festival kalabalığı gidince yine kabuğuna çekilmiş. Kenti geçip, dağlara vurduk. Oliveira güzel yolları seçiyor. Yedi göller bölgesini geçiyoruz. Sonra birden ikiye bölünmüş ünlü *Sete Cidades Gölü*’nü, çok yükseklerden görüyoruz. Dinlendiren bir manzara bu...

Göl kıyıları çok tenha, ama imar edilmiş. Çok seyrek küçük evler, yollar, göz kamaştırıcı çiçek bahçeleri... Birdenbire fazla yağmur yağınca sular yükselmesin diye, çevresindeki dağlarda bir tünel açılmış, fazla su Atlantik Okyanusu’na akıtılıyor. Tepelerden göle iniş, sürekli değişen güzel manzaralarıyla şaşırtıcı bir zevk veriyor.

Gölün tepesinde bir güzel otel... Yıldızı bol cinsten... Hem Atlantik Okyanusu’na manzarası var hem göle... Öğle vakti, beyaz smokinli bir alay garson, bizi karşılıyor. Yemek listesi zengin ve mükemmel... Ama Marianne ile ben, böyle yerleri merakımız kalmayacak kadar görmüşüz. Oliveira’dan, bizi bir köy restoranına götürmesini istiyoruz. Tam

hoşlanacağımız gibi bir yeri, Santa Barbara'da, Okyanus kıyısında buluyoruz.

Bu balıkçı restoranı, ev gibi bir yer. Masaya önce, salata ile malagetta (*biber sosu*) ve nefis bir peynir getirttik (*işte artık bizde bulunmayan bir şey*). Bir binlik de, beyaz açık şarap... Çok iyi... Köyün üretimi... Sonra kıyısında bulunduğumuz Atlantik balıklarından, iki cins seçtik. Birincisi; tavada bir küçük balık, ikincisi ise yumurta gövdeli koca kafalı çirkin bir balık... Temizlenmemiş beş kilo gelir. Eti sakız gibi ve beyaz. Bitmedi: Sonra bir büyük tabak fırınlanmış et ve kırmızı şarap...

Ya bu balıkların adları ne? Bilmek mümkün değil ki... Her dış gezide, gideceğim ülkenin balıkları için bir sözlük hazırlar, öyle yola çıkarım. Çünkü insan, en çok balıktan şaşırır. Bu sefer 30 cins balık sözlüğüyle gittiysem de, bir işe yaramadı... En az 300 cins, görmediğim, bilmediğim balık gördüm. Okyanus burası... İnsanlar daha kirletmemiş.

Bir sabah erken, Ponta Delgada'nın balık halini gezdik. Olağanüstü canlı bir yer. Balık çeşidinin bolluğu, akıl karıştırıyor. Buradan yalnız halk ve lokantacılar balık almıyor. Yabancı turistler de satın alıp kaldıkları pansiyonlarda pişiriyorlar.

Oliveira dostum, Ponta Delgada kentinin hemen yanında eliyle göstererek diyor ki: "Bizim bu dağ yenidir." Dalga mı geçiyor ne? Soruyorum: "Yeni yanardağ patlaması mı oldu?" Açıklıyor: "Hayır. Havaalanımızı inşa ederken çıkan toprakları yığdık, dağ oldu..."

"Bütün antikalıklar sizde... Demek ki, bir de 'dağ' ürettiniz."

Azor kentlerinin sokakları daracık... Sokak isimleri uzun mu uzun. Evler bitişik yapılmış. Anlaşılan, korsanların bol olduğu zamanlarda alışılmış bir yerleşme biçimi... Ama binalar, bembeyaz, tertemiz badanalı... Arazidekiler de...

Oliveira'ya soruyorum: "Portakal ve limon ağaçları niye seyrek?" Anlatıyor: "Bu işte, İspanyol ve İtalyanlarla rekabet etmekten bıktık, değmiyor. Şimdi ananas yetiştiriyoruz. Zahmeti fazla, daha çok dikkat ve sabır istiyor ama, değiyor..."

Vaktiyle Furnas'da, bir yerüstü cehennemi varmış: "Kumarhane"... Zaman geçtikçe, Azor halkının ahlâkı üzerindeki pek kötü tesirlerin farkına varmışlar, kapatılmış. O zamanı, karabasan gibi anımsıyorlar.

Akşama doğru *Santa Cruz Lagoa*'dan geçiyoruz. Bir şirin balıkçı köyü... Marianne ile Oliveira, seramik atölyesini gezmek istiyorlar. Ben gördüm, girmiyorum, sokakta dolaşıyorum. Bir de baktım ki, küçük bir şarapçıda, dört balıkçı kafa çekiyor. Uzak kalır mıyım hiç? Hemen içeri daldım. "Boa tarde" deyip onların içtiği şaraptan bir şişe ısmarladım. Onlara da ikram ettim.

Demciler arası dostluk, dinamit gibidir. Bir anda patlar... Geçmiş gerektirmez. Hemen cıvıdık. Bana: "Biraz önce 'merhaba' dedin, sen Portekizce biliyorsun ya, konuşsana!" diyorlar (*tabii Portekizce*). Ben de onlara "Yok elinizin körü! Benim bildiğim o kadar, fazla konuşmam" diyorum (*tabii Türkçe*). Sonra böylece konuşmaya devam ediyoruz... Anlaşıyoruz... Nasıl oluyor? "Lisan" ile değil, "Lisanı hâl" ile anlaşıyoruz.

Tezgâh arkası raflara bakıyorum. İçki çeşidi bol... Birden gözüm, "Anis" (*anason*) yazılı bir şişeye ilişiyor. Rakı

burada da karşıma çıktı diye, şaşırıyorum. Şarapçıdan, bize birer double anis vermesini istiyorum. Şerefe içiyoruz.

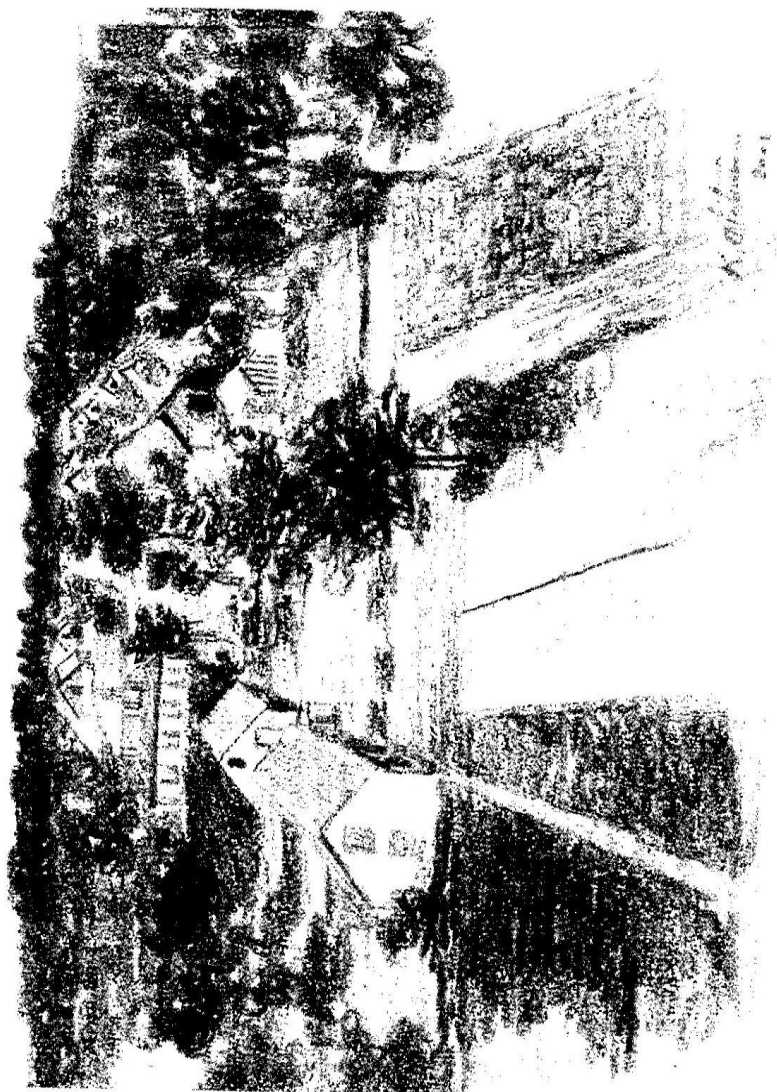
Yudum alır almaz, şaşkına dönüyorum. Tüh bre! Bu rakı değil, anason likörü... Bizim rakının reçeli bu mendebur... İçmesem, balıkçı dostlarıma ayıp olacak. Çaresiz bitiriyorum. Tam bu sırada işlerini bitirmiş olup bir saattir sokakta beni arayan Oliveira ile Marianne, şarapçıya geliyorlar. Beni buradan zor söküyorlar. Balıkçı dostlarımla içtenlikle vedalaşıyoruz.

Soruyorum: “Yahu bu adamlar, bu kadar içkiye nasıl dayanıyor? Şarapçı saat kaçta kapanır?” Oliveira açıklıyor: “Dayanır bu adamlar... Hem saati gelince kapıyı içeriden kilitler, içeri polis sokmazlar...”

Günün sonunda, beni otelime bırakıp gidecekler. Barda bir içki ikram ediyorum. Marianne soruyor: “Niçin bu barlara ‘Amerikan Bar’ derler?” İşe bakın! Bana bunu bir Amerikalı gazeteci soruyor. Ama ben yine de yanıt veriyorum:

“Siz bütün dünya zevklerini, ‘ayaküstü’ alırsınız da ondan...”

Azorlar’dan ayrılış günü geldi. Oliveira’ya ısınmışım. Sıcakkanlı adam. Açık yürekli de... Ayrılırken saklamadan söyledi: “Seni ilk karşıladığım akşam, festival kalabalığını görünce sinirlenmiştin. Ben de seni, aksi mizaçlı birisi sanmışım. Hiç de öyle değilmişsin...” Kısa sürede iyi ilişkiler kurmuştuk. Üzüntüler içinde vedalaştık. Selam sana Oliveira.

Bir Turne Anısı

Erol Büyükburç

1936 yılında Adana'da dünyaya geldi. Müzik hayatına 1961 yılında "Little Lucy" adlı bestesini plak yaparak başladı. Balkan Festivali'nde "En İyi Şarkıcı" ödülünü aldı. Uzun yıllar "Efsaneler Orkestrası" ile çalıştı. 1975 yılında Emel Büyükburç ile evlendi. İki yıl sonra Evren adını verdiği bir kızı oldu. İlk defa Türk Hafif Müziği ağırlıklı bir müzikal film çevirdi. 28 film, 20 fotoroman, 6 taş plak, 5 long play, 75 tane 45'lik, 9 kaset, 200'e yakın ödül, 1800 beste, sayısız gazino çalışması ve bir o kadar da turneye katıldı. 75 kadar 45'lik ve beş adet LP'si olan sanatçının çevirdiği filmlerden bazıları: "Berduş", "Kızılıcıklar Oldu mu?", "Yasemin", "Kurban Olayım" ve "Oldu Olacak". Gezinler Kulübü "onur üyesi" olan Erol Büyükburç, ilerleyen yaşına rağmen birçok etkinliğe katılmakta, resim yapmakta ve ilginç projelere imza atmaktadır.

* Bu bölüm, Erol Büyükburç tarafından kitabımız için özel olarak kaleme alınmıştır.

Daha çok 1960'lı, 1970'li yıllarda iki üç ay süren uzun Anadolu turnelerine çıkardım. Her turne, benim için büyük maceraların yaşandığı dönemlerdi. O zamanki turnelerde organizatör bir turne kadrosu oluşturur, kadrodaki bütün solistlere, sunuculara, animatörlere, sihirbazlara, jonklörlere ve müzisyenlere daha doğrusu her kim varsa hepsine büyük bir otobüs tahsis edilirdi. Hatta ses düzenini, enstrümanları, enstrüman anfiyatörlerini ve kostüm torbaları yani aklınıza gelen gelmeyen ne varsa bu otobüse yerleştirilirdi. Organizatörümüz de bizzat şoför mahalline, en yakın koltuklara da yardımcıları oturduktan sonra hep beraber “hayırlar” dileyerek turne yollarına düşerdik.

İşin seyahat etme zevkini bir yana koyarsak aslında çok yorucu ve meşakkatli bir işti bu turneler. İlk günlerde herkesin enerji stokları yerindedir bu nedenle otobüste her koltukta coşkulu sohbetler, zaman zaman birlikte şarkı türkü söylemeler, espriler ve şakalar havalarda uçuşur. Bazen yörenin ünlü restoranlarında molalar verilir köfteyse köfte, balıksa balık, tandırsa tandır yenir, çaylar içilir. Münasip bir alan bulunursa maçlar bile yapılırdı. Yaz turnelerinde ise serin ağaç gölgesinde uyunurdu.

Aslında turne demek bir bakıma matine, suare, yol, biraz şaka ve tabii aşırı yorgunluk demektir. Organizatörler para kaybı olur diye çok nadir olarak istirahat günleri koyarlardı. Ben genelde en çok yorulan kişi olmam nedeniyle

turne mukavelesine istirahat günleri koydurmayı ihmal etmezdim. Günde, matine ve suare olarak toplam 4 saat şarkı söylemem gerekiyordu.

Ekseriyetle turnelere kendi özel arabam ve özel şoförlerimle katılırdım; zaman zaman turne otobüsünden ayrılır, arabamla turneye devam ederdim. Bunu da arabamda ezberlemek istediğim yeni şarkıları dinlemek ya da sekreterlerimle yeni kararlar almak için yapardım. Yaşama özgürce bir bakışım olmuştur hep. Zaman zaman arabamı تنها yerlerde durdurur, muhtelif hedeflere tabancalarımla atış talimleri yapardım. Geniş bir tabanca koleksiyonum vardı. Hobilerimden birisi de buydu. Yalnız bu turnelerde yaşadıklarımı kaleme alsam inanın kocaman bir kitap olur.

Bir kış turnesiydi. Karlı bir günde *Pülümür Dağları*’nı geçmiş, *Zigana*’ya doğru yol almaktaydık. Bu süre içinde arabanın iki stepnesi de patlamıştı. Oldukça uzun bir rampada zincirli olarak yol almaktaydık. Rampa öylesine buzlanmıştı ki zincir bile işe yaramaz hâle gelmişti. Arabanın arkası sağa sola savrulmaya başladı. Arkamızdan yüklü birkaç kamyon ağır ağır gelmekteydi. Bütün çabalarım rağmen Ford Galaxy, 8 silindirli ve iki tonluk arabam patinaj yaptı ve sonunda ister istemez durdu. Ben durunca arkadaki kamyonlar da durmak zorunda kaldı. Kamyonların şoförleri ve muavinleri ellerinde levyeler ve sopalarla avaz avaz bağırarak ve küfürler savurarak üstümüze doğru gelmeye başladılar. Sekreterlerimden bir tanesi her zaman bir “cephanelik” gibi gezerdi. Yaptırdığı özel yeğin her tarafında tabancalar, kesici aletler, patlayıcı malzemeler taşıyordu. Ben hemen iki tabancayı kemerime yerleştirdim ceketimin önünü açtım ve arabadan çıktım. Sekreterim de öbür kapıdan çıktı; kendisi gözü pek, son derece cesur bir

hanımdı, âdeta bir komandoydu. O da benim gibi Ferhat Özsert hocadan karate eğitimi almıştı. Çok güzel bir hanım olmasına rağmen belalı ve sert bakışları vardı. Özel yeleşindeki görüntü ise sahiden ürkütücüydü. Üstümüze gelen adamlarla aramız iyice kapanmaya başlamıştı ama alaca karanlık olduğu için üstümüzdeki silahları henüz fark etmemişlerdi. Adamlar bize altı yedi metre kala silahları fark ettiler. Fark eder etmez şöyle bir durdular. Ellerindeki levyeleri, sopaları aşağı indirdiler; küfürler, naralar kesildi birden. Tatlı sert bir üslupla konuşmaya başladılar. Ben de kendilerine “Bunu isteyerek mi yaptık? Bütün önlemlere rağmen maalesef tırmanamadık” dedim. Eğer silahlarımız olmasaydı, büyük bir ihtimalle bizi öldürebilirlerdi. O zamanlar turnelerin böyle azizlikleri de vardı. Sonra bu kişilerle arabaları hareket ettirebilmek için iş birliğine bile girdik. Arabamızın arka tekerinin önüne şoför arkadaşların vermiş oldukları çuvaları koyduk ve aracımızı hareket ettirdik ve hiç durmadan yola devam ettik.

Bir defasında da Zigana'nın çok zorlu virajlarından birinde sol arka lastiğimiz de patladı. Hiç stepnemiz de kalmamıştı. Zaten çok dar olan yolda güçle arabayı en sağa çektik. Hepimiz arabadan indik. Kara kara düşünmeye başladık Allah'tan bir şişirme pompamız vardı. Denemek için lastiği pompayla şişirdik, boşa bir çaba içinde olduğumuzu lastik hızla ve sesli olarak hava kaçırmaya başlayınca anladık. Lastiği tamir etmek gibi bir şansımız da olmadığı için durum cidden ümitsizdi. Birdenbire aklıma yeni bir fikir geldi. Yolda süzme bal almıştık arabanın bagajında duruyordu. Bal kavanozunu bagajdan çıkardık ve patlak dubleks lastiğin jantla lastik arasından bütün balı lastiğin içine akıttık balın lastiğin iç yüzeyine iyice dağılması için de yavaş yavaş tekeri

çevirmeye başladık, balın iyice lastiğin iç yüzeyine sıvandığını anlayınca başladık lastiği pompayla tekrar şişirmeye. Lastiğin hiç hava kaçırmadığını görünce hep beraber sevinç çığlıkları attık. Böylece Trabzon konserine yetişememe riskini de atlatmış olduk. Turne boyunca o lastik hiç patlamadı. Turne sonrasında da o lastiği değiştirmedim. Turne anısı olarak ballı lastikle tekrar yeni bir turneye çıktık.

Hangi şehirde olduğunu söylemek istemediğim bir başka olay oldu. Konserden sonra otele geçtik. Arabayı otelin civarında bir yere park etmişim. Sabahleyin organizatör tarafından otel kapılarımız tıktıkları uyandırıldık. Acele kahvaltımızı yapıp bir başka şehirdeki matineye yetişmek için arabamızın başına geldiğimizde arabamın dört lastiğinin jantlarıyla beraber alınmış yani çalınmış olduğunu gördük. İnanılmaz bir olaydı bu. Allah'tan turne otobüsümüz henüz hareket etmemişti. Hemen arabanın başında iki yardımcı arkadaşımı bıraktım; biri arabayı bekleyecekti, diğeri Ankara'ya gidip dört lastik ve jant alacaktı. Onlar bu işi tamamlayana kadar ben de otobüsle yola devam ettim. Böylesine keyif kaçırıcı olayı günlerce aramızda konuştuk. Bu arada en çok üzüldüğüm şey, ballı lastiğimin çalınmış olmasıydı. Zira o benim uğur lastiğimdi.

Filipinler / Manila

Gülten Dayıoğlu

1935 yılında Kütahya'da doğan Gülten Dayıoğlu, İstanbul Atatürk Kız Lisesi mezunu. Bir süre İ. Ü. Hukuk Fakültesi'nde okudu. Romanlar, öyküler, radyo ve televizyon oyunları yazan Dayıoğlu'nun eserlerinden bazıları şunlardır: "Fadiş", "Dört Kardeşiler", "Yurdumu Özledim", "Kaf Dağı'nın Ardına Yolculuk", "Okyanuslar Ötesine Yolculuk", "Mısır'a Yolculuk", "Meksika'ya Yolculuk", "8. Renk", "Mo'nun Gizemi"... Dayıoğlu, 44 yıldır sürdürdüğü yazın yaşamında 71 kitap yazmıştır. Bazı eserleri, yabancı dillere çevrilmiştir.

* Bu bölüm, üyemiz Sayın Gülten Dayıoğlu tarafından "Sefername" için özel olarak kaleme alınmıştır.

Bangkok'tan sonra, Filipinler'in başkenti Manila'ya gidiyoruz. Burası da tam Uzak Doğu. Ama sık sık iç savaşlar patlak verdiğiinden, ülke düzensiz. Hatta tehlikeli. Rehber, geceleri sokağa çıkmamamızı söylüyor. Soygun, vur-kaç, cinayet yaygın, diyor. Gerçekten otobüsle kenti gezerken, hemen her yerde iç savaşın etkilerini görüyoruz. Sokaklarda duvarlara türlü sövgüler yazılmış. Başta saray olmak üzere, birçok yapının camları kırık. Demir korkuluklar yerle bir edilmiş. Hele bir yoksullar semti var ki!... İçler acısı. Eski devlet başkanı, yabancılar görmesin diye bu semtin çevresine duvarlar ördürmüş.

Otobüs, yoksullar beldesinin birkaç sokağına girdi. İnsan olmaktan utandım. Kara gözlerini üstümüze dikmiş, aç, çıplak insanların yüzlerine bakamadım. Sanki durumlarından ben sorumluyum gibi olduğum yere büzülüp kaldım. Yarı çıplak çocuklar, çamurlar, çöp, pislik içinde debeleniyor. Gülmekle ağlamak arası bir yüz ifadesi edinmişler. Karşıdan bakınca, insan yavrusu mu, yoksa çöpler arasında eşinen garip bir yaratık filan mı, diye kuşkuya düşüyor insan. Evler kümes gibi. İnsanların üstünü kara bulut gibi sinekler sarmış. Öyle de iriler ki!... Birkaçı otobüsün camına yapışıyor... Kimi evlerde çamaşır yıkanmış. Sokağa gerili iplere asılmış. Yer bezi gibi kapkara ve paçavra görünümünde.

Otele döndüğümüzde, içinde bulunduğumuz lüks, diken olup batıyor. Hele sofraya dizili yiyecekler, iyice tedirgin ediyor.

Gezi başkanına, Manila'ya niçin geldiğimizi soruyorum. O da burada hep üzücü şeyler görmeyeceğimizi söylüyor. Ertesi gün unutulmaz bir geziye çıkacağımızı haber veriyor.

Gerçekten, sabah erkenden mayolarımızı alıp otelden ayrılıyor. Manila dışında bulunan, dünyaca ünlü bir şelalenin kaynağına gidiyoruz. *Pagsanjan Şelalesi* öylesine güzelmiş ki, dünyanın dört bir yanından gelen film yapımcıları burada film çekerlermiş. Rehberin, adlarını anımsayamadığı pek çok ünlü filmde görülmüş bu şelale.

Herkes sevinç ve coşku içinde. Pagsanjan gezisini ölümsüzleştirmek için fotoğraf makineleriyle video kameralarını hazırlıyorlar.

Ne var ki eşimle ben pek sevinçli değiliz. Tersine üzgünüz. Başımıza tatsız bir iş geldi. Ama arkadaşlarımızın coşkusunu gölgelememek için durumu kimseye açmıyoruz. Bu tür uzun gezilere çıkarken, paramızı birkaç ayrı yere saklamayı âdet edinmişizdir. Bu gezide de benzer yöntemi uyguladık. Filipinli rehber, hırsızlık olaylarının yaygınlığını belirterek paralarımızı otel kasasına koymamızı önerdi. Biz de paramızın bir bölümünü kasaya koyduk. Bir bölümünü de yanımıza aldık. Rehberin dediğine göre burada kaybolan paranın bulunması olanaksız. Polis falan yardımcı olamıyor. Biz bu duruma şaşırıp dururken, cebimizdeki paranın yok olduğunu anladık. Tam da Pagsanjan Şelaleleri'ne hareket edeceğimiz sırada. Kimseye bir şey demeden otobüse bindik. Yol boyu hep kara kara bu durumu düşündük.

Ne var ki Pagsanjan, kaygımızı köreltti. Gerçekten çok çok ilginç bir yerdi burası.

Otobüsten indik. Mayolarımızı giydik. Eşyalarımızı depolara kilitledik. Havlulara bürünerek, nehir kıyısına indik. Orada yüzlerce kano duruyor. Bu taşıtlar iki yolcu alabiliyor. Biri önde, biri arkada, iki de yöneticisi var. Fotoğraf makinelerimizi, naylon torbalara koymamızı söylediler. Şelaleye doğru bizleri, zorlu bir yolculuğun beklediğini belirttiler. Her türlü tehlikeyi göze alıp almadığımızı da sordular.

Yerlilerin bu tutumu, içime korku saldı. Ama çevreme baktım, herkes biniyor kanolara. Hatta on aylık bebeğiyle bir Japon kadın bile var.

Eşimle birlikte bir kanoya yerleştik. Yerleştik diyorum çünkü kanonun tabanına bacaklarımızı uzatarak oturuyoruz. Eşim, sırtını kanonun arkasına dayıyor. Ben de eşime yaslanıyorum. Kanoyu yönetecek olan yerli gençlerin elinde, sadece kalın bir sopa var. Kürek filan yok. Yolculuğumuz nehrin akışına ters yönde olacak üstelik.

Nasıl gideceğiz acaba, diye düşünürken kıyıdaki kanolar, hep birlikte hareket ediyor. Tren vagonu gibi birbirine bağlanan kanoları, en başta bulunan büyükçe bir motorlu kayık çekiyor. Çok güzel bir görünüm oluşturuyor bu kano dizileri. Çok geçmeden karşıdan gelen bir diziyeye rastlıyoruz. Yolcular, nehirden çıkmış gibi ıslak. Ama herkes çok neşeli. Kimileri başparmaklarını göğe doğru kaldırıp geldikleri yerin çok çok güzel olduğunu ifade ediyor. Tek tük, korkulu yüz ifadelerine de rastlıyoruz.

Bir saate yakın, bu şekilde yol alıyoruz. Sonra birden, dizi dağılıyor. Motorlu kayık bizi bırakıyor. Her kano, kendi başına yol almaya başlıyor. Kanocu genç yerliler, ellerindeki

güçlü sopayı dibe saplaya saplaya kanoları ilerletme savaşına girişiyorlar.

Meğer asıl savaş daha sonra olacakmış. Çok geçmeden nehir sığlaşmaya başlıyor. İki de bir kano altta bir şeylere takılıyor. Devrildik devrileceğiz!... Bu arada, çevrenin görünümü de hızla değişiyor. Önce tropikal orman içinde akan nehir, sonradan giderek derinleşen bir vadi tabanında akmaya başlıyor. Orman içinde ilerlerken insan kendini, Afrika ya da Güney Amerika'da, balta girmemiş ormanlarda, keşif gezisine çıkmış sanıyor. Pek çok kişi, benzer şeyler söyledi. Doğal ortam, insanı öylesine çabuk etkiliyor ki!...

Çok geçmeden, tehlikeli serüven başladı. Nehir giderek sığlaştı. İki de bir önümüze taşlar, kayalar çıkıyor. Kanocular ellerindeki sopaları bıraktılar. Kanoyu kayaların arasından ilerletmek için nehre girdiler. Öndeki çekiyor, arkadaki ise var gücüyle itiyor. Bu arada devrildik, devrileceğiz. Kanonun kıyılarına sımsıkı tutunmaktan başka, alabileceğimiz hiçbir önlem de yok... Nehrin iki yanında artık ağaç filan kalmadı. Göğe doğru dümdüz, duvar gibi uzanan, kara kara kayalar var. Şelaleye yaklaştıkça vadi daha da derinleşiyor. İki yandaki kömür görünümlü kayalar, daha çok yükseliyor. Derin bir uçurumun dibindeyiz artık.

Nehir yatağındaki kayalar da öylesine sıklaşıyor ki!... Bir süre sonra geçit vermez oluyorlar. Ne yapacağız diye dertlenip dururken, birden, kanocu gençler, tekneyi omuzluyor, kayalardan aşırıp yeniden nehre atıyorlar. Gülmekle ağlamak arası bir duruma düşüyorum. Bu durum bir kez değil, sanki on kez yineleniyor. Sadece biz değiliz sırta taşınan. Hemen her kano bu yöntemle atlatılıyor kayalardan. Bağırış çığrış yanında, kahkahalar, şarkılar

inletiyor ürkünç vadiyi. Bu arada sırlıklam oluyoruz. Teybimle fotoğraf makinemi sardığım plastik torbayı başımdaki hasır şapkanın içine tikiştiriyorum. Şapkayı başıma geçirip bağlarını çenemin altından sımsıkı bağlıyorum. Çünkü artık resim çekmek, teybe kayıt yapmak olanaksız.

Bir süre sonra, çevrenin görüntüsü yeniden değişmeye başlıyor. Nehrin iki yanındaki kara kayalarda çağlayanlar beliriyor. Kayaların ürkünçlüğü yok oluyor. Tersine, öyle bir güzelleşiyor ki!... İnsan nereye bakacağını şaşırıyor. Bu arada çağlayanlardan nehre dökülen sular bizleri de sırlıklam ıslatıyor.

Yolumuzun üstüne kayadan bir adacık çıkıyor. Adacığın iki yanında birer kanoluk geçit var. Tüm kanolar sıraya giriyor. Kanocular, tekneleri sırtlıyorlar. Bu geçitlerden bizleri öteye aşırıyorlar. Kano, kıl payı geçiyor bu dar yollardan, akan suyun gücüyle kayalara çarpsak, kanonun parça parça olması işten değil. Tabii bizler de nehre döküleceğiz.

Bu olasılık tüylerimi ürpertiyor. Suyu düşmekten korkmuyorum da, timsah filan varsa... Sonunda dayanamayıp kanocu gence, burada timsah yaşıyor mu, diyorum. Delikanlı İngilizce anlamıyor ki!.. Bön bön yüzüme bakıyor. Herhâlde yoktur diye avutuyorum kendimi.

Adacık engelini aştıktan kısa bir süre sonra, birden Pagsanjan Şelalesi olanca görkemiyle karşımıza çıkıyor. Doğrusu ya, bu güzelliği görmek için onca çileye değer. Bir de paramız kaybolmasaydı, diye geçiriyorum. Sonra şelalenin etkisine kapılıp her şeyi unutuyorum.

Şelale yüz elli metre yüksekten, havuz gibi doğal bir çanağa dökülüyor. Kaynağı ise karşımızda dağın tepesinde.

Kaynaktan fişkırان suların bir bölümü ise göge püskürüyor. Şelalenin çıktığı yerde, göge püsküren su zerrecikleri, pırl pırl bir bulut yumağı oluşturuyor. Bu güzelliğı tam anlamıyla dile getirmek olanaksız sanırım. Ben sonradan şunları kaydetmişim teybe: Karşımızdaki dağ düşsel bir baş. Şelale o başın görkemli saçları. Tepedeki pırlıtlı bulut yumağı da baştaki taç gibi sanki...

Yol burada sona eriyor. Kanolardan iniyoruz. Herkes fotoğraf makinelerini, video kameralarını çıkarıyor. Bu görülmemiş güzelliğı ölümsüzleştirmeye girişiyor.

Şelaleden dökülen sular, geldiğimiz yöne doğru akarak. Pagsanjan Nehri'ni oluşturuyor. Şelalenin döküldüğü yer, küçük bir göl görünümünde. Gölden taşan sular, nehir yatağına gidiyor. Gölün kıyısında, bambu gövdelerinden yapılmış bir sal var. Bu salla isteyen, şelalenin tam altına kadar gidebiliyor. Kıyı ile şelalenin altındaki kayalardan birine, kalın halat gerilmiş. Salcı bu halata tutunarak, salı şelalenin altına kadar götürüyor. Aynı yöntemle geri dönüyor. "Bunca yol geldikten sonra, şelalenin döküldüğü yere gitmemek olur mu?" diyerek kendimi ve eşimi yüreklendiriyorum. Sala biz de biniyoruz. O arada şunu gözlüyorum. Salda bizim kuşaktan tek bir yolcu yok. Çoğunluğu gençler oluşturuyor. Acaba hata mı ediyoruz, diye geçiriyorum bir an. Sal, şelaleye doğru yaklaştıkça, o güne değin hiç duymadığım coşkularla dolup taşmaya başlıyorum. Bir yandan korkular sarıyor içimi. Suların çağılması, gök gürlemesini andırıyor. Çok geçmeden bu gürlemenin içinde buluyoruz kendimizi. Ellerimle kulaklarımı tıkıyorum. Kulak zarlarım bıçakla kesilmiş gibi acıyor. Gözlerimi de yumuyorum. Çünkü tepeden köpürerek dökülen sular, göz kapaklarımı açmamı engelliyor.

Şelalenin kıyısından geçip arka tarafına varıyoruz. Burası, derin bir mağara. Karanlık ve korkunç üstelik. Arkamızda tarifsiz gümbürtülerle akıp duran şelale, önümüz karanlık bir mağara. İşte o an yüreğime dayanılmaz bir sıkıntı giriyor. Sanki, şelalenin tonlarca suyu göğsümün üstüne dökülüyor. Çaresizlik içinde gözlerimi ve kulaklarımı kapatıp oradan çıkmamızı bekliyorum.

O anda, doğa güçleri karşısında, korku ve çaresizlik içinde yaşayan, atalarımızı düşünüyorum. Kim bilir zavallı insanoğlu, doğa karşısında nice açmazlara düştü. Şimdi artık, pek çok doğa gücünü denetiminde tutuyor insan. Yerkürenin bağrından fişkırان coşkun, taşkın suları barajlara tutsak ediyor. Şimşek olup ışıklar çakan, yıldırım olup düştüğü yeri yakan, doğanın elektrik gücü de artık insanın buyruğunda.

Oysa bir zamanlar, insanoğlu şimşek çakınca, korkuyla yerlere kapanmış. Onca ilkel yaşamdan sonra, insanlığın erişmiş olduğu bugünkü uygarlık düzeyi, gerçekten övünülecek bir durum. İnsan bunca yücelmişken, bir de savaştan vazgeçse!... İnsanlığın tek değişmeyen yanı bu. Ta mağaralarda ağaç kovuklarında yaşadığımız dönemlerden bu yana hep savaşmışız. Uygarlığın teknolojinin doruğuna ulaştığımız şu aşamada bile, hâlâ kıran kırana savaşmaktayız.

Sal mağaradan çıkmış, gölün ortasına doğru varmış. Benim hâlâ gözlerimle kulaklarım kapalı. Eşimin uyarısıyla gözlerimi açtığımda, coşkulu ve korkulu bir düşten uyanmış gibiydim.

Yaşamım boyunca, bu yabanıl güzelliği unutabileceğimi sanmıyorum. Dönüşte şelalenin yakınında, kıyıda suya sarkmış bir bitkiyi kopardım. Otelde kitap arasına koyup kuruttum. Eve dönünce, ince bir naylona sarıp çalışma masamın karşısındaki cama yapıştırdım. Ona

baktıkça Pagsanjan Şelalesi, olanca görkemiyle belleğimde diriliyor.

Otele döndüğümüzde, hoş bir sürprizle karşılaşılıyor:

Oda anahtarımızı veren görevli: “Siz bu sabah bir şey kaybettiniz mi?” Evet. Para çantamız bulunuyor. Kahvaltı salonunda düşürmüştük. Garsonlardan biri bulmuş. Garsona teşekkür ediyoruz. Verdiğimiz bahşisi utanarak alıyor. Onunla dürüstlük anısı olarak bir de fotoğraf çektiriyoruz.

Manila’da ertesi gün, dünyaca ünlü zenginlerin yaşadığı bir semti geziyoruz. Buradaki köşkler, konaklar, villalar, yüksek duvarlarla çevrili. Silahlı koruma görevlileri yanında azılı köpekler de var. Otobüs yüksek olduğu için bu görkemli evlerin bahçelerini görebiliyoruz. Resim gibi bu bahçeler. Yüzme havuzları güneş altında ışıltıyor. Her evin bahçesinde üç beş (*hatta sekiz on*) tane lüks araba duruyor. Hepsi de son model arabalar. Ben önce bu mahallede oturanları Manila’da yaşayan Amerikalılar filan sanıyorum. Sonradan anlıyoruz, meğer Filipinli zenginlermiş.

Kahire: Terk Edilmiş Güzel

Atilla Dorsay

İzmir’de doğdu. Galatasaray Lisesi ve Devlet Güzel Sanatlar Akademisi (Şimdiki M.S.Ü.) Yüksek Mimarlık Bölümü’nden 1964 yılında mezun oldu. 1966 yılından itibaren 27 yıl Cumhuriyet gazetesinde sinema üzerine yazılar yazdı. Daha sonra bir süre Milliyet ve Yeni Yüzyıl’da görev yaptı. Şimdi ise Sabah gazetesinde çalışıyor. Atilla Dorsay çoğu sinema dalında olmak üzere bugüne dek 28 kitap yayımladı. Türk Sineması üzerine eleştirilerini “Sinemamızın Umut Yılları” ve “12 Eylül Yılları ve Sinemamız” adlı iki kitapta, yemek kültürü üzerine yazılarını “Ağız Tadıyla”da, şehircilik üzerine yazılarını “Benim Beyoğlu’m” ve “İstanbul’da Devr-i Sözen” de, kültür ve yaşam üzerine yazılarını ise “Ajda Pekkan’ın Yüzü” adlı kitaplarda topladı. Sinemanın 100. yılı dolayısıyla hazırladığı üç ciltlik çalışması “100 Yılın 100 Filmi” ve “100 Yılın 150 Oyuncusu” yayınlandı. Son yıllarda film eleştirilerini “Hayatımızı Değiştiren Filmler”, “Sinema ve Çağımız”, “Sinema ve Kadın” kitaplarında topladı. Türkan Şoray üzerine yazdığı “Sümbül Sokağın Tutsak Kadını” ise en çok baskı yapan çalışması oldu. Dorsay, TRT 2 kanalının açıldığı 1985 yılından beri film programları yapıyor. “Sinema 100 Yaşında” kuşağında önemli klasikleri sundu. Şimdi “Sinema Büyüsü” kuşağını hazırlayıp sunuyor. 1986–1995 arası TRT Radyo 3’te müzik programları yaptı. Sayısız yerli-yabancı dergide yazıları yayımlandı. Birçok festivalde jüri üyeliği yaptı. FIPRESCI-Uluslararası Sinema Yazarları Federasyonu’nda Türkiye temsilcisi. Dorsay’ın Legion d’Honneur-Palmes Academiques. Türk Dili Kurumu Basın Ödülü ile İstanbul, İzmir ve Antalya festivalleri emek ödülü gibi birçok ödülü bulunuyor. Fransızca, İngilizce ve İtalyanca bilen Dorsay, evli ve iki çocuk babası.

** Değerli Atilla Dorsay, bu bölümü Seferiler için bizlere özel olarak gönderdi.*

Mısırlılar, paha biçilmez hazinelerin üzerine bağdaş kurmuş, yorgun, yoksul, bezgin, pis ve tozlu bir yaşamı sürdürüyorlar sanki... *Kahire*'yi gezerken yönetmen Nisa Akman, "Bu kenti ve bu kentlileri, tonlarca su getirip iyice yıkayacaksın" diyordu. "Kahire'yi yıkamak..."

Tanrının bile başaramadığı bu işi hayal etmektense, çölün önlenemez tozu ve çöl rüzgârının sürekli taşıdığı kum nedeniyle sanki aşiboyası rengi bir tül takmış, hazinelerini bu toprak rengi tozun ardında gizleyen bu gizemli kenti olduğu gibi kabul edip değerlendirmek daha doğru değil mi?

Evet, Kahire de tüm Mısır gibi benzersiz hazinelerin üzerinde duruyor. Firavunların kalıntıları (*Giza ve Sakkara'nın 5 bin yılın ötesinden gelen piramitleri veya müzenin hazineleri*), kentin Kıptî (*Mısır-Hristiyan*) uygarlığının oldukça eski tarihli kilise, müze gibi zenginliklerine en son olarak da yine benzersiz güzellikteki İslam anıtları da karışıyor. Firavunların uygarlığı, yalnız yapıtlarının inanılmaz boyutları ve canlılıklarıyla değil, sünnetten mevlide, çeşitli uygulamalarıyla da sanki binlerce yıl ötesinden İslam'a doğru uzanan bir köprü... Bugünün Kahire'sinde ve Mısır'ında firavunlardan, o eşsiz uygarlıktan ne kalmış diye tartışmak ve araştırmak boşuna... Kalan bir şeyler var; ama derinde... Bugün Kahire kuşkusuz sayısız cami, minareleri, inançları ve ezan sesleri ve yaşam

biçimleriyle öncelikle bir İslam kenti... Ama kentin ortasında kurulan renkli çadırlarda, yeni ölen bir kişiye ağıt yakılmasından, piramitlerin bekçisi *Sfenks*'te başlayan onarım eyleminin aydınlar katında uyandırdığı tepkinin büyüklüğüne, birçok şey Firavunların uygarlığına sürekli gönderme yapıyor.

Tarihe Bir Bakış

Firavunlardan sonra Romalılar bu çevrede bir kale kurmuşlar. 639 yılında Halife Ömer'in komutanı İbn-el Aş Mısır'ı fethetmiş. Bir efsaneye göre İskenderiye üzerine yürümek için çadırını söktürmek üzere olan komutan, çadır direğine konan iki güvercin nedeniyle bundan vazgeçmiş, çadır olduğu yerde kalmış. Bu nedenle, çevrede oluşan kente (*bugünkü Eski Kahire*) "Fustat" yani çadır adı verilmiş. Bugün, Maşr-el Atika denen Eski Kahire'nin bir adı da Fustat. Abbasilerin komutanı, Türk kökenli *Ahmed İbnî Tülûn*, 870 yılında sarayını buraya taşımış, ve bugün hâlâ tüm görkemiyle ayakta olan şahane bir cami yaptırmış.

Ama Kahire'nin asıl kuruluşu, Fatimîler dönemine rastlıyor. Fatimîler adına Mısır'ı fetheden "Cevher" komutan, bugünkü kentin asıl nüvesini kuruyor: "El Kahira – Zafer Kazanan Kadın"... Başkent buraya taşınıyor ve yıl 970'lerde ünlü *El Ezher Cami* yapılıyor. Sonra *Selahaddin Eyyûbî* geliyor, görkemli bir kale yaptırıyor. Bugün bu kale, Kahire üzerinde baş döndürücü bir panoroma ile birlikte, çok daha sonra, *Hidiv Mehmet Ali Paşa* tarafından yaptırılmış ünlü "Albatr Cami"nin ve çevredeki çeşitli cami, müze ve kalıntıların da gezildiği önemli bir ziyaret yeri olmuş... Sonra Memlûkların parlak dönemi, Yavuz Sultan Selim ile birlikte

Osmanlı egemenliğine geçiş, Türk mimarîsinden esinlenmiş sayısız cami, mescit, medrese, türbe... *Hidiv İsmail Paşa* ile birlikte kentin Batı etkilerine açılması, “Avrupalılılaşması” unutulmamalı... Kahire, 1900’lerden itibaren Nil’in öbür yakasına ve adalara da sıçrayan ve günümüze dek süregelen inanılmaz gelişmesini sürdürecektir.

Kahire’de göze çarpan önemli bir detayda, tüm yapıları kaplayan toprak rengi toz ve bunun altından yine de belli olan, süslü, zengin, barok cepheli yapıların güzelliği... Güzel; ama terk edilmiş, bakımsız...

1956 İsrail Savaşı öncesi nüfusu 1 milyonu ancak aşan bu kent, bugün 14–15 milyon insanı barındırmaya çalışıyor. İnsanlar, tüm ülkeden iş bulmak için başkente akın ediyor, sonra burada da işsiz kalınca, başta Suudi Arabistan ve Körfez ülkeleri olmak üzere dış ülkelere gidiyorlar. Sokaklarda inanılmaz renklilikte bir kalabalık. Çoğu zaman örtülü, kapalı; ama hep boyalı ve bakımlı yüzleri ve özellikle gözleri ile dikkati çeken, çocuklarından alışveriş sepetlerine, her şeyi inanılmaz bir dengeyle başlarının üzerinde taşıyan kadınlar...

Sokaklardan cami avlularına, her yeri işgal etmiş, yoksul, kirli ama sağlıklı ve güler yüzlü çocuklar... Derilerinin koyu rengi kadar, ırklarına özgü güzellikleriyle de göze çarpan Nubyalılar... Şaşkın Fellahlar, yaşlı Yahudiler, çılgın şoförler, trafiği umutsuz hareketlerle bir nebze yönlendirmeye çalışan “çavuşlar”... Memurlar, medrese öğrencileri, hocalar, papazlar, yol arayan turistler...

Bütün bunlar, Eski Kahire’nin El Tahrir veya Han-el-Halili meydanlarını, müze önlerini veya cami avlularını dolduruyor, kente inanılmaz bir hayat veriyorlar.

Kahire’de İslam

İslam’ın etkisi elbette duyumsanıyor. Kentin binlerce minaresinden yükselen ezan sesiyle birlikte yaşam bir ölçüde duruyor, hemen her yerde namaza duruluyor, malını satmak üzere boğazınıza yapışmış satıcılar bile namaz vakti ortadan yok oluyor. Giysi çeşitliliği içinde “İslamî kıyafetler” ağır basıyor. Din, sanki çağdaş atılımlarını bir türlü gerektiği gibi yapamamış bu toplumda, sığınılan son çare, zor bir yaşamı kabullenmek olmuş...

Namaz vakti camilere girmek için Müslüman olduğumuzu söylemek gereği doğuyor. Kadınlar, kimi zaman erkekler, resimlerinin çekilmesinden memnun kalmıyorlar; bu arada fotoğraf makinem bir yumruk bile yiyor. Kaldırımda sergilenen dinsel kitapların resmini çekmek istediğim bir yerde, serginin başındaki gençler, buna şiddetle karşı çıkıyor. Yoksullukların, geri kalmışlığın resmini çeken “turiste” karşı çıkan gururlu Mısırlıyı çok iyi anlıyorum; ama bunun bir “kültür olayı”nı resimlemek olduğunu anlatmaya çalışıyor, itirazlarına itiraz ediyorum. Ancak tartışmak boşuna!.. Vazgeçiyorum.

Firavunlardan Kıptilere

Kahire, gezmekle bitip tükenmeyen bir kent. Tarihe, arkeolojiye merakı olan biri için bir cennet. Giza piramitlerini bir kez daha geziyor, gizemli ve görkemli *Sfenks*’te başlatılan haşin onarıma biraz üzüntüyle bakıyor, geçen seferde göremediğimiz ünlü “kayığı” görüyoruz: 1954 yılında bulunan, 1224 sedir ağacı parçasının bir araya getirilmesi ile 25 yılda tamamlanan, 45 metre boyunda ve özel bir müzede

sergilenmekte olan firavunların kayığı... Başka bir günde Eski Kahire diye adlandırılan semte gidiyor, buradaki Roma kalıntılarını, Doğu Hristiyanlığı'nın ilk mabedleri arasında yer alan Aziz Serj, Aziz Yorgi, Azize Barbara ve bir Roma mahzeni üzerine inşa edilmiş olan gizemli El-Muallaka'yı (*Asılı Kilise*) geziyoruz.

Geniş bir mezarlık alanın ortasında yer alan bu çok eski semtin göbeğinde, gerçekten çok etkileyici bir Kıptî (*Kopt*) sanatı müzesi var. Mısır tarihinde önemli bir rol oynamış olan Kıptîler (*Mısır Hristiyanları*), Firavunların uygarlığı ve Grek-Roma uygarlığı ile daha sonraki İslam uygarlığı arasında çok ilginç bir geçiş dönemi oluşturmuşlar. Özellikle ahşap, maden, kumaş işçilikleri olağanüstü... Kıptî sanatı, mimarîsi ve el işleriyle, Kahire'de keşfedilmesi ve ayrıca değerlendirilmesi gereken bir alan...

"Müslüman Kahire"yi gezmek ise kuşkusuz günler istiyor. İbn-i Tülûn Cami'nden adını alan semt, tarih kaynıyor. IX. yüzyıldan kalma İbn-i Tülûn Cami, şimdiye dek görebildiğim en güzel İslam yapılarından biri. Hemen yanı başındaki küçük İslam evi (*diğer adıyla, Gayer Anderson Müzesi*), biri XVI. yüzyıl, diğeri XVII. yüzyıldan kalma içi bir müze zenginliğinde iki eski tipik Kahire evinin birleştirilmesiyle oluşmuş.

Bu evde kentin ünlü sığağından tümü korunmuş, gölgeli balkonlarda oturup, aşağıdaki havuzlu bahçeyi seyrederek ömür geçirmiş olan eski aileleri düşündükçe, insanoğlunun hemen her uygarlıkta doğaya karşı olabilecek en iyi yaşam koşullarını gerçekleştirmedeki becerisine hayran olmamak elde değil... Daracık Bab-el Vezir Sokağı boyunca yer alan cami ve medreselerinde Kahire'nin gerçek yaşamını soluyorum.

Kahire'nin de bir "Mavi Cami" var: XIV. yüzyıldan kalma Aksungur Cami, masmavi İran çinileriyle kaplanmış... Aynı yüzyıldan kalma ünlü Hasan Medrese-Türbesi, yine İslam sanatının erişilmez örneklerinden biri olan "Bab-ı Zuwayla" denen eski kapının hemen yanı başında, onarım hâlindeki El Muayyed Cami'nin şerefelerine çıkıyor ve Müslüman Kahire'ye panoramik bir bakış atıyoruz. Eğer insan bütün bu camileri, medreseleri ve türbeleri gezmeye kalksa, bu kentte aylar geçirmesi gerekir.

İslam dünyasının en büyük üniversitesi, öğrencileri arasında birçok Türk de bulunan El-Ezher kompleksi Memlûk Sultanı El Guri'nin adını taşıyan külliye ve Ahmed Maher meydanındaki ünlü İslam Müzesi (*Ahşap işçiliğinden, İznik Çinileri'ne, fildişinden cam işlerine, İslam sanatının şimdiye dek gördüğümüz en zengin koleksiyonları var burada*), gezebildiğimiz diğer yerler oluyor.

Fethiye Muhammed, yaşı belli olmayan bir Arap kadını. Kocasını yitirmiş, iki oğluyla yaşıyor. Oğullarından Ragıp'la birlikte yaşadığı oldukça yoksul odada ziyaret ediyoruz onu... Şoförümüz Muhammed bizi buraya getirdi... "Mezarlıklarda yaşayan" birilerini görüp konuşmak istemiştik. Şoförümüzün oldukça sınırlı İngilizcesi (*Buna kimi zaman Türkçe sözcükler de karışıyor*).

Birçok Mısırlı gibi Muhammed de "Türk asıllı" olduğunu söylüyor.) aracılığıyla Fethiye Hanım, bize yaşamını anlatıyor. Mezarlıklarla iç içe bu kulübeyi iki oğlu ile birlikte yapmış. Mezarlığın sahibinin izniyle ve ona düşük bir kira ödeyerek... Kentte başlarını sokacak bir yerleri olduğu için sevinçli gözüküyorlar. "Ölülerle" başbaşa yaşamak ise anlaşılabilir onları hiç de rahatsız etmiyor.

Kahire’de bu durumda sayısız insan var. (*Tam bir sayı edinemedik, kimse söylemiyor.*) Bu, ilk ağızdan sanıldığı gibi kovuklarda ve mezar içlerinde sefil, ürkünç bir yaşam biçimi değil. Mısır mezarları, bizimkilerinin tersine insanların çok aralıklı olarak gömüldüğü, türbelerin bol olduğu yerler. Türbelerin içine sığınmışlar, mezar taşlarının yanı başına evcikler kondurmuşlar.

Ölülerle çevrili ve iç içe yaşıyorlar. Kim bilir, belki bu da ölümü; yaşamın doğal bir uzantısı, başka bir dünyada sürmesi olarak gören, değerli eşyaları, hizmetçileri, uşakları, kedileri-köpekleri ile birlikte gömülen, ölümü; sanat yapıtını oluşturan başlıca itici güç olarak kabul etmiş, Firavunlar uygarlığının kalıntılarından kaynaklansa gerek.

Bu mezarlar ve türbeler, zaten içlerinde yaşanmasından gelen ilginçlik olmasa bile görülmeye değer yerler. Biri kentin doğusunda, öbürü güneyinde uzanan iki dev “nekropol”, diğer adıyla ölüler kenti. *Kayıtbay Nekropolü* denen doğu mezarlarını geziyoruz.

Yaşlı (*ve bahşişe doymaz*) bir bekçi, bize özellikle “Halifelerin Mezarlığı” denen, aslında Memlûklülerin son döneminin büyüklerine ait türbeleri gezdiriyor. XIV. yüzyıl sonlarından başlayarak günümüze dek gelen bu yapılar içinde, dokuz cami, beş sultan türbesi ve sayısız mezar var. Gezebildiğimiz türbelerin iç zenginliğini, görkemini anlatmaya sözcükler yetersiz kalıyor.

İnal, Barsbey, Kayıt Bey, Barkuk, Kurkumaz artık tarihin malı oldular. Türbeleri ise duruyor. Kâh yaşlı bir bekçi tarafından turistlere gezdirilmek kâh günümüzün yoksul Kahireli göçmenleri için geçici veya sürekli barınaklar oluşturulmak üzere...

Bu insanlar görebildiğimiz kadarıyla içinde barındıkları bu tarihsel mekânları tahrip etmiyorlar. Tersine, onlara belki bakım bile yapıyorlar. Yine de görkemli mermer oyma kapıların ardındaki peçeli kadın profilleri, izbe yataklar serilmiş türbelerdeki yaşlılar veya mezar taşlarının üstünde oynayıp duran çocukları ile bu “ölüler kenti”, bir yabancıнын Kahire denen gizemli kentten edinebileceği en “egzotik”, en çarpıcı, en farklı izlenimlerin bir bölümünü de sinesinde barındırıyor.

Etiyopya'da Omo Vadisi ve Kabileleri...

Selin Ekim

Le Cordon Bleu “Diplôme de Cuisine” ve Institut Paul Bocuse “Intensive Pastry”den mezun oldu.

25 yıldır dünya kültürlerini ve mutfaklarını tanımak için seyahat ediyor. 86 ülkede 400’den fazla şehre yolculuk etti ve seyahatlerine devam ediyor.

Seyahat, gastronomi ve dünya mutfakları ile ilgili gazete ve dergilerde makaleler yazıyor.

Culinary Institute of America’da “Wine&Food Pairing” eğitimi aldı. Şili, Arjantin, Kaliforniya, Güney Afrika, İtalya, Fransa ve İspanya’da birçok üreticide tadım, bağ bozumu ve çeşitli eğitimlere katıldı.

Wset 2. seviye sertifika sahibi.

Chain des Rôtisseurs üyesi / “Dame de la Chaîne”

Etiyopya insanlık tarihinin en eski uygarlıklarından biri. Kara kıta, Afrika'nın sömürge görmemiş tek ülkesi. Afrika gibi bütün ülkeleri sömürge altında yaşamış olan bir kıtada Etiyopya'nın hiç mi hiç sömürge görmemesi, kimilerine göre ilahi bir hediye. Benim için de... Durur muyum? Hemen aldım biletimi. Ver elini Etiyopya...

Etiyopya'da yapılan arkeolojik kazılarda, yaklaşık 3 milyon yıllık insan iskeletine ulaşılmış. Bu iskeletin adı "Lucy"... Lucy, *Addis Ababa Ulusal Müzesi*'nde sergileniyor. Yukarıdaki satırlarda bahsettiğim gibi, hiçbir zaman sömürgeleşmeyen ve II. Dünya Savaşı sırasında sadece kısa süreliğine İtalyan işgalinde kalmış Etiyopya'da geleneksel kültür, diğer Afrika ülkelerinden çok daha sağlam kalmış. 1990'lı yıllarda yaşanan iç çatışmalar sonrası yapılan halk oylamasıyla Etiyopya'nın Kızıldeniz kıyısı ayrılıp, *Eritre* adında bağımsız bir ülke olmuş; Etiyopya ise bir kara devleti hâline gelmiş. Ülkenin yaklaşık yüzde 60'ı Ortodoks, yüzde 30'u Müslüman. Etiyopya'da ayrıca çok farklı bir "takvim" kullanılıyor; 1 yıl, 13 ay sürüyor. Böylelikle dünya takviminden tam 7 yıl gerideler! Bizde 1 Ocak olan yılın ilk günü, Etiyopya'da 11 Eylül olarak kabul ediliyor. Etiyopya'nın takvimi gibi "saat sistemi" de bizden tamamen farklı. Güneşin doğduğu vakti, günün başlangıcı yani 00:00 olarak kabul etmişler. Bizim saatimizi 6 saat geriden takip ediyor. Mesela, bizde sabah saat 10:00'u gösterirken,

Etiyopya’da saatler 04:00’ü gösteriyor. Doğal olarak, Etiyopya’ya gelen gezginleri bu farklı(!) saat düzeni epey zorluyor.

Etiyopya’nın ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayalı. Dünyaca ünlü kahvelerinin de bu ekonomide yeri ve önemi büyük. Yaklaşık 15 milyon kişi, geçimini kahveden sağlıyor. Etiyopya, aynı zamanda Afrika’nın en fazla “canlı hayvan” varlığına sahip ülkelerinden. Ülkede yollar koyun, keçi ve sığır sürüleriyle dolu. Sürülere eşlik eden yüzlerce insan, çocuk ve azımsanmayacak sayıda eşek de bu trafiğe eklenince ortaya şaşırtıcı bir manzara çıkıyor. Kimi zaman asfalt, kimi zaman mıcır ve çoğu zaman da patika olan bu yollarda hayvanlara çarpmadan araba kullanmaksa ayrı bir dikkat ve tecrübe gerektiriyor.

2014 yılının Şubat ayında, oldukça renkli ve sürprizlere açık bu coğrafyada, yaklaşık 10 gün sürecek ve toplam 2500 kilometre yol katedeceğim seyahatimin hareket noktası başkent *Addis Ababa*’dan öğle saatlerinde ayrıldım. İlk gün *Awassa* üzerinden *Arba Minch*’e geçtim. *Awassa Gölü*’nde kısa bir mola verip avdan dönen balıkçıları ve mezatta satılan balıkları izledim. Yol üzerinde ise ilk kabile ziyaretimi “*Dorze Köyü*”ne yaptım. *Dorze Köyü*, *Guge Dağları*’nda ve *Arba Minch*’in kuzeybatısında yer alıyordu. *Dorze* Kabilesi, pamuk dokumacılığının yanında hepsi birbirinden ilginç evleriyle tanınıyor. Fil kafasını andıran, 10 metre yüksekliğinde, bambudan yapılmış bu evlere küçücük bir kapıdan ancak eğilerek girilebiliyordu. Geceyi *Arba Minch*’de, Etiyopya şartlarında gayet konforlu sayılabilecek 10 adet çadırdan oluşan otelimde geçirdim.

Sabah erken saatlerde ise bu bölgede yaşayan timsah, su aygırı ve birçok su kuşu görecekğim *Chamo Gölü*’ne gittim.

Gölde 2 saatlik bir tekne gezisiyle bu hayvanları doğal ortamlarında görme fırsatı yakaladım. Bu tekne gezisi gerçekten inanılmazdı...

Omo Vadisi ve İlginç Kabileler

Öğle yemeği sonrası, gezimin belki de en renkli durağı olan “Mürsi Kabilesi”ni görmek için *Jinka*’ya hareket ettim. Mürsiler, *Omo Vadisi*’nde yaşayan birçok kabileden sadece bir tanesi. Jinka şehri yakınlarında, *Mogo Ulusal Parkı*’nda, 200-250 kişilik gruplar hâlinde 7500 kadar Mürsi yaşıyor. Bu göçmen kabile, *Omo Nehri* boyunca yağışlı ve kuru mevsimde, nehrin çekilmesine bağlı olarak yer değiştiriyormuş.

En bilinen Mürsi geleneği ise kabile kadınlarının dudaklarına taktıkları tabaklar... Ergen olan genç kadınlar, alt dudaklarında sadece bir delik açıyorlar. Açılan yaranın iyileşmesini engelleyerek bu deliği gittikçe büyütüyor ve küçük bir tabak boyutunda diskin sığacağı hâle getiriyorlar. Bu görüntü benim için her ne kadar dehşet verici ve itici göründüyse de, kabile kadınları için vazgeçilmez doğal bir aksesuar. Ayrıca, tabağın boyutu büyüdükçe, genç kadının başlık parası da artıyormuş. Bunun erkekler için makbul bir durum olduğu aşikâr.

Kadınların dudaklarını neden böyle yaptıkları ile ilgili çeşitli görüşler olsa da, tüm dünyada kadınların güzelleşmek uğruna yaptıkları çılgınlıkları düşünecek olursak, tek mantıklı nedenin “güzellik” olduğuna inanıyorum. Daha güzel görüldüğüne inanmasa hangi kadın kendine bunu yapar?

Etiyopya seyahatimde en sık duyduğum kelime kuşkusuz “Birr”. Birr, Etiyopya’nın para birimi ve 1

Amerikan Doları da yaklaşık 20 Birr ediyor. Köylerde ve pazar yerlerinde, sokaklarda yürürken ve kabile ziyaretlerinde insanlar -özellikle çocuklar- yanınıza yaklaşip “Two Birr” , “Three Birr” şeklinde sizden para talep ediyorlar. Bir Etiyopyalı'nın fotoğrafını çekmeden evvel onunla “Birr” konusunda uzlaşmanız gerekiyor. Para ödemedi fotoğrafını çekerseniz sinirleniyor ve işi fiziksel şiddete kadar vardiabiliyorlar. Sıkı bir pazarlık sonrası 2, 3 ya da 5 Birr ödemiş, keyifli pozlarını fotoğrafıma imkânı bulmuştum.

Turmi'ye yol almadan önce biraz daha güneye; ülkenin Kenya ve Sudan sınırı yakınındaki *Omarate*'ye gittim. Enteresandır, yol koşulları gitgide çetin bir hâl aldığından kiraladığımız aracımın lastikleri sık sık patladı ve değiştirmek için birkaç kez durmak zorunda kaldık. Aracın şoförü ve aynı zamanda yerlilerle iletişimde bana çok yardımcı olan Meleku için bu çok alışıldık bir durumdu. Sürekli patlayan lastiği yenisiyle değiştirip, yolumuza kaldığımız yerden devam ettik.

Yol sadece 70 kilometre olmasına rağmen, kötü yol koşulları ve patlayan lastikler sebebiyle oldukça uzun sürüyordu. Bu çetrefilli yolculuğun ardından, *Omo Nehri*'nin doğu yakasına kurulmuş ve bölgenin en sıcak ve en tozlu yerleşim yeri olan “*Omorate*”ye vardık. Burayı ziyaret etme nedenim, “*Daasanch Kabilesi*”ni görmektir.

Nehrin diğer yakasına geçebilmek için ağaç kütüğünden oyulmuş kanolara bindim. Kısa ama keyifli ve belki de tehlikeli sayılabilecek bir yolculukla karşı kıyıya vardım. Burası, nehir kenarında olmasına rağmen çok kurak, âdeta çölümsü bir bölgeydi. On beş dakika süren, toz fırtınalı bir yürüyüş sonrası kabileye ulaştım. Burada yaşayan

Daasanchlar Kabilesi, Omo Nehri'nin iki yakasında yer alan Omorate ve Turkana gölleri arasında, sayıları 45000 civarında olan bir kabile. Geçim kaynakları, tütün tarımı ve hayvancılık. Bu kabilenin kadınları ise süslenmek için dudaklarına tabak takmıyor!

Fakat onların da hikâyesi; benim gibi farklı coğrafyadan farklı kültürden gelen biri için fazlasıyla şaşırtıcı. Dinlemeye, anlamaya çalışıyorum bazen ciddi şekilde zorlanıyorum. Bu kabilenin kadınları da erkekleri gibi sünnet ediliyormuş. Sünnet edilmemiş kadınlar ise hayvanlarla eşdeğer görülüyor ve de evlenemiyorlarmış.

Buradan sonra yola revan olup, yine oldukça zorlu bir yolculukla Turmi'ye varıp "lodge"uma yerleştim. "Lodge" kelimesi kulağa hoş gelse de; küçük bir barakayı andıran, içinde sadece yatak, duş ve lavabo olan -ve bunların bir duvarla ayrılmaya gerek duyulmağı- bana ayrılan odada doğanın büyüleyici sesini dinleyerek uykuya dalıyorum. Ertesi gün sabahın erken saatlerinde ise "Hamer Kabilesi"ni ziyaret ettim. Örülü, yağlanmış, tek tip saçlarıyla Hamer kadınları çok güzel görünüyordu.

Gün batımına kadar bu kabilenin günlük yaşamlarını; yani pişirdikleri yemekleri, oynayan çocukları, genç kızları ve erkeklerin eşlerini seçmek için yaptıkları dansları izleyerek geçirdim.

Etiyopya seyahatim boyunca her gün yaklaşık 300 kilometre yol katettim ve her geceyi ayrı bir otelde konaklayarak geçirdim. Seçtiğimiz oteller, buldukları bölgenin en iyileri de olsa, birçok kişinin kalmakta zorlanacağı tipte yerlerdi. Benim gibi seyahat âşığı biri için bu konfor, yaşadığım tüm bu güzelliklerin seyahat dağarcığıma kattığı hoş bir anı olarak gönül

seyahatnamemdeki yerini çoktan 5 yıldız olarak aldı... Sağlık olsun.

Sağlık olsun derken, Etiyopya'ya seyahat etmeyi düşünenlere yolculukları öncesi önemli tavsiyem; sırasıyla sarıhumma, tifo, tetanos, hepatit A ve B aşılarını muhakkak tamamlamalarıdır.

Bunun yanı sıra ülkeye girerken aşı kartlarını mutlaka yanlarında bulundurmaları isabetli olur. Sıtma riski nedeniyle de herkese seyahat süresince ilaç kullanmaları öneriliyor. Ayrıca sinek kovucu spreyleler kullanmak da epey fayda var. Kapalı şişelerde içme suyu tüketmeye ve taze ve iyi pişmiş yiyecekler tüketmeye özellikle dikkat etmek gerekiyor.

Etiyopya seyahatine çıkacak herkese sağlıklı, mutlu ve macera dolu yolculuklar dilerim.

Kıran Mahallesi İnsanlarım

Yılmaz Erdoğan

1968 yılında Hakkâri'de doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Ankara'da yaptı. Tiyatroya 1987 yılında Nöbetçi Tiyatro'da amatör oyuncu ve yazar olarak başladı. 1988 yılında Güldüşündürü Tiyatrosu'nu, 1994 yılında Necati Akpınar'la birlikte BKM Oyuncuları'nı kurdu. "Kanuni Sultan Süleyman ve Rambo", "Kadınlık Bizde Kalsın", "Otogargara", "Cebimde Kelimeler" ve "Sen Hiç Ateş Böceği Gördün mü?" adlı tiyatro oyunlarının yanı sıra birçok televizyon dizisi yazdı. "Hüzünbaz Sevişmeler", "Kadınlık Bizde Kalsın" ve "Kayıp Kentin Yakışıklısı" adlı kitapları vardır. Zaman içinde kendisine bazı ödüller de verilmiştir.

* Bu bölüm, Yılmaz Erdoğan'ın Sel Yayıncılık'tan çıkan 1999 yılı basımlı "Hüzünbaz Sevişmeler" adlı eserinden kendi onayıyla alınmıştır.

Bu şehir... Bu kendini seven, bu kendine küs... Dağları insan sever... İnsan dağa küs... Zap Suyu, cana Azrail kadar yakın... Konuşmaz... Billur...

Vatan Dağı Kıran Mahallesi'nin duvarı. Eteğinde mezarlık. Sabah mezarlığa konuyor önce... Ne çok mezarlık, bu küçük şehirde? Gerdanların göğüslerde susması... Ne çok acı, bu mezarlık şehirde?

Kıran Mahallesi güneşi sevmez. Ağaçsızdır. Durmadan toz üretir toprak yolları. Ölebildiğine toz.

Xemê Teyze, Mela'dan önce uyanır her sabah. Ve herkesler Mela'nın sesiyle... Allahüekber...

Ben uyanırım. Annemden sonra. Annemin adı Dado. Rehevza Yenge oğlunun tuvaletten çıkmasını bekler oğluna kızmadan. Hep gerektiğinden önce ya da sonra kızan annelerin yurdu.

Xıngil, Sıddık amcanın en büyük kızı. KIVIR saçları kırgın. Çıkık kalçası öfkeli. Daha altıncı ayında yaşamının, havaya atmış dayısı, tutamamış... Bana sorsan benzemez kalçası kalçama, herkesler topal diyor... Önce topal diyor, sonra acıyorlar... Belki acımak için topal diyorlar.

“Ben evlenemem. Kim ister beni? Olsa olsa kör bir Şavatalı... Yol bilmeyen köylere götürecekler beni... Ama ben isterim yakışıklı olsun. Sarı saçlı, gözleri mavi. Sanki sinema...”

Xingil güzel beştaş oynar. Ve ancak beştaşta herkesi yenince, herkeslerin ona topal demesi ertelenmiyor. Adı Zehra. Kalçası çıkık. Bu yüzden Xingil.

Xemê Teyze, Türkçe bilmez. Radyo dinlemez. Film dinlemez, bakar. Üzülür o filmin, o acıklı sahnesinde. Çünkü kavuşamaz âşıklar... Anlaşılır bu sözsüz kısımlar... Xemê Teyzenin kendi diliyle ağlayacağı film henüz yapılmadı... Avucu terler... Kocasını öleli yüz yıl oldu. Evlendiği gün beklemeye başlamıştı ölümünü... Kur'an'ı ezberledi kocasını. Adı Müftü'ydü. Müftülükle ilgisi yok. Burada adı Müdür olanlar var çünkü. Müftü, adı yüzünden ezberlemek zorunda kaldı Kur'an'ı.

Musa Amca YSE'de çalışıyor ya, yüzünü ısrarla yıkaması rastlantı değil. Yeni müdür tırnak kontrolü bile yapıyor. Evimize gelip kontrol ediyorlar her bir şeyimizi... Olsun, misafire kötü söz söylenmez.

Ben, yatakla sonu belli, sonu kesin ve şimdi ne olacaksınız bir serüven yaşıyorum. Uyumakla uyanmak yarışıyor. Uyanmak kazanıyor.

Bu kendine kızgın, devlete küs şehrin, bu kuru, bu ağaçsız, bu kırgın mahallesi, bir dilsiz sabaha daha başlıyor devlet gözetiminde. Ki devlet, üstünde "GİRİLMEZ" yazan bir kapı...

Spéde...

Yeni araba yapmışım telden. Ford. Biz kamyonlara özeniyoruz burada. Koca kocaman. Ve ki Gudo gelmeden Heci Mehmed'in tarlasına, Nazo binmeden naylon çiçekli bisikletine, Qopo gıcıklık yapmadan bana, arabamın ne güzelliği olabilir? Arabamın neresi Ford? Neresi tel? Gudo...

Uzun öykülü çocuğu mahallemizin. Hepimizin en iyi arkadaşı. Kuşatanla vurur sığırcığı, sığırcık ölür. Her attığını vurur o. Ziriç toplar, eritir satar. Kurşun da diyorlarmış. Her çocuk zanaatının en güzelini Gudo yapar. Sağ elinin serçe parmağı kırık. Ne komik, en iyi o vuruyor serçeleri. Ve annesi yatar kara yollarının altındaki mezarlıkta. Nüfus memuruna sorsan; adı Mehmet Salih. Annesi Gudo dermiş ona. Mezar taşı, al aydınlık hüzün. Azize Yılmaz... Ruhuna Fatiha.

- Dört yıl önce sustu annem.

- Öldü mü yani?

- Sustu! Elleri yüzümü okşadığı zaman kulaklarım ısınırdı. Sesim seslerin en güzeliydi, elleri yüzümü dolaştığı zaman. Çar sal beri nûhe... Sustu.

- Öldü mü yani?

Şimdiki annesi üvey. Annesi anne değil. Jınbab. Babanın karısı yani. O kadar.

Qopo'nun bir kolu ötekinden kısa. Bana sorsan benzemez kolu benimkine, herkesler Qopo diyor... Çolak... Asıl adı Rahmi. Kötü çocuk. Yoksulluk, kirden asıl rengini yitirmiş bir beyaz gömlek.

Zap Suyu'na balığa gitmek, Kıran Mahallesi çocuklarının en sıradan eğlencesi. Kıran Mahallesi büyüklerine kalsa, en sıradan yasak. Çünkü suları taşar ve ağta boğar şehri Zap. Bu yüzden dövdü babam beni.

Dövsün babam beni. Dövsün annem. Gudo'nun annesi dövemez kimseyi. Dövmeye de susmuş. Azize adlı mezar taşı aklını susmuş. Gudo'nun bir yanı hep solgun. Belki bu yüzden en iyi o vuruyor serçeleri, sığırcıkları...

Belki bu yüzden en çok onun şişiyor pazuları. Belki bu yüzden en büyüğü onun organı.

Katramas deresine yüzmeye gidilir. Baharları boğulur, yazın yüzeriz. Katramas deresi iyi bir arkadaş sayılmaz baharda. Ama yazın hepimizin en güzel ablası. Ablaların en kötü yanı evlenmeleri. Katramas'ın evliliği zararsız. Zap'la evli. Bizi de idare ediyor. Yazın serinletiyor, boğuyor baharda.

Beni Yıloko diye seviyor Remziye Teyze.

Bir sabah, kimse uyanmadan daha, kimsenin bölünmemişken yumuşacık düşleri, gördüm onu... Kastankatı karabasandı. Ellerini göğşe açmış:

- Xudê... Xudê...

Bağırıyordu... Çocuğu olmuyordu. İstiyordu ki bebeği uyandırsın onu gece yarısı. Bağırıyordu gökyüzüne. Allah'tan Allah'ın gökyüzünde olduğu rivayet.

- Xudê... Xudê...

Beni, Yıloko Yıloko, diye seviyor.

Remziye Teyze'nin kocası iğneci Memet. Dua etmez. Bu yüzden ağlayamaz da.

Evimizin damı toprak. Kavak ağaçlarının hükmettiği bahçemizin ortasında Remziye Teyze. Simli fistanında gözyaşları.

- Xudê... Xudê...

Geceleri *Vatan Dağı*'na çıktığımız zaman (ve ki en çabuk *Gudo tırmanırdı tepeye*), ışıklara bakardık. Işıklar ipuçlarıydı şehrin. Uzaktan... Çok uzaktan, iki lüks göz kırpardı. Bay Köyü... Ondan sonrası Beytüşşebap... Sonrası Irak. Birbirine karışır tavuklarımızla horozlarımız.

Geceleri Vatan Dağı, kendinden ürken bir gölge. Üstünde asker kireciyle “ÖNCE VATAN” yazıyor. Bunu hepimiz biliyoruz. Geceleri yazmıyor. Heci Mehmed’in tarlasında açık hava işemeleri. Ne güzel, rüzgârın olmadık yerlere esmesi. Sopasıyla kovalardı bizi Heci. Tarlasındaki otları ezerdik. Tarlasında ot yoktu. Yüzüne vurmazdık bu gerçeği. Kaçardık.

Kıran Mahallesi, Kıran türküleri gibi aç, susuz, yeşilsiz. Kocaman, büsbüyük... En ejderha binasıydı mahallenin ve şehrin... O kapalı, o konuşmayan, o kötü, o topal, o Qupo, o Qıngil, o acımaksız CEZAEVİ... Ne kadar uzundu Xudê... Ne kadar devletti!

HAKKÂRÎ KAPALI CEZAEVİ, Kıran Mahallesi’ndeydi..

- Xudê... Xudê...

Ne büyük esirlik, bu küçük şehirde?

Sümbül Dağı’nın dibinde bir kaynayan su... Buz... Dilin en güzel türkülerinin üstüne kurulan rakı sofraları... Her çeşme doğal anason ortamı bu şehirde... Kimse karşı değil rakının TEKEL’ine.

Buralarda araba çeşidi o kadar azdır ki, her birini sesinden tanırız.

Korkuyu kokusundan... O kadar çoktur ki...

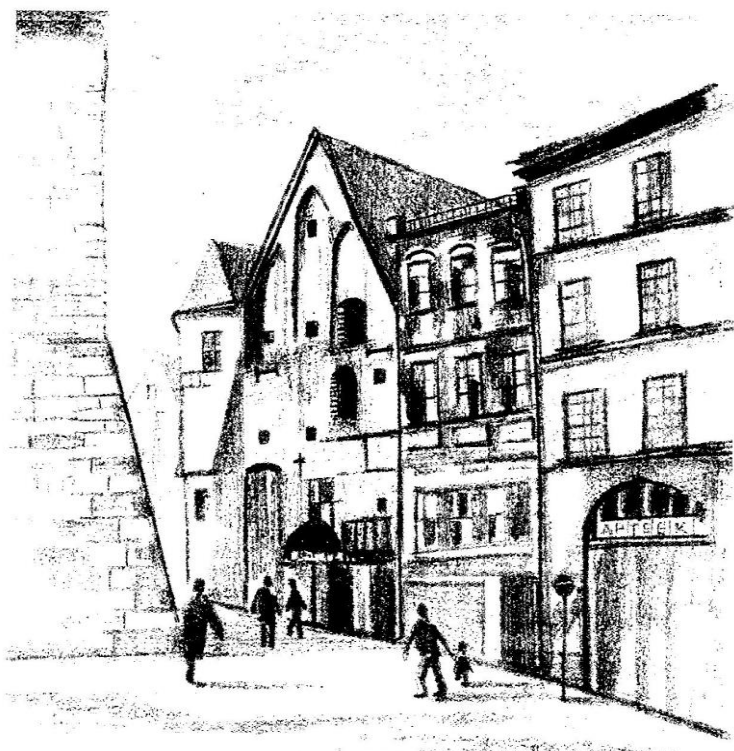
Ne çok korku, bu küçük dünyada?

Bu, kendine küs, dağlarından alacaklı şehir...

Ve Kıran Mahallesi’nde mezarlık, mapushane...

Yoksulluk, kirden rengi tanınmayan bir beyaz tutsaklık... İnsan kendine iltica edebilir mi?

- Xudê... Xudê...

K. Watson

Saraybosna Parçalanıyor

Fürüzan

İlk kitabı “Parasız Yatılı” ile 1972 Sait Faik Hikâye Armağanı’nı kazanan Fûruzan, 12 Mart dönemini anlattığı ilk romanı “47’liler” ile 1975 Türk Dil Kurumu Roman Ödülü’nü kazandı. Eserleri birçok yabancı dile çevrildi. Çektiği “Benim Sinemalarım” isimli filmi, 1990 yılında Cannes Film Festivali’nde 158 film arasından seçilen 8 filmden biri olarak gösterildi. Yazarın diğer eserlerinden bazıları: “Kuşatma”, “Berlin’in Nar Çiçeği”, “Ev Sahipleri”, “İşte Bizim Rumeli”, “Redife’ye Güzelleme”.

* Bu bölüm, Fûruzan’ın Yapı Kredi Yayınları tarafından 1995 yılında yayımlanan “Balkan Yolcusu” isimli eserinden kendisinin onayıyla alınmıştır.

Geçiyorum gençliğimizin
Sokaklarından bir sokak arıyorum adımı taşıyacak.
Kocaman, geçit sokakları
bırakıyorum tarih büyüklerini.
Tarih sürüp giderken, seni sevmekten
başka ne yaptım ki ben?

İzzet Saraylıç

Srebrenitsa bugünlerde Birleşmiş Milletler Gücü tarafından boşaltılıyor.

Sırpların amaçladıkları da böylece yerine gelmiş oluyor. Ne istiyorlardı? Boşaltılarak ya da teslim alarak Saraybosna'yı Boşnaklardan arıtmak. Artık bu büyük çelişki somutlaşıyor.

Srebrenitsa, Sırplar için bence çok kolay bir yolla onlara bırakılıyor.

Osmanlılar Bosna'yı fethedip, yüz yıl sonra da Sırpları buraya yerleştirmişlerdi. Rumeli'deki sınırlarda Sırplar nöbetçilik yapıyordu. Onlar da Ortodoks kiliselerini Bosna'nın Batı yöresine yükselttiler. Dövüşçülüğüyle öne

geçen bu tebalarına Osmanlı öbür milletlerine davrandığı gibi davrandı. Devşirme yoluyla Drina bölgesinden seçtiği çocuklardan biri de geleceğin ünlü Sokullu Mehmet Paşa'sı olacaktır.

Ve Osmanlı'ya Saraybosna bölgesi çok etkili olan devlet adamları yetiştirdi.

İmparatorluğun yeteneğe ve zekâya gösterdiği bu olağanüstü dikkat, yükselmesindeki nedenleri de bize yeniden hatırlatmaktadır. Balkanlar'da devşirme olayının yorumu “kan hakkı”ydı değerlendirmesiyle yapılıyor ve “Osmanlı kan hakkını alırdı” diyorlar.

Eski Yunan'dan, Doğu masallarına, günümüzde de *Bertold Brecht*'in tartıştığı bu konu, sanıyorum ki daha uzun yıllar tartışılacaktır. Çocuğa verilen emek mi yoksa onu doğurmak mı, çocuk üstünde hak sahibi kılar insanları?

Üstelik Osmanlı uç bir örnek de verir insandaki yeteneğe dikkatinde. Bir savaş esiri olarak payitahta getirilen bir genç, sonra Osmanlının matbaaya geçişinde bu işin başına getirilir ve biz onu tarihte *İbrahim Müteferrika* diye tanırız.

Bir yeteneğin, gündelik bir hayattan, bir köy ortamından çıkarılıp parlamasına verilen değere “ödenmiş bir kan hakkı” demek, çok uçlu soruları da içinde her zaman barındıracak bir yargıdır.

Güçlü sağrılarında çifte sepetler taşıyan atların, bunların içine doldurulan çocukların, annelerinin yaşadıkları, kitaplar dolusu anlatılabilir. Oysa Sırlar 600 yıllık intikamlarını şimdi 1990'ların ortasında kadınları, erkekleri, çocukları öldürüp kanlarını akıtarak alıyor “kan haklarını”.

Yapılanları dinledim.

Bir edebiyatçı olduğum hâlde, bunları niteleyecek en güçlü, en diri sözcükleri asla bulamadım. Kimsenin de bulabileceğine inanmıyorum. Her anlatılarda da sözcükler bu konu için boş, zayıf kaldı.

Üstelik Boşnaklar, Osmanlı ile gelmemiştir Saraybosna'ya. Bu insanlar Kral Sigmund'un Haçlı Seferlerinde de kutsal üçlüye inanmadıkları için kılıçtan geçiriliyorlardı. Bulgar kökenli Bogomiller idi. Hristiyandırlar; ama farklı düşünüyorlardı. Osmanlılar geldi, çok kez yaptıkları gibi kılıç zoruyla kimseyi İslam'a çağırmadılar. Başka denenmiş güçlü metodları vardı onların...

1364 yılındaki Sırpsındığı Zaferi'nin ardından Osmanlılar, genişleyen İmparatorluğun "millet" dediği azınlıklarına egemen olan idarelerini de güçlendiriyordu. Çandarlı Halil Hayrettin Paşa'nın ordu ve maliyeye getirdiği yeni yöntemler bunun ilk kanıtlarıydı. Yeniçeri Ocağı'nın temelleri atılıyor, Enderun ulemaları eğitimlerini çağlarının dünya bilgileriyle donatıyorlardı. Ele geçirilen yerlerdeki büyük toprak sahipleri vergilendiriliyordu. Müslüman olmayı seçerlerse vergiden muaftılar. Paranın çekiciliğini iyi bilen Rumeli feodallerinin çoğu bu yolu seçmişlerdir: "Ya parayı, ya dinini! Karar senin!"

Bogomiller için bu olanların doğrusu pek önemi yoktu. Onlar Katolik ve Ortodoks Kilisesi'nin dışındaki bir Hristiyanlığın peşindeydiler. Ne Sırlar gibi Ortodoksluğun caymaz kılıcı olmak hevesindeydiler ne de Katolikler gibi yüzleri Roma'ya dönüktü. Bogomil inançlarında et yemek, şarap içmek, dünya nimetlerine önem vermek günah sayılıyordu. Böylece İslam'ın onlara yakın gelen kutsal kitabını kabul etmek de kolay oldu. Üstelik Katolik ve

Ortodoksların geçmişte onlara reva gördükleri şeyleri de unutmamışlardı. XI. yüzyılda Bizans'a götürülen ataları, öteki Hristiyanlara da köklü, unutamayacakları bir gözdağı vermek için yakılmıştı. Bosna-Hersek için ilk hatırlamalarım bunlar.

Slovenya'ya, Ljubljana Havaalanı'ndan giriyoruz.

Kısa süre önce savaştan çıktığını bildiğim ülkede buna ait en küçük bir iz yok. Geniş bir sınır paylaştığı Avusturya'nın düzenini yansıtıyor Slovenya.

Almanca sözcüklerle tanıtılan ürünler zengin ambalajlarında. Havaalanı tümüyle elektronik donanıma sahip.

Hertz'den araba kiraladıktan sonra Hırvatistan'a bağlanan kara yolu öğrenilip gaza basılarak Zagreb'e doğru yol alıyoruz. Çevrede dingin bir yeşillik, otlayan gürbüz hayvanlar, duru mavi gökyüzü, küçük sevimli kiliseler var. Makedonya'nın sert doğasıyla buranın, görünen belirgin hiçbir ilgisi yok.

Slovenya'nın engebesiz doğası, iki yanımda bir oda müziği parçası gibi dingin akıyor.

Zagreb'de Dubrovnik Otel'de değişik ülkelerin insanları var: Fransız televizyoncular, Almanlar, Hırvat-Boşnak ordusunun askerleri, bir de Birleşmiş Milletler'in mavi berelileri...

Zagreb'den savaş bir hafta öne çekilmiş.

Alana açılan yan caddelerde bombaların yıktığı ilk yapı var. Zagreb ağırbaşlı, güzel bir kent. Prag'ı anımsatan bir ışığı ve içe dönük bir görkemi var.

Ana alanı çevreleyen kitapçı vitrinleri, görene bir savaşı umdurmayacak zenginlikte. Onu da çok beğendiğim kentler listesine alıyorum.

Otelin bir bölümü sığınmacılara ayrılmış. Bu insanlar büyük salonda bir öğrenci düzeniyle yemek yiyorlar. Ara katlarda küçük çocuklar koşuyor. Anneler bebelerini avutmaya çalışıyor.

Otel girişinde karşınıza düşen duyuruyu hemen görüyorsunuz: Fransa vizesi için başvuracaklara yer ve saatleri açıklanıyor.

Bosna-Hersek ile ilgili konular için gazeteci Ayet Arifi'yi arıyoruz.

Bosna-Hersek'e ne olursa olsun gitmek gerek, bu tarihî bir tanıklıktır, diye düşünüyorum, yolculuğun başından beri...

Ayet Arifi izlenmesi gereken yolu açıklıyor.

- Dikkatli olunmalı. Biliyorsunuz Sırp, Hırvat topraklarındadır. Spilt'e kadar deniz kıyısını takip edin. Bu uzun yoldur; ama içerilere giremezsiniz, Sırp var. Yolu 100 metre bile şaşmamak gerek. Kıyıyı hiç bırakmayacaksınız. Önce Rijeka, oradan Krk'e dönmeden Novi Strarigrad'dan Zadar'ı bulacağımız. Oradan Sibenik geliyor. Sonunda Spilt... Orada gece kalmalısınız; çünkü yola çok erken çıksanız da gece yarısı varırsınız.

Bize bir yol haritası gerek; ama dükkânlar henüz kapalı. Zagreb'in tramvayları çalışmaya başladığı anda biz otelden çıkıyoruz.

Park yerinin yanındaki bir turizm acentesi dikkatimi çekiyor, üstelik açmışlar orayı.

Şansımı denemek istiyorum.

Yönetici kadına isteğimi söyleyince,

- Bizim kara yolları haritası bugünlerde yeniden basılıyor. Her şey değişti ya, diye açıklıyor.

Yüzümde neler gördüyse, bana bir an bakıp, “Durun, sizin için bir şeyler bulmaya çalışacağım” diyor.

Geri döndüğünde elindekini uzatıyor. “Eski bir haritadır bu, 81 Nisan’ında basılmış.”

Borcumuzu soruyorum,

- Hiçbir şey gerekmez. Çünkü biliyorsunuz, bu artık tarihî oldu” diyor.

1980 yılından beri öyle olabileceğini sanmadan tarihî oluveren ne çok şeye sahip olduğum geliyor aklıma. İki Almanya’dan kalan pullar, kitaplar, belgeler... Çekoslovakya’dan, Prag’dan fotoğraflar, plaklar... Şimdi de Yugoslavya’dan kalacak olanlar... Tarihin şiddetli bir kayma, sarsılma döneminin içinde olduğumuz açık.

Yugoslavya’nın Adriyatik kıyıları çekici bir güzellikte. Sırların denize çıkmadan da bu savaştan vazgeçmeyecekleri ortada.

Silme betondan yazlık! Korkutucular yerine, buralara yeşilliklerin içine az katlı konutlar yapmışlar.

Zadar'a doğru savaşın izleri beliriyor.

Bombalanmış evler, işlevleri yitmiş fabrikalar...

Turistik zamanların barışçı izleri siliniyor.

Yanımızdan savaşa giden yardım kamyonları, Kızılhaç hastahane arabaları, Kızılhaç işaretli çok lastikli ağır ve uzun araçlar, güçlü telsiz donanımlarıyla Birleşmiş Milletler'in zırhlı arabaları, mavi bayraklı kamyonlar dolusu asker geçiyor.

Zadar'da artık sivil denebilecek bizim arabadan başka araba yok trafiğın içinde.

Haritada gösterilen yol içinde hızla giderken çevremizin boşaldığını görüyoruz.

Geri vitese basıp ayrıldığımız noktaya geldiğimizde, Hırvat asker ve polisleri bize şaşkınlıkla bakıyor. Spilt'e bağlanan kara yolunun bir hafta önce Sırp'lar tarafından işgal edildiğini açıklıyorlar. "Bizimkiler HVO, onlarla orda savaşıyorlar."

- Peki, biz Spilt'e nasıl gideceğiz?
- Feribotla.

Denizi derin virajlarla açıp bulunduğumuz noktaya yükselerek gelen yol, yenilerde açılmış bir dönüşle derin bir yardan aşağı inip gözden kayboluyor.

Feribot iskelesi oradaymış.

İskeleye bağlanan noktaya kadar da 3-4 kilometre uzunluğunda bir araç konvoyu var. Konvoyun ne bittiği ne başladığı yer görünüyor.

Peki, biz ne yapacağız?

İneceğiz aşağıya, denizi geçerek Spilt'e gideceğiz.

Yüzlerce kilometre yol, Zagreb'e geri dönmek için yapılmadı elbette.

Epey bekledikten sonra iskeleye inen yokuşa sapıyoruz.

Yol toprak ve çakıl.

Yanımızdaki yüksek kasalı kamyonlar bu dar yolu tonlarca ağırlıklarıyla daha da bunaltıcı yapıyor.

Birkaç otomobile öncelik veriliyor. Bunlar doktor ve hemşirelerin arabaları. Bir de bizim.

Güneş batarken feribottayız. Spilt'te gece Otel Marian'a iniyoruz.

En az 1500-2000 yataklı bir otel burası.

Yugoslavya'nın barış günlerinde işçiler, memurlar tatillerini burada yaparlarmış. Geniş odaları, büyük salonlarıyla göz alıcı; ama çok bakımsız şimdi otel... Burada da Boşnak ve Hırvat sığınmacılar var.

Sabaha kadar çocuk ağlamaları geliyor odalardan.

Kahvaltıya indiğimizde resepsiyondaki genç kıza, Bosna-Hersek'e gitmek için önceden görüşülecek telefonları bağlatıyorum. Genç kız, gidilecek bölgenin adıyla irkiliyor. Aradığım kişiler yerinde değil... Can sıkıcı bir durum. Ne yapmalıyım? Kesinlikle bir yolunu bulmalıyım girmenin.

Bosna-Hersek'in böylesine yakınında olup gidememek olacak iş değil.

Çaylarımız biterken, resepsiyondaki Hırvat genç kız koşarak buluyor beni.

- Sizinle görüşebilecek biri varmış, öğrendim. Mısırlı bir doktor. Birleşmiş Milletler'den... O yardımcı olacak. Çünkü savaş bölgesine gidiyorsunuz.

Doktorun evine yöneliyoruz.

O yeni uyanmış.

Son derece nazik dinliyor anlattıklarımı. Bir süre düşünüyor.

Ben telaşlanıyorum, ya "Hayır!" derse...

- Siz otele gidin, ben sizi gelip bulacağım, diyor.

Doktorun yaşadığı apartmanın önünde İngilizce ve Arapça "UN" yazılı beyaz cipi duruyor.

Doktor, yanında zayıf bir genç adamla otele geliyor.

Tanışıyoruz. Doktor Abdullah bin Abdullah, yanındaki gençse Boşnak İzzettin Skala. İzzettin "ana", "baba", "inşallah" gibi sözcüklerin dışında yalnız Sırpça konuşuyor. Assuanlı doktor da bunu İngilizceye çeviriyor. İzzettin, Mostarlı. Annesinin adı Hidayet, babasının Hacı İzzettin. Bosna-Hersek ordusuna kısaca "HVO" dendiğini anlatıyor. Oranın komutanlarından Fadıl Kasapoviç'in ve müftü Seyid Smaygiç'in bizi karşılayabileceklerini söylüyor, telefonlarını veriyor.

Savaştan yeni gelmiş İzzettin. Boynundaki kapanmaya yeni başlamış derin yara izini gösteriyor.

Haritayı açıp Mostar'a varış noktalarını belirliyoruz.

Doktor Abdullah:

- Omis, Makaraska, Kardeljevo, Opuzen, Metkoviç-Capiljina ve sonra Bosna-Hersek. Bana yemin ediniz, daha yukarı çıkmayacağınız için. Bir de geceye kalmayın. Döndüğünüzde lütfen telefonuma not bırakın, ben merak ederim.

Doktor Abdullah'a yemin ediyorum... Arabaya atlıyoruz.

Bosna-Hersek yönünde zırhlı, mavi bayraklı arabalar, mavi askerî kamyonlar, haçlı ambulânslar dışında artık başka araç yok yolda.

Metkoviç'te "HVO'nun askerleri yoğunlaşıyor. Bombalanmış evler, uçmuş çatılar, parçalanmış fabrika tezgâhları...

Sonunda Bosna-Hersek topraklarına giriyoruz.

Yüreğimi ağır bir hüzün kaplıyor.

Putrellerle, dikenli tellerle yan yana dizilmiş büyük bidonlarla, engellenmiş ilk sınıra geliyoruz.

Kâğıtlar ve bagajımız kontrol ediliyor.

İlk engeli geçiyoruz.

Savaş tüm ağırlığıyla, görüntüleriyle önümüzde.

İkinci sınırdan yeniden bekleme.

Küçük bir tepeciğe yaslanmış güzel bir Türk-Osmanlı evinin yarısını bomba kesip koparmış.

Kâğıtları geri veriyorlar.

Subay, yanında duran bir asker ve bir sivil Mostar'a kadar alabilir miyiz, diye soruyor.

- Elbette diyorum, binsinler...

Arkaya biniyorlar. Kendilerini tanıtmaya çalışıyorlar.

Asker olan kimliğini çıkarıyor, "HVO"nun kimliğinde 'Hamo Çeliç' yazılı. Sivil de adının İlyas olduğunu söylüyor. Mostar'a girmeden iniyorlar. İyilik dolu yüzleri... Genç er olan Hamo Çeliç'in elini tutuyorum okşar gibi, gülümsüyor.

Bir alan var karşımızda.

Büyük variller bu kez üst üste konmuş, dikenli teller, dik, çaprazlama sıralanmış kalın demir putrellerle geçiş için zorlayıcı, dönemeçli dar bir yol çizilmiş. Bu görüntünün ağırlığını artıran silah sesleri geliyor tepelerden doğru.

Yüzünün yorgunluğuyla ciddiyeti daha da ağırlaşan bir subay ve iki er arabaya yaklaşıyorlar. Denetim bu kez daha sıkı tekrarlanıyor.

Subay iyi şanslar diyor. "Savaşta şans çok gereklidir" diye ekliyor.

Piramitte Bir Gece

Mehmet Genç

Mehmet Genç, 1982 yılında Samsun'da doğdu ve tüm eğitim hayatını doğduğu bu şehirde tamamladı. 2002 yılında Samsun 19 Mayıs Üniversitesi Elektronik Bölümü'nden mezun oldu. 2005 yılında askerliğini bitirip İstanbul'da yaşamaya başladı. Fotoğraf, bilgisayar ve elektronik hayatının önemli parçaları, olmazsa olmazlarıdır. Canlı müzik dinlemeyi sever, görsel ve modern sanat etkinlikleri ise fazlasıyla ilgisini çeker.

Üniversite yıllarında 2 yıl süreyle OMÜ takımında lisanslı olarak sualtı ragbisi sporunu yaptı. Yüzmeyle aşırı ilgilidir ve idmanlı olduğu zamanlar hiç durmadan 3 kilometre yüzebilir. Askerliğini balıkadam olarak yaptığı için su altında 70 saat dalış tecrübesi vardır.

Profesyonel fotoğrafçıdır. 6310 metre yüksekliğiyle Ekvador'un en yüksek dağı olan Chimborazo dağına turmanmış ve dağcılık sporuna da ilk adımlarını atmıştır. Yine dağcılıkla ilgili olarak; Meksika'nın Aquismon kasabasında ormanlık alanda bulunan 200 metre derinliğindeki bir mağaraya inmiş ve rappeling sistemiyle kendi vücudunu yukarı çekerek geri çıkmıştır.

İngilizce ve İspanyolcayı dünyayı gezerken öğrenmiştir. Kendisine yazar demese de, "Rotasız Seyyah Yol Hikâyeleri" kitabını bitirmiş ve yayınlanmasını beklemektedir.

Hostelde tanıştığım biri kadın üç arkadaşıyla beraber bir geceyi *Maya Piramitleri*'nde geçirmeyi kafaya koyduk. Bulduğumuz bölge, en önemli Maya piramitlerinden birine, belki de en önemlisine ev sahipliği yapıyor. Aralıksız her gün piramitlerin olduğu yere gidiyor ve ormana doğru dalıyoruz. Akşamın olmasını, güvenlikçilerin rehavetle köşelerine çekilmesini bekliyoruz. Böylelikle hava iyice kararınca da yavaş yavaş piramitlere çıkmayı umuyoruz. Ama her seferinde 2 ya da 3 saate kalmadan güvenlikçinin biri gelip bizi enseliyor. Bu böyle olmayacak... “Bir kontak bulalım. Parası neyse verelim, bir geceyi burada geçirelim” diye düşündük. Kiminle konuşsak “katiyen olmaz, başınıza büyük iş alırsınız” diyordu. Ama biz kafaya koymuşuz, ısrarla bir yolunu arıyoruz.

Ertesi gün tekrar gittik ki, bu dördüncü gidişimiz. Bu sefer izimizi bulamasınlar diye ormanda daha da derinlerdeyiz. O kadar derindeyiz ki artık dönüş yolunu bulmamız bile zor. Nasıl döneceğiz diye düşünürken güvenlikçinin biri yine bizi enseledi. Adama, “Geceyi piramitlerin olduğu bölgede geçirmek istiyoruz, nasıl yapabiliriz?” diye sorduk. Tabii ki “Olmaz!” dedi. Bizse “Olur” dedik. Adam bir an duraksadı ve düşünmeye başladı... Doğru adamı bulduğumuzu o an anladım. “Aramızda kalacak. Ücreti neyse söyle” dedik. Güvenlikçi, “Tam olarak ne istiyorsunuz?” diye sordu. İsteğimizin bir geceyi

piramitlerin orada geçirmek olduğunu, başka hiçbir amacımızın olmadığını söyledik. Bir yeri telefonla aradı. Tabii o sırada bizim yüzümüzde güller açıyor. Telefonu kapattığında geceyi orada geçirebilmemizin şartlarını sıraladı: “Saat 23:00’de içeri girersiniz, sabah ise 05:00’te çıkarsanız. 05:00’ten sonra kalamazsınız. Çünkü o saatten sonra devriye değişiyor. Sıkıntı olur” dedi. Kabul ettik ve ne ödeyeceğimizi sorduk. Kişi başı 15 dolar istedi. Hiç düşünmeden “tamam” dedik ve adamın telefon numarasını alıp hep beraber geri dönmeye başladık. Bu arada adam iyi ki bizi enselemiş. Aksi hâlde ormanın içinden geri dönüş yolunu biraz zor bulurduk.

Kaldığımız yere döndük. Tabii çok sevinçliyiz. Ama başka bir problem daha var. Gece bizi bırakıp sabah da alacak bir araç ayarlamalıyız. Kaldığımız yerden güvendiğimiz birine, gece için nereden taksi bulabileceğimizi sorduk. O da bir numara verdi. Hemen numarayı arayıp telefona çıkan adama durumu uygun biçimde anlattık. Bizi gece 23:00’te bırakıp, sabah 05:00’te alıp alamayacağını sorduk. Bu işin ücretini söyledi. Biz de ücreti kabul edip anlaştık.

Çantalarımızı hazırlamak için odalara dağıldık. Yiyecek, içecek, soğuk olursa diye mont vs. derken saat 22.45’te taksici geldi. Taksiye atlayıp piramitlere doğru hareket ettik. O sırada bizim güvenlikçiyi de arayıp yola çıktığımızı bildirdik. Adam, “Her şey tamam, sorun yok” diyordu. Taksiyle piramitlerin bulunduğu millî parkın önüne geldik. Taksiden inip bizi bekleyen adamla beraber alana doğru yöneldik. Her taraf zifirî karanlık. Sadece adamın elindeki fenerin ışığı var. Piramitlerin olduğu bu ormanlık alan gerçekten çok geniş. Gece, sadece 4 tane güvenlik görevlisi bulunuyormuş. İki kapılarda bekliyor, diğer ikisi

de devriye olarak geziyor. Adam hepsiyle anlaşmış, verdiğimiz parayı da kendi aralarında bölüşecekler.

Bahsettiğim bölgede, 4-5 tane farklı Maya piramidi var. Ama bir tanesi Maya tarihi için çok önemli. Bu bölgede bir geceyi geçirmek gerçekten çok zor bir iş. Neyse... Adama, 60 doları verdik. Ne olur ne olmaz diye ortalıkta gezinmemizi istemedi. Bizi takılmak istediğimiz bölgeye götürecek, orada sıkılınca da başka yere gitmemiz için eşlik edecekmiş. Biz de piramitlerden birini seçtik. Adamın elindeki fenerle yolumuzu aydınlatması sayesinde zifirî karanlıkta istediğimiz piramide doğru yürümeye başladık. Aslında bizde de fener var. Ama adam birilerince ışıkların görülme riskini göze almak istemediğinden fenerleri kullanmamızı istemiyordu. Biz de o ne derse uyduk.

Nihayet piramidin tepesindeyiz. Şansımıza da o gece ay yok. Her taraf zifirî karanlık. Şimdiye kadar bu denli karanlık bir ortamda bulunduğumu pek hatırlamıyorum. Ama tabii bunun diğer bir güzelliği de yıldızları son derece muazzam bir şekilde görüyor olmamızı.

Derken aradan bir saat geçti. Yanımızda getirdiğimiz çerezleri atıştırıp muhabbet ederken bir yandan da amacımıza ulaşmanın sevincini yaşıyoruz. O sırada güvenlik görevlisi, karşıdaki piramidin içine girmeyi isteyip istemediğimizi sordu? Sadece içeriyi değil, piramidin altındaki kralın mezarını da görebilirmişiz. Bahsettiği piramit Mayaların belki de en önemli piramitlerinden biri. Kralın mezarı ise apayrı bir olay... Çünkü mezarın üstünde 3-4 metrelik yekpare bir taş (*tum*) var. Bu tum ve mezar, piramit yapılmadan önce inşa ediliyor ve sonra piramit bu mezarın üstünü yapıyor. Bunun nedeni tumun içeriden hiçbir şekilde

dışarı çıkarılmamasını sağlamak. Güvenlikçinin teklifini olumlu yanıtlayıp; “Tabii ki istiyoruz” dedik. Adam, kişi başı 10 dolar istedi. Hiç üstelemeden kabul edip paraları verdik. Elindeki telsizle arkadaşını arayıp piramide gireceğimizi, kapıları açmaları gerektiğini söyledi. Sonra bize dönerek, “Ben de yardıma gitmeliyim. Siz takılın burada, yarım saate gelirim” dedi ve gitti. Biz, hem heyecandan hem sevinçten kuduruyoruz. Kralın mezarına girmek hiç aklımızda yoktu. Çünkü bu, o an neredeyse imkânsız gibi bir şeydi.

Aradan yarım saat geçmesine rağmen adam hâlâ ortalıkta yok. O sırada tabii biz fener de kullanmıyoruz. Ara sıra cep telefonun ışığıyla sağa sola bakıyoruz. Ortam aşırı otantik. Otantik olmasının sebebi de bu bölgede çılgılık atan maymunlardan çok var. Gece yarısından sonra öyle bir bağırma başlıyorlar ki, o zifirî karanlıkta ürkmemek imkânsız. Adamın söylediğine göre, ilerleyen saatlerde maymunlar bazen piramlara çıkabiliyormuş. “Korkmayın, bir şey olmaz” diye daha önce uyarılmış olsa da nasıl korkmayacaksınız? Bu türdeki maymunların çılgılığı, dünyadaki en güçlü üçüncü hayvan sesi; çılgılığı, aslan kükremesi gibi. Neyse ben, hafif hafif korkmaya başlasam da bir taraftan da gelirlere macera olur diye içimden geçiriyorum. Maymunlar ağaçtan ağaca geçtikçe çılgınlıklar daha da yaklaşıyor. Ön taraftan başka bir maymunun çılgılığı, arka taraftan başka bir maymununki geliyor. İnanılmaz bir ortam. O anı anlatmak gerçekten mümkün değil.

Her geçen dakika biz birbirimize daha da sokuluyoruz. En son arkayı dörtleyenler gibi piramidin tepesinde oturuyorduk. Muhtemelen en yakındaki maymunlarla aramızda 40-50 metre kadar mesafe kalmıştı ki

o anda yanımızdan yaklaşık 1 saat önce ayrılan adam geri geldi. Nefes nefeseydi. Kapıları açmak çok zorlamış. Bu nedenle geri dönmesi de uzun sürmüş. Anlattıkları, içimde soru işareti uyandırıyor. Nasıl bir kapı ki bu, bir saatte ancak açabilmişler!

Yine fenerin ışığıyla piramitten inip diğer piramide doğru gitmeye başladık. Gittiğimiz piramidin çevresi bant gibi bir güvenlik şeridiyle çevrili. Gün içinde tek bir basamağına bile çıkamazsın! O kadar önemli bir tarihî eser. Banttan atlayıp yavaş yavaş yukarı doğru çıkıyoruz. Tepede 5 tane büyük kapı gibi boşluklar var. Ancak buradan kimse girmesin diye her taraf sık örgülü tellerle kaplanmış. Biz gireceğiz diye adamlar en uçta, duvar dibindeki tellerden yarım metre kesmiş.

Orayı aralayıp tek tek içeri gireceğiz. Gireceğiz ama burası öyle geniş geniş yürünebilen bir yer değil. En tepeye çıktık ve sırtımızı duvara dayayıp, yengeç gibi yan yan yürüyerek telin açıldığı yere gidiyoruz. Bulduğumuz basamak ancak 20 santim genişliğinde. Adam, sürekli dikkat etmemiz için uyarıyor. Aşağıya düşersen çok yüksek değil ama en yakın basamak 3 metre. Tek tek telin olduğu yere geldik ve içeri girdik. Artık piramidin içindeyiz. İki güvenlikçiyle beraber toplam 6 kişiyiz.

Adam; telefon, kamera ve çantalarınızı oraya bırakmamızı istiyor. O noktadan sonra hiçbir şekilde kamera kaydı yok! Patron; o. Ne dese “Tamam” diyoruz. Çantaları duvar dibine bıraktık ve sonraki kapıya doğru yöneldik. Burası acayip heyecanlıydı. Çünkü bu kapı, piramidin içine yani aşağıya doğru inen merdivenin kapısı. Bu kapı dik durmuyor. Yani şöyle düşünün; 1 metreye 2 metrelik,

zindana inen bir giriş var, aşağıya doğru inen tünelin girişi. Kapı da burayı kapatmak için yerde duruyor. Aynı hapishanelerdeki demir kapılar tarzında. Onlardan tek farkı dikey değil, girişi kapatmak için zeminde yatay olarak durması. Kapının 3 tane devasa kilidi var ve bu kilitler açık değil. “Nasıl gireceğiz acaba?” diye düşünürken adamlar meğerse kilitlerden değil, kapı menteşelerinin olduğu taraftan açmışlar. Kilitlerin anahtarları kimsede olmadığı için bu yöntemi uygulamışlar. Demir kapıyı menteşeli tarafından tutup diğer tarafa doğru araladılar.

Önden adam girdi. Biz de peşinden inmeye başladık. Aşağıya doğru yaklaşık 60 derecelik bir merdiven. Toplamda 70 basamağı var ve iki kere zikzak yapıyor. Ortam çok dar olsa da kafanız yukarıya vurmuyor. Genişlik ise 1-1,5 metre kadar. Merdiven boşluğuysa aynı piramit gibi üçgen. Aşağıya doğru indikçe ortam aşırı sessizleşiyor. İkinci zikzaktan sonra zemine ulaştık. Bulduğumuz yer piramide dışarıdan bakıldığında zeminden 7 metre daha aşağıda kalıyor. Şimdi direkt yürüyoruz. 13-14 metrelik, düz ve merdivenlere göre daha geniş bir koridor. Adamın elinde fener, peşinde biz. Ortam, o kadar sessiz ki herkes birbirinin nefesini duyuyor ve kimse çıt çıkarmıyor. Derken en baba kapıya, yani kralın mezarının olduğu yere geldik. Burayı görünce adamların kapıyı açmak için niye bu kadar çok zaman harcadığını daha iyi anladım.

Mezarın girişinde aynı filmlerdeki gibi yaklaşık 2,5 metre yüksekliğinde üçgen bir kapı var. Kapının kalınlığı 30 santim civarı. Adam, “İki kişi bu kapıyı açmakla çok uğraştık, onun için uzun sürdü” dedi. Ağzımız açık bir şekilde; etrafa, kapıya ve heyecanla birbirimize bakıyoruz.

Nihayet kralın mezarının önündeyiz ve o meşhur kocaman tumu seyrediyoruz. Buranın girişi yine hapishanelerdeki gibi demir bir kapıyla kapanmış ve kilitli. İçerisi 4 metreye 4 metrelik bir oda. İçeriye girmenin pek bir özelliği yok. Zaten mezar 1 metre önünüzde ve her şeyi görüyorsunuz. Ne yapayım ne edeyim derken sonuçta burası bir mezardı ve her ne kadar Maya kralı da olsa içinde yatanın da bir insan olduğunu düşünerek üç ‘kulhuvallah’ bir ‘elham’ okudum. Sonra duvarlardaki orijinal resim, simge ve yazıları incelemeye başladım.

Aynı şekilde bunlar tum denilen o kocaman ve kalın taşın üstünde de vardı. Bu tumun altında normalde kralın iskeleti varmış ama piramit bulunduktan sonra onu korumalı bir yere almışlar. Adam elindeki fenerle yavaş yavaş duvarları aydınlatıyor. Biz de ağzımız açık bir şekilde bakmaya devam ediyoruz. Burada beni en çok etkileyen şey ortamın aşırı sessizliğiydi. O kadar sessizdi ki, neredeyse kalp atışınızı bile duyabiliyordunuz. Tahminimce bir insan tek başına 3-4 saat burada kalsa sessizlikten kafayı yiyebilir. Yaklaşık 15 dakika sonra adam bize, “Kalmak mı istiyorsunuz yoksa çıkmak mı?” diye sordu. İnsan ömründe kaç kere böyle bir yerde bulunabilir ki? Kalmak istedik elbette. Görevli olan adam, 10 dakika sonra döneceğini söyleyerek yanımızdan ayrıldı. Elinde fenerle, yavaş yavaş koridordan geçerek, merdivenleri çıkışını gözden kayboluncaya kadar izledik.

Adam gidince mezarın önünde dört kişi kalakaldık. Tam ışığımız yok derken arkadaşlardan biri cebinden bir kalem çıkartıp yaktı. Hani şu tepesinde ufak ışık olan kalemlerden. Ama işin kötü tarafı ışık bir yanıp bir sönüyor.

Sürekli yanmıyor. Neredeyse korku filmi yaşıyor gibiyken bir de üstüne böyle sorunlu bir fener ışığıyla ortam daha da ürkütücü oluyordu. Hâl böyle olunca gerek duyduğumuzda açmak üzere feneri kapattık. Birbirimize iyice sokularak mezarın önünde yere oturduk. Grubumuzdaki kadın arkadaşımız, “El ele tutuşalım” dedi. İçimden, “Bu tip şeyler filmlerde olur. Nereden çıktı şimdi bu?” diyorum. Ama ortamı bozmamak için ellerimi dizlerimin üstüne koyup sağ ve solumdaki erkek arkadaşlarla el ele tutuştum. Hemen ardından kadın arkadaş, ses sanatçılığını konuşturup ninni tarzında mırıldanmaya, değişik tınılar çıkarmaya başladı. Sesi bir yükseliyor, bir alçalıyor; duraksıyor, devam ediyor. Benim gözler kapalı.

Çünkü açsan da aynı kapasan da aynı. Ortamın akustiği efsane güzel! Sesi hafifçe yankılanıyor. Uzaklardan bir yerlerden ritmik bir damla sesi geliyor. Yani olağanüstü mistik bir ortam. Yaklaşık 5 dakika böyle el ele tutuşup arkadaşın performansını dinledik. İnanılmaz huzurluydu. Mezarı, kralı, piramidi hepsini birkaç dakika unuttuk. Ancak bir süre sonra konuşmaya başladık. “Ne enteresan ortam, aynı filmlerdeki gibi” derken, bir yandan da birbirimize sokuluyorduk.

Aradan 10-15 dakika geçti, adam hâlâ gelmedi. Adamın geri gelmemesi hâlinde olabilecekler hakkında soğuk espriler havada uçuşuyordu. Aslında içten içe herkes korkmaya başlamıştı. Yaklaşık yarım saat kadar sonra kendi başımıza yukarı çıkmaya niyetlendiysek de buna cesaret edemedik. Zira piramidin en dibindeydik ve bilmediğimiz, fark etmediğimiz başka koridorlar da olabilirdi. Yanlış yöne saparsak kaybolabilirdik. Ne kadar konuşsak, ortamı

yumuşatmaya çalışsak da faydasızdı! Sessiz kaldığımız zamanlarda içimden bildiğim tüm duaları okuyordum. Yaklaşık 45 dakika sonra yukarıdan sesler gelmeye başladı. Birisi aşağıya iniyordu. Sesler, ilk başta çok uzaktan gelirken gitgide yakınlaştı. Sonra zayıf bir ışık belirdi. Bir sağa, bir sola sallanan bir ışık. Önce yaklaşan kişinin ayaklarını, sonra da silüetinin tamamını gördük. Yavaş yavaş bize doğru geliyor.

Ama yürümesi biraz tuhaf. Feneri sağa sola çevirdiğinde böyle kelli felli biri olduğu anlaşılıyor. Hâlbuki diğer adam 30 yaşlarında, bambaşka biriydi. Biz birbirimize daha da sıkıca sokulup hiç konuşmuyoruz. Muhtemelen herkes bu adamı tanımadığımızı içinden geçiriyor. Adam höt dese ödümüz kopacak. Yanımıza kadar yavaş yavaş yürüyerek geldiğinde hepimiz artık kol kolaydık.

Yabancı, “Nasılısınız?” diye sordu. Ses tonu bizi rahatlattı. Meğerse önceki adam içerideyken kendini kötü hissetmiş ve bize bunu söylemeden yukarı çıkmış. Aşağıya da bu arkadaşımı göndermiş. Neyse biz aynı şekilde geldiğimiz yoldan yukarı çıkıp menteşeden açtıkları kapıdan geçtik. Çantalarımızı aldık ve tekrar o telli yerden yengeç gibi yan yan yürüyerek piramidin dışına ulaştık. Maymunlar etrafımızda öyle bir birikmiş ki muhtemelen hemen önümüzdeki ağaçlarda çığlık atıyorlar. Ama sonuçta dışarıdayız, içimizde tarifsiz bir rahatlama var.

Piramitten çıkmışız, yanımızda güvenilir biri var ve tuvalet ihtiyacımızı da görmüşüz. Diğer piramidin tepesine çıkıp sabah 05:00’e kadar oturmak istedik. Adam bizi istediğimiz piramidin tepesine bıraktı, sonra arkadaşlarının

yanına gitti. Ne olsa artık fener, telefon ve kamera her şeyimiz var. Bir şey olursa adamlara ulaşmak kolay.

Yere oturup öyle dalmışken yanımızdaki kadın arkadaş, yine el ele tutuşalım dedi. Pozitif enerji içinmiş. Bu gece için teşekkür ederek göğe doğru bir şeyler fısıldadı. Saygı duyup ortama eşlik ettim. Sabah 5'e kadar konuştuk, güldük, kralın mezarından bahsettik.

Aslında herkesin nasıl da korktuğuna, görevlinin geri gelmeme ihtimaline, bizi aşağıya kilitleyip çantalarımızı alıp gitseler kimsenin haberi olmayacağına ve hele ki ilk görevlinin yerine gelen diğer adamı görünce nasıl korktuğumuza dair derin bir sohbet ettik. Derken, zaman doldu. Güvenlikçi arkadaş gelip bizi aldı ve kapıya kadar götürdü. Bölgeden uzaklaşıp, yolda ileriye doğru yürürken taksi de tam zamanında geldi. Bindik ve kaldığımız yere geri döndük.

Uyuyup, öğlen uyandığında deselerdi ki bunların hepsi bir "rüya" idi... Çektiğim görüntüler olmasa bir rüya olduğuna inanırdım.

***Birini Yargılamadan Önce
Onun Makosenlerini Giy***
Müjdat Gezen

Müjdat Gezen, 29 Ekim 1943 yılında İstanbul Fatih'te doğdu. 1953 yılında sahneye ilk kez bir ilkokul piyesinde çıktı. Vefa Lisesi'nde okudu. 1960 yılında İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları'nda profesyonel oldu. 1961 yılında İstanbul Belediyesi Konservatuvarı Tiyatro Bölümü'ne girdi. 1962 yılında ilk filmi çevirdi. Münir Özkul, Muammer Karaca ve Ulvi Uraz tiyatrolarında çalıştı. 1967 yılında arkadaşlarıyla birlikte Halk Oyuncuları'nı kurdu. 1968 yılında ilk kez kendi özel tiyatrosunu açtı ve aynı sezon İstanbul Tiyatrosu'nda da sahne aldı. 1975 yılında ilk kitabı yayınlandı. Yayınlanmış 38 kitabı var; bunlardan 9 tanesi okullarda yardımcı ders kitabı olarak okutuluyor. İstanbul Belediyesi Konservatuvarı ve sonradan İÜ Devlet Konservatuvarı'nda Türk Tiyatrosu öğretmenliği yaptı. Aynı yıl, yazar arkadaşı Kandemir Konduk'la birlikte "Güldürü Üretim Merkezi"ni kurdu ve büyük gazetelerde mizah sayfalarını yönetti. 1997 yılında ise Devlet Tiyatrolarında oyun yönetti. 1998 yılında ilk kez adını taşıyan tiyatrosunu kurdu. Yüz civarında filmde, elli civarında oyunda, binden fazla radyo ve TV skecinde rol aldı; bunların bir bölümünü yazdı ve yönetti. 25'den fazla oyun, 8 sinema filmi ve 5 TV dizisi yönetmenliği yaptı. 2006 yılında Halit Kıvanç'ın yazdığı "Ağlama Palyaço Makyajın Bozulur" adlı yaşam öyküsü yayınlandı.

** Bu bölüm, değerli sanatçı Müjdat Gezen'in onayı ile kitabımızda yer almıştır.*

Dağa tırmanırken arkamdaki araba sürekli selektör yapıyordu. Sinirle dönüp baktım. Yanılmışım. *Himalayalar*'ın bu bölümünde araba falan bulunmuyor. Arkamda tırmanan kızın sırt çantasının metal sapı, güneşin reflesini yansıtıyormuş.

Adı, Lucille idi. Biz ona Lusil diyorduk. Onun dilinde *Lu-cille* yazılıp *Lucil* okunuyormuş. Söylenişi de öyle olduğundan Lusil diye sesleniyorduk kıza. O soğuğa karşın şortla tırmanıyordu dağa. Üç kilometre daha tırmanacaktık. Lusil bir “mit avcısı” idi. Himalayalar'daki bu dağ köyünde altı aydır yemek yemeden yaşayan genç rahibi inceleyecekti. Bizim için saçma ama Lusil için de bizim durup dururken dağa tırmanışımız saçmaydı. Bir vapur geçti yanı başımızdan. Bu olsa olsa oksijen azalmasının meydana getirdiği bir halüsinasyondur. Bacasından çıkan dumanlar beyazdı.

- Altı aydır hiçbir şey yememe masalına inanmıyorum. Tamamen yalan ve bunu kanıtlayacağım, dedi Lusil.

- Nasıl, diye sordum arkama dönerek.

Lusil adımlarını hızlandırarak yanıma geldi ve:

- Yalan söylüyorlar, uyutuyorlar insanları. Ben iki yıl tıp okudum, hiçbir canlı altı ay yiyip içmeden yaşayamaz.

- Ayılar yaşar, dedim.

- Nedenmiş o?
- Kış uykusuna yatıyorlar.
- Saçma.
- Ayrıca timsahlar da yaşar. Bir kere yiyorlar, aylarca yemeden durabiliyorlar.

- Ama insanın metabolizması farklıdır, yaşayamaz, diye üsteledi.

İki kilometreden fazla yolumuz kalmıştı. Rehberimiz Çu:

- Su molası ve oksijen, dedi.
- Suyu anladık da oksijen ne alaka ki?
- Tırmanmanın bundan sonrası dik yokuş ve oldukça yükseğe çıkacağız. Orada oksijen şu anda bulunduğumuz yerden az. Tüplerinizi soluyarak kontrol edin. Hem de prova yapmış olursunuz.

- Boğulma tehlikemiz var mı Çu, diye espri yaptı Lusil.

- Yok ama baş dönmesi, çarpıntı, tansiyon yükselmesi, düşmesi olabilir.

- Ben dönüyorum, dedim. Lusil:
- Manyak mısın sen, bir yere dönmüyorsun, gerekirse ben sana sunî teneffüs yaparım, dedi ve dudaklarına bir nefes attı. Bunun üzerine bir yudum su içtim.

Nefesi güzel kokuyordu Lusil'in.
- Beni unutma, dedi.
- Ne o ölüyor muyuz, diye sordum.
- Beni unutma, diye yineledi.
- Rehberimiz Çu, sanki o dik yokuşu hiç çıkmamış gibi, ne soluk soluğa ne yorgun, tam aksine gür ve dinç bir sesle bağırdı:

- Tamam, buraya kadar, geldik.

Özellikle turuncu rengin egemen olduğu kırmızı, sarı bayraklarla süslü dar bir yoldan bir köye girdik. Küçüklü büyüklü turuncu giysili rahipler gülümseyerek bizi karşıladılar. Kafaları usturaya vurulmuştu. Bir ikisinin üç günlük tıraşı gelmiş gibiydi. Az ileride bir gurup dans ediyordu. Genç bir oyuncu adayı için iyi bir gözlemdi bu.

- Mahakala dansı bu, dedi Lusil.

- O ne?

- İki gün iki gece hiçbir şey yiyip içmeden dans edecekler.

- Neden?

- Why not?

- Buradan hoşlanmadım Lusil, dedim.

- Genç rahibi bulalım, hemen döneriz, ben de kalmaktan yana değilim.

- Şu ağacın kavuğundaki, dedi.

Az ötemizde büyük bir ağacın kavuğunda gençten bir adam, ellerini yana açıp bağdaş kurmuş, oturuyordu. Gözleri açıktı.

- Aylardır hiçbir şey yemeden öylece duruyor, işte aradığın adam bu, dedi Çu.

- Beni onunla konuşur, dedi Lusil.

- O konuşmaz, aşağıda söyledim sana.

- O konuşmazsa ben konuşurum, dedi Lusil ve sırt çantasını attığı gibi, genç rahibin yanına gitti.

- Bu kokuyor, ölmüş, diye bağırды Lusil.

- Sen ne diyorsun, dedim

- Nefes almıyor, öleli çok olmuş.

- Lusil delirdin mi sen yahu, ne diyorsun?

- Bak, dedi ve elindeki aynayı genç rahibin ağzına tuttu. Aynada buğulanma olmadı.

- Ne Şimdi bu, dedim.
 - Ölmüş, cesedi kokuyor, anlamıyor musun?
 - Evet bir koku var.
 - Nefes de almıyor.
 - Buradan gidelim Lusil, dedim.
- Adamın yanından ayrıldık. Sırt çantalarımızı omuzlayıp hızla Çu'nun yanına geldik.
- Biz dönüyoruz, dedi Lusil.
 - Tamam, dedi Çu. Az sonra ben de ineceğim, bir su içeyim.
 - Tamam.
- Az ileride bir yakın çektiği araba duruyordu. Lusil arabanın yanına yanaşarak işaret diliyle bir şeyler konuştu ve çantasından para çıkardı. Arabacı, "Tamam" der gibi bir hareket yaptı.
- Lusil eliyle bana, "Gel" dedi. Yanına vardığımda Çu da bize yaklaşıyordu. Üçümüz arabaya bindik ve hareket ettik. Yaya çıktığımız yolu bu kez yak arabasıyla iniyorduk. "Keşke tersi olsaydı" diye geçirdim içimden. Çu:
- Ne oldu neden kalmadınız, diye sordu. Lusil:
 - O genç rahip ölmüştü Çu, dedi. Çu soğukkanlı yanıtladı:
 - Olabilir.
 - Peki o zaman neden bütün dünyaya yaşıyor diye duyuruyorlar?
 - Onu bilemem, ben rahip değilim, rehberim, dedi Çu.
 - Çu, aşağıda seninle konuşmak istiyorum.
 - Benden gizli mi, diye sordu Lusil.
 - Hayır sen de dinleyebilirsin konuşmamızı...
- Yak arabası son derece rahatsızdı ve içimiz dışımıza çıkmıştı aşağı inene kadar.

- Seni dinliyorum, dedi Çu bana.
- Çu, ben Banghok'a gideceğim, yardımcı ol, dedim.
- Seni sabah ilk uçakla gönderebilirim, dedi Çu.
- Ben ne oluyorum, diye sordu Lusil.
- Sen de gel, tabii istiyorsan.
- İstiyorum. Ayrıca seninle olmak istiyorum.

Yolun az ötesinde renkli kumaş parçalarını yemekte olan akbabalaları gördüm.

- Bu ne, dedim arabacıya.
- Bir ceset, kuşlar için dedi.
- Nasıl yani?

- Biz bazı cesetleri gömmeyiz, diğer canlılar da yararlınsın diye.

Bunlar nasıl insanlar, bu nasıl bir felsefe? Buna benzer bir şeyi Avustralya yerlileri olan Aborcinler için de duymuştum.

Aborcinler üç ay süreyle orta büyük çölü yürüyerek geçiyorlar. Arada rastladıkları su birikintilerinden deri kaplarına su dolduruyorlar. Ama suyu tamamen bitirmiyorlar birikintide.

Kendilerinden sonra gelecek hayvanlar için bırakıyorlar. Sonra hayvanlar gelip bu sudan içiyorlar ama onlar da suyum tamamını bitirmiyorlar. Kendilerinden sonra gelecek insanlar için. Buradakiler de cesetleri, diğer canlılar, etle beslenen kuşlar yesinler diye gömmüyorlar. Yakmıyorlar da. Meydana bırakıyorlar. Taş yığınlarıyla gömüp kutsadıkları da oluyormuş ama bunu, et yiyici kuşlara bırakma işini sürekli yapırlarmış.

- Size bu gecelik bir otel bulalım, yarın Bangkok'a uçak bileti ayarlarım, dedi, Çu.

- Ona bir miktar para verdim, ayrıldı.

İki oda yan yana, manzarasız.

- Duş alacağım, dedi Lusil.

- Ben duş bile alamayacağım galiba Lusil, çok yorgunum, hemen kendimi yatağa atıyorum, dedim.

Küçük odada klima var. Çok sıcak. Klima olmasa dayanılmaz. Dağın dondurucu soğğundan sonra buradaki sıcak iyi geldi. Duşa attım kendimi.

Ilık su saçlarımı gözlerimin içine dek indirdi. Uyumuşum.

Kapı sesiyle uyandım. Lusil dışarıdan bağıyordu:

- Karnın acıkmadı mı?

- Acıktı.

Çok güzel bir giysi vardı üstünde.

- Çok şıksın, dedim.

- Sen de öyle, donlasın.

- Hemen giyiniyorum. Gel içeri.

Pantolon ve gömleğimi giydim, yüzümü yıkadım.

- Hazırım..

- Dışarıda yiyelim hem de kenti tanırız, dedi.

“Tuktuk” diyorlar iki kişilik araçlara. Önde motosikleti kullanan sürücü, arkada iki kişilik oturma yeri. Adı, çıkardıkları sestten kaynaklanıyor. “Duk duk duk duk” diye gidiyor araç. Bir kilometre kadar ileride deniz kıyısında bir restoranın önünde indik. Burada “Finger Dans” topluluğu yemeğınızı bir showla süslüyor. Yılan, köpek eti, maymun beyni gibi yemekler inanın burada yok.

Onlar dışarıda küçük arabalarda satılıyor. Tayland yemeklerinin kendine özgü bir kokusu var. Herkes sevmeyebilir. Lusil hoşlanmadı, ben beğendim. Beyaz şarap içtik. Yemekten sonra yine bir tuktuk’la otelimize döndük.

- Viskim var gelir misin, dedi Lusil.

- Uykum var Lusil; hava değişikliği mi nedir, kendimi çok yorgun hissediyorum, yatayım, dedim.

- İyi geceler, dedi Lusil.

Deliksiz bir uyku çekmişim. Kahvaltıya indiğimde ilk masada Lusil'i gördüm.

Benden erken davranmıştı. Hafif bir kahvaltıdan sonra kentin en güzel tapınaklarından biri olan "Altın Tapınak"ıa gitmek üzere otelden çıktık. Bir tuktuk'la yola koyulduk. Bangkok sahte markalar kenti. Rolex kol saatlerinden tutun, Benetton pantolonlara kadar birkaç dolara alabiliyorsunuz.

Tapınak uzaktan pırl pırl parladı. Genç sürücü:

- Geldik, dedi.

Turuncu giysili Budist rahip gülümsedi. Kendi dilinde, Tayca bir şeyler mırıldandı. Anlamadığımı söyleyince, açık bir İngilizceyle ama yine aynı sakinlikte konuştu:

- Hoş geldiniz... Tuktuk sürücüsü sizden fazla para almadı, değil mi?

- Hayır, diye atladı Lusil, ne konuştuksa onu verdik.

- Bu çok iyi, dedi rahip.

- İlginize teşekkür ederim, dedim.

- Hiç kimse başkalarına zarar vermemeli, dedi. Adım Sutta.

- Lusil.

Ben de kendimi tanıttım. Ellerimizi sıktı, geleneksel selamını verdi. Sutta'yı neden sevmiştim bilmiyorum. Ama ilerleyen zaman içinde bunun nedenini anlayacaktım. O benim düşüncelerimin adresi olacaktı ve ölünceye dek söyledikleri içimden hiç çıkmayacaktı.

- Pucket Adası'na geçmeyi düşünüyorum, dedi Lusil.

- Çok güzel bir adadır, son Tsunami orayı yıktı ama çabuk onarıldı, dedi Sutta.

- Sen de gelir misin, diye sordu bana.

- Burada biraz takılacağım Lusil. Tapınakların fotoğraflarını çekmek istiyorum.

- Ben yarın gidiyorum, dedi.

- Uçak biletini bugünden alın, diye uyardı Sutta.

- O zaman şimdi doğru acenteye.

- Gidiyoruz Sutta, teşekkürler, dedim.

- Göçmen kuşlar gelirler ve giderler, izleri göklerde kaybolur ama asla yollarını unutmazlar.

- Yani?

- Yine geleceksiniz. Bu yolu unutmayın, dedi.

- Ben Pucket'e gidiyorum, oradan da ver elini Paris, dedi Lusil.

- Ama sen yine geleceksin, dedi Sutta bana. Şaşırmıştım. Bu adamda bir giz vardı ama ne?..

- İnşallah, dedim.

- Bekleyeceğim, dedi ve arkasını dönüp tapınağa doğru yürüdü.

Durdu. "Her gün bir iyilik yap" dedi.

Lusil bu buyurganlığa sinirlendi:

- Peki, siz bugün ne iyilik yaptınız Sutta, dedi sert ses tonuyla.

- Size bu sözü söyledim, dedi ve tapınağa girdi.

- Budist mi bu, diye yüksek sesle bağırdı Lusil.

Tapınağın kapısından Sutta görüldü:

- Bunun ne önemi var? Sen nasıl görmek istiyorsan ben öyleyim, dedi.

- Affedersin, dedi Lusil fısıldar gibi.

- Kaşık çorbanın tadını bilemez.

- Yani, dedi Lusil.
- Sen neye inanıyorsan o makbuldür. Ama hiçbir şeye inanmıyorsan kimseyi hiçbir şeyine inandıramazsın..Seni çok sevdim Sutta, dedi Lusil. Keşke Pucket'e gitmiyor olsaydım. Seninle burada birkaç gün geçirmek iyi olurdu.

- Gitme o zaman, dedim.
- Gitmem gerekiyor, dedi Lusil.

Sutta tam tapmağa doğru gidecekken durdu ve Lusil'e gülümsedi:

- Kendine yalan söyleme.
- Sana söyleyebilir miyim Sutta?
- Onun yalan olup olamayacağını ben bilemeyeceğime göre bunun ne önemi var?

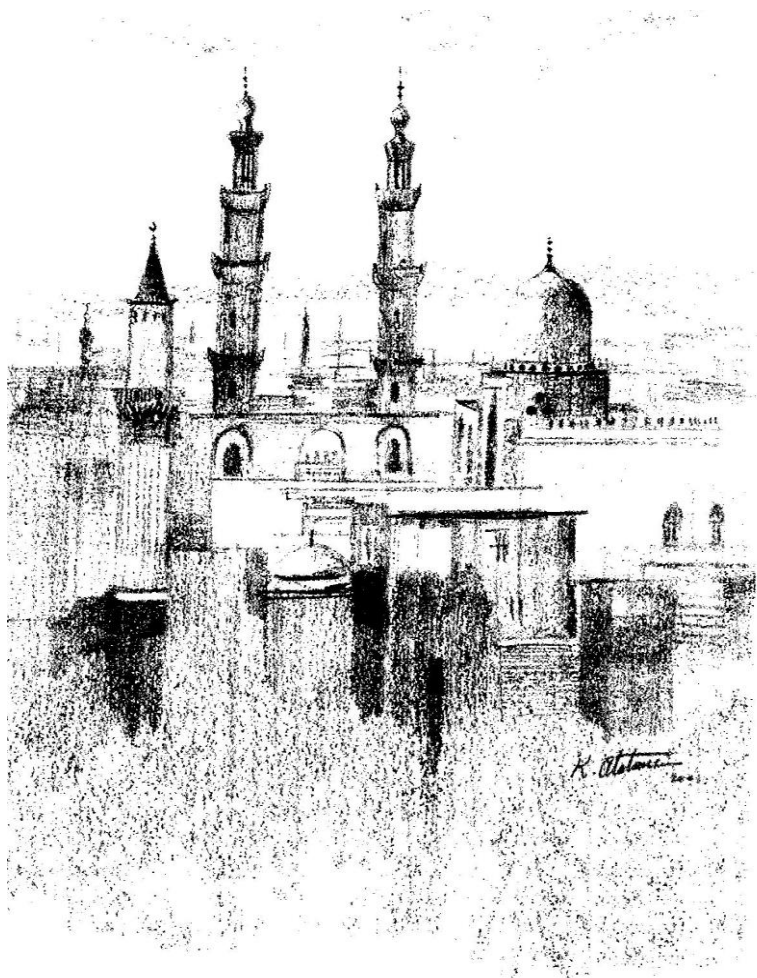
- Seninle konuşmak oldukça güç, dedi Lusil.
- Kolaylaştıralım. Sen konuş ben dinleyeyim.
- Ben senin kadar iyi konuşamam.
- Bunu kim değerlendirecek?
- Ben öyle görüyorum.

Sutta hep gülümseyerek, Lusil ise gergin konuşuyordu.

- Seni yarın bekleyeceğim, sana da iyi bir yolculuk diliyorum Lusil, dedi ve yürüdü. Sırtı dönük olarak mırıldandı:

- Birini yargılamadan önce onun makosenlerini giy.
- Bir Budist sözü, dedi Lusil.
- Hayır, bu bir Kızılderili atasözü, dedi Sutta ve kayboldu.

Sutta'yı bir tarife sığdıramamak hoşuma gidiyordu. Bir Budist rahibi giysisi giyen, Budist olup olmadığı belli olmayan, Kızılderili atasözü söyleyen, belki de Müslüman bir Yahudi Hristiyanı idi. Ne önemi var?..

***Pamuk, Altın ve Altın Gibi
İnsanlar Ülkesi: Özbekistan***

Hüseyin Gökçe

Denizli’de 1954 yılında doğan Hüseyin Gökçe, bir köşe yazarı, bir başyazar. 1979 yılında ilk kitabı “Damla Damla Tarih”i yayınladı. Dört yıl kadar Fransa, Suudi Arabistan, Japonya, Moldova ve Orta Asya ülkelerinde kalan Gökçe, 1995 sonlarında yurda döndü ve Ajans HG’yi kurdu. Merter Haber Araştırma Dergisi başta olmak üzere birçok dergi yayınladı. Türkiye’nin en fazla ihracat yapan bölgesi Merter’de, MESİAD (Merter Sanayici ve İşadamları Derneği) Genel Sekreteri olarak yedi yıl çalıştı. Bir bölümü 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ile birlikte olmak üzere toplam kırk ülkeyi ziyaret etti. Yayımlanan kitapları: “Anneler Karşılıksız Sever” (Hikâyeler), “Otomobil Recep” (Hikâyeler), “Lütfen Efendim”, “Söğüt’ten Çınar’a” (Üç cilt, Modern Osmanlı Tarihi), “Dünyadaki Ayak İzlerim” (Gezi Anıları), “İstanbul’da Görgülü Yaşamak”, “Ben de Beraberdim” (Anılar) ve “Bir Dağın Gölgesinde 111 Hikâye”.

** Derneğimizin Yönetim Kurulu Üyesi olan Sayın Hüseyin Gökçe, bu bölümü kitabımız için özel olarak hazırlamıştır.*

Özbekistan sadece bir ülke adı değil benim için, bir şahdamar... Bir sevda, bir özlem, bir hicran... Yaşlı Asya kıtasında bir coğrafya değil; pamuk, altın ve altın gibi güzel insanların yaşadığı yerin, güvenli toprakların adıdır burası.

Ortalama bir hesapla dünyanın yarısını, 40'tan fazla ülkeyi görme şansım oldu. Diyebilirim ki, karakteri, gelenekleri hatta kaderi *Özbekistan* kadar bizimkine benzeyen başka bir ülkeye rastlamadım.

Kolay değil bu ülkeyi anlatmak. Çünkü binlerce başlık üşüşüyor beynime, nereden başlasam bilemiyorum.

Sayırsız kereler gittim *Özbekistan*'a, aylarca, mevsimlerce kaldım. Yaşadıkça, tanıdıkça sevdim bu ülkeyi ve insanlarını. Bizim millet olarak birçok gelenek, sanat ve davranışımızın köklerinin bu topraklara dayandığını görmek şaşırtıcı olduğu kadar ilgi çekiciydi... Ne Orta Asya'dan ayrılışımızın üzerinden asırlar geçmesi ne de onların 70 yıl çok farklı bir kültür türbülansına girmeleri bu benzerliği bozamamış. Mimarinin, süsleme sanatının, edebiyat anlayışımızın neredeyse aynı olması yanında, fert olarak aynı biçimde öfkelenmemize, aynı mimikle gülmemize, benzer olaylara aynı tepkileri göstermemize ne demeli? Asırlar sonra bile bu kadar mı birbirine benzer?

Topkapı Sarayı ile Özbekistan'daki müzelerin içi de birbirine pek yakın... Aynı zevk ve renk seçimi, aynı mavi, aynı kırmızı, aynı mantık.

Türkiye'de en makbul dinî kitapların ve din adamlarının yarısından fazlası bu topraklara ait. İmam-ı Buhari, İmam-ı Tirmizi, İmam-ı Nakşibendi, İmam-ı Maturidi, Uluğ Bey ilk akla gelenler.

Bizim ünlü Enver Paşa'mız da, kahramanlık heyecanlarına bu topraklarda devam etmek istemiş ve burada şehit olmuş.

Taşkent'deyiz...

Ve beş saate yakın ve yorucu yolculuğun sonunda tekerleklerini *Taşkent* toprağına değdiren uçağıımız bir görevini daha yapmanın mutluluğı içinde kendini bekleyenlerin önünde durdu yavaşça. Biraz uzun sayılabilecek bir beklemeden sonra biz de uçağı boşaltmaya başladık mutlu, kocaman bir merakla. Taşkent Havaalanı belli ki yakın bir geçmişte büyük ölçüde elden geçirilmiş, büyütülmüştü.

Sabahın ışıkla kucaklaştığı ilk anlar... Oldukça geniş ve temiz caddelerden geçerek on dakika sonra Taşkent'in merkezinde idik işte. Dört gidiş, dört gelişli caddelerin iki yanına eklenen onar metrelik ağaçlı yürüme şeritleri hemen dikkat çekiyordu.

Kalacağımız otele yerleştikten sadece bir saat sonra şehre bıraktık kendimizi. Öyle ya, dinlenmeye gelmemiştik üç milyonluk bu şehre.

Yaşadığı büyük depremden sonra 1968 yılında âdeta yeniden inşa edilmiş bir başkent bu Taşkent. “Sakın metroyu denemeyi unutmayın!” diyenlere uyararak üç hatlı metroya daldık. Anladık ki, daldığımız sadece bir metro değil, koskocaman bir âlem... Her durak, adını aldığı isme uygun, birbirinden çok farklı düzenlenmiş. Mesela, “Kozmonotlar durağı” tam bir uzay üssü gibi... “Pahtakâr” yani “Pamukçu Durağı”nın ise pamuk tarlasından farkı yok.

Burada birçok meydan ve bulvarın adı *Emir Timur* adını taşıyor. Devletini İzmir’den Hindistan’a kadar genişleten, bizim buruk bir acıyla kabullenmeye yanaşmadığımız Timur, Özbekistan için bir bakıma Atatürk demek. Her ne kadar Yıldırım Beyazıt’ı Ankara’da kendi topraklarımızda mağlup etse, Osmanlı’ya büyük bir darbe vurmuş olsa da dünyanın tanıdığı en büyük devlet adamlarından biridir tartışmasız.

Tarih kokan, tarih soluyan 2020 yıllık bir şehir Taşkent. Kukeltaş Medresesi, Barakhan, yeşillikler içindeki muhteşem Alishir Nevai Anıtı, nefis granit işçiliği sergileyen Deprem heykeli, Şehitlik... Dolaşmadık, âdeta yudumladık buraları soluk soluğa... Yeniden kurulmanın bütün avantajlarını iyi kullanmış, modern ve rahat, huzur veren bir kent burası. Yeni ile eski sarmaş dolaş...

Rengârenk elbiseler giymiş güleç bayanlar, düzgün görümlü erkekler, hiç de fena yaşlanmadığı anlaşılan amcalar var tertemiz caddelerde.. Caddelerden birinin adı, Atatürk...

Nisan ortalarında erken başlayan ılık bir bahar esintisinin aralıklarından etrafa süzerken tarih ve anılar film kereleri gibi geçiyor gözümün önünden... Tarih ki, çılgık

çılgıya... Anılar ki, kanatlarında ebemkuşağı, derinliklerinde burukluk...

Buraları bizim için sadece tarih değil, ata yurdu... Cildi dağılmış tarih kitabının sayfaları zihnimin her köşesine savrulmuş gibi... Sanki bugünden çıktım, kuytu köşelerindeyim zaman tünelinin.

Arkadaşımın bir şey sormak için koluma yapışmasıyla gelebildim bugüne. Bir hoş ediyor, sarsıyor, düşündürüyor, alıp götürüyör ruhunuzu şu Taşkent şehri...

Ayrıca burada başarılı işler yapan Haluk Bayatlı, Ahmet ve Adnan Demir, Fuat Em, Mithat Kara, Murat Dedeman (*Dedeman Otel*), Efendi Restoran'ın sahibi Turgay Bey, Uğur Akın gibi Türkiye'den değerli insanların varlığı da ayrı bir güzellik.

Geceleri de renkli yaşamlara hazır bir kent Taşkent. Eğlence kulübü olarak organize olmuş kimi büyük restoranlarda çarpıcı şovlar var. Görünce anlıyorsunuz ki, "Anadolu Ateşi" gibi ateşin gösteriler sadece Türkiye'de yok.

Bu gelişimde iki nokta dikkatimi çekti özellikle: Ekonomik gelişmeler yavaş ama patlamaya hazırlanıyor gibi. İkincisi de: Amerika'ya çok net biçimde tavır koymuş ve askerî üsler ve büyük şirketler dâhil ABD'lileri ülkesinden kovmuş bir yönetim ülkeye tam egemen. İşbirliğinde yeni rota da belli, Rusya... Rus şirketleri dev adımlarla büyüyor. Daiwoo gibi şirketleri yabancıların elinden alanlar, Rus firmalar genelde. Bunun sonucu olarak yıllardır Özbekistan'dan Rusya'ya devam eden insan göçü tersine dönmeye başlamış. Türk firmalar da eskiye oranla daha bilinçli ve daha güçlü yol alıyor.

Türkiye'nin bu ülkeyle daha çok ilgilenmesi, yeni ve dinamik stratejiler geliştirmesi şart. Yoksa atı alan sadece Üsküdar'ı değil Orta Asya'yı bile geçecek.

Semerkant Yollarında

Değerli dost, Türk Standartlar Enstitüsü eski Bölge Müdürü Yusuf Yılmaz, “Semerkant’a benim otomobille gidelim, gezdireyim sizi” deyince tereddüt etmeden kabul ettik, hatta uçtuk.

Yoldayız... Özbekler uğurlarken böyle diyor: “Ak yol!”

Karşılarken de “Hoş gelirsiniz...”

Teşekkür ederken “Rahmet”. Ne güzel geliyor kulağa bu kelimeler...

Dünyanın en eski, en önemli, en otantik, adına en çok kitap yazılan şehirlerinden biri *Semerkant*... Şimdi o yoldayız. Ünlü Gazeteci-Yazar Mustafa Balbay, Taşkent - Semerkant yolunu Denizli'den Aydın'a gidiş yoluna benzetmiş, haksız değil.

Her yerde göreceğimiz büyük tabelalardan birinin önünden geçiyoruz: “Özbekistan keleşğin büyük devletidir!” yazının altında: İslam Kerimov. Özbekistan'ın her şeyi İslam Kerimov. 1980'li yıllardan, yani Sovyetler döneminden beri Özbekistan'ın bir numaralı lideri... Mühendis, yürekli ve çalışkan. 1995 yılında kendisini ziyarete gelen zamanın Türkiye Başbakanı Tansu Çiller'e:

“Size misafir muamelesi yapmayacağım, burası sizin ana yurdunuz.. Ülkene dönmek için de acele etme, gerekirse seninle gelir birikmiş işlerine yardım ederim” diyecek

kadar içten olabilen bir devlet başkanı. Ama çok kırılgan, alingan ve galiba biraz da kuşkulu. O yüzden ilişkiler sık sık dalgalanıyor, hırçın denizler misali.

Gülistan diye bir yerden geçtikten az sonra kendimizi birden *Kazakistan* topraklarında bulduk. Böylesini ilk görüyorum. Yusuf Bey açıklıyor: SSCB dağılınca Kazakistan ve Özbekistan sınırları eski şekliyle oluşmuş ama Semerkant yolunun 23 kilometrelik bölümü Kazak sınırında kalmış. Şehir Özbekistan'ın, yol Kazaklar'ın! Sonuçta anlaşmışlar, Özbekler bir o kadar toprağı geçici olarak Kazaklar'a vermiş. Sınırı tabelalarla da belirtmişler. Keşke bütün sorunlar böyle çözülsede değil mi?

Otomobilin teybinde güzel bir Özbek şarkısı: “Yalan, ölümden başkası yalan...” Amerika'da yaşayan ünlü şarkıcıları *Yıldız Osmanova* söylüyor. Yani onların Sezen Aksu'su. Yıllar sonra bu şarkı Candan Erçetin'in dilinden bizde de bir hayli ünlü oldu.

Semerkant'a yaklaşırken, Fatih Sultan Mehmet döneminde uzunca bir zaman İstanbul'da kalan uzay bilimci *Uluğ Bey*'in rasathanesini ve müzesini de gezdik. Müthiş adammış şu Uluğ Bey...

Geçen yüzyılda bu rasathaneyi bulup çıkaran bir Rus araştırmacı Uluğ Bey'den ve onun rasathanesinden o kadar çok etkilenmiş ki “Ölünce beni Rasathane'nin yanına gömün” demiş. Öyle de yapmışlar.

Uzayla ilgili herkesin hayranlığı var aslında Uluğ Bey'e. Sadece yaşlı dünyamızda değil gökyüzünde de yaşıyor onun ismi. Uzaya ilk ayak basıldıktan sonra ayda üç kraterle isim verildi. Peki, kimlerin isimleriydi dersiniz: Galile, Copernicus ve Uluğ Bey...

Dört saatlik Semerkant yolculuğumuz tamamlanmak üzere...

3 bin yıllık şehrin binaları görülünce solda bir mezarlık çıkıyor önümüze. Duruyoruz ve içine giriyoruz. Türklerin bin yıllık “İtikat imamı” İmam-ı Maturidî'nin kabri buradaymış meğer. Bakımsız, kendi halinde bu kabri ziyaret etmek iyi geldi hepimize.

Semarkant, eski bir dostun içten, samimi kucaklamasıyla karşılıyor bizi. Neredeyse her taraf eski yapı, yüksek bina az.

Semerkant'ta Nâzım'ı Hatırlamak

Açtığımız ilk kapı, burada ayakkabı fabrikası kuran Ankaralı bir vatandaşımıza ait. Buraya hayran biri, işlerden o kadar değilse de burada olmaktan çok memnun. Bize hemen çay ikram etti. Porselen çaydanlıklarda hazırlanan çayı yine porselen kulpsuz büyük fincanla yani “piyale” lerde içtik. Koyu mavinin harika bir tonu ile yaldızlı deseni var piyalelerin. Bunlardan şekersiz çay yudumlamak bir hayli keyifli. Buralarda âdet, piyaleye çok az çay koymak. “Çayını hemen bitir ki, sana birkaç kere daha çay koyma şerefine erişeyim” demekmiş işin sırrı. O yüzden bir oturuşta 8-10 piyale çay içmek işten değil. “Kök çay” dedikleri yeşil çay dinlendirdi bizi.

Dinlenince şehre daldık bir hevesle. Timur'un türbesine yöneldik ilkin.

Son derece bakımlı ve çok yeni her şey. İki katlı. *İslam Kerimov* yenilemiş buraları. Timur'dan sonra, az

ilerideki “Registan Meydanı” ndayız şimdi... Hani, Özbekistanı’ı anlatan tüm kartpostallardaki ünlü meydan.

Üç büyük medresenin buluşma notasında bir alan burası. Uluğ Bey, Tilla Kâri ve Ser Dor medreselerinin orta yerinde güzel bir havuzdan yükselen fısıkiyeler... Bibi Hanım Medresesi’ni de gördükten sonra Şah-ı Zinde Türbesi’ndeyiz. Peygamber Efendimiz (s.a.v.)’in sahabilerinden (*aziz arkadaşlarından*) birine ait bu tarihî türbe. Bakımlı olmasa da çarpıcı bir etkisi var. Büyüledik desek yeridir.

Şah-ı Zinde’den sonra çok açtık. Bibi Hanım’ın karşısındaki kebabçılara attık canımızı. Herkes önceden biliyor burada “şaşlık” yemenin şart olduğunu. Bildiğimiz şişin az büyüğü ama köyde nefis pişmiş mübarekler. Bilmem kaçır şiş yedik. Biraz da ünlü Özbek pilavı tabii... Safrandan ve onların “Sarı ot” dediği havuçtan aldığı sarı görünüm ve haşlanmış, iri sarımsakla doyumsuz bir tat. Hep bir ağızdan şunu tekrarladık: “Boşuna bu kadar ünlü değil bu Özbek Pilavı...” Fiyatlar da o kadar ucuz ki...

Hava karardı. Koyu lacivert, parlak bir gece bütün büyüleyiciliği ile üstümüze gelip yerleşmek üzere.

Dinlenelim artık, diyoruz. Yarınki hedefimiz belli, Nakşibendi Hazretleri’nin makamını ziyaret. Ve *Buhara*, ardından *Hiva*.

Gecenin bir saati gökyüzüne baktım, aman Allah’ım o ne! Göğün tavanı bu kadar mı yakın bize?.. Gökyüzünde bu kadar mı çok yıldız var? Kendimizi biraz yukarı çeksek yıldızlara degecek sanki başımız. Alttan süzdüğümüz sanki lacivert gökyüzü değil büyüleyici bir esmer fetan.. Yüksek topuklu burjuva güzeli, siyah dantel çoraplı şuh bir âfet-i devran...

Gel de şair olma buralarda ya da geveze... Çünkü alıp götürüyor insanı simsiyah gece, perde perde...
Perde deyince, üstelik atın ana vatanında, en büyük gurbet şairlerinden *Nâzım* düşüveriyor aklıma:

*Nal sesleri sönüyor perde perde
atlılar kayboluyor güneşin battığı yerde
Atlılar atlılar, kızıl atlılar
atları rüzgâr kanatlılar!
Atları rüzgâr kanat...
Atları rüzgâr...
Atları...
At...
Rüzgâr kanatlı atlılar gibi geçti hayat!*

Özbekistan'da Galatasaray Lisesi Mezunu Bir Maliye Bakanı

Bir hayli yaşlı ama dinç, şahin bakışlı... Daha ilk bakışta insanı saygıya davet eden bir duruş...

Tanışıyoruz. “Ben” diyor “Türkiye’de Galatasaray’dan mezunum, ama tam 70 yıl önce. Adım Enver. İlk mektebi okudum Galatasaray’da, leyli okudum, yatılı diyorsunuz siz şimdi.”

Orta Asya’nın tam ortasında Taşkent’te karşıma çıkan bu enfes İstanbul Türkçesi’nin şaşkınlığını atar atmaz soruyorum:

- Yıl kaçtı?

- 1923'ler efendim... Tam beş sene okudum Galatasaray'da. Âli dereceyle mezun oldum, şahadetnamem var. O zamanlar çok güzeldi İstanbul, çok... Birkaç yıl önce nasip oldu tekrar vardım İstanbul'a. O kadar cazip gelmedi. Bir kalabalık ki... Hanım da yanımdaydı.

- 1923'lerde nasıl gidebildiniz İstanbul'a, kolay olmamalı?

- Efendim, rahmetli babam varlıklı tacirlerdendi. Tahsilin kıymetini bilirdi. Seni İstanbul'a, Der Saadet'e yollayacağım, dedi. O zamanlar Çin'de Urumçi'de yaşadık. Uzatmamayım efendim, İstanbul'a gittik babamla. Mektebe kaydolduk. Leyliyim, 24 saatimin hepsi okulda geçiyor. Gurbet zor geliyor 7 yaşındaki çocuğa. Ama sonra alıştım. Devrin meşhur muallimleri geliyor derslere, içlerinde Fransızlar da var.

Artık Türkiye'de bile hatırlanmayan bir yığın ünlünün ismini sıralıyor. Konuyu kendi sularıma çekebilmek için araya giriyorum:

- O yıllara ait unutamadığınız anılarınız olmalı. Lütfeder misiniz?

- Hatıra mı demek istediniz? Çok var tabii... Birini anlatayım. Taksim heykeli dikilirken oradaydım. Parça parça getirip monte ettiler, okuldan ayrılıp seyre giderdik. En unutamadıklarımın biri de *Atatürk*'ü Dolmabahçe Sarayı'nda ziyaretimizdir. Hocalarımız götürdü bizi topluca Dolmabahçe'ye.

- Başka var mı hatıranız?

- Ramazan ayı idi... İkinci sınıfım ama oruç tutuyorum, alışmışım. Sahur imkânımız olmamasına rağmen oruca devam ediyorum. Bunu fark eden hocalardan biri beni

vazgeçirmeye çalıştı. Çocuksun, sana lazım değil filan diye. Olmaz, deyince sertleştiler. Zorla ağızma kaşık sokarak orucumu bozmaya çalıştılar, korktum. Bunu hiç unutamıyorum.

- Daha sonraları nasıl oldu Türkiye ile ilişkiniz?

- Daha sonra Özbekistan'a yerleştik. Ben Doğu Türkistan İslam Cumhuriyeti'nde Maliye Bakanı oldum. Türkiye'yi unutmadım, gelen gidenle Türkçe kitaplar getirttim, onları okudum hep. Zaten birkaç yıl önce İstanbul'a tekrar vardığımda mektebime gittim, aynı sınıfı bulup oturdum. Nerede Türk malı görsem satın alırım şimdi. Bir gün evime teşrif edin göstereyim kitaplarımı.

(Meraklısına Not: Galatasaraylı Enver Efendi'nin Maliye Bakanlığı yaptığı Doğu Türkistan İslam Cumhuriyeti, 1949 yılında Ruslar tarafından yıkıldı. Son Cumhurbaşkanı olan Ali Han Töre'nin oğlu, Doç. Dr. Kutlukhan Şakirov, İstanbul'a yerleşti ve bir yayınevinde çalışıyor).

Bazı Kelimelere Dikkat

Özbekçe, Türkçeye çok yakın. İlk günden konuşulanların üçte birini anlıyorsunuz. Bir hafta sonra yarısını. Ancak bazı kelimeler hem bizde hem Özbekçe'de olduğu hâlde anlamları birbirine zıt:

Bardak: Dönek, orospu gibi değişken.

Durak: Ahmak.

Kerhane: İş yeri.

Yaman: Kötü, yaramaz insan.

Fukara: Vatandaş (*Özbek vatandaşı anlamında Özbek Fukarası diyorlar*).

İnmek: Düşmek (*Uçak inmeye hazırlanıyor diyecekken “Düşüyor” diyorlar*).

Sadece kelimeler değil, bazı davranışlar da sizi şaşırtabilir. Mesela, cadde kenarlarında sıkça güzel bayanların özel otoları durdurmaya çalıştığını görürsünüz. Sakın aklınıza kötü şeyler getirmeyin. Taksi şirketleri de olmasına rağmen özel otoların yoldan müşteri alması yani taksi gibi çalışması serbesttir bu ülkede. Ve, inanamayacağınız kadar güvenlidir. Gecenin yarısında mini etekli çok güzel bir bayan bile özel bir aracı durdurup bedelini ödeyerek istediği yere gidebilir. Kılına zarar gelmez. Çünkü Özbekistan’da insana yönelik suçlara çok ağır cezalar verilir.

Diyebilirim ki dünyanın “en güvenli” ülkesi Özbekistan’dır. Güçlü yönetim, tam kontrollü asayiş... Hayat, Türkiye’ye göre bir hayli ucuz. Benzinin litresi 50 kuruş, etin kilosu ortalama 5 TL... Elektrik, su, gaz, telefon bedelleri de kimsenin belini bükmüyor.

Toprakla İnsanı Buluşturan Bayram: Nevruz

Hep dünden, tarihten bahsetmeyelim isterseniz. Mesela *Nevruz*, diyelim.

Bizde belli bir grubun oto lastiği yakıp etrafa korku saçma bahanesi olan Nevruz, aslında Özbekistan ve komşuları için en büyük, en eski, en anlamlı bayram.

Her yıl 21 Mart’ta Orta Asya’da her şehirde ve her evde kutlanan bir “Bahara uyanma” kutlamaların adıdır Nevruz. Yani, toprakla insanı her yıl buluşturan baharın ilk gün muştusunun bayramı...

Özbekistan'da her Nevruz'da ana malzemesi buğday olan “sümelek” adıyla özel bir tatlı yapılır. Ayrıca, buğdayı bir kap içinde çimlendirmek her evin hoş katkısı sayılır bu bayrama.

Birkaç Nevruz bayramında bulundum Özbekistan'da. Bütün ülkenin, bütün şehirlerin ortak yaşadığı bir coşku, masum bir karnaval... Evlerde bir kapta buğday yeşerterek filizlenen, daha sonra sokaklara, caddelere taşan bir şenlik, bir mutluluk...

Türlü yiyecekler, pastalar, çörekler, tatlılar, etler, içecekler... El işi süs eşyaları, lacivert porselenler, giyecekler tam bir cümbüş içinde ortaya dökülür, yenilir, içilir ve satılır Nevruz'da... Hoş müzikler yükselir her köşeden gün boyu, gece yarısına kadar...

Derim ki, Orta Asya'da Nevruz Bayramını, baharın o ilk diriliş günlerini görmeden Yaradan almasın canımızı.

Ya da unuttun 21 Mart'ı, Nevruz'u, gidin... Yeter ki, gidin Özbekistan'a... Hangi mevsimde olursa olsun!

*Kurtuba ya da Uzaklardan Gelen
Son Emevî*

Nedim Gürsel

Nedim Gürsel, 1951 yılında Gaziantep'te doğdu. İlk öykülerini 1969 yılından itibaren Yeni Ufuklar, Yeni Dergi ve Papiroüs gibi o dönemin başlıca edebiyat dergilerinde yayımladı. 1970'de Galatasaray Lisesi'ni, 1974 yılında Paris Sorbonne Üniversitesi Modern Fransız Edebiyatı bölümünü bitirdi. Aynı üniversitede karşılaştırmalı edebiyat doktorası yaptı (1979). Hâlen Paris'te yaşayan Nedim Gürsel, Sorbonne Üniversitesi'nde Türk Edebiyatı dersleri vermekte, Fransa Bilimsel Araştırmalar Ulusal Merkezi'nde araştırma direktörü olarak çalışmaktadır. Kitapları, başta Fransızca olmak üzere tüm Avrupa dillerine çevrilen Gürsel, 1976 yılında Türk Dil Kurumu, 1986 yılında Abdi İpekçi Barış, 1987 yılında Harun Taner öykü ve Fransız PEN Kulüp Özgürlük ödüllerini aldı. 1995 yılında yayımlanan Boğazkesen adlı romanı, uzun süre çok satan kitaplar listesinde kaldı. Başlıca yapıtları: "Uzun Sürmüş Bir Yaz", "Şeyh Bedrettin Destanı Üzerine", "Kadınlar Kitabı", "Yerel Kültürlerden Evrensel", "Sevgilim İstanbul", "Sorguda", "Seyir Defteri", "Son Tramvay", "Pasifik Kıyısında", "Balkanlar'a Dönüş", "Boğazkesen", "Paris Yazıları", "Kırk Kısa Şiir", "Gemiler de Gitti", "Aragon", "Başkaldıran Edebiyat", "Yüzyıl Biterken".

* Pariste yaşayan Nedim Gürsel, bu bölümü Sefername için hazırlayıp göndermiştir.

Guadalkivir'in sol yakasında, lüks bir otelin terasındayım. *Kurtuba*'nın mimarî dokusuyla hiç uyuşmayan bir yapının en üst katında. Bulduğum yerin tek özelliği, eski kentin en iyi buradan görünmesi. Kurtuba karşıda, ilkyaz yağmurları ile kabarıp genişleyen ırmağın öte yakasında dar sokakları, beyaz duvarlı evleri, Alcazar'ı, gölgesi suya vuran ünlü La Mezquita'sıyla uzaklaşıyor gibi. Belki de iki yakayı bağlayan eski Roma köprüsü bu uzaklık duygusuna yol açan, Endülüs halifelerinin kentini ulaşılmaz, gizemli kılan. Sular taş köprü'nün ayakları arasından akıp gidiyor işte, sazlıklardan oluşan adacıklarda bile duvarlar, sur yıkıntıları, eski bir değirmenin hayaleti var. Bir de Molino de la Albolifía, yani bir zamanlar bu yörenin simgesi olan bostan dolabı. Çarkının ağır bir devinimle dönüşünü buradan izleyemiyorum; ama aşağıdan aldığı suyun yukarıdan geldiği yere, yine ırmağa dökülüşünü tahmin edebiliyorum. Gıcırtyla dönerken inliyor dolap.

Zamanın çarkı inilleyerek dönüyor işte, savaşlar yıkımları, yıkımlar yok oluşları izliyor. Üç yüz yıl boyunca bu kentte hüküm süren Emevî hanedanından ne kaldı geriye? Nerede yüz binlerce el yazması ciltten oluştuğunu bildiğimiz II. Hakem'in, İbn Futeys'in kitaplıkları, havuzlu bahçeler, Medinâ'nın dolambaçlı sokaklarını dolduran Yahudi, Arap,

Berberî, Hristiyan, Mecuzî toplulukları, nerede o renkli güzelim kalabalık? Ve efendilerin saltanatı, arkların içinden akan suyla sarayda mavi yeşil çinilere sıçrayan kan? Bilim yuvası okullar, kandil ışığında sabahlara dek kopya edilen Kur'an'larla astronomi kitapları, İdris'in haritaları ile usturlabı, İbn'ül Arabî'nin, İbn Hazm'ın, İbn Rüşd'ün kelimeleri, "*Toprağı buram buram bilgi tüten Kurtuba*"ya ağıt yakan Şerif er-Rundi'nin, adını Akdeniz'in simgesi zeytin ağacından alan İbn Zeydun'un o güzelim müveşşah ve zecelleri, Maymunid'in her derde deva ilaçları şimdi nerede? Medinet-ül Zehra'da görkemiyle göz kamaştıran sarayların, portakal bahçeleri ile havuzların yerinde yeller esiyor artık. Ve bugün Batı Avrupa'nın ortak belleğinde bir anı bile olmayan eski Endülüs İbn Haldun'un öngördüğü tozlu tarih sayfalarında yaşıyor.

Kol saatimde yelkovanla akrebin yarışı hâlâ sürüp gidiyor ama... Diyeceğim şu ki, Molino de la Albolafia'yla Gongora'nın anısına dikilmiş anıtın arasındaki mesafe çok kısa; bulunduğum yerden baktığımda her ikisini de görebiliyorum. Gel gelelim o mesafeyi kat eden yüzyıllar var arada. Roma lejyonlarından Vizigotlar'a, La Mezquita'nın şadırvanından loş ve karanlık kiliselere, Tora'ların korunduğu eski sandıklardan Kolomb'un yumurtasına koskoca bir tarih var. Dolap inleyerek döne dursun, ben işte bu tarihin akışına bırakmalıyım kendimi. Kurtuba'yı halifeliğin merkezi yapan Emevî soyundan bir kaçağın, Mavera-ün-nehir'de doğduktan sonra "*makus talihini*" yenebilmek için çöllerde yıllarca at koşturup yüce dağlar aşan, yedi deryalar geçen, Şam'dan kalkıp ta buralara, dünyanın bir ucuna gelen İbn Muaviye'nin olağanüstü serüvenini anlatmalıyım. Kurtuba tarihi onunla

başlamıyor belki; ama kentin üç yüzyıl boyunca artarak sürecek görkemi onun öyküsünden kaynaklanıyor.

Halife II. Hişam'ın torunuydu Abdurrahman, babası Emevî soyundan bir prens, annesi Berberî kökenli bir köleydi. On dokuz yaşına dek dedesinin Fırat kıyısındaki sarayında büyümüş, cariyelerle haremağaları tarafından el üstünde tutulmuş, iyi bir eğitim almıştı. Şairdi. Aşkı savaşa, musıkîyi kılıca yeğliyordu. Ne var ki El Rusafa sarayındaki mutluluk, işret sofralarıyla kadınlardan, şarapla musıkî ve şiirden ibaret bu sorumsuz yaşam, fazla uzun sürmedi. Hanedan'ın can düşmanı Abbasiler, doğu vilayetlerinde başkaldırdılar. Abdurrahman'ın yıllar sonra bile düşlerine girecek, korkulu bir karabasan gibi ömrü boyunca peşini bırakmayacak siyah bayraklarıyla halife II. Marvan'ın üzerine yürüdüler. Marvan savaşı yitirince iktidarı ele geçiren Abu el-Abbas, bizzat kendisinin seçtiği El-Saffah, yani “*Kandöken*” adının gereği, Emevî soyunu katletmeye karar verdi. Yalnızca yaşayanları değil, ölüleri bile rahat bırakmadı. Eski halifelerin Şam'daki mezarlarını açtırarak Muaviye'nin küllerini çöle savurttu, Hişam'ın cesedi haça gerildikten sonra yakıldı. Abdurrahman'ın yeğenlerinden biri, el ve ayakları kesilerek bir eşeğe bindirilip diyar diyar dolaştırıldı. Hişam'ın kızı prenses Abda, hazinenin yerini söylemediği için hançerlenerek öldürüldü. “*Kandöken*” Abbas bu yaptıklarıyla da yetinmeyerek, ülkenin dört bir yanına tellallar gönderip Emevîleri bağışladığını ilan etti. Sonra da, sarayına davet ettiği tüm Emevî ileri gelenlerini muhafızlarına öldürttü. Yerde can çekişen cesetlerin üzerinde raks edilip şarap içildiğini yazıyor eski kaynaklar, şölenin

sabaha dek sürdüğünü, ud sesleriyle gazellerin son nefeslerini verenlerin inleyişine karıştığını belirtmeyi de unutmadan.

İşte bu dehşet ortamından bile sağ kurtulabildi Abdurrahman, ağabeyi Yahya da boğazlanınca küçük kardeşini ve oğlu Süleyman'ı yanına alıp doğuya doğru at koşturarak izini kaybettirmeyi başardı. Kurtuba'da noktalanacak uzun yolculuğu boyunca onu bir an olsun yalnız bırakmayan kölesi Bedri'yle birlikte Fırat'ı geçti. Kervansaraylarda konaklayıp viranelerde gizlendi. Ne var ki, Abbas'ın adamları çok geçmeden izini buldular ve gözleri önünde kardeşiyle oğlunu kılıçtan geçirdiler. Abdurrahman ise katillerin elinden yaralı kurtulabildi. Yapayalnızdı artık. Bu dünyada Bedri'den başka ne bir yakını ne bir dikili ağacı vardı. Bu kez batıya yöneldi. Her an öldürülebileceği korkusuyla kimliğini gizleyerek, mağaralarda, ağaç kovuklarında geceleyip gündüzleri dörtnala at sürerek Ürdün'den Filistin'e, oradan İskenderiye'ye doğru yoluna devam etti; Libya çölünü geçerek Keruan'a vardı. Oradan ötesi Arapların İfrikiya adını verdiği topraklardı. Bu toprakları da ardında bırakıp annesinin kabilesi Nafza'ya sığındı. Bu kabile Ceuta yöresinde yaşayan Berberî kabileleri arasında en savaşçısıydı. Orada silah kullanmayı, kılıç kuşanıp kelle kesmeyi öğrendi. Düşmanlarıyla savaşa hazırды artık. Ama Şam çok uzaklarda kalmıştı. Hem Abbasi Devleti hâlâ güçlüydü. Oysa karşıda, 20 küsur yıl önce Tarık bin Ziyad'ın geçtiği denizin ötesinde Endülüs denilen, henüz sağlam bir yönetimin oluşmadığı, uçsuz bucaksız bir ülke vardı. Kaçak prens, son Emevî Abdurrahman, eski kölesi, can yoldaşı Bedri'nin önerisiyle Cebel-ü Tarık'ı geçerek Endülüs'e ayakbastı ve hem Berberîlerin hem Arapların

desteğini almayı başardı. Sevilya’da bir kahraman gibi karşılandıktan sonra Kurtuba üzerine yürüdü. Kentin valisi Yusuf al-Fihri’yi bozguna uğratarak iktidara el koydu. Böylece İber Yarımadası’nın neredeyse tümünü üç yüzyıl boyunca egemenlik altına alacak Emevî hanedanının temelleri atılmış oldu. Kurtuba, beş yıl kaçtıktan sonra yitirdiği her şeyi yeniden ele geçiren bu gözü pek delikanlı sayesinde yeni ve güçlü bir yönetime kavuştu. Kent kısa sürede gelişti. Su yollarının kazılmasına, Alcazar’la La Mezquita’nın yapımına başlandı. Yahudi ve Hristiyan halk inançlarında özgür bırakıldı. Hoşgörü ve güven ortamında, yeni bir toplum düzeni kuruluyordu Guadalkivir’in kıyısında. Yine de her şey tozpembe değildi. En yakınlarından bile kuşku duyan Abdurrahman, “*Kandöken*” kadar zalim bir hükümdar olmuştu. Rakiplerini acımadan öldürtüyor, egemenliğini tanımayanların ocağını söndürüyor, onu iktidara taşıyanları küstürüyordu. Bu davranışlarında da pek haksız sayılmazdı. Abbasiler Kurtuba’da Emevî yönetimini devirmek için her çareye başvuruyor, karışıklık çıkartıp isyanları körüklüyorlardı. Belki bu yüzden kendisine başkaldıran bir isyancının kellesini kesip tuzlatarak bir kutuya koydurttu Abdurrahman. Ve bir mektupla birlikte Bağdat’a gönderdi. Batı halifesinin mektupta ne yazdığını bilmiyoruz. Ama eski kaynaklar kutuyu açan Doğu halifesinin “Allah’a şükürler olsun ki bu İblisle arama bir deniz koymuş” diye dua ettiğini yazıyorlar. Yine eski kaynaklara bakılırsa, uzun boylu ve sarışındı. Bir gözü, belki uzun yıllar karanlıkta yaşamak zorunda kaldığından, belki de bir hançer yarası aldığından, görmüyordu. Kurtuba’da yaşadığı 32 yıl boyunca doğup büyüdüğü ve bir gün her şeyini yitirdiği ülkesini unutmadı. Bugün hâlâ Kurtuba

evlerinin iç avlularını süsleyen La Mezquita'nın şadırvanını, her biri ayrı biçim ve renkteki sütun ormanının devamı olan nar ve portakal ağaçlarını ona borçluyuz. Abdurrahman bir şiirinde şöyle dile getiriyor sürgün acısını:

Bir hurma dalına baktım yurdundan ayrılmış
Uzak Batıdan ta El - Rusafa'dan gelen
Dedim: İkimizde yaban ellerdeyiz.
Çok zaman uzak yaşadım sevdiklerimden.

Uzaktan gelen son Emevî sayesinde yeni bir uygarlık yeşerdi burada. Batının gelişmesinde, Orta Çağ karanlığından kurtulup Rönesans ve “aydınlanma”ya ulaşmasında önemli katkıları olan bir uygarlık. İşte bu sürecin altını çizmek gerekiyor, Endülüs tarihini ele alırken. Oysa son yıllara dek Avrupalı tarihçilerin, birkaçının dışında, söz konusu süreci araştırmaktan özellikle kaçındıklarını biliyoruz. Kurtuba'ya bakıyorum. Orada, ırmağın öte yakasında başlayıp dağa doğru yayılıyor kent. Bir zamanlar İslam'ın en görkemli dönemine tanık olmuş bu duvarlar, diye düşünüyorum, sazlıkların içinden fişkıran ağaçlıkların gölgesinde ayrı dinlerden insanlar barış içinde yaşayabilmişler. Ezan sesi çan sesine karışmış, bir Müslüman, Yahudi komşusuyla konuşup dertleşebilmiş, hatta kız alıp vermişler birbirlerine. Derken yine Yunus'un dizeleri geliyor aklıma. Bu kez dertli dolaptan dem vurmuyor şair, yılların ötesinden insanlık dersi veriyor bize:

Sen sana ne sanırsan
Ayrığa da onu san
Dört kitabın manası
Budur eğer var ise...

Babaannenin Sardunyası

Kenan Işık

Malatya doğumlu. Devlet Demir Yolları'nda çalışan babasını 11 yaşında kaybetti. Ortaokula giderken Malatya Halkevi'nde amatör tiyatro yapmaya başladı. Ankara'da lisede okurken Meydan Sahnesi'ne girdi ve 17 yaşında profesyonel oldu. Liseden sonra Gazi Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü'nü bitirdi. 1972 yılında dışarıdan sınavlara girerek Devlet Tiyatroları sanatçısı oldu. Uzun yıllar Devlet Tiyatrolarında oyuncu-oyun yazarı ve yönetmen olarak görev aldı. ABD ve Almanya'da tiyatro araştırmaları yaptı. Devlet Tiyatroları'nın çeşitli sahnelerinde 40'ın üzerinde oyunu sahneye koydu. Bebek Uykusu, Olmayan Kadın, Behçet Bey'in Fötr Şapkası, Keloğlan ile Zülfü Sarı ve Aşk Hastası oyunlarını yazdı. A. Hamdi Tanpınar'ın "Huzur" adlı romanını ve Turhan Selçuk'un "Adbül Canbaz"ını oyunlaştırdı. Farklı kurumlardan 60'dan fazla ödül alan Kenan Işık, Haziran 1996 ile 1999 yıllarında İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatroları Genel Sanat Yönetmeni olarak görev yaptı. Dadı / Sıcak Saatler gibi birçok televizyon dizisinde de yer alan Kenan Işık, Türkiye'de çok izlenen "Kim 500 Milyar İster?" yarışma programının da sunuculuğunu yapmıştır.

** Bu bölüm, Kenan Işık'ın İyi Adamlar Yayıncılık tarafından hazırlanan "Âraf Yazıları" adlı eserinden kendi onayıyla derlenmiştir.*

Yunanistan'ı hep merak etmişimdir.

Sadece Yunanistan'ı değil; Osmanlı'ya ait olan bütün toprakları, ülkeleri, kentleri... Suriye'yi, Şam'ı, Halep'i, Bağdat'ı, Yemen'i, Kudüs'ü, Tebriz'i, Kırım'ı, Gürcistan'ı, Dağıstan'ı... Bu ülkelerin bir kaçına gitmişliğim var.

Yunanistan'a ise bir bayram tatilinde gittim. Sınırdan geçtikten bir süre sonra, çoğumuzun olduğu gibi benim de bilinçaltıma sinip kalmış, kendini dışa vurmaktan hep ürkmüş, çekinmiş olan o duygu; bir zamanların güçlü bir ülkesine ait olma duygusu yine depreşti ve usul usul ele vermeye başladı kendini...

Ninelerimizin, dedelerimizin zaman içinde birer destana dönüşmüş çocukluk anıları, evleri, ocakları, vatanları... İnsanın içini yakıp kavuran göç -mübadele- öyküleri, kötü niyetli feleğin ettikleri. Kahpe feleğin!.. Kahpe Yunan'ın!.. Selânik'teki *Hamza Bey Cami*'nde seks filmleri oynatacak kadar coşmuş -acaba azmış mı deseydim- milliyetçilik duygularıyla körüklenen öfkeler, horozlanmalar, çatışmalar...

Bir benzin istasyonunda durduk ve ilk kez ayak bastık babaannenin on üç yaşındayken son kez bastığı Yunan toprağına...

"Kurşunsuz benzin hangi pompadan veriliyor acaba?" Oğluma Türkçe söylediğim bu söz, kırık dökük bir başka Türkçe cümleyle buldu karşılığını... "Kurşunsuz benzin

burada 98 oktan süper.” Benzini doldururken alacağı yanıtı bile bile “Türkiye’den mi?” diye sordu.

“Türkiye’den.”

“Benim dede de Türkiye’den; Marmara Ereğlisi’nden.”

“Bizim babaanne de Kavala’dan. Oraya gidiyoruz. Doğduğu evi görmeye...”

“Benim dede korkuyor gitmeye. Sanıyor ki Türkler kötücülük yapacak ona.”

İkram ettiği çay, sohbet kadar bizdendi ya da onlardan...

Dedesini iki şeyden vazgeçmemiş: İnce belli çay bardağından ve “Güle güle kullan” sözünden. “İkisi de Yunan’da yok” diyor benzin istasyonunda çalışan Mouameletizis.

Acaba “muamelecisi”mi diye geçiriyorum içimden. Kim bilir belki de bir zamanlar Marmara Ereğlisi’nde muamelecilik yapıyordu dedesi... Komik duruma düşmemek için sormuyorum.

“Güle güle kullan” deyimini Yunan dilinde olmadığı için Türkçe’sini söylemiş hep. Çok da hoşuna gidermiş. Hediye vermeyi, belki de bu cümleyi bir kere daha söylemek için severmiş dede Mouameletizis...

Artık söylenmiyor bu cümle Dedeagaç topraklarında. Dedeagaç da denmiyor Dedeagaç’a.

Çünkü Dede ölmüş.

Oraları artık Aleksandrapoli...

Tıpkı Türkiye’de söylenmeyen Rumca sokak ve kasaba isimleri gibi...

Paylaşılması bir tarih usul usul yitiyor; önce sokak adlarında, sonra da “Güle güle kullan” ve benzeri sözcüklerde. Duygulara sıra gelmemiş henüz. Duygular hâlâ tarihe saygılı; paylaşmaya, emeğe...

Mouatmeletizis, Yunanca bir kelime söylüyor ve ne çay parasını alıyor, ne de oğlanın içinde “pokemon tasosu” var diye tutturup aldığı patates cipsinin...

Söylediği o Yunanca kelimenin ne anlama geldiğini soruyorum. Düşünüyor bir süre ve “ayıp” diyor ve tekrar Yunanca’sını söylüyor ‘ayıp’ın.

Ayıp!

Bu sözcüğün her iki dilde de söyleniyor olması içimi ferahlatıyor. Utanmasam boynuna sarılacağım *Muameletizis*’in. Belki o da benim boynuma sarılacak. Fakat nezaketle ve elbette ki serdeki tarihî düşmanlık duygularına hâle gelmemesi için el sıkışıyoruz sadece ve otomobilimize binip tekrar yola koyuluyoruz. Sağımız, solumuz, önümüz, arkamız Yunanistan.

Çetin Altan, Yunanistan’daki yaşam kalitesinin Türkiye’ninkinden 65 basamak yukarıda olduğunu yazar hemen her yazısında. Bir de “enseyi karartmayın” diye yazar. “Bunlar zamanla geçecek; bizim yaşam kalitemiz de yükselecek.” *Çetin Altan*’ın sözünü ettiği bu kaliteyi arıyor gözlerim. Yol aynı yol. Say ki Adapazarı-Bilecik yolu. Kasabalar, kentler aynı. Say ki Turgutlu, Manisa. Bakkallar, manavlar, manavlardaki meyve ve sebzelerin duruşu, bakkallardaki gazetelerin dizilişleri...Asfalt yol, otoyol kalitesi desek; o da değil...Fert başına düşen elektrik tüketiminden haberim yok tabii.

Ya da et tüketiminden; kitap, gazete tüketiminden. Her neyse...

Yunanistan'ın benim ülkeme benzemesine hiç şaşırıyorum. Yunanlı'nın bana benzemesine de... Bir daha ki gelişimde, bir düzine ince belli çay bardağı getireceğim torun Muameletizis'e ve o "efharisto poli" diyecek kendi dilinde; ben de ona kendi dilimde "güle güle kullan" diyeceğim. Belki bu kez birbirimizin boynuna sarılmaktan çekinmeyeceğiz. Dışa vurdukça daha da sahici olacak duygularımız. Daha sevimli, daha içten, daha coşkulu...

Kavala'ya varıyoruz. Adı hem Türkçede hem Yunancada aynı yazılan ve söylenen *Kavala*'ya.

Görkemli bir su kemeri karşılıyor bizi. Babaannenin anlata anlata bitiremediği ve bu nedenle de her santimetrekaresini bildiğimiz bir su kemeri..."Bizim ev su kemerlerinin ardında; kale içinde" derdi babaanne. Kafamızı kaldırıp kaleye bakıyoruz. Gözlerimiz yanıyor. Biraz önceki coşkumuz sönüyor birdenbire, eriyor.. Bir eziyete dönüşüyor *Kavala*.. Kocaman bir Kıbrıs haritası konmuş kaleye. Kıbrıs'ın kuzeyi kızıl kan... Kan Güney'e damlıyor...Belki de Babaannenin on üç yaşında terk ettiği, terk etmek zorunda kaldığı evine, evinin balkonuna, pencerelerine, mutfağına, ekmeğine, rızkına...

"Kıbrıs'ı unutmayın" diye yazıyor haritanın altında. Hem Yunanca yazıyor hem İngilizce. Türkçesi yok!

Sadece *Kavala*'nın adı Türkçe. Bir de babaannenin doğduğu evin balkonundaki sardunyanın adı...Hem Türkçe hem Yunanca, dolmanın, patlıcanın, rakının adı.Evinin çatısındaki bu kanlı Kıbrıs haritasından babaanneye söz etmeyeceğiz.

"Sardunyan hâlâ balkonda babaanne" diyeceğiz. "Ona gözü gibi bakan Yunanlı komşun, biz oradayken ona su veriyordu..."

Ah Ulan Paris!

Attilâ İlhan

Menemen'de doğdu. İstanbul Işık Lisesi'ni bitirdi. İstanbul Hukuk Fakültesi'ndeki öğrenimini yarıda bırakarak Nâzım Hikmet'i Kurtarma Komitesi'ne katılmak üzere Paris'e gitti. Dönüşünde Türkiye Sosyalist Partisi'ne girdi. Garipçiler'e karşı "Mavi" hareketini başlattı. Garipçileri, eski toplumcu gerçekçileri eleştirdiği ve Atatürkçülüğe yaslanan bir toplumsal gerçekçiliği önerdiği yazıları Kaynak, Yeditepe, Mavi dergilerinde çıktı. Attilâ İlhan'ın şiiri barış, özgürlük, insan sevgisi, yarın inancı gibi toplumsal temalardan, bunaltı, yalnızlık, umutsuzluk, aşk, ölüm gibi bireysel temlere; destansı deyişlerden kimi zaman gerçeküstücülüğe yönelmiş, zengin bir imge örgüsüne dayalı lirik bir söyleyişe; halk şiirinin ses ve biçim özelliklerinden divan geleneğinin yeni şiirin estetiğiyle yoğrulmasına uzanan bir bileşimdir. Bu nedenle Attilâ İlhan'ın şiir serüveni toplumcu şiirimize olduğu kadar bireysel şiirimize de yeni boyutlar kazandırma yolundaki çabaların serüvenidir. Aramızdan ayrılmıştır. Şiir kitapları: Duvar (1948), Sisler Bulvarı (1954), Ben Sana Mecburum (1960), Bela Çiçeği (1962), Yasak Sevişmek (1968), Tutuklunun Günlüğü (1973), Böyle Bir Sevmek (1977), Elde Var Hüzün (1982), Korkunun Krallığı (1987).

** Bu bölüm, değerli Attilâ İlhan'ın özel izniyle, kendisi vefat etmeden önce kitabımıza alınmıştı.*

Dehey, sen ne bilirsin toz toprak oğlu gâvurun treni erkân üzere şöyle bir yol çan vurmada, düdük çekmeden yola revan olurmuş; on iki bin mermer basamaklı -Destur Allah!- Marsilya Garı'na tekmeyi teper, çeker başını gidermiş. Selamı cıvıl cıvıl olsun; yollar aydın, gözler aydın. De bakalım, bu şehirden de kırlangıçlar gibi siyah, beyaz ve hançerleyin çıkıyoruz. Gönlümüz efendimiz bir karadan estiriyor; haddeden çekilmiş teller misali incecik bir ayaz gözlerimize çivi kestiriyor. Gökyüzü kazasının ötelinde betelerinde yıldız yıldız çakıntılar. Kompartıman sekiz kişiliktir, rahattır; sağ omzuna bir sendikacı düşmüştür, sol omuzun çarkı felektir; misafiri kim olsa beğenirsin: Olsa olsa bir çalgıcı Ferhad'dır: Cıgarası dudağında konak tutmuş, kemanı koltuğunda, akılı gözlüğünde... Pruvamda gençten bir çocuk, burnunu kitabına sokmuş, satırların aracığında çift sürer: Okur Allah okur, ha bre okur, de bre okur; Peter Cheyney'den kan kızılca cinayet okur. Kimse kimseyle iki satır kelim eylemez. Tren tespah çeker ve ben şimşek gibi birden Konya bozkırlarını hatırlarım. Bozkırın yabanî engininde lokomotifin ezeli türküsünü: Gide gele canım çıktı, gide gele canım çıktı!.. Pencereden delimsirek ışıklar geçer. Herhâl, küçümen taşra istasyonlarıdır. Ve lâkin, şol bizim tren ekâbir trenidir, Paris'i künyede vuruncaya dek, galiba üç istasyonda duracak; Lyon'da, Dijon'da ve bir de hani o adını

unuttuğumda. Ve sabah cennetmekân olup maviş bulutların maviş eteklerinden sarkıp dökülünce on senenin, yüz senenin, üç yüz senenin, on yüz senenin prensesi Paris'tesin.

Sendikacı bayrak gibi açmış gazetesini okuyor. Ne gazetesini okuduğu lâzım değil, okuyor işte. Delikanlı - kestirmeden gitmek suretiyle- Peter Cheyney'i hakladı haklayacak. Çalgıcı Ferhad, gözlüklerinin arkasından çipil çipil gözleriyle uykuya bağdaş kurdu. Yorulmuş olacak; garda, cıgarası burnunda yarım porsiyon bir adamla çene dalası yaptılar. Birbirlerine on kere mösyü, on bir kere yine mösyö diyerek çatıştılar. Küfür müfür hak getire! Güldüydük. Benim aklıma, Adana Garı'ındaki kamalı hançerli cıngar geldi. Çalgıcı Ferhad gelip yerine yıkıldı. Dediğim diyeceğim, kemanının telleri, gözlükleri, ince uzun parmaklarıyla kat'i yorulmuş, uykudan yana yay çekiyor. Görüşülüp konuşulması mümkün olmadı. Olmasın. Sancağımdaki, işçi oğlu işçi babasına bir cıgara peşkeş çekiyor, heyecanla fikrini bekliyoruz: "Bu cıgara" diyor, "çok hafif, hafif. Cıgara bile değil." Bak sen, sonra kalkıp bize Marsilya grevini anlatıyor. Gözleri dehşet adamın. Teker teker, akı, karası, mavisini ile gözleri velfecri okuyor. Konuşuyor ademoğlu, konuşsun konuştuğunca, söylesin söylediğince; onu söylediği kelamda koyup biz dönelim kendi hâlimize: Trenimiz istasyonları bakla eker gibi bir bir yol boylarına ekerek yol alıp yol veriyor.

Yâd ele çıkmış garibin içinde, deli huylu bir karanfil kuşu çığırır. Adam, bir Fransız treninde, yarı uyur, yarı uyanık camlardan mazlum geceyi seyran ederken şol garip kurşun çığlıkları adam boyu devleşiyor. Hiç kelamın adamı

alıp gittiği görülmüş müdür? İlle ben, günler günü, yarasa kanatlarıyla yolda olmanın bizzat kelamı ve aklı alıp gittiğini görmüşüm. Sen, gayrı iki elini cebine sokuyor, dudaklarını bir ışığa terk ediyorsun: Beş duyguyla yaşamaktasın. Hareket hâlinde olmak seni beş duyunun beşinden kavırıyor ve çekip götürüyor. Yaşıyor ve yaşadığını biliyorsun sağdıç! Raylar yılanı gözleriyle soğuk ve hain yaşıyorlar. Sen de yaşıyorsun. Gâvurun Hasret-Kavuşturan'ı basmıyor çığlığı! Benim, Paris şehrinin, yabancı diyarların aşkına çığlığı basmıyor ve utangaç ufukların arkasından lokma lokma yankılar çevrilmiyor. Bu gidişin vücudumu ılık bir akarsu hovardalığı ile sarıp sarmaladığını, şiirlerimi peksimetler gibi mısra mısra ufaladığını hayal meyal seziyorum. Sezerim ya sezmesem de vız gelir!

Ortalık ağarmıştı. Kirli bir gümüş beyazlığı. Başka bir gök ki efendi, bildiğin gibi değil. Sanki başka bir tren, başka yolcular. Bir devler gecesinden, peygamber yüreklerimiz karanlığı döve döve, kanter içinde çıkmışız. Vagonun penceresinden dış mahalleler geçiyor: Çarşıcıklar, kahvecikler, kadıncıklar, erkekçikler. Bir fabrika bacası. Bir atölye. Bir garaj. Duvar boyunca bir ilan: “Dubonnet”. İlânlar boyunca Fransızca amatörü gözlerimiz. Hep kirli gümüş beyazlığı. Hep serpim serpim ayaz. Hep o Kerem'in damarlarında bingıldak bingıldak dolaşan eski macera mısraları. Bir gara yaklaşıyoruz: Raylar, ömrümde görmediğim bir kargaşa içinde: Tek ray. Çift ray. Üç çift ray. Ray oğlu ray. Makasçı kulübeleri. makasçı kulübeleri. Lokomotifler. Şeytan karşıma çıktı, muratsız gözleriyle destur çekiyor: Bu gelen göklerin biraderi şair, bu gelen Gare de Lyon'dur. Bu gardan, şu delisi olduğun deli devranın levant ufuklarına sencileyin garipler gider gelir. Avuçlarını

sımsıkı yummuşlardır. Ve şarkılar ve o seni calvados gibi çarpacak şarkılar, oldum olasıya mahzun, valizi ve bagajı olmadan yollara düşmüş adamdan bahseder durur.

Gâvurun treni durur. Gâvurun treninin böğründe adamcıklar kaynaşır durur. Efendi kılıklı hamallar selamünaleyküm çeker. Abbas, Gare de Lyon'da güzel veya çirkin, dokunaklı veya hafif, kandan veya ateşten bir şeyler aranır durur. Abbas'ın ateşi delikanlı kor olmuştur. Yalnızdır. Yalnızlardır. Yolcular çıkıyorlar. Ve çıkacaklardır. Ehlen sehlen çehreli doktorcuğum çıkar gider. Peter Cheyney ölüleri ve sessiz tabancaları ile sırta kadem basar. Ve sen de ansızın gardan taşra dökülüp kendini, utanmaz ve mağrur ve tahammül edilmeyecek kadar muhteşem olan Paris şehrinin karşısında bulursun: Yüksek yüksek, esmer çehreli evler. Eski püskü taksiler. Ve sözle tarife sığmaz bir değişik hava. Durukana, ciğerinde bir türkü gerinir, varır bir taksiye duhul edersin. Taksi yola revan olur. Şoföre: “Biz” dersin “valizlerimiz ve kirpiklerimizle hazza yabancıyız. Kerem kıl, cümlemizi şu adrese döküver.” Şoför tığ bıyıklarıyla yârenlik çıkartır: “Buralıkta yabancılık mühim bir şey değildir. Sizler de neredensiniz?” Mırç, desturunu doğrultur: “Türk'üz baba” eyirtir. “Yok hele! Benim üvey kızım var: O da Türktür. Adı: Aicha!” İptida benim daktilo kıs kıs gülmeye başlamıştır. Bunu gözümle gördüm. Vallahi deyu beşlik lüver gibi yemin bile sıkabilirim: Çiğ yemedim başım ağrımaz. Daktilonun ardınca biz fıkırdadık. Tığ bıyıklıya ayaküstü Türkçe ders verdik: “O senin Aicha dediğin esasında Ayşe'dir, çorbacı.” Çorbacı'nın Renault arabası, aldı bizi caddelerin ortası, Paris'in beşinci mahallesi St-Jacques sokağında, yüz bilmem

kaç numaralı hanenin kapısına çekti, yükümüzü yıktı. Geçmiş gün galiba iki yüz Frank çözüldük. Sen sağ, ben selamet!

Abbas: Kalem tutan elini göz bebeğinin üstüne koy, Abbas! Metrolar, otobüsler şahid-i sadıkın olsun. Champs-Elysee'ye, Condorde Meydanı'na Pigalle'e ve ve Quartier Latin'e sığınarak eyit kim: - Bunca yıldır dillere destan Paris şehri şimdi başlamıştır. St-Jacques'dan Luxemburg Parkı'na doğru çıktığın, yetmiş bin milletin otuz iki bin miktarındaki süt beyaz, kirli sarı, abanoz karası, buğday esmeri mozalarına baktığın şu anda. Saat sabahın 10:00'u. Paris, Boul-Mich. Kitap sergileri. Kahveler dolusu gençlik. Pantolonları, kesik saçları, her dakika yeni aşkların tesiriyle zil zurna dudakları pırıl pırıl ufacık tefecik kız milleti. Kadın milleti. Az buçuk kendini beğenmiş çok buçuk yine kendini beğenmiş oğlan milleti, erkek milleti. Ölüm toprağın başladığı yer, dünya ölümün kol gezdiği bahçe, yeter bre evlere şenlik, hayırlı bir rüyanın eteklerine tutunmuş seyran eylemekteyim, bu seyran seyran-ı devrandır, bu Seine Nehri'dir, eyvahlar biraderim, hâlim dumandır: Bu Chatelet'de Sarah Bernard tiyatrosu, şuysa "Beyaz Beygir Hanı" temsiline üçüncü senesi. Sen ne kelam konuşursun efendi? Ben gayrı kelamdan taşra çıktım. Ben konuşmam gayrı. Ben bulutum. Ne bulutu? Ben ateşim, ateş! Sebastabol Bulvarı boyunca sekerim. Dumanım hincilik sehr-i dil-ârâ-yı Paris'ten çıkar. Yarın nereden çıkacak? Onu ne ben bilirim, ne masaldaki Emine bilir, ne de gıppin can glimin can!

Senin için ne usturuflu laflar kurdum, hepsini unuttum Paris! Sen önüm sıra, şimdi, başında berenle yürüyorsun. Daha ışıklar yanmıyor. Önce oturacak bir yer

bulmalı. Oteller. Sıra sıra oteller. Ve bütün suallere verilen tek cevap: “Pas de tout monsieur, rien de tout!” Le Grand Midi Oteli. Hotel des Mines. Grand Hotel, Mrand Otel, konforlu otel, konforsuz otel, saat saat. Dakika dakika. Paris Paris. Ulaaaaaaan! Ulan ulan ulan! Hele şükür şuralık Rue de Vaugirard’dır. Şu da Lisbonne Oteli. Bu otelde yatak vardır. Işıklar yanar ve yağmur başlar. Hafif, kedi ronronu gibi utanmaz bir yağmur. Gece nasıl gelir, nereden gelir: Başı açık Eiffel’den gelir. İhvanlar, Türklerin topladığı bir kahveye düşerler. Orada, üç dakikada beş on dâhi ile tanışırım. Gece sinemadayız. İçim sımsıcak. Yorgunum galiba. Gece yarısı otele dönüyoruz. Paris تنها ve işveli. Yatmadan evvel pencereden bakıyorum: Hilafsız karanlık. Bir yerlerde birisi ıslıkla bir türkü çalıyor. Camlar benek benek. Yukarıda yabancı bulutlar. Gözlerimin arkasında ince bir duman: Ha burası İstanbul’dur, baştan çıkma işi boldur. Atina’nın önünden gelip geçersin. Napoli’nin ufak tefek taşları. Marsilya’nın kadifeden kesesi. Gare de Lyon ve Paris! Anlı Paris şanlı Paris! İhtiyar dünyanın ortası Paris! Kız oğlan kız! Apaş! Orosu! Komünist! De Gaulle’cü, XX’nci asırlı ve kahraman Paris! Ulaaaaaaan Paris!..

Dünyalı Çocukların Yeni Yıl Bildirgesi

İlhan İrem

İlhan İrem, 1955 senesinde dünyaya geldi. 1973 yılında besteci, söz yazarı, yorumcu olarak müzik dünyasına girdi. Yalnızca kendi yapıtlarını seslendirmeyi sürdürerek kendine özgü bir ekol oluşturdu. 1980’li yıllarda öykülerini besteleyerek kurguladığı uzun soluklu müzik yapıtlarıyla Senfonik Rock tarzında çalışmalara yöneldi. Aynı yıllarda yazı çalışmalarına başlayan sanatçı, bugüne kadar hikâyelerini, denemelerini, şiirlerini içeren beş kitap yayımladı. Soyut resim çalışmaları yapan İlhan İrem, kişisel resim sergileri açıyor. Birçok ödüle, yedi altın plağa sahip olan sanatçı, çizgi dışı, evrensel anlatımıyla bugüne kadar 10 single, 23 albüm yayımlamıştır... “Çağdaş bir ozan” olarak kabul edilen İlhan İrem, eserlerine yansıttığı mistik, metafizik, doğüstü, tasavvuf çağrışımlarla çok özel izleyici kitlesine sahiptir. Sanatçının tüm üretimleri, duygularını yitirmiş sanal dünyaya ve karanlıklara alternatif olarak, “ışık ve sevgiyle” felsefesinde şekillenen bir evrensel sevgi ve Yeni Çağ öğretisinin izlerini taşımaktadır.

** Bu bölüm, İlhan İrem’in Yaprak Yayınları tarafından Haziran 1987 yılında yayımlanan “Uzaklarda Biri Var” adlı kitabından kendisinin onayıyla alınmıştır.*

Biz, Türkiye'den Afrika'ya, Afrika'dan Amerika'ya, Rusya'ya, Çin'e, Japonya'ya, Avrupa'ya kadar tüm dünya çocuklarının, yaşlı baskılarının uzanamadığı ortak bir düşü var...

Evrenlerin sonsuzluğunda minicik bir “ada” olan dünyamızda, adına insanlık denen inanılmaz bir ortaklık oluşturduğumuz bilinciyle, el ele bir ışık dünyası düşünüyoruz.

“Barış Yılı”, silahlanma harcamalarının rekora ulaşmasıyla, şaşkın ve yorgun bizleri terk ederken, saat tam on ikide dünyadan uzaya, bir kahkaha çınlaması yükselsin istiyoruz.

Ve biz dünya gençleri, ortak düşüncelerinin piramitini yarıp fişkıracak dev bir barış çiçeğinin tohumunu patlatmak istiyoruz.

Magma tabakasındaki kabarcıklar gibi, orada-burada fokurdayan savaşlardan, ayrılıklardan, düşmanlıklardan, nükleer cephaneliklerden, bütün tutuculuklardan, yozluklardan, yobazlıklardan uzakta...

Dev bir çiçek...

Her birleşen yeni elden...

Her gülüşten enerji alacak,

Sevgiyle, hoşgörüyüyle, sınırsızlıkla büyüyecek

Dev bir çiçek...

Ayrılıkçı, çıkarıcı, savaşçı yaşlı kurtların el ovuşturmaları arasında ezilmeyecek dev bir çiçek...

Gölgesinde o çiçeğin.

Din, dil, ırk, renk, sınır

Ve hiçbir ayrılık bilmeksizin halkalanıp, yüzümüzde bin dokuz yüz seksen yedi ve gelecek yılların ateşiyle dans edip bir şarkı söylemek istiyoruz.

Yeni yıl şarkısı...

Bir şarkı...

Bildirgesi, kurtların çocuklarının güvercin torunlara,

Uzağa... Uzağa...

Çok uzaklara duyurmak istedikleri...

Hoş geldin yeni yıl...

Seni bekliyorduk,

Ta ilk canlının

Tohum olup dünyaya düştüğü günden beri..

Evet, her şey değişti,

Evrimleşti...

Ama savaş hep aynı savaş...

O ilerliyor ağır-aksak

Yavaş yavaş...

Tank paletleri çiziyor ekvatorunu dünyanın...

Sen, bin dokuz yüz seksen yedi,

Beklediğimiz yarın...

Bir şeyler yap...

Gidişin yakın...

Dünyayı bize ver.

Kurtların eline bırakma sakın...

Onların hüneri yalnızca makineler,

Trik-Trak-Güm...
Hoş geldin ölüm...
Hayır!
Hoş geldin Yeni Yıl...
Bak doğumuna kalkıyor kadehler,
Işıklar sönüyor saat tam on ikide...
O yaşlı kurtlar ki, utanmadan
Yeni savaş ve yalan zamanlarına içiyorlar...
Rahat...
Yine sövmek için birbirlerine ana avrat
Sen bizim sıratımız ol...
Geçelim karşılara,
Onlara karşı...
Ve yıkalım bu gece savaş köprülerini...
Öte yanda kalsın
Ağlayan dünyanın son halkası...
Bin dokuz yüz seksen altı...
Hoş geldin bin dokuz yüz seksen yedi...
Doğdun... Aç gözlerini...
Davranışlarımızı, düşlerimizi, düşüncelerimizi kısıtlamayan,
Güler yüzlü, bilge büyükleri,
Sınırsız sevgi enerjilerini ver...
Bacasında yürek dumanları tütsün,
Sıcacık kıl evlerimizi...
Ve öyle bir gel ki,
İlk defa gerçek bir ümitle patlasın...
Gönlümüzün çeperleri...
Gitsin karanlığın tacirleri...
Gelişin altın çağın gelişi olsun...
Ve öyle bir kahkahayla haykıralım ki,
Bu şarkıyı değil tüm dünya,

Kâinatların en ucundakiler bile duysun...

***Manifesto'dan Bir Önceki Yazı... Ya da Son Kavga,
Sevgi Çağından Önce***

Kâinatlarda bir nokta evrenimiz...
Evrende bir zerre Samanyolu...
Samanyolu'nda yok kadar küçük planetimiz...
Yaşam için bir sebep biz...
Bitkiler - hayvanlar - insanlar...
O kadar büyük ki aslında dünya insan için...
Kaplumbağalar, politikacılar,
Gençler, yaşlılar, herkese yer var...
Başka bahçelere göz dikmeden yaşamak için...
Hatta nükleer santrallere, silahlara bile...
Uzaklarda yer var...
Hepimizin düşlerine, düşüncelerine yer var,
Büyük - büyük...
Senin, benim, onun, hepimizin...
Çiçeklere yer var...
Fikirlere... İnanca...
Savaşlara belki,
- Savaşlar bitsin diye -
Duymamaya yer var işe gelmeyenleri...
Ve duyumsamaya gerçekleri...
Paylaşmaya...
Her şeyi...
İnsanca, kardeşçe bile değil,
Daha hassas terazilerle...
Paylaşmaya...
Çıkarıp da siyah önlükleri

Bebelerimizden...
Gülümcüklü... Sevecen...
“Merhabaa!..
İşte bu kadar...”
Demeye yer var... (*Zaman yok ama*)
Gecelikleri çıkarıp asmaya,
Giymek için sabahlıkları...
Yer var...
Uzasın saçlarımız... N’olur?..
Yer var uçuşturmaya onları...
Ve rüzgâr,
Eteklerinde gençliğin...
Devrimin her türlü için...
Siyahlıklara da yer var belki,
Işıklar yekpare açılmadığından henüz...
Sağırsınız şimdilik...
Ve yatalak.
Tepenizde bir fanus...
“Bugün yerli yerinde oturanlar
Yarın yersizlik telaşında...”
Desem,
Bu düşünceye de yer var...
Bir geliş-gidiş her şey...
Genişlik içinde suni darlıklar, sahtelikler...
Sapına kadar gerçek olan
Çernobil... Aids... Radyasyon...
Pershing... Cruise...
Yıldız savaşları...
Delinen atmosfer...
Ozon-mozon (*bu sefer bitirdik belki başka sefer...*)
Aman da gelenekler...

Gençler nereden bilecekler?..
“Susun bre veletler...
Ya da bize sorun Atatürk’ü...
Nasıl da çırpınırdı Karadeniz...
İstanbul’un fethi... Zafer - mafer...
Bize insanlık lazım aslında...
Para arada rabıta...
Susun!.. Gelir zabıta...
Polis -molis...
Asker - masker...
Karışmayın,
Biziz dünyanın merkezi...
İstersek alır merkeze götürürüz herkesi...”
Açıldığında ustamın nasırları gibi gökyüzü...
- Ki çok yakın... -
Bir aralıktan bakacağım size...
Kanser yanıklarından korunacak bir delik aranırken siz...
Güzellikleri yok ettiğiniz için,
Ben de olmayacağım belki.
Ama bakacağım,
Varlık ve yoklukların yüreğinden.
Bir an göz göze geleceğiz...
Dünya küçük,
Görüşeceğiz.

Tanruların Adası: Bali

İzzet Keribar

İzzet Keribar, 1936 yılında İstanbul'da doğdu. Genç yaşından itibaren fotoğrafa karşı ilgi duydu ve askerliğini yapmak için gittiği Kore'de tekniğini geliştirdi. İFSAK ve FOG Fotoğraf Grubu'nun aktif bir elemanıdır. Uluslararası Fotoğraf Federasyonu tarafından 1985 yılında A.FİAP ve 1988 yılında E.FİAP (Ekselans) unvanlarını alan Keribar, 1991 yılında da Fransız Kültür Bakanlığı tarafından Fransız Kültür Merkezi'ndeki etkinlikleri için "Akademik Başarılar Şövalyelik Unvanı" ile onurlandırılmıştır. Yine 1991 yılında National Geographic Traveler (USA) dergisinin uluslararası yarışmasında ikincilik, 1992 yılında Jerusalem Post (İsrail) gazetesinin Kudüs konulu fotoğraf yarışmasında birincilik ve 1993 yılında Ballantine Whisky'lerinin organize ettiği yarışmada da ikincilik, üçüncülük ve bir mansiyon olmak üzere 3 ödüle lâyık görülmüştür. Son olarak Fuji Film'in düzenlediği Avrupa Basın Fotoğrafları yarışmasının da birinciliğini kazanmıştır. 1982 yılından bu yana çok sayıda kişisel sergi ve gösteri gerçekleştiren Keribar'ın yazıları ve fotoğrafları, sekiz yıldan beri Atlas dergisinde yayınlanmaktadır.

** Değerli onur üyemiz İzzet Keribar "Bali" bölümünü Sefername için özel olarak hazırlamıştır.*

Bali Adası, Endonezya Takımadası'nın en ufaklarından biri olduğu hâlde, doğası, kültürü, gelenekleri, folkloru, festival ve bayramları ile dünya turizminin odaklarından biridir. Ada, gerçekten Tanrı'nın verebileceği güzelliklerden birçoğunu bünyesinde barındırıyor.

Turizm, 1970'lerden sonra burayı keşfetmiş. Sonuç olarak, 1990'larda 3–4 milyon gibi yüksek turist potansiyeli, Endonezya'nın başlıca döviz girdilerinden biri hâline gelmiştir. Turistler buradan harika hatıralarla ülkelerine dönüyor ve gelecek tatillerinde Bali'yi seyahat programlarına tekrar katmayı düşünüyorlar.

Balililer için farklı bir durum vardır. Adaları onlar için her şeydir, hatta evrenleri denebilir. Evet, başka bir dünya olduğunu da bilmiyor değiller ancak onlarınkinin hiçbir eksiği yok. Çünkü mutlu bir yaşam için gerekli her nimet Bali'de bulunuyor. Bali insanları, tüm bu güzelliklerin karşılığında şükranlarını sık sık onları ikram eden tanrılarına belirtme gereğini duyuyorlar. Bu yüzden her ay, her hafta, hatta her an, Bali'de tanrılara saygı ve şükran görevlerini yerine getirmek üzere tapınaklara gidiliyor, tanrılara çiçek, meyve ve başka hediyeler sunuluyor, tüm etkinlikler büyük bir coşku havası içinde yapılıyor. Burayı ziyaret eden yabancılar, adanın sürekli olarak bir bayram havası içinde olduğunu görünce şaşırıyor.

Sanırım Bali insanı haklı. Dünyada bu kadar güzelliğin bir arada bulunduğu yerler pek çok değil çünkü... Bin yıldan beri ekimi yapılan pirinç ve pirinçten elde edilen yan ürünler, onların her türlü gıda gereksinmelerini karşılıyor. Adanın dört yanı denizlerle çevrili olduğundan, balıkçılıktan yana da sorunları yok. İklim bakımından de şanslı sayılırlar. Yıl ortalama sıcaklığı 28 derece. Muson yağmurları, diğer Güney Asya ülkelerinde olduğu gibi burada çok etkili değil. Yağmur, ihtiyaca yetecek kadar yağar.

Tüm ada yemyeşil, pirinç tarlalarının teras teras şekilleri, adanın kıvrımlarını öylesine uygun bir tarzda yapılmış ki, bunları seyrederken insan hayretler için kalıyor. Bunlar, 50 nesil çiftçi tarafından bu duruma getirilmiş. Tarlaların ötesinde, meyve ağaçları, daha içlerde doğru sık ormanlıklar var. Adanın yapısı volkanik olduğundan, kuzeyde birkaç yanardağ bulunuyor. Üç bin metreye ulaşan *Gunung Agung*, Bali'nin en kutsal tepesi. Batur ve Bratan kraterleri su ile dolarak göl hâline gelmiş. *Gunung Agung* sessiz görünse de, bazen hiç beklenmedik etkinlikler yapabiliyor. Son olarak 1963 yılındaki büyük patlama, birçok köyün yok olmasına neden olmuştu. Balililerin yegâne korkusu yanardağlar! Tanrıların gazabı diye inandıkları yanardağlar herhâlde onlardan korktukları için bu kadar saygılılar, onları daima mutlu kılmaya çalışıyorlar...

Bali'nin nüfusu 3 milyon kadar. Yüz ölçümü ise yaklaşık olarak Rodos'unukine eşit. Tüm adada sulama sistemleri bu kadar iyi geliştirilmiş ki, krater göllerinde biriken yağmur sularını tarlalarına mükemmel dağıtıyorlar. Zaten öyle olmasaydı, bu ufak ada bu kadar insanın gıda sorununu halletmeye yeterli olur muydu?

Köyler, pirinç tarlalarının yanında gelişmeye başlamış. Aslında Bali köyü, bir ev kümesi olmaktan çok, sosyal bütün durumundadır. Tapınağıyla, okuluyla, asırlık ağaçlarıyla, evleriyle, köy zaten ufak bir dünyadır bir Balili için. Zaten bir köye varıldığında, evlerin şirinliği, tuğla duvarları arkasından sarkan koca koca çiçek dalları, her yerde görülen ve neredeyse her evin bahçesinde bulunan mini tapınaklar köylerin zenginliğini, estetik ile güzellik anlayışını sergiliyor. Bu anlayış zaten tüm Balililerin ortak yanları. Bali’de bu durumda olan yüzlerce köy var.

Tapınaklar ise, demin yazdığım gibi her köyde bulunuyorsa, bunların bazıları Balililer için daha da özeldir. Bunların dışında, *Batur Yanardağı*’nda bulunan “Besakih” tapınağı geliyor. Bali’nin bu tapınağı, adaya hükmeden yüksek bir dağda bulunduğundan, yerliler tarafından daha kutsal, hatta en kutsal sayılıyor. Adanın batı sahilinde, deniz kenarında bulunan koca bir kayalık üstünde kurulu “Tanah Lot” mabedi de bunlardan biri. Ancak, Bali adasında 20 bin üzerinde tapınak olduğu söyleniyor. Diyeceksiniz ki bunların dini nedir, kimlere tapıyor Balililer?

Eski dönemlerde, yaklaşık olarak 1000 yıl kadar önce, Balililer basit tapınaklarda, toprak, ateş, su, hava gibi inandıkları güçlerin simgesi olan tanrılara taparlarmış. Ancak XV. yüzyılda, deniz ticaretinin gelişmesiyle, komşu büyük Java adasına ulaşan İslamiyet burada Hindu geleneklerine sadık kalmak isteyen halkın bir bölümünü kaçırmaya zorlamış. Ve bunların ulaştığı yer de Bali Adası olmuş.

Bugün Bali Adası’nın halkı, Hinduizmin başlıca tanrıları, yani Brahma, Shiva ve Viahnu’ya inanıyor. Ancak bu Hinduizm zamanla bazı değişimlere uğramış, inançlar ve

ibadet şekilleri Hindistan'inkinden farklı. Hindistan'da meyve sepetleri sunan kadınlara rastlanmıyor örneğin.

Balililer için, sanat ve gelenekler onların yaşama sevincini aşıl原因an nefestir. Tuhafır, Bali dilinde “sanat” diye bir kelime yoktur. Bu, ancak şöyle izah edilebilir: Sanat kavramı Balililerin günlük yaşamlarının bir parçası. Estetik ve güzellik arayışı her an kendilerinde mevcut. Ve bu durum XX. yüzyılın tablosu değil, belki 1000 yıldır sürekli yenilenen bir tablo. Hemen şunu da ekleyelim: Ağaç işlemleri zamanla çürüyebiliyor, taş oymalar ise, taşları volkanik lav ile tüften olduğu için yine zamanla aşınabiliyor. Sonuç olarak birer sanat eseri olarak yaratılan her şeyin sık sık yenilenmesine ihtiyaç duyulmaktadır, bu durumda da sanatlarının devamlı canlı ve yaratıcı olmasını sağlamaya çalışıyorlar.

Resim sanatının merkezi sayılan *Ubud* kasabası, Bali'ye gelen turistlerin mutlak surette uğradıkları yerdir. Akla gelmeyecek kadar resim galerileri bulunuyor Ubud'da. Buna paralel olarak tahta işçiliği, bronz, çömlekçilik ve hasır eşya ile ün yapan köy ve kasabalar da var. Sanat anlayışı o denli değişken olmuş ki, yaratılan eserler kimi yerde çok şaşırtıcı olabiliyor... Örneğin, hangi ülkede tapınak duvarlarının betimlemelerinde kabartma olarak taşla işlenmiş otomobillere rastlanabilir? Ya da eski tarzda yapılan resimlerde, hangi ülkede fotoğraf çeken turistler göze çarpar?

Tüm güzelliklerin yanı sıra, Balililerin içinde daha gizemli, daha kapanık bir endişe var. Tiyatro ve danslarında bu duygu çok daha güzel bir şekilde ifade edilmekte. Buna, belki de iyi ile kötü, zayıf ile kuvvetli ya da temiz ile kirli güçler arasındaki devamlı mücadele denilebilir.

Demin de yazdığım gibi, bu sonu gelmeyen mücadele, Bali geleneklerine uygun olarak yaratılan tiyatroların başlıca konusu. Batı toplumlarında yerleşmiş tiyatro türünün aksine, bu toplum klasikleşmiş tiyatrosunu, hem tanrıları hem kendini avutmak için yaratmıştır. Tiyatro ile birlikte dans da Bali halkının bir ihtiyacı. Çeşitli dans türleri, çeşitli duyguları dile getirmekte ve birçok geleneği sembolik olarak yaşatmakta.

Örneğin, kadınlar tarafından uygulanan “Legong” dansı, bir kadının tüm zarafetini ortaya çıkaracak kadar ince hareketlidir. Neşe olsun, arkadaşlık olsun, bu tür duyguların en iyi ifade eden danslar “Joged” ve “Janger”dir. Tarihte ün yapmış kahramanların dansı ise “Topeng”dir.

Balililerin en popüler dansı, ülke dışında da ün yapan “Barong”. Barong, tam olarak ne olduğu bilinmeyen, ormanda yaşayan, iyi kalpli, insanları seven, onları koruyan, aslana benzeyen, hayali bir yaratıktır. Aslan kafalı, uzun dişli ve çok da süslü bir ejderhaya daha çok benzediği söylenebilir. Arka arkaya kenetlenmiş iki insan “Barong” kıyafetini gezdiren, kafa korkunç gibi görünüyorsa da kimseye saldırmaz, aksine, zorda olan insanların yardımına koşar.

Barong danslarının ikinci kahramanı ise, karanlıklar kraliçesi, çocukları yiyen, uzun dişli ve peruklu dul cadı “Rangda”dır. Balililer bu yaratıktan çok korkmakta. Ancak Barong aralarındaki kavgadan daima galip çıkacaktır. Ve kötülüğü simgeleyen “Rangda” ise, bir zaman için ortadan kaybolma durumunda bırakılacaktır.

Tüm bu danslara eşlik eden “Gamelan” bandolarını da unutmamalı. Güneydoğu Asya ülkelerinin hemen hemen tümünde olduğu gibi, burada da vurma çalgılı aletler

kullanılıyor. Ksilofon türünden tutun, boy boy tencere takımına benzeyen çeşitli tınılar çıkartabilmek için çekice benzeyen, tokmaklarla vurulan müzik aletleri. Bu arada tempoları veren boy boy gongları da saymalı.

Bu ufak orkestralar, bayramlarda, festivallerde, düğün ve toplantılarda ve son olarak otellerde, sanatlarını, hünerlerini göstermekte. Bazen bir orkestrada 30, hatta 40 eleman yer alabiliyor.

Bali'nin dünya sanatındaki yeri daha yeni sayılır. Sömürge döneminde Bali, daha çok baharat arayışı içindeydi... Endonezya, bildiği gibi, XVII. yüzyıldan sonra gittikçe Hollanda'nın bir sömürgesi durumuna girdi. İki yüzyıl kadar da öyle kaldı... Pasifik Savaşı sırasında Japonya tarafından işgal edilen Endonezya, 1956 yılında bağımsızlığına kavuştu.

Ancak rahat günlerin gelmesi uzun sürdü. 1962 yılında farelerin istilasına uğrayan ada, daha bu felaketten kurtulmamışken Gunung Agung Yanardağı'nın aniden patlaması oldu.

1965 yılında ise tüm Endonezya'yı saran yeni bir alev söz konusuydu: Komünist avı... Endonezya'da milyonlarca komünist ve onların sempatizanı yakalanıp öldürülmüş, Bali adasında da yaklaşık olarak yüz bin kişi idam edilmişti.

Turizmin adaya ulaşması, 1970 yıllarından sonra oldu...

Önce başkent *Denpesar*'ın batısındaki sahilde Kuta kumsalında, daha sonrada doğuda Sanur kumsalında yeni yeni oteller filizlenmeye başladı. Bunlardan, Sanur'da

bulunan Hyatt Regency, dünyanın en prestijli otellerinden biri olarak hep anılıyor.

Son yıllarda, Bali'nin en güney noktasında bulunan *Nusa Dua Yarımadası* da, en modern anlayışla birçok büyük ve prestijli otelin bulunduğu bir belde olarak planlamaya başlandı.

Bali'nin diğer turistik yerlerinin de belirli avantajları vardır.

En büyük ve kutsal tapınakları Besakih, akşam gün batımını seyretmek üzere Tanah Lot turu, eski dönem krallıklarının tapınakları Mengwi, Tampaksiring'deki krallık mezarları, Batur ve Bratan gölleri ve buralarda bulunan dağ tapınakları, kuzeyin incisi diye anılan Singaraja kumsalları yapılan gezilerin ancak birkaçı. Bunların dışında Bali danslarını tanıtıcı turlar, sanatçıların köyü Ubud'da horoz dövüşleri, adanın etrafında gemi gezileri ve civar adalara da turlar yapılabilmekte.

İsteyenler bu turlara katılır, benim gibi bağımsızlıktan hoşlananlar da cip veya benzer araç kiralayabilir. Bali'de trafik "sol" taraftan işler, bunu hatırlamakta yarar olduğu gibi, Denpasar'a yakın yolların trafiğinin de çok yoğun olduğunu da anımsatmak istiyorum. Bilhassa motosiklet trafiği korkunç. *(Bali'de henüz emniyet kemeri uygulaması olmadığından daha da dikkatli olmak gerekiyor.)*

Trafik, Bali'de gerçekten anarşik bir sistem olarak yürüyor ve ne kadar dikkat edilse azdır.

Yollarda bulunan işaretler de yeterli değil. Endonezya'da Latin alfabesinin geçerli olması bir avantaj ise de, trafik levhalarına güvenme konusunda pek emin

olmayınız. En iyisi yanınızda bir Bali haritası bulundurmak. Yoldakiler size çok yardımcı olmaz, hatta sizi belki de yanıltabilirler.

Genelde Bali'ye gelen turist, burada en çok 5–6 gün geçirir; Bali, Uzak Doğu seyahat paketinin bir durağıdır.

Eşimle ben Bali seyahatini değişik planladık. Uzak Doğu'da birçok yer birden göreceğimize, Bali gibi özel bir yeri hakkıyla tanımak daha iyi olur, diye düşündük ve iki hafta kaldık. Böylece adanın güneyini, doğusunu, batısını, kuzeyini ve krater göllerini de görmeyi başardık. Bali'de değil on beş gün, bir yıl dahi kalsanız, her gün değişik bir program uygulanabilir. Hem Bali cennetinde her gün yollarda olmanın bir anlamı da yok, denizinden de yararlanmak gerekir. Ne var ki deniz burada “gelgit” olayından dolayı kaprisli. Örneğin, sabah erken kalkıyor ve otel plajından denize gireyim, diyorsunuz. Bir de bakıyorsunuz ki, deniz gitmiş, hem de bir kilometre uzağa. Oraya yürümeniz zaten söz konusu değil; çünkü dalgalar kayalıklarda kırılıyor, oradan kimse denize giremez ve zaten çok tehlikeli!

Otellerin bahçelerindeki panolardan denizin gelgit saatlerini kontrol ederek yüzmeye gelmeli...

Bali'de otel lobileri harika... Öncelikle iklim müsait olduğundan her yanı açık büyük ahşap yapılar düşünülmüş ve bunları genellikle havuz ve çiçek aranjmanlar ile süslemişler...

Bir de Bali Hyatt, Melia Bali Sol, Sheraton ve Hilton gibi uluslararası otellerin tropikal bahçeleri bir harika. Bunlar, dünyanın en ünlü bahçe dekoratörleri tarafından yaratılmış. Nilüfer göletleri, Japon bahçeleri, fıskiyeler, şelaleler hep etüt edilerek yapılmış.

Kuta otelleri için aynı şeyi söylemek zor. Burası Bali'nin en kalabalık turizm merkezi. Belki de ucuzluğu turistleri cezbediyor... Burada günde 10 dolara bile geçinmek mümkün...

Bizim durumumuz her zaman olduğu gibi farklı oldu... Günde 35 dolara Range Rover benzeri Endonezya yapımı bir Toyota kiraladık, kaldığımız 14 günün 12'sinde ada içinde geziler yaptık.

Otelimiz Nusa Dua'da olduğundan, köylere ulaşmak bir hayli zaman alıyordu ve erken, örneğin saat 7:00'de yolda olmamız gerekiyordu. Bali'nin sahil kesimlerinde hava genelde açıktır. Sabah uyandığında, pencereye çıkıp etrafi gözlüyorsunuz, bugün hava iyi olacak, diye düşünüyorsunuz. İlginçtir, adanın iç kesimlerine doğru gittiğinizde, bulutlar çoğalıyor ve dağlara doğru hava tamamen kapanıyor... Krater golleri civarında ya da Besakih Tapınağı'nın bulunduğu Gunung Agung Dağı'nda açık hava bulmak neredeyse imkânsız.

Nusa Dua'dan Sanur'a varmanız yaklaşık 35 dakikamızı alır. Bali'nin ilginç köyleri daha sonra sıralanıyor. Hangi yöne giderseniz, sizi kesinlikle ilgilendirecek köylere varırsınız. Hatta kimi yerde bunlar birbirlerine bu kadar yakın ki, neredeyse birbirlerinin uzantısı gibi. Örneğin, Ubud Kintamani turu parkurunda, önce Denpasar'a uğrayacak, daha sonra danslarıyla ün yapan Batubulan, gümüş ve metal işçiliğiyle ünlü Celuk, maske imalatçıları ile adı çok duyulan Mas ve resim sanatıyla Bali'nin en popüler yerlerinden biri olan *Ubud*'a varacaksınız. Her yerde durma arzusuna karşı gelemeyeceğinizden, adanın daha kuzey, daha iç kesiminde bulunan Tampaksiring ve Kintamani'yi başka bir güne

bırakmak daha doğru olacak. “Batur Gölü” gezisi de dolu dolu bir gün alacaktır. “Bratan Gölü” turu da aynı şekilde...

Gianyar kasabasından adanın doğusuna gidildiğinde, bambaşka bir doğa ile karşılaşsınız. Yeşil tonlarının tüm yelpazesini taşıyan pirinç teraslarının eşsiz görüntüleri, sizi hayretler içinde bırakacaktır. Pirinç tarlalarının hasat sonrası yakılması ya da ördek sürüleri tarafından temizlenmesini seyretmek, size hoş anlar yaşatacaktır.

Bu anlattıklarım, Bali'nin güncel yaşamının birer parçasıdır. Ancak 10 gün boyunca bunları gördükten sonra “Artık bu kadarı yeter” deyip gitmeyi düşünebilirsiniz. Eğer şanslı iseniz, Bali’de bulunduğunuz hafta bir yerde bir festival, bir bayram, bir yürüyüş olabilir. Ya da bir ölü yakma töreni... İşte, iki hafta kalmanın verdiği avantajlar. Bizim bulunduğumuz dönemde ilk 10 günde hiçbir olağanüstü etkinlik fark etmedik; ama son 4 gün bambaşka oldu. Tapınak girişindeki kadınların maharetli elleriyle sepetçikler, çiçek buketi ve kolyeler imal ettiklerini görüyorduk. Bu bir festivalin, bir bayramın yaklaştığını müjdeler gibiydi.

Bu festival ile bayramların tam olarak hangi köyde yapılacağını kestirmek zor, otel yetkililerinden bilgi almak da pek olası değil. Ama şansınız olur da doğru gün ve doğru saatte etkinliklerin yapıldığı tapınak civarında bulunuyorsanız, emin olun, tüm yaşamınızın en unutulmaz ve en heyecanlı anlarını yaşayabilirsiniz...

En renkli, en parlak ve şık giysileriyle kadınlı, erkekli, coşkulu gruplar tapınağa giden yol güzergâhında toplanacak, çarpıcı renkli bayrak ve şemsiyeleriyle yürüyüşe geçeceklerdir. Kadınların başlarında bayramına göre bazen çiçek, bazen meyve sepetleri bulunacak, bu kadar çarpıcı

rengi bir arada gördüğünüz için hayretler içinde kalacaksınız. Kafile, Gamelan Bandosu eşliğinde yürüyecek, tüm civar köylerden geçidi görmek üzere çocuklar ve insanlar yol kenarlarında toplanacaktır.

Tapınağa varmadan kafile birçok ana yoldan geçtiği gibi, köy yollarına da sapacak ve böylece birçok kişinin onları görmesini sağlayacaktır.

Bu arada seyyar “Barong” dansı maskeli gruplar, köylerde çocukların sevinç çılgınlıkları arasında tur atarken, Batı kültürü ile hiçbir ilgisi olmayan tüm bu etkinlikleri tanımaktan kuşkusuz çok hoşlanacaksınız.

İşte, Bali’de geçirdiğimiz son 3 gün boyunca adanın kuzey kesimlerinde bir bayram havası vardı. Bu yürüyüş ve sunuşların sanırım en muhteşemlerinden ikisi seyahatimizin sondan bir evvelki gün oldu.

Bratan Gölü’nde bulunan Bedegul kasabasında bir şiir kadar zarif, bir düşünce kadar güzel, ufak bir tapınak vardır; “Danu Tapınağı”. Tapınak gölde, bir adacıkta bulunduğundan Balililer buraya sandalla ulaşmakta. Sunularını ufak tapınağa getiren halk, gölün sahilinde sırasını bekliyor, sandallar sepetli insanlarla dolup taşıyor. Dağlık bölgelerde havanın o gün sisli olması, bu tabloya daha mistik, daha gizemli bir görünüş veriyordu.

Singaraja’da adını anımsayamadığım diğer bir tapınakta toplanan renkli toplum da bize unutulmaz anlar yaşattı.

Tapınaklar, Bali’nin yaşamının kopmaz bir parçası. Bali halkı burada hem ibadet ediyor hem buluşuyor. Gençler burada tanışmakta, evlilikler burada filizlenmekte.

Kuzey sahilinin kenti Singaraja'ya gittiğimiz gün, akşam orada bir motelde kalmayı kararlaştırdık. Böylece karanlık başlamadan Nusa Dua'daki otele dönmenin verdiği sıkıntıyı atlattığımız oluyorduk. Singaraja kumsalları, güneydekilerin aksine çok sakin, gerçek istirahata ihtiyacı olanlar deniz, kum ve güneşten istifade etmek için buraya geliyorlar.

Her şeyden önce Bali'de yalnız dolaşmak sakıncalı değildir. İstenilen saatte istenilen yerde sorun olmadan gezilebiliyor. En azından son yıllara kadar durum öyle görünüyordu. Ancak Bali turizminin en kara günü olan 12 Ekim 1992 tarihini kimse unutamıyor. O gün, Kuta sahilinde bir diskotek, yüzlerce turistin içeride bulunduğu bir anda bombalandı. 200'den fazla insan öldü bu olayda. Özellikle Avustralyalı turistlerin öldüğü bu terörist saldırı çok kanlı oldu ve Bali turizmini çok kötü etkiledi. Bali hiçbir zaman eskisi gibi olamayacak diye düşünenler de var. Denebilir ki bu tür olaylar dünyanın her tarafında olabiliyor. Fakat Bali için durum öyle değil. Çünkü bu ufak ada, Endonezya'nın turizm gelirleri arasında birinci sırada.

Bali Adası; kültürü, gelenekleri, sanatı, tapınakları ve coşkulu toplumu ile bize yeni bir yüzünü tanıttı. Belki de yapmış olduğumuz tüm egzotik seyahatlerin en güzeli oldu. Fotoğrafik açıdan da başarılı olduğumu sanıyorum. Kuşkusuz 14 gün içinde; dia gösterilerimde, fotoğraf sergilerimde, dergilerde kullanmak üzere ürettiğim fotoğrafları çekmek, çok büyük bir çalışma gerektirdi. Ama bu çalışma ile sonuçların verdiği mutluluk küçümsenecek gibi değil. En büyük mutluluğun, güzellikleri, onları seven ve takdir edenlerle paylaşma olduğunu, bilmem hatırlatmakta yarar var mı?

Vizesiz Cennet: Belgrad

Alper Kirdal

1988 yılında İzmir’de doğan Kırdal, liseyi İzmir’de tamamladıktan sonra sırasıyla ODTÜ Elektrik Elektronik Mühendisliği Bölümünü ve Boğaziçi Üniversitesi Mühendislik ve Teknoloji Yönetimi Yüksek Lisansını tamamladı. İş hayatına İstanbul’da Borusan Holding’de başladı. Sonrasında Suudi Arabistan’ın Riyadh şehrinde yönetim danışmanı olarak proje yürüttü. Şu anda Turkcell’de Analitik Pazarlama Uzmanı olarak görev almaktadır.

Beyaz yakalı hayatın getirdiği stresi, seyahat ederek ve gastronomi üzerine kendini geliştirerek atmaya çalışmaktadır. WSET Seviye 3 sertifikasına sahiptir ve şarap-yemek üzerine seyahatlerini, deneyimlerini “beyaz yakalı gurme” sosyal medya hesaplarında paylaşmaktadır.

İstanbul trafiği, stresli yaşamlar, gürültü kirliliği, boğucu bir hava... Kurtulmak mı istiyorsunuz? Cuma günü sabah atlayın uçağa ve Tuna ile Sava nehirlerinin kucaklaştığı; merkezinin bile ağaçlar içinde olduğu keyifli bu şehre merhaba deyin. Hoş geldiniz, *Belgrad*'dasınız.

Osmanlı döneminden kalan ortak kültürü hem yerel dilde hem tarihî yapılarda ve şehir içindeki heykellerde fark edeceksiniz. Elinizde kahve ile sokaklar arasında kaybolduğunuzda karşınıza bir anda “pala bıyıklı” bir heykel çıkabilir. Şehrin en güzel manzaralarından birini sunan “Kalemegdan” da bunun en güzel örneklerinden. Kalenin alt kısmında küçük bir kiliseyi ziyaret ettikten sonra bu alandan çıkarken göreceğiniz türbe, kültürlerin ne kadar iç içe harmanlandığıının açık bir göstergesi.

Kalemegdan, sizi öncelikle geniş parkı ile karşılıyor. Burası; hediyelik eşya satanlar küçük dükkânları, dönemsel olarak açılan resim sergileri ve gösterileri ile hem zenginlerin hem yerel halkın uğrak noktası diyebilirim. Kalenin surlarına çıktığınızda ise eşsiz bir nehir manzarası sizi bekliyor. Belgrad'ın yeni yapılan modern köprüsünü, nehrin içine

uzanan gece kulüplerini ve Tuna ile Sava'nın ağaçlar arasına bulunduğu doğal güzelliğini hayranlıkla seyredebilirsiniz.

Kalemeğdan'dan ayrıldıktan sonra kendinizi Belgrad'ın "İstiklal Caddesi" olan "Knez Mihajlova"da buluyorsunuz. Yolun kenarında size göz kırpan sevimli kahveler ve lokantalar, alışveriş yapabileceğiniz kaliteli mağazalar âdeta İstiklal Caddesi'ni hatırlatıyor. Ancak daha temiz bir ortam ve caddenin üzerinde ağaçların olması ile bizden daha çağdaş bir görüntü arz ediyor. İnsan biraz üzülüyor değil...

Terazije Meydanına çıktığınızda karşınıza şehrin mimari yapısına aykırı olduğu için halkının çok da sevmediği Hotel Moscow çıkıyor. Bu otelin yanından sizi dümdüz "St. Sava Kilisesi"ne çıkaracak olan yol uzanıyor. Şehrin en güzel yanlarından biri de bu; görülmesi gereken çoğu yere yürüyerek ulaşılabilirsiniz. St. Sava'ya giderken Parlamento Binası ve hemen ilerisinde Tash Majdan sizi bekliyor. Tash Majdan'da satranç oynayan yaşlı amcalara yaklaşın ve kıran kırana geçen oyunlarını bir süre seyredin. Bir bakmışsınız ki sizi de aralarına almışlar ve masada ter döküyorsunuz! Bu toplumda satrançın gerçekten çok önemli bir yeri var.

St. Sava Kilisesi, Avrupa'da göreceğiniz Gotik mimariden oldukça farklı bir görünüm çizecek sizlere. Ayasofya'nın devasa kubbeli yapısını düşündüğünüzde bu kilise, size sadece bir maket gibi görünecek olsa da, şehrin görülmesi gereken eserlerinden.

Ziyaret edilmesini önereceğim en önemli müze ise "Nikola Tesla Müzesi". Bu ilginç bilim adamı, zamanının çok ötesinde buluşlarıyla Elektrik ve Elektronik Mühendisliğinde çığır açmış ama anlaşılmamıştı. İcatlarının küçük modeller şeklinde ve İngilizce tercüman eşliğinde

uygulamalı turunun da yapıldığı müzede kendinizi yıldırımlar arasında bulacaksınız. “Cesur bir katılımcıyım” dersiniz de ön sıralarda olmanızı tavsiye ederim; sürprizlere hazır olun!

Lokanta anlamında oldukça geniş bir yelpazeye sahip olan Belgrad, ayrıca bir hayli ucuz. Geleneksel kebab ağırlıklı yemeklerinden tutun da sushiye varan bir yelpazeye kadar her renk var. “Zemun”da nehrin yanında balık yemenin keyfi tarif edilemez. En önemli sürpriz gastronomi noktası ise “dondurmalar”. *Moritz Eis* ve *Crna Ovca* isimli iki dondurmacı, İtalyanların şapka çıkaracağı işler başarıyorlar.

Şehrin geceleri de gündüzü kadar keyifli, herkese göre bir eğlence var. “Skadarlija”, merkezde Arnavut kaldırımıyla kaplı olduğu ve bina duvarlarının ise çiçeklerle bezendiği ilginç bir sokak. Yol boyunca gece canlı müzik yapan bir nevi fasıl mekânları var. Sıraların genellikle erikten yaptıkları özel içkileri “rakija”yı burada tadabilirsiniz.

Gece hayatı da Avrupa’da gittikçe bilinir hâle gelen Belgrad, uyumayan bir şehir olarak anılmaya başlamış. Yazın ise sabah 5’e kadar nehrin içine giren kulüplerde eğlenmeniz mümkün.

Belgrad, keyfinize keyif katacağınız, herkesin kendinden bir şey bulup stres atabileceği vizesiz bir cennet.

Ne Olacak Bu Japon Gençlerinin Hâli?

Elçin Kısacık

Elçin Kısacık, 1984 yılında Malatya'da doğdu. Bilkent Üniversitesi Endüstri Mühendisliği mezunudur. Münih'te süreç-yazılım danışmanı ve proje yöneticisi olarak çalışmakta olup bir yandan da "Sen bu kadar zamanı çalışırken nasıl buluyorsun?" dedirtecek kadar gezilerine devam etmektedir. Gezdikçe görmek istediği yerlerin azalacağına artması, gezginliğin artık vazgeçemeyeceği bir seveda olduğunun kanıtıdır. Seyahat ile ilgili kendi web sitesi (www.gezileciniz.com) dışında başka kaynaklara da konuk yazarlık yapmaktadır. Türkiye Gezinler Derneği Yönetim Kurulu üyesidir.

Japonya, benim için hep gideceğimi söylediğim ancak bir türlü yola çıkmak için ilk adımı atmadığım bir yerdi. Bir gün arkadaşlarımdan biri şakayla karışık, “Böyle sürekli konuşup bir yirmi yıl sonra da hâlâ gidememiş olursun” deyince sözlerimizin değil aksiyonlarımızın iz bıraktığını anlayıp hemen aldım biletimi! Aslına bakarsanız zaten hiçbir bahane -ne zaman, ne para- yola çıkmaya niyeti olanı durduramıyor!

Kendime bir haftadan biraz daha uzun bir plan yaptım ve tek cumartesi günümü gençlerin gözde yerlerinden olduğunu duyduğum Tokyo Shibuya bölgesinde geçirmeye karar verdim. Shibuya gerçekten her köşesi ayrı bir dünya olan yerlerden. Sadece karşıdan karşıya geçenleri dakikalarca izlemek bile bir zevk. Zaten istasyon çıkışındaki Hachiko heykelinin hikâyesini de artık bilmeyen yoktur sanıyorum. Gerçi ben kalabalıktan bu küçük heykeli bulana kadar yirmi dakika kadar aranmıştım ama görmeden geçemezdim!

Hikâyesini ilk duyduğumda gözlerim yaşarmıştı hâlâ da unutmam. (*Hikâyesini bilmeyenlere kısa not: Hachiko bir tür Japon cins köpeği; zamanında bu istasyonda her gün sahibinin iş çıkışı dönüşünü beklermiş. 1925 yılında sahibi ölünce bu sadık köpek, 9 yıl, 9 ay ve 15 gün boyunca her gün*

aynı saatte sahibini beklemiş! Böylece sadık bir dost olmanın onurlu sembolü hâline gelmiş ve istasyona heykeli dikilmiş.))

Önce Shibuya'nın sokaklarında serseri bir mermi gibi dolaşım. Zaten neon tabelalar, Tokyo modasının farklı giyimli insanları, çeşitli dükkânlar derken akşam oldu anlamadım. Bir yere oturmaya karar verdim. En son bir yere girdim. Tek olduğum için masa işgal etmek istemedim ve bar kısmına geçtim. Henüz iş dağılma saati olmadığından içerisi çok kalabalık değildi. Barda benden başka yaşlı bir amca ve onun az ilerisinde 3 kişilik bir grup vardı.

Bara geçince amca ile selamlaştık, ben siparişimi verdim. Daha sonra bardaki yaşlı amca bana çok da iyi olmayan İngilizcesi ile nereden geldiğimi sordu. Ben Japonca cevap verip Japonca konuşabiliriz deyince de hâliyle pek şaşırıldı! Sohbet derinleştikçe amcadan duyduğum cevaplar benim bunca yıl okuyup hakkında iyi kötü bilgi sahibi olduğumu düşündüğüm Japon kültürüne büyük katkısı oldu. Gerçekten de çok gezen mi bilir, çok okuyan mı sorusunun bence tek bir doğru cevabı olmasa da bu sefer çok gezenin kazandığı bir tecrübeydi. Çünkü bunu ne kadar okusam da kendisinden duymadan anlayamazdım.

Bu kadar etkileyici ne mi konuştuk amcayla? Hemen anlatayım. Bu yaşlı amca ile sohbetimiz önce klasik “nereli” olduğum, “nereden” geldiğim gibi klasik sorularla başladı. Daha sonra memleketimden hayli uzakta olduğum için “Neden Japonya?” sorusu geldi. Ben de köklü ve çok yönlü Japon kültürünün benim için ilgi çekici olduğunu, Japonca'yı bu ilğim sayesinde öğrendiğimi, kendim şahsen deneyimlemek istediğim için buraya geldiğimi söyledim. Bu muhabbet bir şekilde şimdiki Japon gençlerine uzandı, bir baktım biz amca ile “ne olacak bu Japon gençlerinin hâli”ni

konusuyoruz! Durumun absürtlüğünü şöyle bir benzetme ile iyice vurgulayayım, düşünsenize İstanbul’da Taksim’de bir barda Japon bir turist kız, bizim Mehmet amca ile Türkçe olarak ne olacak bu Türk gençlerinin hâlini konuşuyor!

Velhâsıl ben Tokyo’daki tek cumartesi akşamımı bu şekilde geçirirken amcaya, Japon gençlerinin Amerikan hayranlığına üzüldüğümü söyledim. Japonya’da İngilizce konuşmak olsun, renkli gözlü sarı saçlı olmak olsun, Amerika bayraklı giyim ve aksesuar olsun bunlar hep “cool” olarak nitelendirilen ve gençlerin özendiği “şeyler”. Tabii Amerikan popüler kültürünün etkisi küresel dünyada belli ölçüde her ülkede vardır illaki ama Japonya’da olması bana tuhaf gelir çünkü biliyorsunuz Amerika, Japonya’ya insanlık tarihinin yüz karası olan “atom bombası”nı bırakan ülkedir.

Bunları amca ile de paylaştım ve benim bu yorumlarım üzerine, Japon amca bana hiç unutmayacağım şu açıklamayı yaptı. Asyalı olduklarından genç göstermek gibi bir özellikleri var biliyorsunuz, meğer bu amca II. Dünya Savaşı’na bizzat katılmış! Kendisi o zamanlar orduda genç bir askermiş. Kendisi birliklerine gelen ilk Amerikalı subayı görünce ne kadar da havalı diye düşünmüş.

“O zamanlar bizim başımızdakiler bizi çok kötü yönetiyorlardı. Kaybettiğimiz bir savaştaydık ama geri adım atmadıkları için tamamen yok olmaya doğru gidiyorduk. Eğer Amerikalılar bize atom bombası atıp bizi kayıtsız şartsız tamamen teslimiyete mecbur olacak kadar çaresiz bırakmasalardı, belki de biz tamamen yok olana kadar savaşmaya devam edecektik.”

Ben bunları duyduğumda önce duraksadım. Düşüncedeki inceliğe bakar mısınız? Kendileri en büyük

zarara uğrayan taraf olsa bile, kendi hatalarını objektif olarak değerlendirebiliyor. Bilirsiniz, “İğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır” diye biz de bir deyim vardır. Amca, gözümün önünde hem iğneyi hem çuvaldızı kendisine batırıyordu!

Bu bakış açısı sayesinde Japonların sorumluluk bilincini çok net anladım. Bu cümleler ile Japon şirketlerinin kendi hataları olmasa bile ürünlerinin herhangi bir kusurunda önce özür dileyip sorumluluk üstlenmeleri çok daha anlamlı oldu.

Pek tabii böyle düşünen bir neslin yetiştirdiği gençlerde de nefret ve öfke yerine saygı duyma ve özenme olacak. Şu an bunları sakince, şaşkınlıkla ama aynı zamanda hayranlıkla yorumlayabiliyorum ama o sırada ne yaptım, dersiniz.

Amca bunları deyince benim gözlerim doldu. “Ama binlerce insan öldü” diye düşünerek ağladım ve o yaşlı amca benden özür diledi!

Biz Kimlerden İndik?

Ayşe Kulin

Ayşe Kulin, Arnavutköy Amerikan Kız Koleji Edebiyat Bölümü'nü bitirdi. Çeşitli gazete ve dergilerde editör ve muhabir olarak çalıştı. Uzun yıllar televizyon, reklam ve sinema filmlerinde sahne yapımcısı, sanat yönetmeni ve senarist olarak görev yaptı. 1976 yılında Milliyet yayınlarının “20. Yüzyıl Dosyası” için, “Anarşistler, Rusya Ayaklanıyor (1905 İhtilali)”, “Kayzer’in Almanya’sı, Bir İmparatorluk Çöküyor (Habsburgların Sonu)”, “Amerika Sahnede (Roosevelt Dönemi)” adlı kitapları Türkçeye tercüme etti. 1984 yılında ilk öykü kitabı “Güneşe Dön Yüzünü” yayımlandı. 1986 yılında “Gülizar” adlı öyküsünü “Kırık Bebek” adıyla senaryolaştırdı ve bu filmi, yılın Kültür Bakanlığı Ödülü’nü aldı. 1989 yılında sahne yapımcılığını ve sanat yönetmenliğini üstlendiği “Ayaşlı ve Kiracıları” adlı dizideki çalışmasıyla Tiyatro Yazarları Derneği’nin En İyi Sanat Yönetmeni Ödülü’nü kazandı. 1996 yılında Münir Nureddin Selçuk’un yaşam öyküsünün anlatıldığı “Bir Tatlı Huzur” adlı çalışması yayımlandı. “Foto Sabah Resimleri” adlı öyküsü Haldun Taner Öykü Ödülü birinciliğine (1995) ve aynı adı taşıyan kitabı Sait Faik Hikâye Armağanı’na (1996) lâyık görüldü.

** Değerli Ayşe Kulin’in izniyle bu bölüme, birinci kitabımız Sefername’den itibaren yer verilmiştir.*

Seksenli yılların ortalarında, dünyaya yeni yeni açılmaya başlayan ve turist çekmek için turlara gezi kolaylıkları sağlayan ilginç ve gizemli bir ülkeydi *Rusya*. Elli küsur yıllık bir yalnızlıktan sonra üzerindeki esrar perdesini azıcık aralamıştı. Eteğinin ucundan kaldırılmış, dikkatleri o anda sadece bacağına çekmek isteyen; ama daha nice tatlar sunmaya hazır olduğunu da belli eden çapkın bir kadın gibiydi. Biz orta sınıfın Türkleri de bize çağ atlatan yeni yönetimin rüzgârında, “turistik gezi manyakları”na dönüşmüştük. Her bir bayram ve yılbaşı, ne pahasına olursa olsun, illa bir başka ülkede kutlanmalıydı. Yurt dışına çıkışların, çok zor yetmişli yıllardan sonra (*o yıllarda hapishanelerden toplu kaçış oranları, yurt dışına tedavi amaçlı çıkışlardan daha yüksekti*) insanlara bir vatan klostrofobisi gelmiş olmalıydı. Yurt dışı yasağı kalktığından beri, önüne gelen bir tura yazılıyor, Uzak Doğu ve Orta Avrupa ülkelerine parası çıkışmayanlar da Avrupa’nın varoşlarında, Bulgaristan’da, Romanya’da dolanıp duruyorlardı.

Ben 1987 yılını 1988 yılına bağlayan geceyi Moskova’da geçirmeyi programlamıştım. Yılbaşında sabaha kadar havyar yiyecek, votka ve şampanya içecek ve balalaykalar eşliğinde kazaskalar yapacaktım.

Yılbaşından iki gün önce, sabahın çok erken saatlerinde kalkmış, Yeşilköy’e varmış, bizi Moskova’ya

götürecek olan uçağımızın bilet gişesinin önünde toplanmaya başlamıştık. Biz ilk gelenler, beş vizon mantolu hanım ve eşlerimizle birlikte on kişilik bir gruptuk. Dakikalar ilerledikçe diğer yolcular da ikişer üçer geliyorlardı.

Bir vizon, bir vizon daha, üç vizon, beş vizon, on, on iki, on altı vizon. Yirmi, yirmi bir, yirmi üç, yirmi beş vizon! Tanrı'm, bu şehirde başka kürk bulunmaz mıydı? Grubumuz tamamlandı. Bir kişi dışında tam yirmi yedi baş vizonduk!

Biz vizonlar aramızda üç gruba ayrılıyorduk. Mantolarının omuzları çok yüksek vatkalı olup, etek boyları topuklarını dövenler (*1987 yılının modasıydı*), yurt içinden alınmış parlak kısa tüylüler ve yurt dışından alındıkları besbelli, parlak uzun tüylüler. Vizonlar olarak, bir alt kimliğimiz daha vardı ki o da renklerimizdi. Açık kahve, koyu kahve ya da çok koyu kahverengiydik hepimiz. O anda kılıf değiştiremeyeceğimize göre, kuplarımızın ve renklerimiz belirlendiği sınıflarımıza boyun eğmişliğimizi hazmetmeye çalışıyorduk çaktırmadan.

Yüksek vatkalı olanlar ve etekleri topuklarını dövenler, son modayı yansıtanın gururuyla hafiften kasılıyorlardı. Benim gibi, diz altı vizonlular, eksik etek olmanın utancını, eskinin soyluluğunu taşımanın kibriyle dengelemeye çalışıyorlardı.

Uçağa çağrılınca itiş kakışla, yumuş yumuş, vizon vizon merdivenleri tırmanmış; ancak kürklerimizi çıkartıp tepedeki raflara tıktırınca gerçek kimliklerimize kavuşabilmiştik.

Moskova'da götürüldüğümüz otelin lobisi Türk, Japon, İtalyan, Fransız ve Amerikalı turistlerle doluydu.

Amerikalıları kocaman ayaklarından, Türkleri de vizonlarından şıp diye ayırt edebiliyordum.

Alık alık etrafıma bakınırken birden, o kafasında kırmızı damalı örtüsüyle bembeyaz uzun entarisiyle dolanan Arap'ı gördüm. Bir gözü eski zaman korsanları gibi bandajla kapanmıştı. (*Şimdikiler Rayban ya da Armani gözlük takıyor.*) Adam döndü dolaştı, gelip sağ yanıma oturdu. Gözüm ha bire Arabın bandajına kayıyordu. Ayıp olmasın diye öte tarafıma kaykılıp, sol tarafa çevirdim başımı. Aaa! Oda nesi? Sağ tarafımdaki Arap kaşla göz arasında soluma geçmiş. Sağa baktım, gözü bandajlı Arap sağda. Sola döndüm, gözü bandajlı Arap solda. Gözlerimi sımsıkı yumup açtım, tam karşıya baktım, bandajlı Arap asansöre giriyor. Yok yok, asansörden çıkıyor. Bir giriyor, diğeri çıkıyor. Yine sağıma baktım, Arap sağımda. Soluma döndüm, Arap solumda. Asansörün önündekiler üçlemişler. Her taraf gözü bandajlı, beyaz elbiseli, başları kırmızı damalı örtülere sarılmış bu Araplarla dolu.

Ya benim uçak düştü, ben öldüm ve suçlarımın cezasını çekmek üzere tek gözlü Araplarla, vizonlu kadınlarının bulunduğu bir mekâna bırakıldım ya da bu otelde kör Arapların yıllık toplantısı var.

Ölmemişim, tek gözlü Arapların yıllık toplantısı da yokmuş. Sadece otelin beşinci katında, bir klinik varmış ve çok ünlü bir Rus doktor bu klinikte katarakt ameliyatları yapıyormuş.

Ertesi sabah, grubumuzla Moskova'nın ruhsuz ve muntazam binalarının yer aldığı geniş caddelerinde, en açık kahveden en koyu kahveye ton farkları atarak dalgalana dalgalana yürüdük. Sanki vizonların bulunduğu taraflarda yangın çıkmıştı da, topluca kaçmıştık ormandan. Ruslar bu muhteşem sürüyü ibretle izliyorlardı. Önce o çok ünlü metroya binecek, sonra müzeleri ve kiliseleri ziyaret edecektik. Programımızda “sirk” ziyareti de vardı. Sirkin kapısına vardığımızda, bilet almak için biz vizonlar önde, beyler arkada sıralandık. Biletleri kesen genç, eliyle bizi göstererek rehberimize bir şeyler söyledi:

“Vizon, Türklerin millî kıyafeti midir?” diye sormuş.

“Ergenekon efsanesine göre, Türklerin kurtlardan indiğini sanıyordum; ama anlaşılan yanlışım. Herhâlde vizonlardan iniyorlar” dedi rehberimiz.

Doğru, yanlışım bizim rehber! Biz ne kurtlardan, ne de vizonlardan iniyoruz. Son bir iki seneden beri, Nişantaşı caddelerinde dolaşan Türkler'den kolaylıkla anlaşılacağı gibi, “Louis Vuitton”dan iniyoruz biz.

***Kızıl Ada: Madagaskar,
Ölüleri ve Tabuları***

Orhan Kural

Orhan Kural, 1950 yılında İstanbul'da doğdu. Orta öğrenimini Maarif Koleji'nde tamamladı. 1972 yılında İTÜ Maden Fakültesi'nden mezun oldu. Mayıs 1973 tarihinde burslu olarak okuduğu New York Columbia Üniversitesi'nden Maden Yüksek Mühendisi unvanını aldı. İTÜ Maden Fakültesi'nde akademik kariyerini devam ettirdi. Aynı zamanda tanınmış bir gezgin de olan Kural, 190 ülkeyi gezdiği için Modern Evliya Çelebi olarak anılmaya başladı ve 1993 yılından itibaren gezi notlarını yayımlamaya başladı. "Büyük Dünyada Küçük Adımlar", "Dünya Döndükçe, İnsan Gezdikçe", "Bir Gezginin Dünyası", "Dünya Kalemimin Ucunda", "Sibiryadan Şili'ye" ve "Gizemli Coğrafyalar" Kural'ın yayımlanmış gezi kitaplarından bazılarıdır. Orhan Kural, çevre bilincini geliştirmek amacıyla ilk ve orta dereceli okullarda, üniversitelerde, belediyelerde, sanayi kuruluşlarında, askerî liselerde, hastanelerde, meslekî eğitim merkezlerinde, siyasî parti merkezlerinde, değişik derneklerde ve halka açık yerlerde binlerce konferans verdi. Yurt içi ve dışında gezileri ile ilgili çok sayıda kişisel fotoğraf sergisi açtı. Türkiye Gezginler Kulübü Derneği Kurucu Başkanlığı görevini de yürüten Orhan Kural, yurt içi ve yurt dışı gezilerine ve çevre bilinci yaymak adına mücadelesine hiç ara vermeksizin devam etmekte.

Uçağımız, fakir ve mutlu insanların ülkesi “Kızıl Ada” Madagaskar’ın, hani ismini telaffuz etmesi çok zor olan başkenti *Antananarivo*’ya doğru alçalıyor... Antananarivo, “Bin askerin kurduğu kent” anlamına geliyormuş.

Eski şehir, tepenin üstüne kurulmuş. Kraliçenin yanan sarayının duvarları bugün de tüm heybeti ile “ben buradayım” diye haykırıyor.

Şehrin trafiği bir cehennem, yollar dar ve araba sayısı fazla. İşin ilginç yanı başkentten etrafı hâlâ yeşil pirinç tarlaları ile sarılı. Nedense Türkiye’de olduğu gibi kurutulup hemen iskâna açılmamış. Hatta yıkanan çamaşırlar, yol boyunca uzanan çimlerin üzerine serilmiş.

Antananarivo’nun yeni bölümü *İmerina Vadisi*’nde kurulmuş. Ancak tüm eski ve tarihî binalar hep tepe üstünde. Eski Antananarivo’nun sokaklarında sık sık kiliselere rastlanıyor. Halkın büyük bir bölümü Katolik ve Protestan. Ülkenin kuzeyinde ise Müslümanlar yaşıyorlar.

Zebu, İlle de Zebu

Doğa harikası Madagaskar’da doğanın hızla yok edilmesinin iki temel nedeni var: Pirinç ve “zebu” sahibi olmanın vazgeçilmez tutkusu. “Zebu da ne?” diyeceksiniz. Madagaskar’ın inek ve öküzlerine verilen ad! Adada, Çin’de olduğu gibi herkes her öğün pirinç yemek zorunda sanki! Pilav diyemiyorum; çünkü pirinç olduğu gibi kaynatılıyor;

yağ yok! Galiba biz buna “İapa” diyoruz. Yıllardır ormanlar yakılıp yok edilerek pirinç tarlaları oluşturulmuş. Bu arada itibar adına daha fazla zebu beslemek için otlak gerekiyor. Tabii yine ormanlar ve çalılıklar yakılıyor.

Bu cümleyi okuduğunuz sırada bir dekar orman daha can çekişerek yokluğa karışacak. Zengin doğa, yoksul insanlara kurban gidiyor. Dünya Doğal Hayatı Koruma Derneği burada uzun vadeli bazı projeler başlatmış. Bunların arasında, var olan pirinç tarlalarının kanal ve gübreleme ile verimini artırmak, ağaç dikmek, tarımı modernleştirmek, millî parklar oluşturmak gibi girişimler de var. Hatta Madagaskar okullarında “çevre koruma”, zorunlu ders olarak okutuluyor. Ama bütün bunlar doğa harikası, dünyanın en zengin flora ve faunasına sahip Madagaskar’ın dünya mirası ekolojisini günbegün yok etmesine maalesef engel olamıyor. Oysa buradaki zenginlik, tüm dünya için önemli. Örneğin, Madagaskar menekşesi, kan kanserinin tedavisinde en etkili ilaç.

Madagaskarlılar (ya da Avrupalıların tercih ettiği *deyimle Malgaşlar*) inanılmaz derecede karmaşık bir genetik yapı içindeler. Daha görür görmez, “İşte tipik bir Afrikalı” diyecekleriniz olacağı gibi, Uzak Doğulu, Hintli, Çinli ve hatta tipik Arap görünümünde olan Madagaskarlılar da var.

Madagaskar, Afrika kıtasından milyonlarca yıl önce kopan bir Hint Okyanusu adası olduğu için; iklim, bitki örtüsü ve yeryüzü şekilleri açısından Afrika’dan çok farklı. Bu nedenle her ne kadar spor karşılaşmalarında Afrika kategorisinde yarışsalar da, Madagaskarlılar kendilerini asla Afrikalı olarak kabul etmiyorlar.

Ada halkının çok zengin bir sözlü edebiyat kültürü var. Yaşı en büyük olan erkek, ailenin reisi kabul ediliyor. Kan

kardeşliği akrabalık sayılıyor. Çocuklarını sünnet ettiriyorlar. Ailelerin soyadları yok.

Geleneksel din, mezarlarındaki atalarına tapmak biçiminde, yani “Animizm”. Ama, kentlerde yaşayanların önemli bir bölümü Hristiyan.

Bu Ülke “Fady” ile Yaşar

“Fady” ile solur Madagaskar. “O da nesi?” diyeceksiniz. “Fady” yani “tabu” Madagaskar’da günlük yaşamı belirleyen inançların tamamıdır. Örneğın, ölmüş aile büyüklerinin yaşayanlar üzerindeki güçlü etkisine “razana” deniyor. Aile büyükleri, en iyisini bildikleri için, onlar ne derlerse yapıyor ve onlara asla kızılmıyor. Evde, sokakta, her yerde ataların belirledikleri kurallar, yani fady’ler var. Bunların bozulması hâlinde, gazaba uğrayacaklarına kesin gözüyle bakılıyor. İşte, bu durumda onları yatıştırmak için zavallı zebuları kurban etmek ve günler boyu törenler düzenlemek gerekiyor. Madagaskar’ın gerçek sahibi sayılan ataları gücendirmemek için uyulması gereken fady’ler ise çok çeşitli: Yatağın evin kuzeydoğı köşesine konulması, evdeki iki kapıdan sadece birinin kullanılması, diğzerinin ise sadece ölen kişiyi evden dışarı çıkartmak için açılması gibi... Erkek kardeş, kız kardeşin ayağının üzerinden atlayamıyor. Kız kardeş de erkek kardeşin elbiselerini yıkayamıyor.

Hamile kadınların, şekli eğri büğrü olan zencefilden yememeleri bir fady’den kaynaklanıyor; çünkü çocukları şekilsiz olabilirmiş. Yumurta (*bizdeki bıçak ve makas gibi*) elden ele verilmiyor. Şaşırıyorsunuz değil mi? Durun, daha bitmedi. Bunlar henüz nispeten “normal” olanları. Şimdi daha da şaşırmaya hazırlanın! Güneyde bir kabile tuvalete girmeyi,

bir başkası ise toprak ataların içine gömüldüğü kutsal bir madde olduğu için toprağa dışkı gömmeyi bir fady olarak kabul ediyor. Antanosylerdeki fady'lerden birine göre; ölü gömücülerin, işlerini yaparken çıplak olmaları gerekiyor. Betsimisaraklarda oğulun, babası hayatta olduğu sürece ayakkabı giyememesi, yani yalınayak olma fady'si de oldukça ilginç. Kocasını ölen bir kadının tekrar evlenebilmek için, ölümünden iki gün sonra kocasını mezardan çıkartıp onun onayını alması(!) gerekiyormuş. Bazı yörelerde de ölen aile büyüğü evde 40 gün saklanıp bu sürenin sonunda bir törenle arka kapıdan çıkartılıp mezara götürülüyor.

Bu tabular bazen herkese yönelik olduğu gibi, bazen de her ailenin, hatta her bireyin kendi tabusu olabiliyor. Kısacası, seç beğen al; tabulardan tabu beğen. Ben bu ülke insanların tümünü, dolayısıyla tüm ülkeyi "obsesif" olarak kabul ediyorum. Bizdeki batıl inançlar buradakilerin yanında çok masum, hatta komik kalıyorlar. Kötülüğü kovmak için tahtaya vurup, sonra da vurduğunu unutup "Kim o?" diyen fıkra kahramanı gibi masum; "Hiç batıl inancım yoktur" diyen ve bunu derken tahtaya vuran adam gibi komik.

Bu fady'ler anlata anlata bitmiyor ki... Buyurun, devam edelim:

Mezarlar tahta işlemlerle süslü ya; işte bu tahtalara zarar vermek, ölüme yakın olmak demek.

Bireysel tabulardan kimisi yiyeceklerle ilgili. Örneğin, kimisi tavuk, kimisi de domuz yemiyor. Hiç anlaşılmayan fady'ler arasında kadınların inek sağmasını engelleyen bir fady var. Süt içerken şapka giyilmesini engelleyen fady'yi de anlayabilene aşk olsun.

Yerler de tabularla sınırlanıyor bu ülkede. Örneğin, birinin öldürüldüğü yer ya da öldüğü ev birdenbire fady olabiliyor.

Eğer hasta olduysanız yandınız. Demek bir fady çığnediniz ki atalarınız sizi hasta ettiler. Sizi artık ombiasy (*büyücü*) de kurtaramaz; onun yanı sıra “mpisoro” (*kutsal rahip*) da gelip sizi muayene etmeli. O gelecek ve sizi evin doğusunda yaptıracağınız 1,5 metre yüksekliğindeki kutsal askıya yatıracak; bu arada atalarınızla bağlantı kurup sizi iyileştirecek.

Bu kutsamanın sıradan bir gelenek olduğunu düşünüyorsanız, hâlâ Madagaskar’ı tanımamışsınız demektir. Bir defa, kutsamanın en uygun(!) günde yapılması gerekiyor. Bu sırada bir zebu’nun boğazı iki tarafı keskin bir bıçakla kesiliyor. Kanlı bıçaktan bir damla hastanın ve orada hazır bulunan herkesin alnına sürülüyor. Hayvanın sırt kemikleri hastanın yattığı askının içine konuluyor. Bağırsakları pişiriliyor ve hep birlikte yeniliyor. Etin bir bölümü dağıtılıyor, geri kalanı evde saklanıyor. “Mpisoro” -elbette ki- etin en iyi bölümünü alıyor. Hasta iyileştiğinde de (*iyileşirse tabii*) tekrar teşekkür hediyeleri veriliyor.

Yağmurun yağmaması ya da atalardan birinin rüyada görülmesi de kutsal kabul edilen şeyler arasında. Mezarlıkları da ziyaret etmemeye çalışıyorlar. Atalardan biriyle karşılaşmaktan(!) korkuyorlar çünkü.

Vintana

Gelelim “Vintana” hazretlerine... Kısaca “ölüm ve kader” anlamına geliyor. Ama “kısaca” olmayanı gerçekten

“uzun”. Saatlerce, sayfalarca sürebilir anlatmak. Yine de özetlemeye çalışayım:

Ülkeye, yüzyıllar önce Arap Yarımadası’ndan göçenler, ilginç bir yıldız takvimi kullanıyorlarmış. Buna göre, günleri ve ayları pusula yönlerine göre gruplara ayırıyorlarmış. Kişinin doğduğu gün ve saatin, onun yaşamını biçimlendirdiğine inanıyorlarmış çünkü. Buna göre, eğer çok kötü bir “vintana”da doğmuşsa, öldürülüyor, ailenin diğer bireyelerine kötü şans getireceğinden korkuluyormuş. Bugün hâlâ bu inancın derin izleri var.

Geleneksel evler de bu sisteme göre inşa ediliyor. Buna göre, ev mutlaka kuzey-güney ekseninde yapılıyor; çünkü bu eksen yaşamı simgeliyor; doğu-batı eksenini de ölümü. Evin kuzeydoğusu iyi ve sıcak kabul ediliyor; çünkü güneşin doğduğu yön; atalar bu yönden gelebilirler. Yataklarının baş tarafı da bu yöne bakıyor. Burası, evi yöneten erkeğin de oturduğu köşe. Batı tarafta ise kadınlar oturuyor ve soğuk oluyor. (*Kadınlara verilen değeri görüyor musunuz?*) Kapı ve pencereler de sürekli bu sisteme göre açılıyor. İlk ay olan “Alahamady” kuzeydoğu köşesiyle özdeşleştiriliyor, ilk hafta ve ilk pazar günü olan “Alahady” de. Bu doğrultuda, her ayın ve her günün evin bir köşesiyle bağlantısı var.

Günler de apayrı bir vintana konusu. Örneğin, pazartesi üzüntü günüdür, cenaze törenleri için uygundur, çalışma günü olamaz; çünkü sonraki günlerde çalışma daha da zorlaşır. Buna karşılık Pazar günü, yani Alahady, en güçlü gündür. Bu günde işler hızlı ve kolay olur. Ama bu günde cenaze töreni yapılamaz; çünkü fady’ye göre, tören yapılırsa, bu diğerlerinin de ölümüne neden olur. Perşembeler evlilik için iyi bir gündür.

Bunun gibi, her ailenin, her bireyin de günlerle ilgili fady'leri var. Ayrıca renk faktörü de var tabii ki. Buna göre, örneğin pazartesi “siyah” bir gündür, koyu renkli yiyeceklerinin yenmemesi, koyu renkli giysilerin giyilmemesi ve siyah renkli bir tavuğun kurban edilmesi gerekiyor.

Eğer evlenmek istiyorsanız ve müstakbel eşinizle vintana'nız uyuşmuyorsa, üzülme, kolayı var. Çağırın ombiasy'yi (*büyücüyü*), dua etsin ve ataları ikna etsin, olsun bitsin. Tabii birazcık parayı gözden çıkaracaksınız. E, o kadarlık da olur artık!..

Doğrusu Madagaskarluların gelenek ve inanç sistemi böyle bir yazıda kolayca anlatılabilecek veya yolunuz bu ülkeye düşerse kısa bir geziyle kavranabilecek gibi değil. Yıllarca orada yaşamak gerekir!

Bir de adanın nispeten soğuk aylarında mezarların açılma törenleri var. Eğer rast gelerseniz belki de adanın en ilginç görüntülerini yakalarsınız. Buna da “famadihana” deniyor. Herkes aile mezarının başında toplanıyor ve müzikle mezar açılıyor. Çıkarılan ölüler, yeni bir beyaz beze sarılıyor. Ardından, müzikle başlar üzerinde dans ettiriliyor. Dansla transa geçiliyor, ölü ile sarmaş dolaş olunuyor. Sonra evlerin çevresinde müzik ve dans eşliğinde tur attırılıp tekrar mezara konuluyor. Kimi ailelerin ölülerini zaman zaman birkaç gün evlerinde tuttuklarını; onları, yokluklarında olup bitenlerden haberdar ettiklerini(!); sonra tekrar mezara koyduklarını da öğrendim.

Mezarlık Sanatı

Yine *Sakalav*'dayız. Bu bölgenin bir başka ilginç ve görülmeye değer özelliği de mezar taşları. “Mezar taşı” deyince gerçekten de “taş” anlamayın. O lafin gelişi. Çünkü çoğu tahtadan yapılan heykeller ve süslemeler bunlar.

Bu mezarlara ulaşmak öyle kolay değil. Çünkü yöre halkı ölülerini köylerin dışında gömüyor. Ziyaretçiler de, önce ölünün akrabalarından mezarlığı gezmek için izin almak zorundalar. İzin alınsa bile, ancak kabileden bir erkek eşliğinde mezarlık gezilebiliyor ve bu rehber yardımıyla kutsal bölümler görülebiliyor. Ama bu bölümlere sadece çiplak ayaklarla girilebiliyor.

Mezarlar, tahta işlemlerle süslü. Köşelerde ve kuzey-güney bölümlerinde yine tahtadan heykeller var. Tabii acımasız güneş ışınları ve böcekler bunlara da zarar veriyorlar. Buna rağmen, aralarında 100 yıl ayakta kalabilmiş olanları da var.

Sakalav'da bu geleneğin ne zaman başladığı bilinmiyor. Mezarların, önceleri sadece tahta parmaklıklarla çevrili olduğu, sonradan zamanla geometrik şekiller aldığı ve insan-hayvan figürleri eklendiği tahmin ediliyor. Bugünlerde çok daha gerçekçi bir anlayışla insan ve hayvan figürleri kullanılıyor. Ama insan figürlerinin bir bölümü erotik (*hatta pornografik*) öğeler içeriyor. Mezarda pornografik heykeller! İlginç değil mi?

Efendim, açıklaması şöyle: Bu simgeler, aslında atalarının bu dünyada yeniden doğmalarını anlatıyor. Eski kralların mezarlarındaki figürlerin açıklaması da bu. Çünkü aslında ataları hiçbir zaman bu dünyadan ayrılmıyor. Mezarların bir bölümünün beyaz boyalı bir ev şeklinde

olması da bundan. Onlar, bu evlerde yaşıyorlar. Kral mezarlarının önünde, elinde su testisi olan kadın ve omzunda tüfek olan erkek, aslında kralı koruyorlar.

Bu heykellerden bir bölümü, yüzyılın başındaki koloni dönemini anlatıyor; çünkü insan figürlerinin üstünde üniformalar var.

Prestij Göstergesi Mezarlar

Madagaskar'ın hemen hiçbir tarafında ölümün “varlığın sonu” olduğuna inanılmıyor. Ölüm, onlara göre dünyadaki yaşamlarından atalarının yaşamlarına bir geçiş sadece. Ataları aslında bu mezarları kullanıyorlar. Bu nedenle de yaptırabilecekleri en iyi mezarları ataları için yaptırmak zorundalar. İşte bu mantık, görkemli, süslü, heykelli mezarların sayısını artırıyor. Mezara bakınca, onun hangi gelir grubundan bir ailenin ölüsü olduğunu anlıyorsunuz.

Şimdi sıkı durun, işte bir “fady” daha geliyor:

Aileden biri ölünce, geride kalanlar hemen bir “zebu”nun kulağına işaret koyarlar. Bu, genellikle ellerindeki en iyi zebu olur. Böylece onun ölüye arkadaşlık edeceğine inanılır. Kutsallaştırılan zebu, ölen kişi kadın ise öküzler, erkekse boğalar arasından seçilir. Çocuklar içinse bir dananın kulağına işaret konulur. Böylece yeni bir “fady” (*tabu*) başlar ve bu hayvanların etleri asla yenmez. Kulağa işaret konulduktan sonra “ombiasy” (*büyücü*) çağrılır ve o, ölünün iyi bir günde mi yoksa kötü bir günde mi gittiğini saptar(!). Eğer kötü bir gündeysen, ölü 24 saat bekletilir, gömülmez. Ölüyü sadece yakın aile bireyleri ilk 24 saat içinde görebilirler. Kadınlar yüzlerini kapatır, kirli giysiler giyer, ağıtlar yakarlar. Şarkıcılar da bunlara eşlik ederler.

Bazı yörelerde vefattan hemen sonra, bazılarında da rahmetlinin yaşadığı evden daha iyi bir kulübe-mezar inşa edildiğinde cenaze töreni yapılıyor. Bu mezarları bir süre sonra bir profesyonel bekçi koruyor. Bugünlerde bütün bu gelenekler maalesef bitmek üzere!..

Tabuta gelince... Tabut, eskiden, ormanın en zengin olduğu zamanlarda “hazamalanga” adlı ağaçtan yapılmış. Bugün ağaç seçimine özen gösterilmiyor. Ama, ağaç kesilmeden önce bir inek kesiyorlar ve kanını ağaca sürüyorlar. Ölü tabuta konuluyor, mezarına getiriliyor ve kulübesi tamamlanana dek tabutta bekletiliyor. İşte, cenazede bile böylesine ilginç (*ve de zengin*) gelenekleri var Madagaskar’ın.

Kral Mezarları ve Atalar

Gezimizin üçüncü günü Kral Rabibi’nin mezarına gidiyoruz. Yol boyunca, su sıkıntısı çeken fakir halkı, pirinç tarlalarını ve göğe uzanan mango ağaçlarını görüyoruz. XVII. yüzyılda yaşamış ünlü Kral Rabibi’nin mezarının çevresi, bölgeye has ilginç kaktüs ağaçları ile bezenmiş.

Bu arada aklıma gelmişken söyleyeyim: Madagaskar’da ulaşım berbat. Otobüsler, minibüsler tıklım tıklım. Üstelik de tam dolmadan (*yani yolcuları iyice istiflemeden*) kalkıyorlar. Biz kullanmadık; ama orada otobüs veya minibüse binecekseniz, kişi başına en az iki bilet almanızda yarar var.

Ormanda bazı bölgelerin etrafı alçak bir çitle çevrilmiş; oraya basılmaması gerekiyor. Bilin bakalım neden? Elbette ki “fady hazretleri”nden dolayı. Ayakkabılarımızı çıkarıp taşların üstüne çıkıyoruz. Yıllar önce dağınık yaşayan bölge

kabilelerini bir kuvvet altında birleştiren Kral Rabibi'nin mezarı, çim üstüne konulmuş kırık bir seramik vazo, paslanmış ufak bir bavul ve bir andan ibaret. Doğrusu şaşırdık!

Tulear bölgesinde, Madagaskar'ın diğer bölgelerinde olduğu gibi, atanın kemikleri mezardan çıkarılmıyor. Ama len bir aile büyüğü mezarına gömülmeden evde en az bir hafta konuk ediliyor ve burada sonsuz yolculuğuna hazırlanıyor. Bu yolculuk için gerekli olan eşyalar da(!) kendisine armağan ediliyor elbette. Nihayet rom içilen, müzikli bir törenle bu sonsuz yolculuk başlıyor. Tulear'da bir mezara sadece bir kişi gömülüyor, ancak dağlık bölgelerde toplu aile mezarları da var.

İkinci durağımız ise, "Niyari". Niyari, bir kralın kızının ismi. Bu bölgede sık sık nehrin taşması sonucu sel felaketi olurmuş ve halkın artık bu sellere direnme gücü kalmamış. Sonunda ataların isteği ile Kral, kızı Niyari'yi, halk arasında "yürüyen ağaç" olarak anılan görkemli ağaçların en büyüğünün altında kurban etmek zorunda kalmış. "Peki, sonra ne olmuş ?" diyeceksiniz. Eminim size de saçma ve inanılmaz gelecek; ama sel durmuş. Öyle sanıyorum ki, halk, efsaneyi kendi inanmak istediği biçimde sona erdirmiş!

Dönerken...

Kızıl ülkeye, oldukça fantastik bir şiirle veda etmek istiyorum. Adı: "Hangi Görünmez Fare". Bu şiir, *Jean-Joseph Rabearivelo*'ya ait.

Hangi görünmez fare
Gecenin duvarlarından inip

Sütlü ay pastasını kemiren?
Yarın sabah,
Ay çıkıp gidince,
Kanayan diş izleri kalacak.

Yarın sabah
Bütün gece içenler
Kâğıtları düşürenler ellerinden
Yarı kapalı gözlerle aya bakıp
Kekeleyecekler:
'Kimin şu para
yeşil masada yuvarlanıp giden?'
'Ah!' diyecek içlerinden biri,
'dostumuz her şeyini yitirdi de
öldürdü kendini'.

Hepsi yarım gülümseyecek
Sendeleyip düşecekler.
Ay orada olmayacak artık:
Fare alıp götürdü onu deliğine.

Evet, yedi canlı "baobab" ağaçlarını, çift ayak üzerinde zıplayan beyaz lemurları, sarı çizgili güzel kaplumbağaları, ataya sevgi ve saygının canlı örnekleri fady'leri geride bırakıp, bu güzel ve büyük adadan yavaş yavaş uzaklaşıyoruz. Her zaman olduğu gibi bu geziden de biz gezginlere güzel anılar kalıyor.

Kendine Özgü Ülke: Nepal

Fatma Günseli Malkoç

1953 Hereke doğumlu olup evli ve iki çocuk sahibidir. Eğitim süreci Hereke İlkokulu'nda başlamış, Kandilli Kız Lisesi, Ritenour Senior High School (St. Louis, Missouri, AFS burslu öğrencisi), Boğaziçi Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi'nde devam etmiştir. Akademik yaşantısında, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Halk Eğitimi Bölümü Kurucu Başkanlığı, İsrail Hükûmetinden alınan burs ile 35 günlük Uluslararası Yetişkin Eğitimi/Sürekli Eğitim Semineri, İngiliz Kültür Heyeti bursu ile İngiltere'de inceleme gezisi, Tennessee Üniversitesi'nde verdiği seminerler ve incelemeler önemli etkinlikleri arasındadır. Ayrıca Nepal'deki Kathmandu Üniversitesi'nde misafir öğretim üyeliği, orada yaptığı araştırmalar ve bu süre içerisinde Hindistan'da bir ay boyunca yapmış olduğu çalışmalar ile almış olduğu "Bilimsel Onur" ödülü de yaşantısında özel bir yer tutmaktadır. Pek çok makale ve uluslararası bildirimleri olan Malkoç'un, çok sayıda da kitabı bulunmaktadır. Hâlen Nepal Fahri Konsolosu olarak da görev yapmaktadır.

* Prof. Dr. Fatma Günseli Malkoç, "Nepal" bölümünü kitabımız için özel olarak hazırlamıştır.

Nihayet beklenen gün gelmişti...

Beni Bangkok'tan Kathmandu'ya taşıyan uçaktaydım. Everest'in, Himalayalar'ın ülkesi *Nepal* nasıl bir ülkeydi? Çiçek çocukların, "68 Kuşağı'nın, dağcılarının düşlerini süsleyen Nepal gerçekten de bir "hayal" ülkesi miydi acaba?

Uçak Kathmandu'ya yaklaştıkça heyecanım da doruk noktasına ulaşmaktaydı. Kısa bir süre sonra, bir akademik sene misafir profesör olarak ders vereceğim Kathmandu'ya varacaktık. Ve nihayet Kathmandu gözüktü uçağın penceresinden. Yere yaklaştıkça heyecanım artmakta idi. Aşağıda kocaman bir yeşil vadiye yayılmış, oyuncak bir şehir vardı âdetâ. Bir başkent düşününce aklıma gelen devasa binalar yerine, kırmızı tuğlalarla yapılmış, en fazla üç katlı, bir yarısı da yarım kalmış binalar vardı. Yemyeşil bir vadi, yemyeşil tepeler ve kırmızı evler daha yere inmeden bu şehre sempati duymamı sağlamışlardı.

Havaalanına inince "*Küçük Hanım Avrupa'da*" filmleri geldi aklıma. Hani o zamanlar uçağa yürüyerek gider hatta uçağın kapısından sizi uğurlamaya gelenlere el sallardınız. Burada da uçağa yürüyerek gidip geliyorsunuz.

Beni karşılamaya Kathmandu Üniversitesi Temel Bilimler Fakültesi dekanı gelmişti. Nasıl havadan gördüğüm şehir başka bir başkente benzemiyorsa bu dekan da bizim alıştığımız koyu renk takım elbiseli ciddi dekanlara benzemiyordu. Başında beyaz bir kasket, beyaz bir gömlek,

beyaz keten pantolon ve beyaz spor ayakkabılar giyiyordu, bir bakıma ma yapmaya giden afacan çocuklar gibi bir hâli vardı. Neden sonra öğrendim ki annesi ya da babası ölen erkek evlat bir yıl boyunca sadece beyazlar giymek zorundaydı ve saçı da sıfır numarala kesilmiş olmalıydı. O da bembeyaz olabilmek için böyle bir kıyafet seçmiş ve saçsız kafasını da beyaz kasketle saklayabilmişti.

Dekan ile niversitenin misafirhanesine gittik. Bahçe içinde, yine kırmızı tuğladan yapılmış iki katlı cici bir evdi. Biraz şehri gezdikten sonra yeni yuvama geri döndüm. Misafirhaneden sorumlu Nobara ve eşi Şrmila, akşam yemeğini hazırlamışlardı bile. Nobara büyük bir gururla “Yemeği Şrmila hazırladı, nasıl beğendiniz mi?” diye yemek boyunca en az beş kez sordu. Bu sevimli aileyi unutmam hiç mümkün değil. Gündüzleri bitkisel ilaçlar yapan bir firmada alışan Nobara, akşamları ve hafta sonu karısına yardımcı oluyor, özellikle ağır iş olan el de çamaşır yıkamayı cumartesi günleri kendisi yapıyordu.

Sabahları evden çıkıyor caddenin köşesinde niversitenin servis arabasını bekliyordum. Şehrin 28 kilometre dışında olan niversiteye gitmek için ikinci bir yol da halk otobüslerine binmekti.

Her iki ulaşım şekli de Nepal’deki yaşam hakkında bilgilenmenizi sağlıyor. Okul servisinde yolculuk eden arkadaşlarım sürekli birbirleriyle şakalaşıyor ve hiç durmadan kendi dillerinde konuşuyorlardı. Zaman zaman bu durumdan eğleniyor, kimi zamanda bunalityordum.

Halk otobüsü ise başka bir âlemde; yabancı olduğunuz için sürekli dikkat üzerinizde oluyor ve ilk fırsatta sizinle konuşmaya çalışıyorlar. Kısa zamanda öyle ahabplıklar oluşuyor ki sizden adres alıp en azından mektupla

haberleşmek istiyorlar. Bazı günler, bu deneyimleri yaşayabilmek için özellikle halk otobüsüyle giderdim. Halk otobüsünde bir zevkim daha vardı; camı açar, kolumu pervaza yerleştirir, yanıma aldığım kabuklu fıstık -bizimkiler kadar büyük değil ama çok lezzetli- ve de su yerine mandalina yer, kabuklarını da doğal gübre olsun diye camdan tarlalara atardım. Yine böyle bir gün yanımda oturan iki kız kardeşe de mandalina ikram ettim. Çok sevindiler. Bir ahbaplık, bir ahbaplık. Allah'tan Kathmandu'da herkes az veya çok İngilizce konuşabiliyor.

Benim ineceğim üniversite durağından bir önceki durak olan Banepa'da otobüsler uzun bekleme yapıyorlardı. Bu fırsattan istifade kız kardeşler hemen otobüsten atlayıp bana hediye olarak kumaş mendil aldılar. İşte Nepal'de her an, her yerde rastlayabileceğiniz insan sıcaklığına güzel bir örnek. Hayvanlarla da yakın "olmak" içten bile değil.

Kathmandu Üniversitesi otobüs durağından 2 kilometre içeriye inşa edilmişti. Yine böyle otobüsle okula gidip, duraktan üniversiteye yürüdüğüm sıcak günlerden birinde yolun ortasında güneşlenmekte olan bir yılanla karşılaşma şerefine nail oldum. Allah'tan yılan kılımı bile kıpırdatmadı.

O zamanlar, özel bir vakıf üniversitesi olan Kathmandu Üniversitesi, kampusuna yeni taşınmıştı. Ve 1995 yılının Ağustos ayında üniversitenin açılış törenine katıldım. Tahtın varisi Prens'in de bulunduğu görkemli bir tören yapıldı. Üniversite bazı zengin iş adamlarının ve Norveç, Japonya gibi yabancı ülkelerin bağışlarıyla inşa edilmişti. Arazinin doğal yapısı bozulmadan Norveçli bir mimar tarafından tasarlanmıştı. Benim ders verdiğim binaya merdivenlerle iniliyordu. Kütüphane ve idari binalar ise bir

tepedeydi. Kafeteryaya gidebilmek için bulunduğum yerden bir tepeye tırmanıp, tekrar uzun bir yürüyüş sonrası oldukça çukur bir bölgeye inmem gerekiyordu. Bu yolculukta, yanımda öğlen yemeği olarak “muz sandviçi” -2 dilim ekmek arası 2 yerli muz- götürdüğüm çok oluyordu. Limonlu çay, öğretim elemanlarına ücretsizdi. Zil yerine İngiliz usulü çan çalan odacı, teneffüslerde devamlı tüm hocalara çay servisi yapıyordu. Okulda benim dışımda; Avustralya, İngiltere, Amerika, Norveç, Almanya ve Hindistan’dan yabancı hocalar vardı. Amerikalı hoca üniversitenin bulunduğu Dhulikhel’de ev tutmuş ve bütün ailesini de getirmişti. Çocuklarını da deneyim kazanmaları için mahalle ilkokuluna gönderiyorlardı. Bu Amerikalı hoca, okulun bilgisayar sistemini kurdu. Yıllar içinde kampus çok gelişti. Her ziyaret edişimde Rektör Bay Sharma, en küçük odasına kadar tüm binalardaki odaları bana büyük bir gururla gösteriyor.

Halk otobüslerindeki bir özelliği daha anlatmadan geçemeyeceğim; Eğer iki veya daha çok arkadaş otobüste sohbet ediyorlarsa, çevredekilerde sizi dinlemekten hatta kendi görüşlerini belirtmekte hiçbir sakınca görmüyorlar. İnsanlar birbirleriyle her şeyi paylaşmaya o kadar açıklar ki...

Bir seferinde yine Banepa’dan Kathmandu’ya dönecektik. Araştırmama yardımcı olan gençlerle beraber havanın kararmaya başladığı bir saatte farklı bir otobüse bindik. Bu otobüs Tibet’ten geliyordu ve içi çekik gözlü Tibetliler ve çok sayıda tavukla doluydu. Otobüsün koridoru hasırdan yapılmış tavuk kafesleriyle kapanmıştı. Ben ve asistanım Saçi en öne oturduk. İlk bindiğimizde otobüsün ne kadar dolu olduğu hakkında hiçbir fikrimiz olmadığından koridora doğru eğilip arkama baktım. Gördüğüm manzara o

kadar hoştu ki, bu gizli bakışları Kathmandu'ya gidene kadar en az 5-6 kez tekrarladım. Arkama d6n6p koridordan geriye baktığımda t6m sıralardaki Tibetliler de başlarını koridora doğru uzatıp renkli tavuk kafesleri 6zerinden 6ekik g6zleriyle beni g6rmeye 6alışıyorlardı. O anlardan birini fotoğraflayabilmeyi 6ok isterdim.

Ayrıca Kathmandu'dan 6niversiteye giden yol o kadar g6zel, yemyeşil bir doğanın i6inden ge6iyordu ki, her seferinde bu g6zellikleri g6rebilme firsatı tanıdığı i6in Tanrı'ya şukrediyordum. Havanın a6ık olduğu g6nlerde hem kampusten hem yolculuk boyunca Himalayalar'ı da izleyebiliyordum.

Yazın piri6n6, kışın buğday ekilen, doğayla uyumlu insanların kat kat elleriyle oluşturdukları tara6alar doğal g6zellikleri daha da zenginleştiriyordu.

Kathmandu denilince aklımıza sadece Nepal'in başkenti gelir. Hâlbuki Kathmandu Vadisi'nde 66 ayrı şehir vardır:

- Kathmandu başka bir deyişle "tahta tapınaklar şehri" diğer adı ise "Kantipur".
- Patan –G6zel Sanatlar şehri– diğer adı ise "Lalitpur"
- "Bhaktapur" –kendini dine adamışların şehri– diğer adı ise "Badgaon"

Bu 66 şehrin de saray meydanları birer sanat harikasıdır. Nepal k666k krallıklar hâlindeyken, her 66 şehrin kralı birbirleriyle rekabete girişmiş, kendi şehirlerini en g6zel yapabilmek i6in âdeta yarışmışlardır. Bu şehir meydanlarında y6r6rken âdeta bir zaman t6neline girer, Orta 6aç'a geri d6nersiniz. Zaten Nepal, Kathmandu Vadisinde 20 kilometre 6apında bir alan i6erisinde UNESCO tarafından d6nya k6lt6r

mirası ilan edilmiş yedi ayrı grup esere sahip nadir ülkelerden birisidir. Değınmiş olduğumuz üç şehrin saray meydanları dışındaki diğer kültür mirasları şunlardır:

- Swayambhu Stupa – 2500 yıllık en önemli Budist tapınağı
- Bouddhanath Stupa – vadinin en büyük Budist tapınağı
- Changu Narayan Tapınağı – Kathmandu'nun 12 kilometre doğusunda Tanrı Vişnu'ya adanmış en güzel ve en eski biçimde Hindu tapınak örneğı
- Pashupatinath Tapınağı – Hinduların Mekke'si, Tanrı Şiva'ya adanmış ve ölülerin yakıldığı Hindu tapınağı.

Coğrafi farklılıklar Nepal'e gelen turistlere çeşitli aktiviteler sunmaktadır. Dağlarda muhteşem trekking, Himalayalar'dan gelen nehirlerde de her yaş grubunun yapabileceğı rafting imkânları bulunmaktadır. Terai bölgesindeki Bengal ormanlarında vahşi yaşam denenebilir, fillerle ve ciplerle safari yapabilir, nehirlerde kano gezintisi sırasında kuş çeşitlerini izleyebilirsiniz. Bu bölgedeki "Chitwan Millî Parkı", dünya kültür mirası olarak ilan edilmiştir ve tek boynuzlu gergedan gibi bazı hayvan türleri sadece bu parkta görülebilmektedir.

Dünyanın en yüksek tepesi *Everest* ile en alçak yarığı *Kali-Gandhaki*'ye sahip olan Nepal, tabiatının sağladığı güzellikler ve çeşitliliğinin yanı sıra kültürel açıdan da büyük bir zenginliğe sahiptir. İki bin beş yüz sene önce *Buda* bu topraklarda doğmuştur. Dünyanın en eski dinlerinden olan Budizm ve Hinduizm bu ülkede büyük bir uyum içinde yan yana yaşamaktadır. Kırk etnik grup ve yaşayan yetmiş dili ile

Nepal son derece renkli bir mozaik sergilemektedir. Son iki yüz senede hiçbir ülke ile savaşmamış Nepal'in tarih kitaplarında "düşman ülke" diye bir kavram yoktur. Herkes sizi "namaste" diye güler yüzle selamlar. Doğanın güzelliklerine, barışçıl güzel insanların eklendiği Nepal'de ayrıca çok zengin bir kültür birikimi vardır. El sanatlarının, tahta oymacılığının çok geliştiği Nepal'de yüzyıllar öncesine yolculuk yapıp, tarihin derinliklerine gömülürsünüz.

Nepalliler, doğaları gereği arkadaş canlısı ve misafirperverdir. Özellikle turistlere büyük ilgi gösterirler. Bununla beraber sizden bazı beklentileri de vardır.

- Hindu ve Budist tapınaklarına girdiğinizde saygı gereği olarak pabuçlarınızı çıkarmanız gerekir.
- Bazı Hindu tapınakları, Hindu olmayanların ziyaretine açık değildir. Girebilmeniz söz konusu olduğunda ise üzerinizde hiçbir deri eşya bulunmamalıdır.
- Hem Hindu hem Budist tapınakları geleneksel olarak saat yönünde dolaşarak ziyaret edilir.
- Nepalli hanımlar elinizi sıkmaz ise şaşırmamalısınız. Çünkü özellikle hanımlar için selamlama biçimi ellerinin avuç içlerini dua eder gibi önlerinde birleştirerek sadece "namaste" demektir.

Dünyanın çatısı, barış havarisi Buda'nın doğum yeri, doğanın yemyeşil, insanların ise güleç, yaşayan tanrıça *Kumari*'nin tüm ziyaretçilerini saygı ile selamladığı XX. yüzyılın âdeta bir masal ülkesi Nepal.

İnsan sayısından çok tanrıları, ev sayısından çok tapınakları ve bir yıldaki gün sayısından çok bayramları olan

başka bir ülke tanıyor musunuz? Nepal, belki de şu anda yeryüzünün geleneklerine sıkı sıkıya bağlı en ilginç ülkesi. Çağımızın küreselleşme değişim hızından pek fazla nasibini almadan bu gizemli, kendine özgü ülkeyi bir an önce ziyaret etmenizi hararetle tavsiye ederim.

Tsampa / Tibet

Nasuh Mahruki

21 Mayıs 1968 tarihinde İstanbul'da doğdu. 1992 yılında Bilkent Üniversitesi İşletme Fakültesi'nden mezun oldu. Üniversite yıllarında mağaracılık, yamaç paraşütü, aletli dalış ve bisiklet sporlarıyla uğraşan Mahruki, doğa sporları ile ilgili DOST adlı dergiyi çıkarttı. 1992 ve 1994 yıllarında Türkiye'nin en başarılı dağcısı seçilip, yılın sporcusuna aday gösterildi. 1994 yılında Sovyet Asya'nın en yüksek 5 dağına tırmanarak Rusya Dağcılık Federasyonu tarafından verilen "Kar Leoparı" unvanını alan az sayıdaki Batılı dağcıdan biri oldu. 1995 yılında Everest Dağı'na tırmanan ilk Türk dağcı oldu. 1996 yılında dünyanın yedi kıtasının her birinin en yüksek dağına tırmanmayı içeren "Yedi Zirveler" projesini tamamlayan dünyadaki 44'üncü dağcı ve en genci oldu. 1997 yılında motosiklet ile Türkiye, İran, Pakistan, Hindistan, Nepal ve Sikkim'i içeren 21 bin kilometrelik bir yolculuk yaptı. Hâlen Arama Kurtarma Derneği (AKUT) kurucu üyeliği ve başkanlığı, Hürriyet gazetesinin Pazar günü ilavesinde köşe yazarlığı yaptı. 1995 yılında "Bir Dağcının Güncesi", yine 1995 yılında "Everest'te İlk Türk", 1996 yılında "Bir Hayalin Peşinde" ve 1999 yılında "Asya Yolları, Himalayalar ve Ötesi" isimli kitapları yayımlanmıştır.

* Onur üyemiz olan Nasuh Mahruki, bu bölümü "Sefername" okurları için özel olarak hazırlamıştır.

Tibet, coğrafi ve iklimsel koşulları nedeniyle tarım, hayvancılık, avcılık gibi konularda çok fazla çeşide sahip olamamış. Tahıl türleri içinde, yüksek irtifaya, soğuk iklim koşullarına ve tarıma elverişli zamanın kısa sürmesine en iyi adapte olanı arpa, ardından da buğday geliyor. Buğday, çeşitli ekmek türleri, makarna ve gözlemelerin yapımında kullanılıyor. Fakat arpa, tahılın ekmek haline dönüşmesine yardımcı olan glutenden yoksun olduğu için, ekmek yerine ‘tsampa’ olarak değerlendiriliyor.

Arpa unu, koyu bir hamur veya sulu lapa hâlinde “tsampa” olarak veya “chang” adı verilen arpa birası olarak tüketiliyor. Tabii ki chang’ı da denemiştım; ama içkiyle arası pek hoş olmayan biri olarak pek becerememiştım. Tibet’e ve Himalayalar’ın eteklerine yaptığım farklı ziyaretler sırasında, yöre halkının en temel besini olan tsampa’yı defalarca tatma şansım oldu. Her seferinde de büyük bir keyif ve lezzet duydum. Yalnızca damak tadı olarak değil, aynı zamanda eski bir kültürün kendine özgü değerlerinden birini yaşıyor olmanın verdiği hazzı da yaşadım. Misafir olduğum pek çok manastırda ve evde, odun ateşinde hazırlanmış tereyağlı siyah çayın ardından, mutlaka tsampa da ikram edilirdi. Elle yemeye alışkın olmadığım için, eğer mümkünse, genellikle

kaşıkla yemeyi tercih ederdim Bugün bile evimde bir kavanoz tsampa bulunur.

Özel kaplarda taşınan tsampa, tereyağlı çay ile karıştırılarak servis edilir. Küçük, yuvarlak kaplarda yavaş yavaş ilave edilen çayla çevrilerek ve çok hoş bir beceri ile parmakla ezilerek macun hâline getirilir. Elle yenir ve sonra gerekirse tekrar aynı seremoni ile hazırlanır.

Son derece besleyici ve güçlü bir besin olan tsampa, özellikle Himalayaların yüksek, soğuk ve sert koşulları için çok uygun bir gıda. Kendine özgü lezzeti ve pratikliğiyle Tibetli'nin günlük hayatında önemli bir yeri var. Elbette ki Himalaya halklarının tek besini tsampa değil. Bizdeki mantıya benzer, içi etle doldurulmuş “momo”, sadece iç ekmekten oluşan, yani kızarmış dış kısmı olmayan haşlanmış hamur ekmekler, pirinç, küçük dere balıkları, patatesin değişik çeşitleri, özellikle küçük tatlı patatesler, kurutulmuş yak eti ve kurutulmuş yak peyniri ki yemekte en zorlandığım şeylerden biriydi. Sindirebilmek için önce 1-2 saat çiğnemek gerekiyor, zaten bu yüzden de çocuklara sert bir tatlı niyetine veriliyormuş. Tibet mutfağında elbette ki Çin'in etkisini görmek de kaçınılmaz.

Tsampanın bir besin olmasının yanı sıra bir başka kullanımı daha var; dinsel seremoniler. Tibetliler, Pujha törenlerinde ve bazı dinsel kutlamalarda, tsampayı havaya atarak tanrılara sunuyorlar. Bu uygulamanın ne kadar zamandır yapıldığı yazılı kaynaklardan tam olarak anlaşılmıyor; ancak Budizm'in Tibet'e girmesinden çok daha önceye dek gittiği düşünülüyor. Eski Tibet'in ruhçuluğa dayalı dinsel yapısında, sahip olunan besinlerin bir kısmının tanrılara sunulduğu biliniyor. Özellikle “Bön Dini” yaygınlaştıkça, tsampanın havaya atılması seremonilerinin de

giderek yayıldığını görüyoruz. VII. yüzyıldan itibaren kralların taç giyme törenlerinde ve bakanların atanmasında, resmî evlilik törenlerinde mutluluk ve refah göstergesi olarak tsampanın havaya savrulması seremonisini görüyoruz. XIII. yüzyıla gelindiğinde, Tibetli'nin hayatındaki önemli olayların hemen hepsinde bu uygulamaya rastlanıyor.

Özellikle yeni yıl kutlamalarında önemli bir yeri var. İki kişi arasında uğurlu olduğuna inanılan bir diyalog yaşanıyor. Sunumu yapacak olan ilk kişi avucuna aldığı tsampayı “Tashi Delek!” diye bağırarak havaya atıyor.

İkinci kişi de, aşağıdaki dizeyi söylüyor:

“Tashi Delek, iyi şans ve iyi sağlık.
Değişmeyen mutluluğa ulaş,
ve o hep artsın.”

Bu anlamıyla, havaya tsampa atmak, hem kendiniz hem başkaları için iyi şeyler dilemenin ve bütün zorlukların üstesinden gelmenin “hoş” bir gösterimi.

Aynı uygulamayı, Himalaya Dağı'na tırmanış öncesi yaptığımız Pujha töreninde de gözlemledim. Bütün dağcılar bir araya gelip avuçlarındaki tsampayı 3 kez havaya fırlatıyorlar. Bu, dağcıların, o tırmanışın sağlıklı geçmesi için tanrılara bir sunumu. Aynı zamanda, tsampanın beyaz ununu birbirimizin omuzlarından, saçlarından aşağıya döküyorduk. Bunun anlamı da, her birimizin bu tırmanışı sağ salim atlattığı, ileride saçları beyazlamış yaşlı insanlar olacak kadar yaşamamız. Tanrılardan uzun bir ömür dilemenin bundan daha güzel ve doğal bir benzetimi olabilir mi?

Dilerim tüm dağcılar, omuzlarından dökülen “tsampa” misali beyaz saçlarına aynada bakabilirler...

K. Atkinson

Dünyayı Kurtaran Adam

Alper Metin

Öğretim görevlisi Alper Metin her fırsatta tek başına ve uzun seyahatlere çıkıyor, az bilinen ülkelerde yaşamı keşfetmeyi seviyor. Seyahat maceralarını yazdığı kişisel celebialper.com blogunda keşfetme tutkusunu şöyle ifade ediyor; "Tek başıma, tursuz, rezervasyonsuz, ucuz, özgürce seyahat ediyorum. Bir gezgin olarak henüz Roma'ya gitmedim, Eyfel Kulesi'ni arkama alarak fotoğraf çektilermedim. Ama Küba'nın turist geçmeyen kasabalarına, Ermenistan'ın virajlı yollarına, Moğolistan'ın ıssız bozkırlarına gittim, Orhun Yazıtları'nı gördüm, dünyanın en soğuk kenti Yakutsk'ta üşüdüm. Finlandiya kırında kamp yaptım, İsrail'in Necef Çölü'nde dolaştım, Moldova'da köy düğününde halay çektim, Litvanya'nın köyünde av eti yedim, puslu dağdaki Çin Seddi'ne turmandım, Minsk'teki Sovyet mimarisini, Filistin'deki Arap mimarisini, Kuzey Kore'de dünyanın en büyük gösterisini gördüm. Memleketim Şarköy'de çocukluğum yazları her gün denizde ve eğlenceli geçer, kışları soğuk ve ıssız bir yalnızlığa bürünürdü. Bu yıllar boyunca her çocuk gibi oyun oynamak ve komşunun ağacından erik çalmakla beraber beni en çok mutlu eden şey okumak oldu. Edebiyat ve tarih okumaya başladığım yaşlardan daha önce, özellikle coğrafya ansiklopedilerine uzun saatler boyu dalar, okuduğum ülkeleri hayal ederdim. Ulan Bator, Sivastopol, Kudüs, Hollywood, Budapeşte gibi ismi bile tuhaf gelen yerlere gidebileceğim aklımın ucundan bile geçmezdi. Orhon Abideleri'ni, Çin Seddi'ni, Che Guevara'nın Anıt Mezarı'nı görebilmek o zamanlar imkânsızdı. Yıllar sonra keşfetme tutkumu gerçeğe dönüştürmeye başladım ve seyahat etmeye devam ediyorum. Onlarca ülkede birbirinden ilginç insanlar tanıdım, unutamayacağım diyaloglar yaşadım, çeşit çeşit yerlerde kaldım. Bazen karlı yollarda, bazen kızgın güneşin altında günde 7-8 saat yürüdüm, ıssız Gobi Çölü'nde kum fırtınası yüzüme vurdu, Çin Seddi'nde yağmura yakalanıp iliklerime kadar ıslandım, Uruguay'da silahlı soyguna uğradım. Ama hiç şikâyet etmedim, gezdiğim 50 ülkeden 'keşke gelmeseydim' dediğim tek bir yer bile yok."

Dünyayı kurtaran adam kimdir, bilir misiniz? Hayır, Cüneyt Arkın değil. Dünyayı kurtaran adam, emre itaatsizlik edip askerî kariyerinin bitmesini göze alan yürekli bir Sovyet subayı. Zamanının en gelişmiş askerî haber alma sistemine güvenmeyip sağduyu, akıl yürütme ve cesaretiyle gezegenimizin en büyük felaketi yaşamasını önleyen *Stanislav Petrov*, dünyayı kurtardı.

1939 yılı doğumlu Stanislav Yevgrafovich Petrov, Rusya Stratejik Roket Kuvvetleri'nden emekli olmuş bir Rus yarbay. Stanislav Petrov, 26 Eylül 1983 tarihinde Moskova yakınlarında bulunan Serpukhov-15 istasyonunda görev yapıyordu. Petrov'un ana görevi, orduya ait füze erken uyarı sistemini izlemek ve herhangi bir saldırı alarmı verildiğinde en hızlı yoldan üstlerini durumdan haberdar etmektir.

Soğuk savaş yıllarında Sovyetler Birliği'nin resmî prosedürü, herhangi bir erken füze saldırısı uyarısı alındığında hemen otomatik bir karşı atağın hayata geçirilmesi (*Launch on Warning*) ve bu sayede karşı taraf ABD'ye kesin kayıp verdirilmesi idi. Birkaç hafta önce Sovyetler Birliği, bir Güney Kore sivil yolcu uçağını düşürmüştü, çoğu ABD vatandaşı olan 269 kişi ölmüştü ve

Soğuk Savaş'ın en gergin dönemlerinden biri yaşanıyordu; bir nükleer savaş olası idi.

Rus füze erken uyarı sistemi, sabaha karşı saat 4 sularında SSCB'ye ABD'den gönderilmiş 1 adet kıtasal balistik füze algılandığı uyarısını vermeye başladı. Petrov bu uyarının bir hata olduğundan şüphelendi; Sovyetler Birliği'nin bunu göreceğini bildiği hâlde ABD'nin tek bir nükleer füze göndermesi mantıklı değildi, çok daha büyük ve yıkıcı bir saldırı yapması gerekirdi.

Petrov bu düşünceleri doğrultusunda üstlerine herhangi bir bilgilendirmede bulunmayarak suç işledi. İlk alarmın ardından sistem bu sefer ayrıca 4 adet füzenin daha Rusya'ya doğru geldiği uyarısında bulundu. Petrov, hiçbir dayanağı olmamasına rağmen bir kez daha sistemin uyarısından şüphelenerek füzelerin varlığından kesin olarak emin olmak adına karadaki Sovyet radarlarının ufuk çizgisinden alacağı sinyalleri beklemeye başladı.

Bu bekleme süreci, Sovyet ordusunun olası bir karşı atağı gerçekleştirmesini neredeyse imkânsız duruma getirmişti; zira yer radarlarının füzeleri algılamaya başlaması, söz konusu füzelerin ancak radarın görebildiği ufuk çizgisi sınırını geçmesi ile mümkün olacaktı ve bu durumda herhangi bir karşı atak yapılamadan ABD füzeleri, SSCB'deki hedeflerine varacaklardı. Ancak bu çok ciddi olasılığa rağmen Petrov hemen düğmeye basacak olan üstlerini uyarmadı ve beklemeye devam etti.

Sonuç olarak ilk uyarıdan dakikalar geçmesine rağmen füzelere ait herhangi bir kanıt görülemedi ve Petrov haklı çıktı. Ortada herhangi bir füze yoktu ve uydular ile iletişimde olan erken uyarı bilgisayarları hata yapmıştı. Hemen sonrasında yapılan incelemelerde bu hatanın oldukça

nadir görülen bir sorun sonucunda meydana geldiği, uyduların Molniya yörüngesiyle yüksek atmosferde bulunan bazı bulutların üzerine düşen gün ışığı arasındaki bir düzen ile oluştuğu anlaşıldı. Dünyayı kurtaran adam Stanislav Petrov haklı çıktı. Petrov'un bu kararı, kendisinin askerî kariyerini bitirmekle beraber ABD'ye SSCB tarafından yapılması olası bir nükleer saldırıyı önledi ve bu sayede bir nükleer savaş felaketini engelledi ve sonuçta dünyayı kurtardı.

Petrov'un üstleri meydana gelen olaydan tamamen Petrov'u sorumlu tuttular. Petrov'a Sovyet ordusu tarafından "belgeleri eksik bırakmak" suçu altında bir "kınama cezası" verildi ve böylece askerî kariyer yapması engellendi. Daha küçük bir göreve atandı ve bir süre sonra da sağlık sorunları bahane edilerek emekli edildi. Olay Sovyet Hava Misil Kuvvetleri generali Yury Votintsev'in 1990'lı yıllarda anılarını yayınlamasıyla önce Rusya sonra dünya için bir "sır" olmaktan çıkıp duyuldu. Dünyayı kurtaran adam Petrov, bugün Moskova yakınlarında aylık 200 dolara yakın emekli maaşıyla yaşıyor.

Mayıs 2004 tarihinde San Francisco'da faaliyet gösteren Association of World Citizens kurumu tarafından Dünya Vatandaşı Ödülü (*World Citizen Award*) olarak ve bir faciayı önlediği için 1000 dolar verildi. 2011 yılında daha önce Nelson Mandela, Kofi Annan ve Dalai Lama'nın almış olduğu Almanya Medya Ödülü (*German Media Award*) kendisine takdim edildi.

Dünyayı kurtaran adam 2013 yılında Almanya'nın savaş karşıtı Dresden Ödülü'ne (*Dresden-Preis*) layık görüldü. 1945 yılında Dresden'in bombalanmasının yıl

dönümü nedeniyle düzenlenen törenler için Almanya'ya davet edilen Petrov'a 25 bin avro ödül verildi.

Ben Stanislav Petrov'u uzun zaman önce, kişisel ilgim nedeniyle aldığım felsefe derslerinden birinde , "akıl yürütme" konusu anlatılırken öğrendim. Bence "dünyayı kurtaran adam" şöyle düşündü: "ABD bizim de hemen muazzam bir nükleer karşı saldırıyla yanıt vereceğimizi bile bile neden nükleer füzeleri fırlatsın ki?"

Bugün hayatta olan hemen herkes Petrov'a teşekkür borçlu. O bir 25-26 Eylül gecesi, dünyanın bir bakıma yok olmasını engelledi. Saygıyla analım, adının en azından bir pop şarkıcısı kadar bilinir olmasını umalım.

BBC'nin Rusya servisine olayın 30. yıldönümünde konuşan Petrov, "Süregitmekte olan bir füze saldırısının olduğuna dair bütün veriler elimdeydi. Eğer durumu komuta zincirinin üstlerine bildirseydim, kimse bunu sorgulamazdı" diye belirtti.

Ancak Petrov, kendisini kahraman olarak görmediğini söyledi. Petrov, "Kırmızı Düğme ve Dünyayı Kurtaran Adam" belgesel filmi için yapılan bir söyleşide şöyle diyor: "Olanlar sadece benim görevimdi. Sadece işimi yapıyordum ve doğru zamanda doğru yerdeydim, hepsi bu. Eşim, 10 yıl olayla ilgili hiçbir şey bilmedi."

Dünyayı kurtaran adam Petrov, Rusya'da yalnız ve sakin bir hayat sürüyor. Moskova'ya yolunuz düşerse ziyaret edip elini öpün, selam söyleyin.

İsrail’de Duygu Yüklü Bir Anıt

Tarık Minkari

Prof. Dr. Tarık Minkari “Doğum yılım tek ama doğum günüm çift” diyor. Babam ben doğunca Kur’an-ı Kerim’in içine 16 Mart 1925 yazmış ama nüfusa 5 Eylül 1925 yazdırmış. Bu nedenle okula bir yıl önce başlamış, işinden 6 ay geç emekli olmuş. Bartın’da doğmuş ama Antalyalı’yım (İbradı) diyor. Çünkü kendisinden önce dokuz batın babalar dedeler hep İbradı’da doğmuş, İbradı’da ölmüş. 1948 yılında İstanbul Tıp Fakültesi’ni bitirmiş. 1948 yılında Tıp Fakültesi Cerrahpaşa Cerrahi Kliniği’ne asistan olmuş, 1957 yılında doçent, 1964 yılında profesör, 1992 yılında da yaş haddi nedeni ile (67 yaş) emekli olmuş.

Mide, yemek borusu, karaciğer, safra yolları ve pankreas hakkında toplam 11 cerrahi kitabı ve değişik konularda 254 makale yazmış. Sonra dünyayı tanımaya karar vermiş, vurmuş kendini yollara. Son 14 yıl içinde 28 anı ve gezi kitabı yazmış.

** Bu bölümler, Prof. Dr. Tarık Minkari’nin Milliyet Yayınları tarafından yayınlanan eserlerinden kendi onayı ile derlenmiştir.*

Bu satırların yazarı, 70 yaşında cerrah, bir anıtın içinde hüngür hüngür ağladı.

Dünyanın en büyük, en çirkin, en iğrenç ölüm kampını, *Polonya*'da Auschwitz'i ve Birkenau'ı gezdiğim zaman yıkılmışım.

Ama *Kudüs*'te Yad Vashem'i gördüğüm zaman, çöktüm, dilim tutuldu, ağladım.

Dünyanın hiçbir yerinde, kıyılmış çocuklar için dikilmiş bu derece anlamlı bir anıt görmedim.

Nedense anıtlar hep yetişkin insanlar için yapılmış. Ya çocuklar, o masum çocuklar?

İlk kez çocuk soykırımını hedef tutmuş, çarpıcı bir anıt gördüm.

Şimdi size bunu anlatmaya çalışacağım.

Adı: Yad Vashem Children's Holocaust Memorial. Holocaust, bildiğiniz gibi, özellikle Yahudileri hedef tutan soykırımı ifade eder.

Bu anıt, öldürülmüş 1,5 milyon çocuk için yapılmış. Bir kaya oyulmuş, yerin altında kocaman bir mahzen açılmış.

Giriş yolu kısa, geniş, kesik.

Bu yolu açmak için önce bir kayayı "U" şeklinde yontmuşlar, sonra üstüne kaya kemerler koymuşlar.

Çıkamaz yolun dibi, sarı-beyaz bir taş duvar.

Bu duvarın yüzü yukarıdan gelen gün ışığı ile aydınlatılmış. Duvarın ortasına tatlı bir çocuğun yüzü oyulmuş. Çocuk size gülümseyerek bakıyor, içinizi ısıtıyor.

Durup onu doya doya seyrediyorum, resmini çekiyorum, onu gönlümün derinliklerine gömüyorum.

Şimdi sola dönüyorum, bir mahzenin içine giriyorum. Burası sekizgen, zifirî karanlık, sanki mezar içi. Ağır aksak yürürken, karşıma birden yüzleri ustaca aydınlatılmış 10–15 çocuğun vesikalık resimleri çıktı.

Çocuklar bitkin, üzgün, yorgun, aç, susuz, hasta; ölümü bekliyorlar.

Sonra bu karanlık yol, beni binlerce yıldızın parladığı bir kubbenin altına götürdü.

Burada yıldızlar irili ufaklı, tek tek, ya da küme küme. Aslında sekizgenin ortasında bir mum var, aynalar onu milyon odak yapıyor, gökyüzü yıldızlarla parlıyor.

Her bir yıldız, bir çocuğun ruhunu aydınlatıyor.

Bu sırada kulağıma ağır, kasvetli bir matem müziği geliyor. Tok bir ses düzenli aralıklarla müziği bastırıyor, bir ismi ve bir memleketi söylüyor.

Adam, öldürülmüş olan çocukların önce adlarını, sonra ülkelerini tek tek okuyor. Bu anma sonsuza dek sürüyor. Ağlamamak mümkün değil.

Birkaç adım daha atıyorum, birden ışığa kavuşuyorum, karşımda Judea Dağı!

Yeraltındaki sekizgen odanın üstünde, yeryüzünde, yine sekizgen bir amfi var Bunun 7 kenarı üstüne servi ağaçları dikilmiş, kuzeyde sekizinci kenarı açık bırakılmış.

Bunun üstüne, öldürülmüş olan çocukların değişik yaşta ve değişik boyda olduklarını anlatabilmek için boy boy taş sütunlar konmuş.

Yad Vashem, 1987 yılında açılmış.

Bu anıtı, Beverly Hills California’da yaşamış ve çocukları Uziel’i 1944 yılında Auschwitz toplama kampında kaybetmiş olan Abraham ve Edita Spiegel yaptırmış.

Onları alkışlıyorum ve yıldızlarla temsil edilmiş, kıyılmış çocukların canlanarak yeniden dünyaya gelmeleri için kalben dua ediyorum.

Suçlu Ayağa Kalk!

Uluğbey (*asil adı Muhammed Turugay*); İmparator Timur’un torunu, Şahrut’un oğludur. 22 Mart 1394’te doğmuştur.

Uluğbey çok iyi bir gök bilimciymiş. Semerkant’ta, tepe olmadığı için, bir tümseği kazdırmış, içine sekstea (*açıklığı yukarıya bakan hilal gibi*) şeklinde bir çukur yaptırmış. Bu çukurun boyu 63 metre, radiusu (*iki uç noktanın arası*) 40 metre, genişliği 2 metre olup hâlen ziyarete açıktır. Çukurun üstü taşlarla yarım ay şeklinde örülmüş, kubbesi birkaç yerden delinmiş.

Uluğbey çukurun içine girer oturur, kubbedeki deliklerden gökyüzünü gözetlermiş.

On yıl içinde 1008 yıldızın koordinatlarını belirlemiş ve dünyanın döndüğünü fark etmiş. Dünyanın güneşin etrafında dönüş süresini hesap etmiş. Lütfen sıkı durun: 365 gün 6 saat 10 dakika 8 saniye demiş.

Zamanımızda bu süre modern aletlerle binlerce kez ölçüldü ve şu bulundu: 365 gün 6 saat 9 dakika 9.6 saniye.

Yani arada sadece 60 saniyeden az bir fark ortaya çıktı. Semerkant’ta Uluğbey’in adını taşıyan bir medrese gördüm, giriş kapısının üstünde şu yazılıydı: “*Kadın, erkek tüm Müslümanlar için ilim tahsil etmek farzdır.*”

Günü gelmiş Uluğbey imparator olmuş.

Hayırlı(!) oğlu Abdüllatif, babasını tahttan indirmiş, mahzene hapsedmiş. Sonra mollaları kışkırtmış, onu 27 Ekim 1449 tarihinde boğdurmuş. (1940 yılında Rus arkeologlar Uluğbey'in kemiklerini tetkik ettiler, boyun kemiklerini kırılmış buldular.)

Oğlu, babasını neden boğdurmuş? Mollaları tahrik etmiş, onları kışkırtmış.

Kur'an-ı Kerim'de bir ayet varmış, Neml suresinin 65. ayeti: “*Dedi ki: Göklerde ve yerde, Allah'tan başka kimse gaybı bilmez...*”

Hâlbuki gök bilimci Uluğbey, gelecek hakkında konuşmaya başlamıştı.

Galilei, 1564 yılında doğmuş, yani Uluğbey'den 122 yıl sonra. Galilei, Uluğbey'in keşfini öğrenmiş miydi, bilemiyorum; ama tıpkı onun gibi iddia etmiş: “Dünya Güneş'in etrafında dönüyor” demiş.

Papa VII. Urban onu aforoz etmiş, yani “Sen bundan sonra, kilisenin meşru çocuğu değilsin” demiş.

Galilei, Engizisyon Mahkemesi tarafından hapse mahkûm edilmiş ve daha sonra öldürülmüş.

Büyük âlim, 1633 yılında son nefesini verirken bile inancından vazgeçmemiş, “Dünya hâlâ güneşin etrafında dönüyor” demiş.

İz'anlı ve vicdanlı Papa II. Jean Paul, 349 yıl sonra, Galilei'nin dosyasını yeniden inceletmiş, 10 yıllık bir emekten sonra sonucu açıkladı: “Galilei, kilisenin meşru evladıdır” dedi, yani özür diledi ve aforozu kaldırdı; koca âlimin ruhunu temize çıkardı, serbest bıraktı. Yüz yıl önce Fransız ordusunda görev yapmış olan bir Yahudi subay,

Yüzbaşı Alfred Dreyfus, haksız yere casuslukla itham edilmiş, askerî sırları Almanlara sattığı söylenmişti.

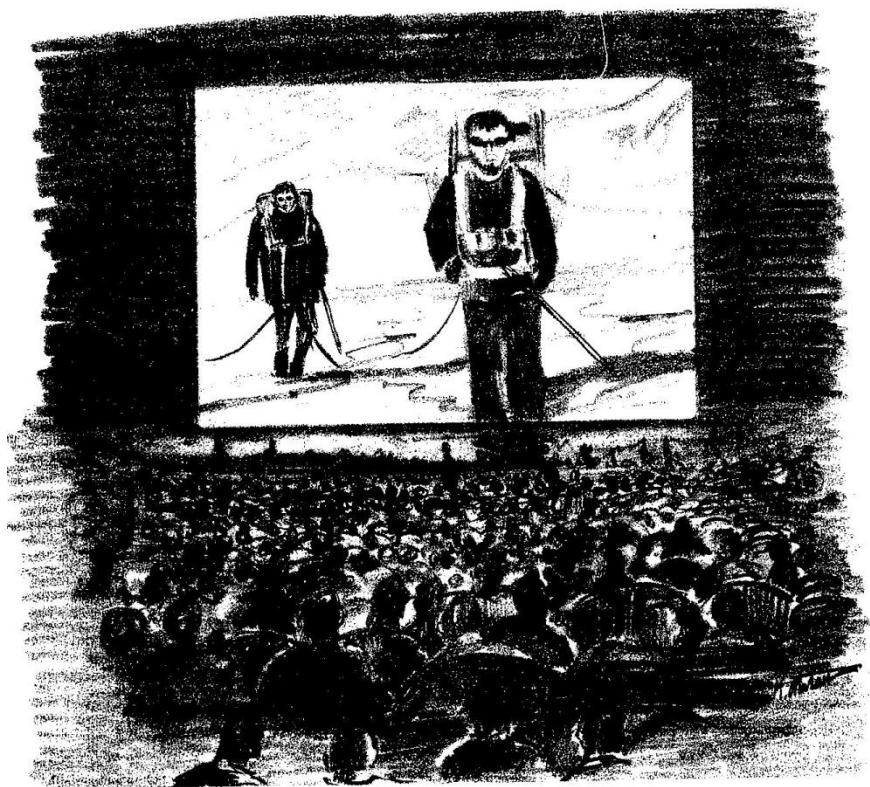
Dreyfus, 7 yıl prangaya mahkûm edilmişti.

Emile Zola, Dreyfus'un suçsuz olduğuna inanmış ve onu korumuştı. J'accuse "İtham Ediyorum" ya da "Suçluyorum" adında bir kitap yazmıştı. Emile Zola, Fransız ordusuna hakaret ettiği için hapse mahkûm edilmişti. Zola bu kararın yanlış olduğunu düşünerek İngiltere'ye kaçmıştı.

Bir süre sonra Emile Zola, Fransız hükûmeti aleyhine açmış olduğu davayı kazandı. Dreyfus affedildi; asıl casus olan Albay Esterhazy yakalandı ve hapsedildi.

Fransız Cumhurbaşkanı Chirac, 12 Ocak 1998 günü, olayın 100. yıldönümü nedeniyle ayağa kalktı, Dreyfus'un ailesinden Fransız hükûmeti adına alenen özür diledi.

Şimdi ben sabırla bekliyorum ve soruyorum: Uluğbey'in ruhunu kim temize çıkaracak? Onun asil ruhundan kim, ne zaman özür dileyecek?

Yaz Sinemaları

Murathan Mungan

Murathan Mungan, 21 Nisan 1955 yılında İstanbul'da doğdu. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tiyatro Bölümü'nü bitirdi ve aynı bölümde master yaptı. Ankara'da Devlet Tiyatroları'nda 6 yıl, İstanbul'da Şehir Tiyatroları'nda 3 yıl "Dramaturg" olarak çalıştı. Söz gazetesinde "Kültür Sanat Sayfası" yöneticiliği yaptı. Remzi Kitabevi'ne "Çilek" amblemlili özel bir koleksiyon dizisi hazırlayarak bu diziyi yönetti. Mungan, çeşitli dergi ve gazetelerde şiirler, öyküler, metinler, deneme, eleştiri ve incelemeler yayımlayarak adından söz ettirdi. Şiirleri ilk kez Birikim dergisinde yayımlandı. Yazarın eserleri yurt içinde ve yurt dışındaki çeşitli tiyatrolarda sahnelenmiştir. Yazarın bazı eserleri: "Dört Kişilik Bahçe", "Mahmud ile Yezida", "Bir Garip Orhan Veli", "Cenk Hikâyeleri" ve "Lâl Masallar".

** Bu bölüm, Murahtan Mungan'ın Metis Yayınları tarafından 1992 yılında yayımlanan "Yaz Sinemaları" isimli eserinden kendisinin onayıyla alınmıştır.*

*beyaz perdenin sarmaşığı
ufkuma dolanmıştı bir kez
nereye gitsem bir sinema kapısı bulurdum
bakılacak afişler
gördüğüm, görmediğim, göreceğim
hayatımızı benzetmeye çalıştığımız filmler*

*Malatya'ya dayımlara gitmiştik. Sümerbank evleri...
Kayısı ağaçları... Yaz bahçeleri... Derin gölgeler... Basma
buğusunda kaybolan kadınlar... Ağaçlar arasında bir görünüp,
bir duyulan uzak kahkahalar...*

Bütün gün ağaçlardaydım.

Orada kendi derinliğine batan yazları tanıdım.

Dalların arasından görünen dünyanın sonsuz olanakları,
eşyanın ve zamanın başka boyutlarıydı; sanki ağaçlara değil,
içimde bir yerlere çıkıyordum.

O ağaçlarda, o kayısıları yiyor; filmlerden ödünç yerleri
düşlüyordum. Bir yanda dalından meyve koparmanın şimdiki
zamanı; öte yanda geleceğin düşler imparatorluğuna çıkılan
seferler. Hem sonuna kadar orada, o yazın anısında duruyor
hem başka yerde olmanın serüvenlerine yazılıyordum. Daha

o zamanlar, bir yere gitmek yetmiyordu bana; gittiğim yerlerden de gidiyordum.

O günlerden kalma olgun bir kayısının tadı hâlâ ağızımda.
Bütün gün ağaçlarda, filmlerde, romanlarda yaşıyordum.

*ömrün kimi duraklarında
ne kadar çağırsa da
imkânsız
çocukluğun dallarına asılı kalmış
ufuklar dönüp baktığımız yerden geriye
kaybolur
ağaçlar arasında bir görünüp
bir duyulur
uzak, basma buğusunda
kahkahalar
anlarınız kocaman adamlar olduk
bir şeyler kazandık, bir şeyler yitirdik orada
nelerdi şimdi pek ayıramasak da
biz indik
bir şey kaldı ağaçlarda*

*Çarşı içinde
Her harfi ayrı renkte yazılmış
“Renk” Sineması
oysa siyah-beyaz filmler zamanı
bu تنها özlem*

Sinemanın girişindeki sonbaharı bekleyen afişleri ezberlemiştim. Biliyordum “Gelecek Program”ların birine yetişemeyecektim. Yalnızca bir tatildi şimdiki zaman. Kim

bilir nereye, ne zaman saklanmıştı bu afişlerin gizlediği filmler.

Ama duyduğum sızı bundan öte bir şeydi.

Sonradan ad ararken bir zamanlar bizi niye derinleştirdiğini bilmediğimiz anılara, bir pus belirir, kendi kartlarımızla yalnızca kendimizin açabileceği falda belki sahiden öyleydi, belki biraz yakıştırma:

*Sanki başlangıcını bildiğim; ama artık
olamayacağım zamanlara değin bir ıskalama duygusu;
kaçırılmış fırsatlar, teğetlerde yitmiş olanaklar
kısırtıyordu beni afişlerin önünde duyduğum sızıda*

*Bir yeni yetmenin sinema tutkusu içimin yumağında
bir var oluş sorununa dönüşüyordu usulca,
usulca anlam değiştiriyordu afişler bir başka
zaman boyutunda*

*Ne zaman o yazın anısı düşse, geceleri
günebakan çaldığımız bahçeler ve orada görmediğim
filmler gelir aklıma. Hep düşünürüm “Bu filmi orada mı
görmüştüm?” Kendime kurduğum bir tuzak oysa
Bizden çalınanlara karşı
korur bizleri
Sahte Hatıra
simli gecelerin çekirge çocukları!
günebakan hırsızları!
bahçe duvarlarında oturur, çekirdek çitleyip,
filmler anlatırdık birbirimize
geceye karışmış ağaçlar, evler
kararmış bahçelerde günün tüten buğusu*

*sönmüş pencerelerden çağrılırdık birer birer
filmin sonuna kalan her zaman birkaç kişi
Kim bilir belki her zaman birkaç kişi için
Anıların yıkık duvarlarında oturur
böyle bir yaz korosu
Ne zaman o yazın anısı düşse,
bunları düşünürüm ilkin
Sonra ansızın Balıkesir'de yediğim bir tokat
Malatya'yla birleşir.
Nedendir gizli kareler arasında bilinmez ilişkiler
Nedendir içimizi büyüten
alaca bilmeceler*

Bir 29 Ekim Bayramı, İstiklal Marşı okunurken, olduğum yere çakılacağım yerde, usulca kayıp annemin elinden, bakılacak afişler bulmuşum meydan kenarında. Annem deliler gibi aramaya başlamış beni, polisler önünü kesmiş, marş sürerken annem devlet ile benim aramda kalmış, sonra öteki yüzünde gezindiğim afişlerin üzerinden Balıkesir Meydanı'na bir tokatla düşmüşüm.

*Nedense bu iki olay birbiriyle birleşir
Sanki ben o ağaçlardan indikten sonra o
tokadı yemişim
ağaç, bahçe, çarşı, mektep, sinema arasında
hazırladığımız dünya
büyüdük asrî zamanların
hayal ve hayat kurslarında
büyüdük her şehrin gurbeti olan sinemalarda
Malatya'daki ağaçları, Balıkesir meydanına
bağlayan şeyi pek anlamasak da.*

İrlanda Seyahatnamesi

Timur Özkan

1957 yılında Ankara'da doğdu, 1981 yılında Ankara Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi Mimarlık Fakültesi'nden mezun oldu. Türkiye'de ve yurt dışında çeşitli şantiyelerde çalıştı. Öğrencilik yıllarında gezmeye başladı, Türkiye'nin tamamına yakın kısmını ve yedi kıtada, 150 civarında ülkenin 500'e yakın kentini gezdi. 10 gezi ve 3 araştırma kitabı yazan, 16 gezi kitabının da editörlüğünü yapan Özkan'ın; ayrıca çeşitli seçkiler ile gazete ve dergilerde 500'ü aşkın gezi ve araştırma yazısı yayımlanmıştır. Ankara Üniversitesi Ankara Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi (ANKAMER) Danışma Kurulu Üyesi olan Timur Özkan; ayrıca Ankara Kulübü, Mimarlar Derneği 1927 ve Türkiye Gezinler Kulübü ile Ankaralı Gezinler Grubu'na üyedir.

** Derneğimizin "Ankaralı Gezinler Grubu"nun yöneticisi olan Sayın Timur Özkan, bu bölümü kitabımız için özel olarak hazırladı.*

İrlanda, oldukça zor vize alınan ülkelerden biri olduğu için ilk kez, bir maç kafilesiyle beraber gitmiş ve başkent *Dublin* ile birlikte Dublin'in kuzeyindeki Howth ve güneydeki Bray kasabalarını gezmiştim. 1999 yılında gerçekleştirdiğimiz o gezideki yol arkadaşım, değerli Hocam Yalçın Oğuz'la birlikte son derece güzel anılar ve izlenimlerle ayrılmıştık İrlanda'dan...

Tam 17 yıl sonra bir kez daha İrlanda'dayım. Bu defa yol arkadaşım ve eşim Ruhan Özkan ile İrlanda'nın Westport kentinde iş yapmaya hazırlanan arkadaşım Rasim Selçuk'un davetlisiyiz. Davetli olduğumuz için kolay vize aldığımız bu gezide İrlanda'nın olabildiğince her tarafını gezmeyi planlıyoruz.

İrlandalıların ulusal günü olan Aziz Patrick kutlamalarına denk getirdiğimiz gezimizin programında; doğudaki Dublin ve Drogheda ile kuzeybatıdaki Westport'tan başka güneydeki Cork ve de güneybatıdaki Dingle var. Ayrı vize gerektirdiği için programımızda olmadığı hâlde, Kuzey İrlanda'nın başkenti Belfast'a da uğradığımız bu gezide

neredeys e hiç yağmura yakalanmamak, yağmuruyla tanınan bu coğrafyada güzel bir Şans oluyor.

İrlanda gezimiz önemli bir yıldı nmne daha denk geliyor. Tarihe “Easter Rising” olarak geçen ve 16 İrlandalının İngilizler tarafından öldürüldüğü Paskalya Ayaklanması’nın 100. yıldı nm de bugünlerde çeşitli etkinliklerle anılıyor.

Bilindiği gibi Atlantik Okyanusu’nun kuzeyinde, İngiltere’ye komşu bir ada devleti olan İrlanda’nın kuzeyi İngiltere’ye bağlı. 85 bin kilometrekare büyüklüğündeki adanın bağımsız olan yaklaşık 70 bin kilometrekarelik güney kısmı “İrlanda Cumhuriyeti” (*İrlandaca resmî adı Eire*) adını taşıyor.

Gezimize başlamadan İrlanda’nın tarihine de kısaca bir göz atacak olursak; M.Ö. 300’lerde Ada’ya geçen İrlandalıların ataları ve Büyük Britanya Adaları’nın yerlileri olan Keltler’in geçmişte İspanya’dan Anadolu’ya kadar Avrupa’nın her tarafında uygarlıklar kurduğu biliniyor. Asya’ya da geçen Keltler, Roma’ya bağlı olarak kurdukları Galatya eyaleti ile Ankara’nın da tarihinde yer almışlar. 1500’l yıllarda Protestan İngilizlerin Ada’ya yerleŐtirilmeleriyle huzuru kaçan Katolik İrlandalılar, XIX. yüzyılda açlık, salgın hastalık gibi ciddi sorunlar yaşamış ve çoğunluğu ABD’ye olmak üzere bir milyon g vermiş.

1949 yılında bağımsızlığına kavuŐan Güney İrlanda, bir anlamda kendisini kurtarmıŐ ama Kuzey İrlanda’nın statüsü nedeniyle mevcut iki devletli yapılanma ne kadar sürdürülebilir, pek bilinmez... Zira oğunluğu Katolik İrlandalıların, oğunluğu Protestan İngilizler arasında “din” kavgası Şeklinde başlayan ayrılık rüzgârı artık tamamen

“İktidar” savaşına dönüşmüş durumda. Bazı analistlerce İngiltere’nin ilk ve son sömürgesi olarak nitelendirilen İrlanda, siyasi statüsü kadar edebiyat, bilim ve sanat dünyasına kazandırdığı önemli isimlerle ilgi görüyor.

Bu isimlerin başında hiç kuşkusuz adı İrlanda’yla anılan, Dublinliler ve Ulysess gibi unutulmaz kitapların yazarı “James Joyce” geliyor. Joyce gibi pek çok eseri Türkçeye de çevrilen, oyun yazarı, şair, öykücü “Oscar Wild” de İrlandalı. Ünlü roman kahramanlarından; *Drakula*’nın yaratıcısı “Bram Stoker” ve *Godot*’un yaratıcısı “Samuel Beckett” de öyle. Nobel ödüllü (1925) “George Bernard Shaw” ve *Guliver’in Seyahatleri*’nin yazarı J’onthan Swift” diğer ünlü edebiyatçılar. Fizikçi “Isaac Newton”, Kimyacı “Robert Boyle” ve Felsefeci “Heinrich Böll” de İrlandalı. Müzik dünyasındaki ünlü İrlandalılar da az değil; “Chris de Burgh”, “U2”, “Bono”, “Johnny Logan” vd.

İrlanda’nın dünyaca ünlü iki ismi daha var. Ülkenin koruyucusu kabul edilen, İrlanda Kilisesi’nin kurucusu “Aziz Patrick” her 17 Mart’ta İrlanda’da ve İrlandalıların çoğunlukta olduğu ABD’de anılırken, Sevgililer Günü’nün yaratıcısı Aziz Valentine ise her 14 Şubat’ta tüm dünyada anılıyor.

Esprili bir benzetmeyle “İrlandalılar, İnculuzların Lazudurlar” diye anılan İrlandalılar, ilginçtir, dünyada en çok ABD’de yaşıyorlar. Bugün için 4,5 milyonluk Ada nüfusuna karşın ABD’deki İrlandalıların sayısının 40 milyondan fazla olduğu ifade ediliyor. (*Eski başkanlardan Kenedi, aktör John Wayne ABD’de yaşayan ünlü İrlandalılarından...*) Ülkenin ana dili İngilizce ve İrlandaca ama biraz aksanlı da olsa İngilizce

çok daha yaygın kullanılıyor. Öyle ki Joyce, Shaw gibi en ünlü yazarları bile eserlerini İngilizce yazmışlar.

Westport, Yaşanacak Yer...

İrlanda'ya herkes gibi Dublin üzerinden geldiğimiz hâlde, burayı dönüştürme, Aziz Patrick gününde gezmeyi planladığımız için doğrudan Westport'a devam ediyoruz. Atlantik kıyısındaki Westport, daha önce üç kez İrlanda'nın en düzenli şehri, 2012 yılında da *The Irish Times* gazetesi tarafından İrlanda'nın yaşanacak en iyi yeri seçilmiş.

Küçük bir liman kenti görünümündeki Westport'ta gezilebilecek yerlerin başında, kent merkezine açılan büyük bir yeşil alan içindeki Westport House geliyor. Merkezdeki Saat Kulesi, yüksek bir sütun üzerindeki Aziz Patrick Heykeli, Aziz Mary ve Kutsal Üçlü kiliseleri ile Liman'daki (*mütevazı binasına rağmen*) çok zengin yöresel etnografik objenin sergilendiği Clew Bay Miras Merkezi, Westport'un gezilebilecek diğer yerleri...

İrlanda'nın her tarafında yaygın "pub" kültürünün buradaki örnekleri; Bridge Street üzerindeki tarihi J. J. O'Malleys ve Conways ile meydandaki M. J. Hobann oluyor. Aziz Patrick kutlamaları nedeniyle özel olarak süslenmiş bu pub'larda geleneksel "İrlanda Müziği" canlı olarak sunuluyor.

Sırası gelmişken belirtelim; Aziz Patrick Günü'nde, İrlanda bayrağının yeşil, beyaz ve turuncu renkleriyle özel olarak süslenen sokak ve iş yerlerinin yanı sıra yeşil giyinmek, en azından yeşil bir aksesuar takmak gelenek olmuş. Dört gün süren etkinlikler çerçevesinde festival

yürüyüşü ve konserlerin de düzenlendiği kutlamalar; ABD başta olmak üzere dünyanın başka ülkelerinde de gerçekleştiriliyor. İrlanda'da gün boyu televizyonlardan da canlı olarak yayınlanan kutlamaların dünyadan görüntüleri ise (*bizdeki dünyadan yılbaşı haberleri gibi*) gece haberlerinde geniş şekilde veriliyor.

Öte yandan, Westport'un 10 kilometre batısındaki kutsal "Croagh Patrick Dağı", hac için tırmanılırken doğa yürüyüşçülerin tercihi Westport'tan başlayan ve Achill Adası'na bağlanan köprüde sona eren "Greenway" adlı yürüyüş ve bisiklet rotası oluyor. Toplam 42 kilometrelik rota, eski bir demiryolu hattını takip ediyor.

Westport'un 58 kilometre kuzeyinde yer alan ve ana karaya bir köprü ile bağlı olan Achill, İrlanda'nın Atlantik kıyısındaki adalarının en büyüğü. Doğası ve kültürüyle ülkenin geleneksel yaşamını yansıtan Achill, İrlanda'nın "tatil adası" olarak lanse ediliyor.

Avrupa'nın En Batısı: Dingle

İrlanda'nın batı kıyısında gezilebilecek iki önemli yer daha bulunuyor. Clare bölgesindeki, denizden yüksekliği yer yer 200 metreyi aşan "Moher Falezleri", 8 kilometre boyunca devam ediyor.

Biraz daha güneyde yer alan Kerry Halkası (*Kerry Ring*) ise en yüksek yerinde 1000 metreyi geçen, 179 kilometre uzunluğunda bir parkur. Falez, vadi, ırmak, göl ve tünellerden geçen Kerry Halkası'nın özellikle Kenmare-Giengariff arası öneriliyor. Kerry Halkası'nın diğer önemli kesimleri ise Dingle Körfezi, Dunloe Uçurumu, Waterville,

Coomakista Parkı olarak not edilebilir.İrlanda'nın batı sahili boyunca devam eden ve Atlantik Yolu olarak adlandırılan turistik rota da yer yer Kerry Halkası'ndan geçiyor. En kuzeyde, Buncrana'da başlayarak en güneydeki Kinsale'de sona eren, tam adıyla “Wild Atlantic Way”in uzunluğu 2500 kilometre.

Gerek Atlantik Yolu'nun gerekse Kerry Halkası'nın en görülesi yerlerinden biri de yarımadaının tam olarak güneybatısını teşkil eden “Mizen Head”. Komşu falezleri birbirine bağlayan ve denizin 45 metre üstünden geçen demiryolu köprüsü oldukça davetkâr görünüyor.

En Büyük “County” Cork

Güneye inerken uğradığımız Cork; idari açıdan, Kuzey İrlanda (*Ulster*) dâhil dört eyalet ve 27 “county”den (*bölgesel konsey*) oluşan İrlanda'nın en büyük county'si.

İçinden geçen Lee Irmağı'nın iki kanala ayrıldığı yerde kurulan ve adının İrlanda dilindeki anlamı “bataklık bölge” olan Cork'un merkezinde tarihî English Market bulunuyor. Cork'da ayrıca Patrick Caddesi ve tarihî Patrick Köprüsü ile Blackrock Kalesi, Fitzgerald Parkı, Cork Müzesi, Hapishane Müzesi, Tereyağı Müzesi, Aziz Anne Kilisesi'nin kulesi ve Cork Üniversitesi görülebilir.

Drogheda'da Bir Osmanlı Hatırası!

XIX. yüzyılda İrlanda'da yaşanan büyük kıtlık üzerine, Sultan Abdülmecid'in gönderdiği hububat yüklü gemiler; İngiltere Kraliçesi Victoria tarafından Dublin Limanı'na

alınmayınca, 70 kilometre kuzeydeki Drogheda'ya demirleyerek yüklerini burada indirirler.

Bugün bu tarihî olayın anısı; kentin ana caddesi West Street üzerindeki West Court Oteli'nin duvarında yer alan plakette ve Drogheda kentinin armasındaki Ay-Yıldız motifinde yaşatılıyor. 1995 yılında Türk Büyükelçiliği'nin girişimiyle konulan söz konusu plakette; *“1847 yılında İrlanda'da yaşanan büyük kıtlık döneminde Türk halkının, İrlanda halkına gösterdiği âlicenaplığın hatırasına”* yazıyor. Drogheda'da ayrıca kent müzesinde saklanan; Ay-Yıldız bayraklı bir gemi tablosu ile yine Ay-Yıldız motifli birer metal levha ve kapak görülebilir.

Boyne Vadisi'ndeki Gizemli Anıt Mezar

Programımızda olmamakla birlikte, Drogheda'dan ayrılırken tesadüfen keşfettiğimiz “Boyne Vadisi”; bir kısmı Boyne Nehri boyunca devam eden ve Drogheda'dan başka Navan, Kells ve Trim kentlerini kapsayan bir rotanın adı.

Çok sayıda tarihî eser barındıran bu vadinin en ilginç yeri New Grange olup burada M.Ö. 3200'lere tarihlenen gizemli bir anıtsal mezar bulunuyor. Piramitlerden eski olduğu belirlenen anıt mezarın bugün bile çözölemeyen yapım tekniği ve astronomik özellikleri hayranlık uyandırıyor.

Vizesiz Belfast

Programımıza göre sırada, İrlanda'da son olarak gezeceğimiz “Dublin” var. Bu arada gezimizin başından beri aklımızda olan, zaman zaman kendi aramızda dillendirmekle

birlikte gidip gitmemeye bir türlü karar vermediğimiz *Belfast*'a çok yaklaşmış (120 kilometre kadar) durumdayız. Evet, çok yakındayız fakat sorunumuz şu ki İngiltere vizemiz yok. İngiltere'ye bağlı Kuzey İrlanda'nın başkenti Belfast için İngiltere vizesi gerekiyor.

Sonunda denemekten ne kaybederiz, en fazla geri döneriz deyip, direksiyonumuzu Belfast'a çeviriyoruz. Hava kararmak üzere, ha şimdi ha birazdan sınırı geçeceğiz derken Belfast'ın ışıkları görünüyor. Ve nihayet, İrlanda deyince Dublin'den de, Güney'den de önce aklan gelen Kuzey İrlanda'da, Belfast'tayız.

Aziz Patrick Günü burada da coşkuyla kutlanıyor. İki sene önceki Belfast seyahatimden hatırladığım Belfast'ın en eski pub'ını bulmamız zor olmuyor. Crown Liquor Saloon'daki kısa bir molanın ardından dönüşe geçiyoruz.

Başkent Dublin'deyiz...

500 bin nüfuslu başkent Dublin'in (*İrlandaca "siyah havuz" anlamında Dubh Linn*) resmî adı Baile Atha Cliath (*Çitli Irmak Geçidi*). Kente de adını veren Liffey Irmağı'nın iki kenarında yer alan Dublin'in güneyi daha zengin, kuzeyi ise orta hâlli görünüyor. Dublin'in merkezi, O'Connell Köprüsü ve civarı olup kentin gezilesi yerlerinden; alışveriş ve yaya bölgesi Temple Bar ile tarihî Trinity College bu civarda bulunuyor.

XVI. yüzyılda İngilizler tarafından kurulan Trinity College'de okumak, bir dönem Katolikler tarafından günah sayılmış. Üniversitenin efsanevi kütüphanesinde; Latince İncil'in resimli el yazması bir nüshası olan Kells kitabı başta

olmak üzere pek çok değerli kitap bulunuyor. 800'lü yıllardan kalan 340 sayfalık Kells kitabının her gün bir sayfası ziyaretçilere açılıyor. Kütüphanenin en etkileyici yeri, 200 bin civarında tarihî kitabın saklandığı, 65 metre boyundaki Uzun Oda. Görkemli kütüphanede ayrıca, İrlanda'nın en eski arpi (*liri*) da görülebilir.

Trinity Collage'in karşısındaki Temple Bar ise gece hayatının merkezi konumunda. Temple Bar ile birlikte buraya komşu Grafton Caddesi, ayrıca Liffey'in karşı tarafında kalan Henry ve Mary caddeleri; ünlü "Irish Pub"ların çoğunlukta oldukları yerler. Grafton'un devamındaki O'Connell Caddesi alışveriş, biraz daha batıda, Patrick Caddesi'nin arka paralelinde yer alan Francis Caddesi ise antika meraklılarını bekliyor.

Söyleyenlerin yalancısıyız, Dublin'de pub'ı olmayan sokak yokmuş... 600-800 pub olduğu ifade edilen Dublin'e "Publin" diyen James Joyce da haksız olmasa gerek. "Public Houese"un kısaltılmasından oluşan adıyla esas olarak bir sosyal merkez işlevi gören pub'lar, gezginlerin de başlıca uğrak yerlerinden... Dublin'in hâlen faal en eski pub'ı Brazen Head, 1198 yılında açılmış.

Dublin'de pub'ların yanı sıra İrlandalıların gurur markalarından Guinness biralarının ve Old Jamesson viskilerinin imalathaneleri de âdeta bir müze gibi geziliyor. Hatta Guinness önündeki hiç bitmeyen kuyruklara bakarak, burasının müzelerden çok daha fazla ilgi gördüğünü söylemek mümkün.

Dublin'in merkezî bir kesiminde, çok geniş bir alana yayılan Guinness Brewery'in geçmişi 1759 yılına kadar uzanıyor. Dublin'de gezerken sık sık karşılaşacağınız dev

tankerler, günlük üretimin 2,5 milyon varil olduğu söylenen Guinness biralarını ülkenin ve dünyanın her tarafına taşıyor. (*Abartılı görünen bu rakamın doğrusu varil değil de şişe bile olsa az değil...*) Guinness Storehouse olarak adlandırılan ve klasik bir Guinness bardağına benzeten yedi katlı binayı gezdikten sonra üst kattaki Gravity Bar’da ünlü “siyah bira”yı tatmayı unutmayın.

Guinness’i gezerken aklımıza geldi, sorduk; ünlü rekorlar kitabının hikâyesi burada, Dublin’de başlamış. Pub’larda içkiyi kaçırın ve inatçılıklarıyla tanınan İrlandalıların tartışmaları sık sık kavgaya dönüşünce, bu kavgaların önünü kesmek isteyen Guinness yöneticileri akıllıca bir çözüm bulmuşlar. En çok tartışılan konuların “doğru”larını, “gerektiğinde” başvurulacak bir kitap hâline getirerek bu kavgaları önlemeyi başaran Guinness, giderek tüm dünyanın ilgisini çekecek rekorlar kitabının temelini de atmış olmuştur...

İrlanda’nın Guinness kadar olmasa da ünlü bir markası daha var. The Old Jameson’ın üretildiği fabrika da tıpkı Guinness gibi ziyarete açık. 1780 yılında kurulan The Old Jameson Distillery’de: damıtılmasından fiçılanmasına kadar İrlanda viskisinin üretim aşamalarının gösterildiği fabrika turu, bir bardak viski ikramıyla sona eriyor. Viski yapımı, bu konuda iddialı iki ulus arasında yıllardır süregelen bir tartışma yaratmış. Tartışma damıtma sayısından çıkıyor. İrlandalılar tadını daha da güzelleştirdiğine inandıkları için viskiyi üç kez damıtırken, iki kez damıtan İskoçlar “İrlandalıların iki damıtmayla iyi viski yapamadıkları için üçüncüye gerek uyduklarını” söylüyorlarmış... Dublin’de viskicileri bekleyen bir adres daha var. Grafton

Caddesi'ndeki "Viski Müzesi", bir veya 1,5 saatlik turlarla geziliyor.

Dublin'in dinî yapılarının en eskisi, mevcut ahşap bir yapı üzerine XII. yüzyılda taş olarak yeniden yapılan Hz. İsa Katedrali. Yine aynı yüzyıla tarihlenen ve Jonathan Swift'in mezarın da bulunduğu St. Patrick Katedrali ile ölüm tarihi tüm dünyada "Sevgililer Günü" olarak kutlanan Aziz Valentin'in mezarının bulunduğu Whitefriar Caddesi'ndeki Carmelite Kilisesi Dublin'in önemli dinî yapıları arasında sayılabilir.

İrlanda Ulusal Galerisi, Ulusal Tarih Müzesi, Ulusal Arkeoloji ve Tarih Müzesi, Doğal Tarih Müzesi ve bir çeşit kent müzesi sayılabilecek olan ve eski kentin maketinin de görülebileceği Dublinia, Dublin'de müze meraklılarına önerilebilecek başlıca adresler.

1204 yılında İngilizler tarafından inşa edilen ve 700 yıl süreyle İngiliz egemenliğinin merkezi olan Dublin Kalesi, zamanında protest İrlandalıların hapsedildiği ve şimdi müze hâline getirilen Kilmainham Gaol, 1916 Paskalya Ayaklanması'nın başladığı ve ayrıca 1966 yılında İRA'nın bağımsızlık bildirgesinin basamaklarında okunduğu Postane binası ile Ayaklanma'nın anısına yapılan bir anıt parkın bulunduğu Parnell Meydanı, İrlandalıların mücadele ve direniş ruhunu yaşatan yerler olarak daha özel bir ilgiyi hak ediyor.

Parnell Meydanı'ndaki eski bir bina ise Dublin Yazarlar Müzesi olarak düzenlenmiş. İrlandalı ünlü yazarların el yazmaları, ilk baskılar vb. eserlerin sergilendiği bu müzeden başka Dublin'deki iki mekân daha edebiyat meraklıları için ilginç olabilir. Her ikisi de James Joyce'un adını taşıyan bu

mekânlardan Kùltür Merkezi'nde kendisinden kalan fotoğraf, mektup gibi çeşitli hatıralar görùlebilir. James Joyce Müzesi'ni ise daha sonra Dun Laoghaire'de göreceğiz.

Dublin'in yazarları ve pub'larıyla olduğu kadar değilse de köprüleri ve kapılarıyla da ünlü. Liffey üzerindeki köprülerden başlayacak olursak; 1816 yılında yapılan O'Donovan Rossa ve Liffey Ha'penny (*half a penny'den*) ile 1818 yılından Fr. Mathew en eskileri. En yenilerden Samuel Beckett Köprüsü ise "lır"e benzeyen mimarisiyle, havaalanından kent merkezine gelirken göze çarpan ilk yapılardan biri oluyor.

Kapılara gelince, kırmızı, sarı, bordo, yeşil, mavi, kahverengi renklerdeki kapılarıyla dikkat çeken ve en güzel örneklerinin Georgian Meydanı'nda görebileceğiniz, Dublin'in iki katlı sıra evlerinin kapılarının hikâyesi neredeyse bir efsane olmuş... Anlatıldığına göre, 1902 yılında dönemin kraliçesi Victoria ölünce yas ilan eden Kral, İngiliz egemenliğindeki her yerde kapıların siyaha boyanmasını emretmiş. Londra emretmiş emretmesine ama İrlandalılar bu emre uymadıkları gibi, inadına kapılarını rengârenk boyamışlar. Bu konudaki bir rivayet de gece sarhoş dönen İrlandalıların, kendi evlerini kolay bulmaları için kapılarının farklı renklerde boyandığı şeklinde...

Söz evlere gelmişken, şehirlerarası yollarda tek tük rastladığımız, saz çatılı geleneksel İrlanda evlerinin bir örneğinin de St. Stephens Green'de bulunduğunu not edelim. Dublin'in geniş yeşil alanlarından biri olan St. Stephens Green'de ayrıca James Joyce'un bir büstü de bulunuyor.

Adıyla Dublin'in her yerinde, bir vesileyle karşılaştığımız James Joyce; bir süre de Dublin'den kısa bir

tren veya tekne yolculuğuyla ulaşılabilen tatil beldesi “Dun Laoghaire”de yaşamış. Burada James Joyce’ın yaşadığı, ünlü eseri *Ulysses*’de anlattığı ve de bugün müze hâline getirilmiş olan James Joyce Tower ile Samuel Beckett’in oyunlarını yazdığı yer gezilebilir.

Ne Yenir, Ne Alınır, Nasıl Gidilir?

Irish Stew (*Kuzu etli patates yahnisi*), Shepherd’s Pie (*Çoban yemeği*), Soda (*İrlanda ekmeği*), İrlanda viskisi (*İngiltere Kraliçesi’nin “İrlandalı tek gerçek dostum” dediği rivayet edilir.*), İrlanda birası (*ille de siyah ve ille de Guinness, tek istisna Cork’taki rakibi Murphy’s*) ve İrlanda Kahvesi (*viskili kahve*) İrlanda’nın öne çıkan “yerel lezzetleri” arasında sayılabilir.

Önceleri dinî bir sembol iken şimdi bir nevi nazar bocuğu işlevi gören “yonca” ile olağanüstü güçlere sahip bir çeşit peri olarak tarif edebileceğimiz “elf” ürünleri, İrlanda’nın en popüler hediyelik veya anı eşyaları. Guinness ve Jamesson logolu hediyelikler de öyle...

1973 yılından beri AB üyesi olmasına rağmen Schengen kapsamına girmeyen İrlanda, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına vize uyguluyor. Geçerli İngiltere vizesi olanlar, İrlanda’ya vizesiz geçiş yapabiliyor. THY, İstanbul’dan Dublin’e her gün karşılıklı iki sefer düzenliyor.

Saklı Cennet: Umman

Cem Polatoğlu

1977 yılından beri sektörde (otel, çarşı, yurt dışı acente, profesyonel turist rehberi, acente sahibi) İTÜ Gemi İnşaatı mezunu, Amerika'da Nord Caroline S.U. Master, Avusturya/Viyana'da W.T.Ü.'de doktora çalışması yaptı. 1987 yılında Birleşmiş Milletler'de Deniz Hukuku Departmanında (USA), 1988 yılında IBM (İspanya) çalışmasında bulundu. 10 seneyi aşkın yurt dışı deneyiminde Amerika, İspanya, İtalya ve Avusturya'da büyük ve orta ölçekli seyahat acentelerinde; Türkiye'de ise kısa süreli ASYA TOUR ve DURU TURİZM çalışma deneyimli. JAYCESS Genç Müteşebbisler Derneği Türkiye Kurucu üyesi. Yurda dönüş ve 1994 PRONTOTOUR'un kuruluşu. Devrederek 2003 yılında BARACUDATOUR'un kuruluşu. 1994 yılından itibaren TÛRSAB'da çeşitli komisyonlarda görevler. Son dört senedir TÛRSAB Boğaziçi B.Y.K. üyesi. Çok İyi derecede İspanyolca, İtalyanca, İngilizce ve Almanca biliyor. Tüm dillerden T.C. Turizm Bakanlığı Kokartlı Profesyonel Turist Rehberi. Evli ve 2 çocuk babası.

Bu hafta 5 günlük bir Umman / Muscat turundayız. Otel, Muscat-Hyatt Regency. Âdeta cennetteyiz. Muhteşem manzara, yüzme havuzu, özel plaj, SPA'lar, seçkin dünya mutfağı vs.

Ertesi gün gezi ve çölde konaklama için sabahın 06:00'sında otelden ayrılıyor. Yol yok. Önce taşlı dağ yollarından bedevi köyleri ve Grand Kanyon gezisi yapıyoruz. Çöle akşamüstü girebiliyoruz. Çöl, öyle Dubai, Tunus, Sharm'daki gibi turistik çöllere değil. Uçsuz bucaksız kum çölü. Kendimizi âdeta okyanusun ortasında sanıyoruz. Gözler dünyanın yuvarlak olduğuna bir kez daha şahit oluyor. Derinlemesine bakınca ufuk çizgisini net görüyoruz. Çölde bizi ilk karşılayan hayvanları önce kedi, sonrakini tavşan zannediyoruz. Ancak yanıldığımızı kısa sürede anlıyoruz. Bunlar “çöl fareleri”.

Birkaç saatlik yolculuğun ardından nihayet konaklama yerimize varıyoruz. Ortada kale gibi dört duvarla çevrili bir alan, içerisinde sıra sıra odalar mevcut. Elektrik, benzinli jeneratörden geliyor. Klima yok ama vantilatör var. Odalarda koca koca böcüşler, sinekler dolaşıyor. Bazıları el kadar. Moral bozmak yok. Akşam yemeğinde yaşam kalitemizden ödün vermemek adına çöl ortasında 50 dolara bir şişe şarap açtırıyoruz. Plastik bardaklarımızı tokuşturarak

attan pardon Grand Hyatt'tan çöle düşüşümüzü kutluyoruz. Gecenin esprisi “hayat (Hyatt) güzeldi”.

Yatma vakti geldi. Ancak bir-iki kişi dışında kimse odalara girmeye cesaret edemiyor. Çölde, diğer turistlerle birlikte yüksek konumdaki beton sahanlıkta toplandık. Uyumaya çalışıyoruz. Tepemizde yıllardır bakmayı unuttuğumuz gökyüzü, elini uzatsak tutacağımız ıslıl ıslıl yıldızları seyrediyoruz. İki metre ötemizde ise mavi ışıklı sinek öldüren lamba. Hani sineklerin ışığı görüp dokunduklarında kızartma olduklarından. Ancak alet o kadar büyük ve akustik ki her birinin lambaya çarpışında çaaat diye koca bir ses ve ışık gösterisine dönüşüyor ortalık. Uyumak mümkün değil. Kafaya diktiğimiz bir şişe freeshop malı viski de kesmedi. Genelimiz; malum seyahat stresi ve çöl koşulları yüzünden def'i hacetimizi gideremedi. 3. güne girdik. Fare, yılan korkusu da var. İçimiz dolu. Yattığımız beton sahanlığın tüm ısısını vücudumuzda hissediyor, kendimizi yerlilerin çorba kazanındaki beyazlara benzetiyoruz. Çorbanın ne b.. olacağı belli.

Dayanamadım, odaya attım kendimi. Ancak odada ne havlu ne de kâğıt var. Ama fare ve haşerat korkusu geçmiyor. Hiç alafranga tuvalet görmemişler gibi tünedim alafranga tuvaletin üstüne. Amaç mümkün olduğunca yerden uzakta durmak. Oracıkta keşfettim. Dikine olmuyor bu iş! Neyse, Yatma zamanı. Sinek ve haşerati uzak tutmak amacıyla vantilatörü direkt tepeme çevirdim. Tabii uyku sıfır. Sabah güneşin doğuşunu seyretmek üzere yüksek bir kum tepesine çıkıyoruz. Genelde el-kol işareti ile anlaştığımız şoförümüz Talal'a mimiklerimizi de katarak; “Aman fazla sarsma, patlarım, boğulursun” demeye çalışıyoruz. İşte çölün büyüğü burada.

Kat'i sessizlik, ufukla kumun, gökyüzü ile güneşin öpüşmesine şahit olmak her şeye değer. Kısaca Umman turunda ekstra olarak satılacak bu çöl turunu “kıl müşterilerime” complimentary yani ücretsiz olarak vermeyi düşünüyorum. Varsa sizin de gıcık kaptığınız müdürünüz, kaynananız, müşteriniz bana yollayabilirsiniz...

Umman Eğlencesi

Üçüncü gün akşamı nihayet medeniyetteyiz. Yani Başkent *Muscat*'ta. Çektiğimiz acıları(!) unutmak adına kendimizi bir eğlence yerine atmak istiyoruz. En az 10 kişiye soruyoruz. “Nerede çılgınlar gibi eğlenebiliriz, müzik dinleyebilir hatta dans edebiliriz?” Hemen hepsi tek bir adres verdiler: “Happy Holiday” Akşam yemeğinden sonra atladık taksilere, iki erkek, yedi kız girdik mekâna. Amanın! Tüm gözler üzerimizde. En arkaya oturduk. Müşteri paso erkek. Loş ışıklı sahnede beş tombul hatun. Bir tanesi cızırtılı mikrofona şarkı söylüyor, diğerleri bir ileri bir geri gidip geliyor, sağ el parmaklarını fiske yaparak sinek kovar gibi sol kollarında aşağı yukarı gezdiriyorlar. Ha, bir de kadınlar müşterilerin gözlerine bakıp çenelerini öne çıkartarak bir sağa bir sola “O” harfi çiziyorlar. Bakmayın öyle, ben de anlamadım ne manaya geldiğini. Ama kadınların genelinin vücut yapılarını anlatayım: Memeler iki hentbol topu büyüklüğünde, kalçalar en az iki futbol topu. İşte burada ideal vücut budur!

Neyse gelelim bu gece kulübünün (*ki bence pavyon*) raconlarına... Biz şaşkınlık, kızlarımız korku ile etrafı seyrederken ön masamızda tek başına oturan entarili, sarıklı Ummanlı kardeşimiz ya müzikten ya da kadınlardan

etkilenerek dans(!) etmeye başladı. Sonra da diğer müşteriler. Hareket şöyle: Sol elle kendi poposunu sıkarak tutuyor. Sağ el havada, kafa ve popo paralel ama zıt yönlerde daireler çiziyor. Ha bir de dil dışarıda bağılıyor ya da böğürüyorlar. Bir deneyin lütfen. Çok eğleneceksiniz.

Elinde her biri 50 santim uzunluğunda boncuk kolyelerle dolanan bir adam dikkatimizi çekiyor. Sahneye çıkıp kadınlardan birine 5 adet kolye takıyor. Eli ile de kolyeyi gönderen adamı işaret ediyor. Kadın, bir teşekkür selamı fırlatıp zilli bir eşarbi kalçasına doluyor -ki bence onlar bu çapı karşılayabilmek amacı ile masa örtüsüdür-kolyeyi takan abinin masasına bakarak göbek atmaya başlıyor. Bir tane de taç var. O takılırsa kadın için en büyük onur oluyor ve sahne başlarındaki küçük platforma çıkıp, gönderen kişi için özel olarak oynuyor. Her parça bitişinde de kolyeler taçlar geri çıkartılıyor.

Bir ara tüm garsonlar kapıdan giren adama koşturuyorlar. Bir hürmet, bir nezaket. Entarili adamı daha önce süslenmiş “kafa masa”ya oturtuyorlar. Oğlu ile gelmiş belli. Raconu öğretecek. Delikanlı, 17-18 yaşında var ya da yok. Tüm dansözler tek tek bir hoşgeldin göbeği atıyorlar ağaya. Aradan bir 10 dakika geçiyor, masamıza içtiğimiz içkilerden birer adet daha geliyor. “Bu nedir?” diye soruyoruz. Garson ikramı yaparken kafa masadan geldiğini söylüyor. Höstt olup hışımla yan masaya bakarken henüz sakalı bitmemiş entarili Arap delikanlısı mahcup bir edayla kafayı önüne eğiyor. Yani kendi usulünce bizi selamlıyor. Neyse biz de Umman usulü sağ elimizi kalbimize götürüp “eyvallah” hareketi çekiyoruz. Kısaca, ortama çabuk adapte oluyoruz. Bizim kızlardan biri, adını “Bülent” taktığımız kadına 5’lik kolye gönderiyor, diğer kızlarımız da başlıyor

göbek atmaya, fıkır fıkır oynamaya. Sahnedeki kadınlar, org çalan abi, garsonlar ve tüm müşteriler şok!.. Ardından çalgınca alkış. Veeeeeee bildiniz; “kolye” geliyor... Diğer müşterilerin bakışlarından ürküyoruz ve naş-naş. Başımıza bir iş gelmeden mekândan uzama vakti gelmiş. Sonradan öğreniyoruz ki, bizim otelin yanında da benzeri bir pavyon var. Artık akşamları başka program yapmaya gerek yok. Dönüşte de teşekkür yemeğini Beyoğlu pavyonlarında yaparız umarım.

Kinder Surprise Kadınlar

Umman hakkında derin bilgilerimizi günde 12 saat birlikte seyahat ettiğimiz rehber şoförlerimizden öğreniyoruz. Diğer Umman detayları aşağıda. Ancak enteresan olan, şoförümüz Ali'nin babası gibi 9 veya daha fazla kadınla evli olan Ummanlılar var. Sorduk Ali'ye. Dedi ki: “Hele babamın zamanında tüm kadınlar peçeli. Kadınları oğulları için anne seçiyor. Erkekler evlendikten sonra kadını görüyor, tanıyor.” Ali buna “Kinder Surprise” usulü diyor. Kadını da çikolatalı yumurtayı da satın alıp paketi (*peçeyi*) açtıktan sonra görebiliyorsun içindekini. Peki, ya erkek beğenmezse kadını diye soruyoruz Ali'ye?. “Problem yok. Anne, bu olmadı bir tane daha.. Bu da olmadı.. Bu yaşlandı, bu zayıfladı (*Umman'da öyle*), çirkinleşti, huysuz çıktı der yenisini alırlar” diyor

Son cümlelerimi bir iki gözlemime ayırayım.

- Örneğin, her benzin doldurduktan sonra arabayı şöyle bir sallayıp, boş yer açıp depoyu tamamlıyorlar. Arabanın içinde ve olayı bilmiyorsanız sarsılırken her seferinde gaspa uğradığınızı sanıyorsunuz.

- “IBM” sistemi tüm Arap ülkelerinde olduğu gibi burada da geçerli. Yani (I) inşallah – (B) Bukra – (yarın) ve (M) Maşallah. Garsondan kola istesiniz “Bukra inşallah” diyecek. O derece.

- Her yer, dağ-taş, cadde-sokak keçi dolu. Özgürce, bizdeki sokak köpekleri gibi dolaşıyorlar.

- Bir iki inşaat firmamızın yanı sıra, Şişecam, Ülker, Kent her yerdeler. Bilhassa Antakyalı Türk restoranları popüler yerler.

- Hemen tüm erkekler entarili. Buldukları sosyal statüyü kafalarındaki sarıkların renkleri ve sarış detayları belirliyor.

Son söz: Henüz bozulmamış doğası, ürperten büyüleyici dağları, derin kanyonları, yemyeşil vadileri, halkın misafirperverliği, yerel mutfağı, Uzak Doğu’yu aratmayan muhteşem otelleri, Kızıldeniz’e aşık atan denizi, dalgıçlar için onlarca batık ve balıkları ile Umman görülmesi gereken en önemli Arap ülkelerinden biridir. Ve turizm hâlâ bakir. Fırsatı kaçırmayın. Cuba örneği önümüzde. Artık tadı kalmayabilir. Yarın Umman’ı görmek için çok geç olabilir.

Resmî adı: Umman Sultanlığı.

Başkenti: Muscat (*Nüfusu: 90.000*)

Diğer önemli şehirleri: Matrah, Mirbat, Suveyh, el-Habura.

Yüz ölçümü: 306.000 kilometrekare.

Nüfusu: 1.700.000.

Kilometrekare başına düşen insan sayısı: 5,5

Nüfus artış hızı: Yüzde 4.

Etnik yapı: Nüfusun yüzde 73,5’i Arap, yüzde 19’u Beluci, yüzde 3’ü Farisi (*İranlı*), yüzde 2’si Urdu

(Pakistanlı), yüzde 1,7'si Sevahili ve kalanı da Hindistanlı'dır.

Dil: Resmî dil Arapçadır.

Din: Resmî din İslam.

Coğrafi durumu: Orta Doğu ülkelerinden sayılan ve Arap Yarımadası'nın güneydoğusunda yer alan Umman, kuzeyden Birleşik Arap Emirlikleri ve Basra Körfezi, kuzeydoğudan Umman Körfezi, güneyden Hint Okyanusu, batıdan Yemen, kuzeybatıdan Suudi Arabistan ile çevrilidir. En yüksek yeri "Cebeli Ahdar" (*Yeşil Dağ*, 3108 metredir). Topraklarının yüzde 5'i tarım alanı, az bir kısmı orman, kalan kısmı ise büyük ölçüde çöldür. Tarıma elverişli arazilerinin çoğunu sahil boyunca uzanan ovalar oluşturmaktadır. Umman'da sıcak ve kurak bir iklim hâkimdir. Sahil bölgeleri iç bölgelere göre daha çok yağmur alır. İç kesimlerde sıcaklık bazen 54 dereceye kadar yükselir. Umman Körfezi kıyısında yer alan başkent Muskat'ta yıllık sıcaklık ortalaması 28,4 derece, yıllık yağış ortalaması ise metrekareye 106 kilogramdır.

Yönetim şekli: Umman, sultanlıkla yönetilmektedir. Sultanların harici imamlarından olması geleneği 1820 yılından sonra kalkmıştır. Sultan oldukça geniş yetkilere sahiptir. Umman; BM, İKÖ (*İslam Konferansı Örgütü*), Arap Devletleri Birliği, Körfez İşbirliği Konseyi gibi uluslararası örgütlere üyedir.

Tarihi: Resulullah (a.s.) zamanında Umman, Ca'fer ve Abd adında iki kardeş tarafından yönetiliyordu. Onlardan önceki yönetici ve bu iki kardeşin babaları olan Culenda ise İranlılar tarafından Umman kralı olarak tanınmıştı. Umman o zaman bir İran sömürgesi gibiydi. Resulullah, H. 7 yılında (M. 628) diğer devlet yöneticilerine olduğu gibi Umman

krallarına da bir dine davet mektubu gönderdi. Umman'ın iki hükümdarının bu mektuba nasıl cevap verdikleri bilinmiyor. Ancak her ikisi de kısa bir süre sonra Müslüman olmuştur. Müslüman olmalarından sonra Umman'ın iki yöneticisi olarak İslam devleti tarafından da tanındılar. Ancak Resulullah (a.s.)'ın mektubunu Umman hükümdarlarına götüren Amr bin As (r.a.) bu ülkeye özel vali olarak tayin edildi. Amr bin As (r.a.) orada İslam'ı yaymak, Müslüman olanlardan zekât toplamak ve İslam devletine verilmesi gereken diğer vergileri almakla görevlendirilmişti. Hz. Ali (r.a.) döneminde ortaya çıkan siyasî karışıklıkların Umman'da ciddî yankıları oldu. Bu yüzden Haricilik bu ülkede hızla yayıldı.

Hatta Umman bu mezhebin merkezi hâline geldi ve Hz. Ali (r.a.)'nin ordusu karşısında yenilgiye uğrayan haricilerin çoğu bu ülkeye sığındılar. Umman haricileri Emeviler döneminde bağımsız devlet kurma isteğiyle ayaklandılarsa da bu arzularını gerçekleştiremediler. Ancak 748 yılında Umman'da örgütlenerek kendi imamlarını seçtiler. İlk harici imamı olarak da yukarıda adı geçen eski Umman kralı Cülenda'nın torunlarından olan Cülenda seçilmiştir. 752 yılında da Umman'da Abbasiler'e tabi bir harici yönetimi kuruldu. Bu tarihten sonra Umman'ı harici imamları yönetmeye başladı.

İlk imamlar Ezd kabilesine mensup olduğundan onlara Ezdiler denmektedir. (*Yine Cülenda'nın soyundan gelmeleri dolayısıyla Cülendiler olarak da adlandırılır.*) 913 - 928 yılları arasında ülkeyi Benu Same kralları yönetti. 928 - 951 yılları arasında da Vecihiler yönetimi ele almışlardır. Ancak bu dönemde harici imamları halk arasındaki otoritelerini yine korumuşlardır. 951 yılında imamlar devlet

yönetimini tekrar aldılar. 1154 yılında devlet yönetimi Nebhani krallarına geçti. Nebhanilerin yönetimi, 1406 yılına kadar sürdü. İmamlar bu dönemde de halk arasındaki dinî otoritelerini korumuşlardır. 1406 yılından sonra ise yeniden devlet yönetimini ele aldılar. Bu anılanlar her ne kadar Umman'da özerk birer yönetim kurdularsa da dışarıda sırasıyla Abbasiler'e, Buveyhiler'e, Selçuklular'a, Moğollar'a, Harezşahlar'a, Celayirliler'e, Timurlular'a ve Safeviler'e tabi olmuşlardır. Ancak bu tabiiyet söz konusu yönetimleri Umman üzerinde fazla söz sahibi kılmıyordu ve sembolik bir bağlılıktan ibaret kalıyordu.

1517 yılından sonra Umman, Osmanlı nüfuzuna girdiyse de bir Osmanlı eyaleti olmadı. XVI. yüzyılın başlarından itibaren Portekizli sömürgeciler Umman kıyılarına çıkarak Muscat'ı ve sahildeki diğer bazı bölgeleri işgal ettiler. İç kesimlerde ise yine yerli yönetim hükmünü sürdürdü. 1624 yılında Umman halkı Cülendi imamlarının yönetimlerine karşı çıkarak imamlar silsilesinde yeni bir devir açtı.

Bu tarihte imamlığa ve devlet yönetimine Ya'rubilerden Nasır bin Mürşid getirildi. Yarubilerle Portekizli işgalciler arasında şiddetli çarpışmalar oldu ve 1650 yılında I. Sultan zamanında Portekizli işgalciler ülkeden tamamen çıkarıldı. Ya'rubiler'in yönetimi, 1741 yılına kadar sürdü. 1741 yılında daha önce Ya'rubilerin Sohar valisi olan Ahmed bin Said bin Muhammed hükümdarlığa seçildi. Ancak Ahmed bin Said'in "imam" unvanı alması 1750 yılında gerçekleşmiştir.

1783 yılında Muscat resmen başkent ilan edildi. XVIII. yüzyılın sonlarında İngilizler Umman'la ilgilenmeye başladılar ve 1800 yılında Umman sultanıyla Doğu Hindistan

şirketi arasında bir anlaşma imzalandı. Bu anlaşmanın verdiği hakla adı geçen şirketten bir memur Umman'ın başkenti Muscat'a yerleşti. Umman hükümdarı daha sonra Fransa'yla da ilişkilerini sıklaştırdı. Ancak İngilizler, 1850 yılından sonra Arap Yarımadası'ndaki bazı bölgeleri işgal ederek bölgedeki nüfuzlarını artırdılar. 1854 yılında Umman'a ait Huryan - Muryan adaları İngilizler'e bırakıldı. Böylece Umman üzerindeki İngiltere ile Fransa rekabetini İngilizler kazanarak,

1917 yılından sonra bu ülkeyi tamamen kendi nüfuzlarına aldılar. Ancak Umman'daki geleneksel saltanat varlığını sürdürdü. İngilizler zaman içinde Umman sultanlarıyla imzaladıkları anlaşmalarla bu ülke üzerinde geniş ticarî ve siyasî ayrıcalıklar elde ettiler. Umman, 20 Aralık 1951 tarihinde bağımsızlığını ilan ettiyse de İngiltere iç karışıklıklardan yararlanarak bu ülke üzerindeki siyasî nüfuzunu devam ettirdi. Bağımsızlığın ilan edildiği tarihteki Umman sultanı IV. Said'di. 1970 yılında sultanlığa İngilizlerin desteklediği ve hâlen bu görevi yürüten Kabus bin Said getirildi. Kabus, kendisini istemeyen halk kitlelerinin ayaklanmalarına karşı İngiltere'den askerî yardım alarak tahtını koruyabildi.

Dış problemleri: Yemen'le Umman arasında uzun yıllar anlaşmazlığa yol açan sınır meselesi, Ekim 1992 tarihinde imzalanan bir anlaşmayla sonuçlandırıldı. Bu anlaşmadan sonra iki ülke ilişkileri düzelme yoluna girdi. Hürmüz boğazının kullanımı konusu,

Umman'la Körfez'de çıkarı olan dünya ülkeleri arasında zaman zaman problem oluşturmaktadır. Söz konusu ülkeler, Boğaz'ın serbest geçişe açık olmasını isterken Umman sadece tehlike oluşturmayan gemilerin geçişine açık

olmasını ve bu konuda kendisine denetim yetkisi tanınmasını istemektedir. Ancak Umman bu isteğini kabul ettirmekte kullanacağı bir yaptırım gücüne sahip olmadığından genellikle Körfez’de çıkarı olan ülkelerin dedikleri olmaktadır. Umman yine de meselenin peşini bırakmıyor.

İslamî Hareket: Umman Müslümanlarının yüzde 70’ini İbadiler oluşturuyor. 1820 yılından önce sultanların bu mezhebin imamlarından olması şartı vardı. (*Bkz. Din, Yönetim ve Tarih kısımları.*) İbadilerin kendilerine özel bir dinî hiyerarşileri ve eğitim sistemleri var.

Ancak Batı’nın etkisindeki yönetimin dinî yönden bilgilenmeyi çok fazla önemsemeyen ve gerek kişisel hayata gerekse toplum hayatına dinin yön vermesi için herhangi bir çaba harcamayan tutumu Sünnilerle birlikte İbadileri de etkiledi. Bununla birlikte son yıllarda Umman’da da gerek İbadiler ve gerekse Sünniler arasında yeniden bir İslamî şuurlanma ve uyanış hareketi başladı.

Bu, gençlik özellikle üniversite gençliği arasında daha bariz bir şekilde görülüyor. Yönetim toplumdaki bu İslamî uyanışı dikkate alma gereği duyarak üniversitelerde İslamî ölçüler doğrultusunda bazı düzenlemeler yaptı. Bunun yanı sıra bir yerleşim merkezinde ilkokula giden kız öğrenci sayısının 100’ü bulması hâlinde kız öğrenciler için ayrı bir okul açılıyor.

Halkın dinî hassasiyetini dikkate alan buna benzer daha başka düzenlemelere de gidiliyor. Ancak yönetim dizginleri elinde tutmak ve bir muhalefet oluşmasına zemin hazırlayacak şartların ortaya çıkmasını engellemek için örgütsel çalışmalara pek fırsat vermiyor.

Ekonomi: Umman ekonomisi öncelikle petrole dayanır.

Para birimi: Umman Riyali = 2,58 USD.
Gayri safi millî hâsılası: 9 milyar 605 milyon dolar.
(*Yıllık safi artış: Yüzde 3,5.*)
Kişi başına düşen millî gelir: 5650 dolar.
Dış ticaret: İhraç ettiği ürünlerinin başında ham petrol ve doğal gaz gelir. İhracattaki payı, yüzde 91,5.
Sanayisi: Petrolle ilgili tesisler gelir.
Eğitim: Okuma yazma bilenlerin oranı yüzde 42'dir.
Sağlık: 968 kişiye bir doktor düşmektedir.

Kamukalı Turkanalılar

Ali Sami Palaz

1973 yılında Konya'da doğan Palaz'ın hayatında olaylar hızla gelişti. Bu hızlı hayat içerisinde, üniversite bitirip ticaretle de uğraştı. Ama her ikisi de kendisini "seyahat etmek" kadar mutlu etmedi. Sürekli olarak seyahat etmenin işi olmasını istedi. Bu nedenle 2003 yılından itibaren "Köşe Bucak Dünya" isimli gezi izlenimi belgeselini çekmeye başladı. Belgesel çekimleri için yaklaşık 40 ayrı ülkeye gidildi. Bu belgeseller, 30 kadar çeşitli ulusal ve yerel kanalda yayınlandı ve yayınlanmaya devam ediyor. Yeni çekimleri devam eden belgesellerin yayın danışmanı ise Prof. Dr. Orhan Kural.

2010 yılında "Köşe Bucak Dünya" dergisini yayımlamaya başlayan Palaz, seyahat ve kültür-sanat içerikli derginin şu an 26. sayısını yayınlamakta olup derginin yayın danışmanlığını ise yine Prof. Dr. Orhan Kural üstlenmektedir.

Ayrıca birçok ulusal ve yerel gazete ve dergilerde gezi ve kültür sanat içerikli yazılar yazmaya devam ediyor. Seyahat etmenin insanı her yönden gerçek bir insan yaptığına inanan Palaz, şu an sekiz yaşındaki oğlu Kayra Babil'in de seyahati sevmesi için onu yanında götürmeye gayret ediyor.

Kakumalı Turkanalılar, *Kenya*'nın kuzeybatısında “Turkana Gölü” çevresinde yaşamlarını sürdürüyor. Turkana Gölü'ne ismini bu kabile vermiş. Çoğu bu bölgede olmak üzere tüm Afrika'da yaklaşık 200.000 Turkanalı var. Diğer tüm kabilelerin tırstığı Turkanalıların hobileri arasında Uganda'da bulunan kabilelere baskınlar düzenleyip ellerindeki hayvanlara el koymak, eften püften sebeplerle onlarla çatışmaya girmek gibi asice şeyleri saymak mümkün. Kenya devleti bile bu kabileye pek ilişmiyor!

Gök tanrıçasına inanıyorlar; tanrıça, kabilenin büyücüsü vasıtasıyla kendileriyle bağ kuruyor. Kabile içerisinde keçi sayısının çokluğuna göre söz hakları var. Diğer kabilelerdeki “klan” olgusu yerine, “leopard” ve “taş” olgusu var. Baba leoparsa oğlu taş, onun oğlu yine leopard oluyor. Bu ne işe yarıyor? Bir gün kabile reisi, “Bütün taşlar toplansın, şu işi yapacağız” dediğinde toplanıp o işi işte taşlar yapıyor.

Basit sazlıklardan yapılmış evlerde yaşıyorlar. Sıkı durun! Afrika'nın en saldırgan, asi, yayılmacı ve ne sömürge döneminde ne de bugün kontrol altına alınamayan kabilesi “Turkanalılar” bunlar. Şaka bir yana asil ve dik duruşları nedeniyle böyle görüldüklerini düşünüyorum. Bir de, Turkanalı çocuk meselesi var ki ona bu yazımda

derinlemesine değinemeyeceğim zira konu çok derin; ta 1,8 milyon yıl öncesine dayanıyor. Özetle, yaşı 11 ile 13 olduğu tahmin edilen bu çocuğun iskeleti, Turkana Gölü kıyısında bulunuyor. Bu konuyu başka bir yazıda ayrıntılı olarak anlatacağım, inşallah.

Bölgede yıllar önce beyaz adamın görülmesiyle kuraklığın giderek arttığına inanıyorlar. Gök gürlmesini, tanrıçaları ve şeytanın kavga etmesi olarak yorumluyorlar. Bugün “su için” bazı bölgelerde günde 20 kilometre uzağa yürümek zorunda kalan Turkanalılar, bazen de kurumuş nehir yataklarını kazarak suya ulaşıyorlar.

Gelelim benim Turkanalılar ile tanışmama. *Nairobi*'den 2 saatlik bir uçak yolculuğuyla *Lodwar*'a ve oradan adı “yol” olan ama benim yola hiç benzetemediğim bir araziden 3 saatlik bir kara yolculuğu ile *Kakuma*'ya ulaşıyorum. Birleşmiş Milletler (*BM*)'in mülteci kampının da bulunduğu *Kakuma*, Kenyalıların bile unuttuğu, *BM*'in dünyada “yaşanması en zor” bölgelerden kabul ettiği bir coğrafya. Akşam saat 22 civarında ulaştığım *Kakuma*'da konaklayacak bir yer olmadığı için 85 kilometre ötede bulunan *Lakichoggio*'ya gidiyorum. Boynu boncuklu kadınlar kabilesi olarak namlarını duyduğum Turkanalılar ile haşır neşir olma düşüyle uykuya dalıyorum.

Ah nereden bilebilirdim ki bunların, Afrika'nın en savaşçı ve en gözü pek kabilesi olduğunu. Daha önceleri Masaililer ile ahablık etmişliğim oldu. Bir Masaili'ye, “Acaba fotoğrafınızı çekebilir miyim?” diye sorduğumda aldığı cevap gelende, “Parasını ver, çek gardaş! Nasıl poz vermemi istersin? Dur, şu cep telefonumu saklayayım da öyle çek” derdi.

Minik Asaları ve Oturakları

Sabahleyin boyunlarında rengârenk 5 kilogram ağırlığında boncukları ve geleneksel kıyafetleriyle Turkanalı kadınları görür görmez, fotoğraflarını çekmek için hamle yapıyorum. Karşı hamle ise gecikmiyor; sanki kadınlara silah doğrultmuşum gibi bana tepki veriyor ve hep bir ağızdan garip sesler çıkarıyorlar. Kabilenin ellerinde “asa” ve minik “oturak”ları bulunan erkekleri, asalarını yere sertçe vurarak, uyarı atışı yapıp üzerime yürüyorlar. Tuirst sevmeyen bu kabileye içten içe saygı duyuyorum. Diğer kabileler gibi turistin oyuncağı olmamışlar. Para pul teklif etseniz de durum hiç değişmiyor. Asla sizinle muhatap olmak istemiyorlar ve sizden de -ne işiniz varsa görüp- derhâl bölgelerini terketmenizi istiyorlar.

Asaletlerine vurgun olmamla birlikte onlarla iletişim kurmanın yollarını arıyorum. Çoğu fakir, gerçekten açlık sınırında yaşam süren insanlar. Buna rağmen erkekler başlarında keçeden yapılmışa benzeyen yeşil bir şapka, ellerinde asalar ve küçük oturakları ile geleneksel kıyafetleri içinde arz-ı endam ediyorlar. Yediden yetmişe kadar tüm kadınlar, geleneksel kıyafetlerinin yanı sıra boyunlarındaki “boncuk”ları ile oradan oraya dolaşıyorlar. Oradan oraya dolaşıyorlar, dediğime sakın bakmayın. İşçi karıncalar gibi oradan oraya giderken gördüğümüz bu insanlar; ya su için, ya hayvanları için ya da başka haklı gerekçeyle her gün kilometrelerce yol katediyorlar.

Erkeklerin “uzun boy”ları dikkatimi çekiyor. Elleri asa ve oturuş kısmı 15 ila 20 santimetre kadar olan ve deri bir tutacakla sürekli yanlarında taşıdıkları “oturak”ları var. Saçları özenle kesilmiş; ayrıca saçlarına ya

bir şapka iliştirilmiş ya da bir tüğ iliştirilmiş. Yoruldukları zaman ellerinde taşıdıkları küçük oturaklarına oturup soluklanıyorlar. Bu oturağı ben de denedim. Oturulan kısmı 5-10 santimetre, yüksekliği ise aşağı yukarı 8 santimetre kadar olmasına rağmen oturağın hayret verecek derecede rahat bir yapısı vardı. Hatta bu oturağı -evdeki koltuğumdan bile rahat bulduğum için- allem edip kallem edip bir şekilde edindim eve getirdim. Şimdi zaman zaman ona oturup televizyon seyrediyorum.

Tüm bunlar olduğuna göre, iletişim kurmanın yollarını arama etabını atlamış, Turkanalılar ile iletişime geçmişim. Nasıl mı oldu? Allah yardım etti, diyelim.

Özetle şunu söylemem gerekirse Turkanalılar, su için ya da hayvanları için kilometrelerce yol kat etmek zorundalar. Yine tüm bunlar için sık sık çatışmalar yaşanıyor. Anlatmaya gücümün yetmediği zorlukta bir yaşamları var. Tüm bu zorluklara rağmen bir Turkanalıyı gördüğünüzde ona imreniyorsunuz. Çünkü gayet onurlular ve dimdik durmaktan geri kalmıyorlar. Zaman zaman onları sefil bir hâlde görüyorum. Yine de kendi yaptıkları içkiyi içip sarhoş olmuş hâlde olan, dere yatağında kazdığı çukura eğilmiş çamurlu suyu içmeye çalışan ya da kesilmiş bir hayvanın –neresi bile belli olmayan ve et demeye bin şahidin bile yetmeyeceği– toz toprak içindeki 50 gram et benzeri bir parçayı almaya çalışan Turkanalıları da görüyorum. Ama aynı adam veyahut kadın, pazarda karşınıza asilzade edasıyla çıkıveriyor ve bu davranış onlara pek de yakışıyor.

Bu arada Turkana bölgesi arkeolojik bulgulara göre, insan ırkının doğduğu ve yayıldığı yer olarak da biliniyor. Turkana Gölü civarı “fosil” açısından zengin bir bölge. Bu ilginç coğrafyayı keşfetmeniz dileğiyle hoşça kalın.

***Tiyatronun Tepesine
Türk Bayrağı Diktik***

Ali Poyrazoğlu

Ali Poyrazoğlu, İstanbul'da doğdu. Konservatuvarda Tiyatro bölümünü bitirdi. İngiltere'de ve Fransa'da tiyatro okudu. Şehir Tiyatroları'nda oyunculuk yaşamına başladı. Ülkemizin önde gelen özel tiyatrolarında oyuncu ve yönetmen olarak çalıştı. 1972 yılında Ali Poyrazoğlu Tiyatrosu'nu kurdu. Türk ve dünya yazarlarının modern oyunlarını sergiledi ve yönetti. 30 filmde başrol oynayan Poyrazoğlu, 45 oyunu Türkçe'ye çevirdi. Çevirilerinin bir kısmı basıldı, hepsi tiyatrolarda sahnelendi. Sayısız radyo ve televizyon oyunu yazdı, yönetti. Yunanistan'da, Almanya'da, İsviçre'de ve İngiltere'de oyunlarını sergiledi. 1998 yılında Amerika'da Broadway'de sergilenen ve büyük ilgi gören "Pera Palas" adlı yapımda başrollerden birini oynadı. Yazıları, çeşitli dergilerde ve gazetelerde yayımlandı. Kiss FM'de 5 yıldır büyük bir ilgiyle takip edilen "Gölgede Muhabbet" adlı programda izleyicileriyle buluşuyor. Tiyatro oyunlarından bazıları: "Düşenin Dostu", "Evet, Evet, Evet", "Hakkımı Ver Hakkı", "Gözlerimi Kapatırım, Vazifemi Yaparım", "Deliler Boşandı", "Çılgınlar Kulübü"...

** Bu bölüm, Ali Poyrazoğlu'nun Can Yayınevi tarafından 1999 yılında yayımlanan "Ödünç Yaşamlar" isimli eserinden kendisinin onayıyla alınmıştır.*

Turgut çok yakışıklı, çok hoş, çok başarılı, etkileyici bir Türk aktördür. Kadın-erkek, herkes ona bayılıyor. Ekibiyle birlikte sergilediği oyunlar çok beğeniliyor; tiyatrodaki çok zor olan bir şeyi de gerçekleştiriyor, rahat geçinecek kadar para kazanıyor. Turgut'un herkese müthiş çekici gelen bir özelliği var; çok muntazam kafasında fazla saç yok, Turgut kel; bu yüzden de her ne kadar yüzüne Baba Turgut dense de, piyasada Kel Turgut olarak biliniyor. Yaşı da biraz geçkince, orta yaşın hayli üzerinde, olsun ne gam!.. Seviliyor, beğeniliyor. Günlerden bir gün, İstanbul'a eski anılarının peşinde dolaşmaya gelen, İstanbul'da doğmuş büyümüş, zengin bir kontla evlenip -nedense kontlar hep zengin oluyor- Fransa'ya göçmüş Kontes Mona Lisa gelir. Oyununu seyrettiği Kel Turgut'a âşık olur. Turgut'u Fransa'ya götürüp, orada yıldız yapmaya karar verir. Kontes'in üstü açık arabasıyla, ayın beşlik simit gibi parladığı bir gece Boğaz'da dolaşırken, Kontes iç gıcıklayıcı sesiyle Kel Turgut'un kulağına fısıldar: "Turgut, Paris'te sana en büyük tiyatroyu tutacağım, hangi oyunu oynamak istersin?" Turgut bir an düşünür, yanıtlar: "Musahipzade Celal'in İstanbul Efendisi'ni." Turgut iyi bir seçim yapmıştır; çünkü Turgut gerçek bir İstanbul efendisidir.

Hemen Paris, acele tiyatro, derhâl provalar. Kadro muhteşem, Kontes'te çevre geniş. Muhteşem bir açılış... İlk gece Kontes, Paris'in biraz dışındaki malikânesinde büyük

bir davet veriyor. O gece, lapa lapa kar yağmakta. Her yer bembeyaz kesilmiş. Tiyatronun yöneticisi gazetelerde o sabah çıkacak eleştirileri beklemek için Paris'te kalmış. Gün doğarken Kontes'in geniş arazisinde, ufuktan karların içinde hızla gelen bir cenaze arabası beliriyor. İçinden tiyatronun yöneticisi iniyor, arabanın arkası açılıyor, siyah bir tabut indiriliyor karların üstüne. Herkes Kontes'in verandasından olayı izliyor. Kontes bembeyaz tuvaletiyle pırlantalar içinde. Turgut siyah fragı çekmiş, yüzü asık. Bu tabut ne demek ola ki... Hayra alamet bir durum değil. Kontes bir işaret çakıyor, uşaklar yerlere kadar uzanan beyaz bir kürk koyuyor omzuna. İki beyaz tazı getiriliyor. Karların üstünde, bembeyaz kürk, iki beyaz tazı, resim müthiş. Kontes öyle istiyor hep, resim müthiş olsun, müthiş... Yönetici siyahlar içinde tabutun başında. Simsiyah tabut, cenaze arabası, mezarlıkçı kılığında tiyatro yöneticisi... Belli ki piyes iki seksen yatmış. Durum aynasız! Kontes tabuta doğru yürüyor. Herkes nefesini tutmuş ardından bakıyor. Kel Turgut, "Ulan İstanbul'da fiyakamız yerindeydi, ne halt etmeye bu karının peşine takılıp buralara geldik. Hayvan Fransızlar, ne anlar Musahipzade Celal'den!..." diyor. Bembeyaz bir sessizlik. Kontes eğiliyor, tabutun kapağını açıyor. Tabutun içinden binlerce rengârenk kelebek fırlıyor doğan güne karşı. Şaka, şaka! Oyun çok beğenilmiş; gelsin şampanyalar, gelsin havyarlar. Turgut coşuyor, Fransızlara karlar üstünde İstanbul çiftetellisi öğretiyor.

Evet, bir vardı bir yok şimdi. Evvel zaman içindeydi kalbur saman. Bir zamanlar biz Şişli'deki Ümit Tiyatrosu'nda, seyircinin beşiğini tıngır mıngır sallar idik. Ben, Gülriz Sururi, Engin Cezzar, Aydemir Akbaş, Erden Alkan, Suzan Ustan, Celile Toyon, Bilge Şen. Ha bir de

Turgut Boralı'yla Bülent Erbaşar her gece çıkar oynar, insanlara masallar anlatır, sonra da arkamıza döner bakardık ki bir arpa boyu yol gitmişiz. Şimdi konfeksiyoncular çarşısı olan Ümit Tiyatrosu'nda her akşam oyundan önce yaptığımız kulis gırgırlarının başında Kontes'le Turgut'un maceraları gelirdi. Bitmez tükenmez bir sözel tefrika... Kontes, Bülent Erbaşar; "Düşenin Dostu" oyunundaki Mona Liza adlı karakteri çok büyük bir başarıyla oynadığı, yüzü de Mona Lisa kadar güzel olduğu için. Ünlü Türk aktörü Kel Turgut da Turgut Boralı; ünlü aktör, Türk ve kel olduğu için.

O ara "Anjelik" filmleri çok moda. Anjelik ve sevgilisi total Geofrey de Peyrac yani Robert Hüseyin Efendi tefrikaları İstanbul'u kırıp geçiriyor. Hemen bir kontes ve total bulamadığımız için, kel sevgili geyiği üretildi. Her akşam oyundan önce maceraları anlatılıyor. Nur içinde yatsınlar Bülent Erbaşar da, Turgut Boralı da kelebekleri özgür bırakıp kendilerine yer açtılar.

Geçen gün, burada prova arasında Amerikalı aktör arkadaşlar, "Siz kuliste oyundan önce ne yaparsınız?" diye sordular. "Biz hayal gücümüzü genişleten, kurgulama ustalığı kazandıran, gerçekle hayal, ölümle oyun arasındaki noktada durmamıza yardımcı olan tefrikalar üretir, onların peşine takılır havaya gireriz" dedim. İstanbul'da kalıp beni buraya kimin getirdiğini, Ali Poyrazoğlu'nun Broadway'deki bir oyunda neden oynadığını merak edenleri rahatlatayım. Oyun; Sinan Ünel adlı Amerika'da yaşayan, oyun yazarlığı yapan, İngilizce yazan bir yazarın yirminci oyunu. Birçok yarışmada birincilik kazanınca dikkati çekmiş, Broadway'de sahnelenmesi için prodüktörler ilgilenmişler. 1918 yılından 1994 yılına Türkiye'yi ve Türk insanını anlatan, önemli, ağırbaşlı, yeni bir tiyatro dili arayan "Pera Palas" adlı oyunu

temmuza kadar 30 temsil oynayıp ara vereceğiz; eylülde daha büyük bir tiyatroya geçip devam edeceğiz. Oyunda hayalleri yıkılmış, ülkülerinin çöküşünü izlemiş, alkolik bir mühendisi ve onun Amerikalı bir kadınla evlenmesini engellemeye çalışan annesini oynuyorum. Oyunda Defne Halman da önemli rollerden birini oynuyor. Ah, üç Türk, Tiyatronun Everest'i diye bilinen Broadway'de ayın 8'inde, yani yarın akşam The McGinn/Cazale Theater'da bir Türk bayrağı dikeceğiz. Beni buraya çok zengin bir Amerikalı Barones özel uçağıyla getirdi. Ben saçlarımı kazıttım ve Kel Ali oldum; Central Park'a bakan çok lüks Trump Tower'da muhteşem bir dairede kalıyorum. Tiyatroya özel helikopterle gidip, yürüyerek dönüyorum. Barones yarın akşam New York dışındaki şatosunda büyük bir davet verecek. Bu oyundan sonra Broadway'de Musahipzade Celal'in "Aynaroz Kadısı"nı sahnelemeyi düşünüyorum. New York'ta kar yağıyor. Yarın akşam oyun başlıyor.

Bakalım tabuttan ne çıkacak?

Lizbon / Portekiz Seyahatim

Suna Saygan

25 Nisan 1948 tarihinde Düzce’de doğdu. 1965 yılında Adapazarı Lisesi’nden mezun olarak çalışma hayatına başladı. 1998 yılında Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü’nü bitirdi. 1990 yılında emekli olarak, bankacılık hayatını noktaladı. Özel sektörde bir borsa şirketinde çalışmasını takiben çalışma hayatını bitirmiştir. Boş zamanlarını değerlendirdiği çeşitli ülkelere yaptığı seyahatlerini, “Evimin Dışındaki Dünya” isimli kitabında topladı. Emeklilik günlerini anlattığı “Sudan Çıkış Balıklar” isimli ikinci kitabını yayınlamıştır. Gezinler Kulübü faal üyesidir ve kitap imza günlerine katılmaktadır.

* Bu bölümü, derneğimiz üyesi Sayın Suna Saygan özel olarak hazırlamıştır.

Portekiz'i görmeyi çok istiyordum, okyanus kıyılarında kurulmuş şehirlerdeki hayatı hep merak ederim. Yılbaşında kısa bir seyahat yapmak istedim, hem görmediğim bir şehir olsun, hem yılbaşını geçirelim hem de ucuz olsun diye araştırdık ve *Lizbon*'a gitmeğe karar verdik.

İçinde 167 yolcu olan uçağımız tam zamanında kalktı. Biz üç kişiyiz, diğerleri gittiğimiz seyahat şirketinin yolcuları. Otelimize gidiyoruz, rehber de bu arada bilgiler veriyor. *Portekiz*'in nüfusu 11 milyon, *Lizbon*'un nüfusu 2 milyon, metrosu 28 yıl önce yapılmış, enflasyon yüzde 3,2 imiş. *Portekiz*'de Nobel Ödülü almış olan iki kişiden biri ilk beyin ameliyatını yapan doktor diğeri ise edebiyatçı “Jose Saramago”. (*İsa'yı normal bir insan gibi gösterdiği için kilise tarafından aforoz edilmiş.*)

Lizbon' un iki çember denilen yerinden geçiyoruz, sağda gecekondu bölgesi, solda apartmanlar var. En pahalı alışveriş merkezi ise Colombo.

Belem bölgesine geldik, 1415 yılından itibaren keşiflerden alınan ganimetlerle yapılmış, turistik bir yer. Jeromi manastırı var. *Vasko da Gama*'nın ilk denize açıldığı yer. Türkler İstanbul'u fethedince İpek Yolu kapandığı için, *Portekizliler* okyanusa açılıyor. İlk sefere çıkışın hatırası için bir heykel grubu yapmışlar. *Salazar* tarafından yapılmış,

1975 yılında bitmiş. Bonsantu parkından geçiyoruz, çam ağaçları var. Lizbon'un akciğeri deniyor. Park, atlı polisler eşliğinde devlet koruması altında.

Şehri ikiye bölen *Tagus Nehri* var, üzerinde Salazar köprüsü var, 1965 yılında yapılmış, iki katlı, üstü araba yolu, altı tren yolu.

Eskiden, şehre elektrik sağlayan santral şimdi bilim müzesi olmuş, önünden geçiyoruz, karşı adaya giden feribot da buradan geçiyor. Cumhurbaşkanlığı ufak bir bina, koruması yok. Sahilde bir uçak maketi var, Portekiz'den Brezilya'ya bu model uçak ile ilk defa gidenin resmi var.

Lizbon'un önemli bölgeleri; Dokas bölgesi, barlar ve kafeler, Expo Meydanı (*Sony Meydanı da deniyor*), Praça da Comerssia, bu meydanda yılbaşında halk toplanıyor.

24 Temmuz Avenue'den geçiyoruz. Soldaki bina balık ve sebze hali, sabah üçte açılıyormuş.

Meydan önce pazarmış, Cizvitler dua etmek için mumları yakarken yangın çıkmış, her yer yanmış. Marques de Pompal dine sıcak bakmadığı için bu yangını bahane ederek Cizvitleri öldürmüş. Bu olay, 1755 yılında oluyor.

Meydanın etrafında Bakanlıklar var, meydanı çevreleyen sütunlar Mason işaretleri imiş, yöneticilerin hepsi Mason'muş. Portekiz'de isteyen herkes Mason olabilirmiş, Mason okulu varmış.

Nehir yatağından geçiyoruz, altı meşe kütüğünden asansör var, Eyfel Kulesi'ni yapan mimarın talebesi yapmış. Praça de Figueiro'den (*incir pazarı*) geçiyoruz. Rossio bölgesindeyiz. Bu bölge Lizbon'un kalbi sayılıyor. Yangından kalan tek kilise burada.

Özgürlük meydanından geçiyoruz, iskelet şekli verilmiş, yuvarlak kısımlar var, enerji merkezleri olduğunu söylüyorlar, meditasyon yapılabilirmiş. Yolun sonunda Marki De Pompal'ın heykeli var. Caddeye yakın eski bir binadaki otele geldik, herkes odalarına yerleşti.

Günlük turla Quel uz ve Ericerirax üzerinden Sintre'ye gidiyoruz. Estoril, Kaskal ve Roka'dan (*Avrupa'nın en batı ucu*) geçeceğiz. Sintre'de öğle yemeği yiyeceğiz, burada Müslümanların yaptığı cami var, 20 kilometre uzunluğunda su kemeri var. 1755 yılındaki depremde dahi yıkılmamış, 230 yıldır kullanılıyormuş.

Lizbon'da yaşayanlar için iki kelime kullanılıyor. Paisante ve Calme; yavaş ve sakin insanlar demekmiş. Hiç aceleleri yok. Lizbon'un merkezi 20 kilometre, banliyöleri ile büyük. Salazar'dan sonra kolonilere özgürlük verilmiş ve zenciler gelmiş, dolayısıyla nüfus artmış. Nüfusun yaklaşık yüzde 40'ı Lizbon ve Porto'da yaşıyor. Porto ikinci büyük kenti, günümüz yetmediği için gidemedik. 12 eyalet var, İspanya sınırı 1200 kilometre. 1245 yılından bugüne kadar sınır aynı imiş, hiç değişmemiş. Asgari ücret 300 dolar, ortalama kazanç 800 dolar. Tekstil, deri ve ayakkabı sanayi var. Tarım ürünleri ithal ediliyor. Kendi çiftçisi malını satamıyor, bu yüzden çiftçiler arasında huzursuzluk varmış.

Lizbon – Kaskal arası 30 kilometrelik bir sahil şeridi, eski adı Costa del Sol, İspanya'daki sahil şeridi ile aynı adı taşıyor diye, İspanya'nın baskısı ile ismi Costa del Lizbon olarak değiştirilmiş. Şehir Romalıların ve Arapların kontrolünde kalmış, 1747 yılında Portekizliler başa geçmiş, sahilde kale ve kuleleri var. İngiltere Portekiz'e yardım eder diye, İspanya kendini korumak için savunma kuleleri yapmış.

Tagus Nehri'nin okyanusla birleştigi yeri gördük. Estoril'den geçiyoruz, zengin bölge imiş, Avrupa'da da tanınıyor ve Monte Carlo'dan sonra en büyük kumarhane burada bulunuyor.

Sintre'ye geldik; ismi Kelt'lerden geliyor, ay tanrılarının ismi. Şehri VIII ve XII. yüzyılda Araplar işgal ediyor ve sur yapıyorlar, şehir bu surların içinde. Kral I. John'un sarayı var. Sarayın yerinde eskiden cami varmış. Saray; eski, taş bir bina, odalar ufak. Kral I. Manuel sarayı büyütüyor. Vasko da Gama onun zamanında seferler yapmış, XIX. yüzyılda sanatçılar gelmiş. Lord Byron da gelmiş, Sintre'ye "Benim cennetim" dermiş.

Dışarıda ufak bir bahçe var, Vasko da Gama seferden gelince bu bahçede kralla buluşuyor ve Hindistan'ı krala armağan ediyor. Tarihî bir bahçe.

Öğle yemeği yedik. Önce ekmek, zeytin, tereyağı, çok ufak kaplarda yoğurt geldi. Sonra da balık köftesi, sarımsak soslu karides ve kavun verildi. Sonra lahana çorbası (*milli çorbaları*), şiş balık, üç uzun şiş bir arada masalara getirip servis yapıyorlar, yanına karnabahar ve patates servisi de yapıldı. Kırmızı ve beyaz şarap serbest. Yemek sonunda dondurma servisi yapıldı. Lokantanın içi; tavanda soğan sarımsak, su kabakları ve filelerde ufak domatesler, duvarlarda doldurulmuş hayvan başları ile değişik bir tarzda dekore edilmiş.

Lizbon'un Tejada (*peynirli*) ve Tredosoydo dedikleri yastık gibi (*içinde krema varmış*) iki meşhur keki varmış ama ikisinden de bulup yiyemedik.

Portekiz'de boğa güreşlerinde, İspanya'nın aksine boğalar öldürülüyor.

“Al” ile başlayan isimler Arap kökenli. Ülkede zeytin ve mantar yetişiyor, güneyde mermercilik, tarım ve balıkçılık yapıyor. Bir kişinin yıllık balık tüketimi 60 kilogram.

İlk, orta ve lise mecburi, 12 yıl mecburi eğitim var. Üniversite beş yıl. Evlilik az, beraber yaşamak daha fazla, boşanma oranı yüzde 40. Kadınların ekonomik özgürlüğü varmış.

Obidus'ta mola verdik. Orta Çağ'dan kalma, kale içinde yaşanan bir yerleşim bölgesi, yeni yapı yok. Önce Romalılar sonra Araplar işgal etmiş, Araplardan sonra 1147 yılında Portekizliler gelmiş. Vişne likörü meşhur. Jinja Otel var, dokuz odalı, beş yıldızlı. Etraftaki seramikler XV. yüzyıldan kalma, XVIII. yüzyılda Çin'den etkilenmişler. Mavi, beyaz mozaik yapımına başlamışlar, Expo akvaryumunda ise 57000 parça seramik kullanılmış.

Nazaret'e geldik. Okyanus kenarında bir sahil kasabası, Fenikeliler kurmuş, fakir insanların oturduğu bir şehir. Kadınların söz hakkı var, erkekler balıkçılık yapıyor. 110 metre yüksekliğindeki dağlık bölgedeki kısımlar en eski bölge. Kocasını balık avcılığı sırasında ölen kadınlar, yas tutup ömür boyu siyah giyiyorlar. İlk gelen turistler, 1970 yılında Fransızlar oluyor. Turizmden biraz zengin olmuşlar, eskiden bir elbisesi olanın şimdi yedi elbisesi varmış, bu insanlar kendilerini zengin sayıyorlarmış. Nüfus kışın 15000, yazın 100000.

Herkes sahilde toplanıp okyanusu seyrediyor, çok dalgacı, nefis bir görüntü.

Fatima bölgesine geldik. Hristiyanlar için kutsal bir bölge. Eskiden Fatima isimli Müslüman bir kız esir kampında yaşıyor, kampın yetkilisi kıza âşık oluyor, evlenebilmek için kraldan izin istiyor. Kral, kızı Hristiyan yaparsa

evlenebileceğini söylüyor, kız katolik oluyor, Oryan adını alıyor. Evleniyorlar, daha sonra Fatima ölüyor; gömülü olduğu yere, eski ismi olan Fatima deniyor.

1917 yılında bir mucize gerçekleşiyor. Portekiz, Katolik bir ülke idi. I. Dünya savaşı sırasında ülke çok fakirdi. 7-10 yaşlarında ikisi kız, biri erkek üç çocuk her gün ormanda oyun oynuyorlarmış. Mayıs ayında karanlık bir günde çocuklar ormanda oyun oynarken şimşekler çakıyor, çocuklar korkarak eve gitmeğe karar veriyorlar, arka arkaya üç şimşek çakıyor ve önlerindeki ağacın içinde beyazlı bir kadın silüeti beliriyor, çocuklar korkup duaya başlıyor. Kadın (*Hz. Meryem olduğu kabul ediliyor*) çocuklara, “Ekim ayına kadar her gün saat 12:00’de buraya gelip dünyanın kötülüklerden korunması için dua etmelerini” söylüyor ve çocuklara üç sır veriyor: 1-) Dünya savaşı kısa zamanda bitecek, 2-) Bir savaş çıkmaması için dua edin ve 3-) Bu sırrı kimse bilmiyor! (*Daha sonra Papa’nın vurulması ile ilgili olduğu Vatikan tarafından açıklandı.*) Bu olaydan sonra çocuklar köye dönerek, gördüklerini herkese anlatıyorlar, kimse inanmıyor. O zamanki hükûmet dine karşı olduğu için çocukları bir müddet hapsedip daha sonra serbest bırakıyorlar. Bir gün bütün halk, köy meydanında toplanıyor ve çok kötü bir yağmur yağıyor. Herkes korkunç derecede ıslanıyor, iki dakika sonra güneş çıkıyor ve herkesin üstü başı kuruyor. Bu olaylar mucize olarak kabul ediliyor. Üç çocuktan ikisi ölüyor, kız çocuklardan birisi hâlâ hayatta, Azize Lucia, 80 yaşında ve Lizbon’da yaşıyor. Hayatı boyunca sadece beş kere evinden çıkmış. Papa yeni seçildiği zaman ilk önce Azize Lucia’ya gelerek feyz almış. Papa II. John’un ziyareti sırasında Azize Lucia’nın, “3. Sırrı” Papa’ya söylediğine inanılıyor.

Adağı olan insanlar, tekrar buraya geldiklerinde yürüyerek gelip meydandan kiliseye kadar dizlerinin üstünde yürürlermiş.

Kilisedeki Meryem Ana'nın başında bir taç var. II. Dünya savaşı sırasında Portekizli kadınlar, ülkelerinin savaşa girmemesi için aralarında para toplayarak bu tacı yaptırıp takmışlar. Hz. Meryem çocuklara 13 Mayıs'ta görünmüş, Papa da 13 Mayıs'ta vuruldu. Papanın vücudundan çıkarılan kurşun bu tacın içine konmuş. Her yıl 13 Mayıs'ta herkes buraya geliyor, kalacak yerler dolduğunda, gelenler yerlerde yatarmış. Hac yeri olarak Katolik ve Protestanlar için kutsal bir yer. 'Matalya' isimli XIII. yüzyıla ait, gotik tarzda, 150 yılda tamamlanmış bir kilise gördük.

Bu bölge, dinen çok kutsal, kilisede her saat başı ayin var, kilisenin önünde çok geniş bir alan var. İnsanlar her yerde dua ediyor, mumlar yakıyor. İnsan boyunda! İlk defa bu kadar büyük mum görüyorum. Sağlık ve dünya seyahati dileyerek... Tabii ben de hemen bir tane mum yakıyorum!

Hava karardı, civardaki dükkânlara kısa bir tur yapıp Lizbon'a döndük.

Yılbaşı gecesini herkes kendi arzusuna göre organize etti. Biz halkın toplandığı meydana gitmek istedik, ancak çok fazla yağın yağmurdan ıslandık, kurumak ve dinlenmek için Hotel Tivoli'ye girdik. Otelin resepsiyonuna bir rezervasyon yapmalarını rica ettik. Bizi Maxim Night Clup'a gönderdiler. Yemek güzeldi, bize çok itibar ettiler, gece yarısı yaklaşırken herkese folyo kâğıt içinde siyah kuru üzüm ve her masaya şampanya dağıttılar. Saat 24:00'de şampanyalar açıldı ve dans başladı. Gösteri ve striptizi seyrettik, ıslaklığın ve yemeğin verdiği rehavetle saat 02:30'da uyuklamağa

başladık, büyük şovun 03:30'da başlayacağını öğrenmemize rağmen bekleyecek hâlimiz kalmadı ve otele döndük.

Son gün... Grup serbest. Kahvaltıdan sonra Expo 98'deki akvaryumu görmeğe gittik. Her çeşit balık, okyanus bitkileri var, bir koridoru takip ederek geziyoruz.

Çıkışta kestane aldık, kestaneleri altı delik ters huni şeklinde bir kapla ateşin üstünde kavuruyorlar, kavururken içine kalın tuz atıyorlar, kestanelerin üstü beyaz oluyor, tadı aynı.

15 numaralı otobüs ile araba müzesine geldik. Burada, eski saltanat arabaları sergileniyor. Barok ve Rokoko tarzı; Avusturya prensesinin çeyizi olarak gelen, elçi olan Papa'nın kullandığı, ön ve arkalarında heykeller olan, içleri kadife, tabanı abanoz olan arabalar eski fakat görülmeye değer.

Çıktıktan sonra 27 numaralı otobüse binip Avenue Libertade'ye geldik. Bir marketten son alışverişler yapıldı. Otele döndük, saat 17:25'te otobüs geldi, alana ulaştık ve dönüş yolculuğumuz başladı.

Lizbon turu dört günlük olduğu ve iki günde ekstra tur yapıldığı için şehri fazla dolaşamadım. Müzelere ve Vasco da Gama'nın mezarına gidemedim. Bana, şehir dağınık gibi geldi, bölgeler arası uzak, şehir yedi tepe üzerine kurulmuş bu yüzden İstanbul'a benzetirlermiş. Nüfus az olduğu için sokaklar tenha. Dükkânlar erken kapanıyor. Şehir çok temiz, dört hatlı metrosu güzel, metronun duvarları renkli fayans ve resimli, insan figürleri var. Evlerin ön yüzlerinde mavi desenli fayanslar kullanılmış. Metroya ilk girişte bir bilet aldık, bir daha hiç bilet almadık; ne metro da ne otobüste soran olmadı.

Güzel bir seyahat oldu, genelde memnun kaldık.

*Hayallerimin Çin'ini Yunnan'da
Buldum!*

Mehpare Sözen

Mehpare Sözen, 1967 yılında Kandıra'da doğdu. 1988 yılında Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi'ni, 2000 yılında Wayne State Üniversitesi MBA'i bitirdi. Türkiye'de T. Emlak Bankası ve Marmara Bankası'nda para piyasalarında, Tourama Tourism'de finans ve pazarlama bölümünde çalıştı. 1996 yılında Michigan'a yerleşti. JP Morgan Chase, Fifth Third ve Royal Bank of Scotland bankalarında ticari kredilerde mali tahlil uzmanı olarak kariyerine devam etti. 2009 yılında yurda dönüşünden beri 'Peru'dan Tahiti'ye Kültürel Farklılıklar' söyleşilerini okullar, kurumlar ve şirketler için gerçekleştiriyor.

Gezi yazarlarından bazıları Cosmopolitan, Michigan Türk Amerikan Derneği dergileriyle, "www.alisbagis.com.tr" ve "www.kadinissimo.com" TEB Özel Bankacılık Müşterilerine hazırlanan iPad uygulamasında ve Hürriyet Seyahat ekinde yayınlandı. "Gezgin Gözüyle Türk Dünyası" ve "Unutulmaz Gezi Anıları" kitaplarına yazılarıyla katkıda bulundu.

Hürriyet Seyahat ekinin 10. yıl gezi yazısı yarışmasında Haziran 2013 tarihinde birinci oldu.

Hâlen Boğaziçi Üniversitesi Mezunlar Derneği'nin dergisine, Köşebucak Dünya ve Worldwide Traveler dergilerine yazıyor.

'Turkish Social and Business Culture' adlı yazdığı kindle e-book Amazon'da dünya genelinde 2013 yılında satışa sunuldu. Türkiye Gezginler Kulübünün Yönetim Kurulu Başkanı olarak çalışmaktadır.

www.mehparesozener.com

Başkent Kunming

Yunnan, Çin'in 55 farklı etnik azınlığının üçte birinin yaşadığı, Mekong, Yangtze ve Salween nehirlerinin kesiştiği bölge. Başkenti ise 1894 metre yükseklikteki *Kunming*. Kunming, havası ve bitki örtüsünün zenginliğinden dolayı "sonsuz bahar şehri" adını almış Çin'in on birinci büyük şehri.

UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne girmiş 11 kilometrekare bir alana dağılmış Taş Ormanı'nda, 30 metre yüksekliğe kadar çıkan garip şekilli kireçtaşı formasyonlarına ilginç isimler verilmiş. Kiminin adı "kocasını bekleyen kadın", kiminin ki "her daim açan mantar"... Arazi biraz Peri Bacaları'nı, biraz İhlara'yı andırıyor. Çıkan fosiller buranın 270 milyon sene önce sular altında olduğunu kanıtıyor. Kireçtaşı deniz tabanı, erozyonla bugünkü şeklini almış.

Broadway Ayarı Şov

50 kişilik "Shangrila-Dynamic Yunnan" gösterine gidiyorum. Dünyanın varoluşundan itibaren Çin'deki insanoğlunu ele alıyor ve etnik grupları, inançları ve kıyafetleriyle anlatıyorlar şovda. Çinliler gerçekten bu işi biliyorlar. Dev ekranlarda neyin ne anlama geldiğini

anlatıyorlar. Davul kültürlerinde çok önemli bir yer alıyor. Çin Olimpiyatları'nın açılışındaki davul şovunu untabileniniz var mı? İnançlarına göre, bir davul çalışıyla gökyüzü ve yeryüzü birbirinde ayrılmış, bir diğer çalışta ay ve güneş birbirinden uzaklaşmış. Ayrıca davul çalmak kadımla erkeğin cinsel ilişkisini sembolize ediyor.

Yağmur duasına çıkıyorlar. Tibet manastırlarındaki rahipler seremoni maskelerinin orjinallerini hediye etmişler bu şova. Tibetliler sahneye çıktığında kar yağıyor. Rahipler uzun borularını ritüelleri gereği çalışıyor. Yi etnik halkı sık sık şarkı söylüyor, “şarkı söylemeden hayat anlamsız” diyorlar. Balık avlarken söyledikleri şarkıyı yosunların çıkardıkları sese benzetiyorlar.

Yi Kadını Kiminle Evlenir?

Köylerde “mısır” hasatını çatılarda kurutuyorlar, bunun bir kaç sebebi var. Birincisi “Bakın, benim ne çok mahsulüm var” diye hava atmak, diğeri hayvanlar için, bir sene sonrası için ve mısır şarabı yapmak için kurutmak. Köyün girişinde akan kara renkli suda bembeyaz saçlı teyze kollarında yeşim taşından yapımla bilezikleriyle sebzeleri yıkıyor, biraz sonra iki kadın daha geliyor, birinin elinde tavuğu diğेरinin elinde çamaşırıları var. Akan su kir tutmaz derler, doğru mu?

Yaşlı bir amca yol kenarına oturmuş silindir şeklinde bir nargile içerken, bir evin önünde kadınlar köyün dedikodularını paylaşıyor, iki büküm olmuş bir teyze bastonuna yaslanmış yürüyor, ileriden bir manda arabası geliyor ve pespembe domuzlar ağılda sağa sola koşuyor...

“Yi kadınları” açık tenli erkeklerle evlenmiyor, çünkü onların yaylada çalışmadığı için güneş yanığı bir tene sahip olmadığını dolayısıyla da tembel olduğunu düşünüyor.

Yi kadınları, evlenmeden önce başlıklarında üç adet sembolik üçgen taşıyor ve evlendikten sonra bunları siyah ve mor olarak iki üçgene düşürüyor.

Yi halkı birbirine çok bağlı, bir “yak” kesseler tüm köyce yiyorlar. Hâlâ büyü yapmaya devam ediyorlar. İyileşmek için, düşmanı yenmek için, yağmur yağması için... Şeytanların hastalığa sebep olduğuna, ejderhaların da köylerini koruduğuna inanıyorlar. Biri öldüğünde ölünün evinin kapısında, ya bir domuz ya da bir koyun kurban ediyorlar ki ölünün ruhuyla iletişim devam etsin.

“8 Sayılı” Plaka Kaça Gider?

“8 sayısı”nın okunuşu “bereket” kelimesinin okunuşuna benzediğinden uğur getirdiğine inanılıyor. Olimpiyatların, 8.8.2008 tarihinde saat 8’de başlaması tesadüf değil. 1988 yılı “Ejderha” yılıydı, yani inançlarına göre çifte şans yılı!

Yılın son günlerinde hamile kadınların hastaneye koşup sezeryan talep ettiklerini söylersem ne dersiniz?

Tabii şanslı kelimelere ve sayılara karşı şanssızları da var. Chin and Ng sıkça rastlanan soyadları. Chin “para” anlamına gelirken, ng “hiç” ya da “sıfır” anlamına geliyor.

O yüzden bu iki soyadını taşıyan kişiler evlenmiyor. Neden mi? Soyadlarını birleştirin, ne buldunuz? Sıfır para!

Dali

Dali, Bai halkının yaşadığı şehir. Bai köyleri gördüğüm en güzel, en artistik köyler. Köylüler evlerinin dış cephe duvarlarını önce beyaza boyamışlar, beyaz duvarın sınırlarına mavi çizgi çekmişler, ortaya çıkan mavi dikdörtgenin içine bazen bolluk, bereket anlamına gelen Çince karakterler yazmışlar, bazen de dağları nehirleri betimleyen resimler boyamışlar. Mavi dikdörtgenin üstüne küçük dar dikdörtgenler çizip içine ağaçlar, kuşlar resmetmişler. Köy evlerinin duvarları köylülerin sanat eserleriyle dolmuş.

Dali'nin sembolü olan üç “pagoda”, dumanlı yeşil dağların önünde bembeyaz üç kule şeklinde tapınak. Kapanma saatine yakın gittiğimizden pek kimseler yok ortada. Hava da serinlemiş biraz, ağaçlarda kalpler asılmış kırmızı kırmızı. Öylesine huzur veren bir yer seçilmiş ki bu pagoda için, pagodanın arkasında dağ, pagodaya sırtınızı döndüğünüzde ise göl gözüküyor. Rengârenk etnik kıyafetleri ve siyah şapkası içinde bir kadın dolaşüyor bahçede. Ama asıl manzara pagodanın arkasına yürüdüğümüz de ortaya çıkıyor. Su birikintisine hem dağın hem üç pagodanın yansımaları düşmüş. Fotoğraf çekilmez de ne yapılır?

Ağaçlara asılan kırmızı kalplerin elbette bir anlamı var. Gençler bu bahçede flört ediyor. Kız bir erkeği beğenince sohbet sonunda dala bir kalp asıyor, erkek gidip alırsa çıkmaya başlıyorlar; yok almazsa romantik hayaller başlamadan bitiyor. Kalp de orda asılı kalıyor.

Dali'deki Erhai tatlı su gölü sol kulağa benzediği için bu ismi almış. *Erhai Gölü*'nde tekne turu yapıyorum. Göl 50 az bulunur balığa ev sahipliği yapıyor. Ama bundan da daha

az bulunur bir olaya şahitlik yapıyorum. Balıkçı yedi sekiz karabatağın boynuna halka takıp eğitmiş. Salıyor göle. Hayvan keskin gözleriyle avını bulup gagasıyla 2 kiloya kadar gelen balığı kaptığında balıkçı jet hızıyla karabatağa doğru kayığı çekiyor ve kepçeyle hayvanı kayığa alıp, balığı ağzından alıveriyor, ödül olarak da ufak ufak doğranmış balık parçaları veriyor. Pavlov'un karabatakları bunlar!

Bai pazarında 'kuru süt' denen ve inek sütünden yapılan 'RuShan' satılıyor. Tarlalarda şeftalileri hemen olgunlaşmasın diye kese kâğıdına sarmışlar ki daha sonraki aylarda yiyebilsinler.

Geleneksel Bai köyü "Xizhou"nun 1000 yıllık bir geçmişi var. Sokaklarında anneler sırtlarında el yapımı çiçek işlemeli ana kucaklarında bebekleriyle dolaşiyor. Meydandaki tapınağın resmini karakalem çizen üniversiteli Çinli kızlar bizle resim çekiyorlar. Tapınağın karşısında Klasik Batı Müziği çalan Old Tree Café'de Avrupa standardında cappuccino var. Meydan sessiz, huzur dolu. İleride bir terzi Çin terlikleri dikeyiyor elinde, gümüş ustası tel eğiyor, devasa ağaçlar rüzgârla şarkı söylüyor. Sonsuza kadar burada kalabilirim...

Bailerin yazılı bir lisanları yok, şarkı söyler gibi konuşuyorlar. Bailer, ilkokulda elişi, dans ve şarkı söylemeyi öğreniyor. Şarkı söyleyip dans edemeyen kızın güzel olması beş para etmiyor kültürlerinde. 60 yaş üstünde kadınlar mavi ve mor kıyafet giymeye başlıyor. Başlığındaki püskül dağlardaki karı ifade ediyor.

Baili gelinlere anneleri düğünde bir yeşim, bir de gümüş bilezik takıyormuş. Altın pek rağbet görmüyor, buraların altını yeşim. Bai düğününde; çifte ikram edilen acı

çay hayatı, ballı çay balayını, baharatlı çay duyguları ifade edermiş. Zenginler öldüklerinde ağızlarında yeşim taşla, orta gelirli olanlar ise gümüşle gömülürmüş.

Lijiang

Yangtze'ye ithafen 'Güzel Nehir' anlamına gelen Lijiang, Arnavut kaldırımlarıyla, ahşap evleriyle ve kanallarıyla sevimli bir şehir. 5000 metre yükseklikteki Jade Dragon Snow dağına (*Yeşim Ejderha Kar Dağı*) teleferikle çıkıyoruz. Bu dağ ejderhaya benzediğinden 12 ay karla kaplı dağa bu ad verilmiş. Bu dağlar, Yungui ve Tibet platoların keşiştiği yerde.

A la la leh (*Merhaba*) Naxiler! (*Naşi diye okunuyor*). Naxi 'güçlü insan' anlamına geliyor. Lijiang, bir zamanlar Naxi krallığının başkentiymiş. Bugünse Naxi'lerin ruhani başkenti ve UNESCO Dünya Kültür Mirasının bir parçası. Na 'saygıdeğer', Xi ise 'halk' anlamına geliyor.

Dünyada hâlâ kullanılan tek piktogram yazıya sahip halk onlar. Dendiğine göre bu yazıyı, ancak "akıllı adam" anlamına gelen "Dongbalar", yani Bön dininin rahipleri okuyabiliyor. Alfabelerinde, 1400 piktogram kullanıyorlar. Nesnelere kadın kelimesi eklendiğinde o nesne büyük ya da yüce oluyor, erkek kelimesi eklendiğinde ise küçük. Sebebine gelince... Naxi'ler çok yakın zamanlara kadar anaerki aileler hâlinde yaşıyorlardı. Kadınlar işle ilgilenirken, erkekler müzisyen ya da bahçıvan oluyor. Hâlâ miras kız çocuğa geçiyor. Kadınların şallarının üstündeki mavi kısım geceyi, koyun postu gün ışığını ifade ediyor çünkü Naxi kadını sabah gün doğmadan çalışmaya başlıyor gece olana kadar da çalışıyor. Kürklü şallarındaki küçük yuvarlaklar yıldızları,

omuzdaki iki yuvarlaksa eski bir Naxi tanrısı olan kurbağanın gözlerini temsil ediyormuş. Kurbağa bir seferde çok yavruladığı için tanrı adledilirmiş. Keçi kürkü ise hem kadını ısıtıp hem sırtındaki kemikleri korurmuş. Önlerinde kurdeleler birbirini içinden çapraz olarak geçiyorsa o kadın evli demekmiş.

Naxiler arasında ünlü bir söz varmış, “Naxi dünyası, kadının dünyasıdır; erkeğinse cenneti” derlermiş. Erkekler flüt çalıp, satranç, kahve, çay, hat, resim ve tütünle hayatlarını geçirirken, Naxi kadını çalışmış. Kadının güzeli, sağlıklı, becerikli ve güçlü olanıymış. Naxiler istedikleri kişiyle flört ediyor etmesine de evlenme zamanı geldiğinde ailelerinin seçtiği kimseyle evleniyorlar. Gençler arasında sevdiğiyle evlenemediği için intihar edenlerin oranı fazla.

Çayın ilk defa Çin’e ve Asya’ya yayılmasına sebep olan Çin ve Tibet arasındaki tarihî ‘çay at yolu’ (*Tea horse route*) bu bölgeden geçiyor. Naxiler kısa boylu atlarıyla çayı burdan Tibet’e taşımışlar, karşılığında at satın almışlar. Tibetliler yüksek rakımda yaşadığından çayı sindirime yardımcı olması açısından çok tüketiyorlarmış. Tibet’e götürülen çay bizim bildiğimiz çay değil, bu “puerh çay” denen fermente olmuş ve yuvarlak disk şeklinde sıkıştırılmış olarak satılan ve bildiğiniz ağaçta yetişen bir çay çeşidi. Zaman geçtikçe de değeri artıyor.

Dinleri Daoism ve Tibet Lamaism’in bir karışımı olan, içine biraz da animism karışmış Dongba’yıymış ve çok tanrıya taparlarmış. Bu dinin mensupları, büyü ve geleneksel tıpla uğraşıyorlarmış. Naxi evinde, 365 gün ateş yanar ve bu ateş asla sönmemiş.

Lijiang’da ‘Lijiang Impression’ adlı bir dağın eteğinde sergilenen bölgenin farklı etnik gruplarının kıyafet ve

danslarının gösterildiği şova gitmeden dönmeyin.

Shangrila

Taşıdelek (*Tibet lisanında “merhaba” demek*) Shangrila! Shangrila; Yunnan, Tibet, Sichuan bölgesinin kesişimden yer alıyor ve Deqen Tibet Otonom Bölgesi'nin (3200 metre) başkenti. Burası 1992 yılında turistlere açılmış bir Tibet kasabası olmasına rağmen Bai, Naxi, Lisu ve Hui (*Müslüman*)'leri de içeren 12 diğer etnik grup yaşıyor. Bu bölgede her biri en az 4000 metre olan 470 dağ var.

Ganden Songzanglin Manastırı, 1679 yılında V. Dalai Lama tarafından inşa edilmiş Yunnan'daki ilk Budist Tibet tapınağı. Tibet Lhasa'daki Potala sarayına benziyor. Şu anda 800 rahip tapınakta kalıyor. Rahiplerin kaldıkları evler, onların aileleri tarafından inşa edilmiş. Aileler zenginleştikçe evlerin camlarının sayısı da artmış. Burada derslerinde başarılı olan rahipler, Lhasa'ya üst düzey eğitim almaya gidiyor. Diğer bazı Asya ülkelerinin aksine buradaki rahipler yemekleri için dilenmiyor ve aileleri masraflarını karşılıyor.

Kapı girişleri rengârenk boyalı. Duvarlarda dinî figürlü garip yaratıklar resmedilmiş. Bir resimde üst üste duran fil, maymun, tavşan ve kuş birlikteliği ve birbirlerini korumayı sembolize ediyor. Ancak hep beraber olduklarında meyvaya erişebiliyorlar.

Dağlara dikilmiş dua bayrakları, rüzgârla üstlerindeki duaları tanrılara taşıyor. İnsanlar saat yönünde tapınakları tavaf ediyor. Rahipler bağış karşılığı insanları kutsayıp kollarına kutsanmış bilezikler takıyorlar. Tütsüler şans için, güvenli bir yolculuk için yakılmış. Bir rahip 108 kez secdeye varıyor, bir başka salondan mantralar yükseliyor.

Tapınaklarda saflığı sembolize eden 7 kap su var. Tapınaklardaki arpaya el sürüyor insanlar iyi hasat elde etmek için.

Bir Dalai Lama öldüğünde stupalarda saklanıyor, bir rahip öldüğünde dağda vücudu 108 parçaya bölünüp akbabalara sunuluyor. Özel eğitilmiş rahipler, ölünün kemiklerini kırıp içinden çıkan liflere bakıp neden öldüğünü anlamaya çalışıyor. Normal bir insan öldüğünde ise yine 108 parçaya bölüp nehirlere atıyorlar, o yüzden buralarda balık yemiyorlar. İnsanın aydınlanana kadar 108 acıdan geçeceğine inanıyorlar, *Buda* ilk vaazını verdiğinde çevresinde 108 kişinin onu dinlediğini söylüyorlar. Bir de matematiksel bir hesap var 108 sayısına erişmek için. Altıncısı biliçli akıl olmak üzere 6 duyumuz vardır. Buna karşı pozitif, negatif ya da nötral reaksiyon verebiliriz. $6 \times 3 = 18$ duygu eder. Her duygu zevkle ilgili ya da ilgisiz olabilir. $18 \times 2 = 36$. Her biri geçmiş, gelecek ya da şimdiki zamanla ilgili olabilir. $36 \times 3 = 108$.

Tibetli erkekler ceketlerinin sağ kolunu giymiyorlar, aşığı sallandırıyorlar. Bunun çok ilginç bir sebebi var. *Buda*, annesinin kolunun altından doğduğu için ceketlerinin kolunu giymeyerek ona saygı gösteriyorlar. Kadınlar ise koyu mavi önlükler giyiyorlar ve çingene pembesi kalın bantlar takıyorlar. Sırtlarında bir sepet taşıyorlar, eteklerinin arka ortasındanda pembe bir püskül sarkıyor.

Evler ya taştan ya da kerpiçten. Çatıların bir kısmı devletin sağladığı metalden ama rüzgârla uçmasın diye bir kısmına ahşap çatı konmuş, onun üstüne de taşlar. Ahşap her sene ters yüz ediliyor ya da değiştiriliyor ki çürüyen kısım eve zarar vermesin. Pencere pervazları öyle bir boyanmış ki, pencerenin sanki üstü altından daha kısa. Evler oldukça

büyük ve ilk katında hayvanlar yaşıyor, üçüncü katında yiyecek kurutuluyor, ikinci katında ise yaşanıyor. Evin içi tahta, dışı ise kerpiç. Yaşam alanının hemen girişindeki büyükçe küp su dolu ise evin kadını çalışkan anlamına geliyor. Ocağın bir yanı kadına diğer yanı ise erkeğe ait. Ocağın dumanı üçüncü kata çıkıyor ve etin tütsülenmesine yardımcı oluyor. Evin ortasındaki direk ne kadar genişse, ev o kadar zengin anlamına geliyor ve bu direk evin babasını ve gücü temsil ediyor. Evler imece usulü yapılıyor. Evdeki ufak sembolik bir çam ağacına yeni yıl öncesinde sağlıklı bir yaşam için lamaların verdiği çaputlar bağlanıyor. Tavanda yak yağları asılı. Herkes aynı odada uyuyor. Uzun geçen kış gecelerinde herkes bir evde toplanıp dans ediyor. Dua odası, her evde en özel yer ve ayrı. Bu odada her gece sabaha kadar yak yağından kandil yakılıyor.

Hamile kadın, 8. ayından sonra zamanını giriş katında geçiriyor ve orada doğum yapıyor. Diğer katlarda yiyecek ve dua odası olduğundan kanla kirletilemesine izin verilmiyor. Doğum gerçekleştikten 1 ay sonra yüksek lamalar bebeğe isim veriyorlar. Bebeğe ziyaret edenler yak yağı ve çay hediye getiriyorlar. Çocukların doğum günleri kaydedilmiyor, sadece yılları biliniyor.

Shangrila'da insanlar yörük, o yüzden de bir erkek iki kızkardeşe evlendiği gibi, bir kadın da iki erkek kardeşe evlenebiliyor. Erkeklerden ya da kadınlardan biri zamanını dağda, bayırda sürüyle geçirirken diğeri evdeki işlerle işgileniyor. Bir kadın iki kardeşe evlendiğinde doğacak tüm çocukların babası en büyük kardeş sayılıyor ve küçük erkek kardeş amca oluyor. Bu bölgedeki kanunlara göre, herkes iki çocuk sahibi olabiliyor.

Mağazalarda hayvan kuyruğu gibi püsküller satılıyor, eskiden bu püsküller dağdan yakları getiren kişilerin üstlerindeki tozu silkelemesi için kullanılmış, şimdiler de ise süs.

Kışın eksi 27 derece olduğundan pek sebze bulamıyorlar. ‘Nine patatesi’ denen dişsiz ninelerin yiyebileceği patates püresi, yükseklik hastalığına iyi gelen “ça” denen yak yağıyla arpa tozu ve çay karışımı ve tabii yak eti sık sık önümüze geliyor. Shangrila’da erkekler kuru yak etini kesebilmek için devamlı bıçak taşıyorlar, o yüzden de bu bölgenin bıçakları çok meşhur. Yalnız bu bölge haricinde bıçak taşımak yasak. Bu bıçakları alıp yurt dışına çıkarmak da yasak.

Toçıçi (*teşekkürler*) Yunnan ve şimdilik Ley to to (*Allahısmarladık*)...

Mick Jagger'in Manyaklığı

Ferhan Şensoy

1972 yılında gittiği Fransa'da Sahne Sanatları Yüksekokulu'nu bitirdikten sonra Magic Circus'ta yönetmen yardımcılığı görevini üstlendi. 1975 yılında Türkiye'ye döndü ve Ali Poyrazoğlu Tiyatrosu, Nisa Serezli-Tolga Aşkîner gibi topluluklarla çalıştı. Bu arada Kel Hasan'dan İsmail Dümbüllü'ye, ondan da Münir Özkul'a geçen simgesel kavuğu Özkul, Şensoy'a devretti. Birçok sinema filminde oynadı. Sahnelenen oyunlarından bazıları; Bilumum Bahaneler, İdi Amin-Avanta Lavanta, Dur Konuşma Sus Söyleme, Şahları da Vururlar, Kahraman Bakkal Süpermarkete Karşı, Kiralık Oyun, Anna'nın Yedi Ana Günahı, İçinden Tramvay Geçen Şarkı, Ferhangi Şeyler ve İstanbul'u Satıyorum oyunlarıdır.

* Bu bölüm, Ferhan Şensoy'un Ortaoyuncular Yayınları tarafından 1996 yılında yayımlanan "Oteller Kitabı" isimli eserinden kendisinin de onayıyla alınmıştır.

Amsterdam Havalimanı'nda Tonguç karşıladı bizi. Otelimiz Tulip Inn'e getirdi. Hamburg'tan geliyoruz. Amsterdam'ı dolaşmaya gücü kalmamış, kanaldaki durağan su gibi yorgunuz. Gayet hızlı trenlerle ırmak gibi dolaşmışız Almanya'yı 15 günde, kimi hauptbahnhof'larda durarak, bavul sürükleyerek, memleket ve rakı ve kebab ve yeşil erik hasreti olup tiyatro hasreti olmayan köylü Türklere karşı "Ferhangi Şeyler", panzehir olarak. Almanya'dan sonra çok hoş gelir insana, lalelerini kuşanmış, doğum günü pastası Amsterdam.

Otelin kapalı kapısında, kimi zor nüfuz edilen apartman kapılarındaki gibi, bir basıp kim olduğunu bildirme zorunluluğu getiren ızgaralı madensel konum var. Tonguç bastı zile, içeriden bir kadın sesi geldi, sonu soru işareti tonlu. Tonguç rezervasyonumuz olduğunu ve ismimizi bildirerek, kapının açılmasını ricaladı. Kapı otomatikle açıldı. Biz içeri sızdık, Tonguç arabasına park yeri bulmaya gitti. İlk kapıyı geçtik, üç basamak sonra aşılması gereken ikinci bir kapı var; ama o kilitli değil, bavulla dürtükleyince açılıyor. Lobiye ulaştık. Resepsiyonda, burnuna dayanmazsak bizle hiç ilgilenmeyecek, önündeki işe dalmış sarışın bir kız var. Bavulları ona doğru sürükledik, ismimizi söyledik. Kız önündeki bilgisayara yumuldu. O sırada arabasına park yeri bulmuş Tonguç geldi, imdada yetişti. Kızla konuştular. Kız soruşturma kâğıdı uzattı, doldurdum. Artık kimi otellerde çok

gözlenen, iskambil kâğıdının az ufağı, beyaz, üstünde kartın ucunu gösteren gri üçgeni içinde “This side up insert and remove” yazılı plastik karttan uzattı bize iki adet. Tonguç arabayı park ettiği yerin kumbarasına para atmaya gitti. Biz bavullarımızla, kendi kendimizin hamalı olarak, asansör kapısından çok, hastanede ameliyathane kapısını andıran kapıyı açtık, asansöre girdik. Oda numaramız 307, üçüncü kata çıkmamız gerekiyor. Asansörde, her katta bulunan odaların numaraları, örneğin 301-358 gibi belirlenmiş, onun karşısında basılacak düğme var, oda numaran nereye tekabül ediyorsa ona göre basacaksın, bir de plastik kartımızı sokmamız gereken ince uzun delik var. Anlaşıldı ki kart oraya sokulacak, asansör bizi tanıyacak, ondan sonra çalışacak. Kartı soktum, bastım bizim katı kapsayan odalar düğmesini. Hiç oralı değil asansör. Kartı çekip bir daha bastım. Yok! Kartı hızla sok-çıkarttım. Bu kez tanıdı bizi asansör. Çok hızlı sokulup çıkarılma seviyor demek ki, bu gibi ince narin, uzun delikler. Üçüncü kata ulaştık. Oda kapısına az önce öğrendiğimiz ve tadı damağımızda kalmış, sokma çıkarma eylemini uyguladık. Odamıza ulaştık.

Odamız çok güzel. Penceremizden, sanki çizilmiş gibi duran Amsterdam evleri, ilk bakıldığında insana ırmak hissi veren, durgun sulu kanal görünüyor.

Televizyonun üstünde de karta uygun bir delik var, her nedense. Bu odaya kartıyla giren otel müşterisi niçin televizyonunu da kartıyla açıyor? Bu odaya kartsız giren biri, televizyonu kullanamam diye mi düşünülmüş? O inek, kartsız olarak bu odaya nasıl giriyor? Pencereleler açılır tip değil, birinin üstünde vasisdasımsı bir manivela düzeni var,

hafif aralanabiliyor. Televizyonun üstündeki kart deliğinin gereği çok anlaşılamadı; ama ona sok-çıkarmuamelesi yapmadan, aygıt çalışmıyor. Sektüm çıkardım, buyrun Hollandaca haberler.

Derya odada dinlenmeye çekildi, ben oyunun tekerlekli çantasını sürükleyerek asansöre geldim. Yine aynı “sok-çıkarmuhabbeti, lobiye ulaştım. Tonguç’un arabasıyla De Nieuwe de la Mar Theater’a geldik. Afişim tiyatrunun kapısında. Üstelik kapının üstünde, yanıp sönen ışıklı harflerle kocaman “Ferhan Şensoy” ve “Ferhangi Şeyler” yazıları. Keyif verici bir durum. Tiyatronun içi de çok güzel, kırmızı koltuklu, balkonlu, derli toplu beş yüz kişilik bir salon. Tiyatroda bizi bekleyen, 15 yıl önce Küçük Sahne’de teknisyenimiz olan Yılmaz ve beş kişilik genç Türk timi var. Yıldırım gibiler çocuklar. Hep birlikte ipleri gerdiler, dosya kâğıtlarını astılar. Işık işini üstlenen Faruk, zaten geçen yıldan anımsıyor durumu. “Ferhangi Şeyler”in ikinci Amsterdam seferi bu. Işıklar çok güzel. Telefon eski ve güzel bir siyah telefon. Derya geliyor, Faruk’la ışık ve telefon zilini gözden geçiriyorlar. Her şey tamam. Güzel bir soyunma odası verilmiş bize. Aynamın önünde, tiyatrunun kendi ismiyle etiketlediği bir kırmızı şarap ve tiyatro yöneticisinin İngilizce, şık bir hoş geldiniz mektubu, daha sonra bizzat gelip, Fransızca muhabbeti. Her şey çok güzel yoksa bir aksilik mi olacak lan oyunda? Hayır, bir aksilik olmuyor. 1131. oyunun tek kusuru, saz yerine dandik bir bağlama ile idare edilmesi. 522 izleyiciyle tıka basa doluyor, De Nieuwe de la Mar Theater, maç gibi başlıyor, maç gibi bitiyor oyun.

Oyundan sonra, Rotterdam Başkonsolosu, Galatasaray’dan şair *Adnan Onart*’ın Galatasaraylı ağabeyi

Erkut Onart abimizin davetlisi olarak, onun annesi, başka konsolosluk görevlileri, bu turne boyunca Almanya'nın her kentinde rastladığımız bay ve bayan birçok genç yardımcı konsoloslar, Tonguç, Faruk, Yılmaz, Amsterdam Deneme Sahnesi'nin Hollandalı yönetim kurulu üyesi Peter ve Hollandalı arkadaşı, kalabalık bir masa, bir Türk'ün işlettiği İtalyan lokantasında yemek yedik.

Uzun Almanya turnesi Amsterdam'da noktalandı. Sabah geç kalktık. Lobiye inip, Almanlarınki kadar zengin olmayan bir açık büfeden kahvaltı ettik. Tonguç ve karısı Nurten geldiler, birlikte sokağa çıkıldı. Alışılmamış güzel, sıcak bir hava Amsterdam'da, vızır vızır bisikletler geçiyor kaldırımdan. Kaldırımların yarısı bisikletlere ait, o bölüm kahverengi, oradan yürümeyeceksin, “dan” bisiklet çarpar. Alışana kadar 1-2 kez bisiklet altında kalma tehlikesi atlatıyoruz. Derya'nın Almanya'da, bir oyuncakçı dükkânı gezerken, birden su yüzüne çıkan, çocuklarımız için kaydırak denilebilecek, altı tekerlekli, tek ayağını üstüne basıp bisiklet gidonu gibi yerinden tutup öbür ayağı yere sürtmek kaydıyla çocukların kaldırımlarda gürültü yaptığı şeyden alma düşüncesi, Amsterdam'da Tonguç'un; “Burada onların motorlusu var, abla!” biçimindeki babalamasıyla gelişerek, o zımbırtı görülmeye gidildi. Küçük bir vespa motosiklet gibi, tek farkı oturulacak yeri yok, ayakta gidiyorsun, saatte 30 kilometre hız yapıyormuş, benzin ve motor yağı belirli bir oranda karıştırılarak deposu dolduruluyormuş. Üç tane varmış, birini kısa süre önce Amsterdam'a konsere gelen *Mick Jagger* almış. Bayağı bir taşıt. Nasıl götürülecek İstanbul'a ve fiyatının 2900 gulden olması gibi şaşkınlıklarımı üstümden atamadan, “Kızlara iki tane almak şart! Mert de biner, biz de bineriz. Bak, önüne takılan çantası

da var; bakkala, pazara da gidilebilir bununla...” şeklinde safkeriz fikirleri yeşerdi. O dükkâna yarın yeniden gelmek üzere oradan çıkmayı başardık.

O akşam izlemek istediğimiz tiyatronun kapısında, “Tadilat dolayısıyla bu akşam kapalıyız” gibi bir notla karşılaştık. Bir gecelik tadilat da hiç görmedim. Herhâlde bina değil, oyun tadil ediliyor. Doğru dürüst bir akşam yemeğine yöneliyoruz. Moto-kaydıraklar yemekte de ana konumuz olmayı sürdürüyor. İki tanesi çok pahalı ve götürülmesi daha zor, düşüncesini benimsetmeye uğraşıyorsam da, Tonguç’un; “N’olucak abi, birini götürün, ikisini de götürür!” ifadesindeki “Laz mantığı”, ikinci bir şarap şişesinin açılmasına yol açıyor. O şişenin dibi görüldüğünde; “Birini ödeyen öbürünü de öder!” delikanlı tavrı, masaya egemen oluyor.

Yemekten sonra, Felemenk Kraliçesi Beatrix’e ait olan kumarhaneye gidiyoruz. Tonguç ve ben blackjack’te, kimi çok geveze Çinliler arasında zarar etmemeyi başarırken, Nurten ve Faruk para makineleriyle cebelleşirken, Derya rulette 2900 gulden kazanıyor! Tam bir moto-kaydırak parası. Bravo Derya! Hatta bravo Kraliçe Beatrix! Biz, “İki moto-kaydırak nasıl öderiz?” diye duraksarken, kızlardan birine alıp öbürüne almamamızı çok yürek parçalayıcı bulan iyi Kraliçe Beatrix, ikinciyi ikinci kıza hediye ediyor, tıpkı masallardaki gibi...

Devrisi gün Derya, sabah erkenden moto-kaydırakçıya giderek iki tane alacağımızı, birazdan benim uğrayıp parasını vereceğimi bildirdi. Ben de gidip, 5800 guldeni moto-kaydırakçıya toka ettim. Akşamüstü moto-kaydırakçı yard çocuk, iki kırmızı çantaya katlanarak yerleştirilmiş olan taşıtlarla otele geldi. Otel lobisinde,

çantaları açarak nasıl katlanıyor, nasıl çalışıyor, ne oranda yağ koyuluyor, bir bir anlattı. Deposunda benzin olmadığı için, tam bir gösterim ve tanıtım olmadı, satın aldığımız bu iki taşıt hakkında kabaca bir fikir edinmiş olduk. Çocuk gitti. Her biri 12 kilo deniliyorsa da, daha ağır, çantalar yerlerinden kalkmıyor. Sürükleyerek asansöre, oradan odaya getirdik.

Devrisi sabah aynı biçimde lobiye indirdik. Havaalanında tartıya koyunca her birinin 17 kilo olduğu anlaşıldı. Kırılabilir eşya bölümüne özel olarak yüklendiler. İstanbul'a sağ salım ulaştılar. Eve iner inmez, Derya ve üç çocuk birden, moto-kaydıraklara benzin koydurmaya gittiler. Benzinciden kös döndüler. Orada yaptıkları deneyim sonucu, ne çocukların ne de bizim kullanamayacağımız, tehlikeli bir taşıt olduğu ve bizden önce aynı dükkândan ondan alan *Mick Jagger*'ın manyak olduğunun netlikle anlaşıldığı, suskun bir akşam yemeği yenildi.

Kalimera Atina

Suat Şimşek

Avukat Suat Şimşek, 1973 yılında Berlin’de doğdu. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’ni 1995 yılında bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde “Uluslararası Vergi Ceza Hukuku” dalında yüksek lisans çalışmasını 1997 yılında tamamladı. Bu tarihten itibaren birçok yerli ve yabancı sermayeli Őirketin hukuk müşavirliğini, yurt dışı temsilciliğini ve avukatlığını yapmaktadır. Hâlen İstanbul’da serbest avukat olarak, özellikle uluslararası deniz ticaret hukuku, borsa hukuku ve turizm hukuku ile ilgili uyuŐmazlıkların hâlinde avukatlık yapmaya devam etmektedir. Hâlihazırda İdealtepe Spor Kulübü, Birleşik Fenerbahçe Vakfı ve Gezginler Kulübü’nün yanı sıra birçok dernek ve vakıfta yönetim kurulu üyesidir. Seyahat etmek, fotoğraf çekmek, süreli ve sürekli yayınlarda spor ve gezi yazıları yazmak başta gelen hobileridir. Evli olup; Anıl ve Ege isminde iki çocuğu bulunmaktadır.

** Derneğimiz Yönetim Kurulu Üyesi Sayın Suat Şimşek, bu bölümü kitabımız için özel olarak hazırladı.*

Sabahın ilk ışıklarına kadar dünyada, geleneksel eğlence sunan kentlerden biri olan *Atina*'da, etrafımdakilere bildiğim birkaç Yunanca sözcükten biri olan “Kalimera” dışında ne diyebilirdim? Günaydın *Atina*!

Bir kenti anlayabilmenin en iyi yolunun, onu gelenekselliğinin ötesinde bir de modern yüzüyle tanımaktan geçtiğine inanıyorum. Görkemli tarihinin ve dünyanın en eski başkentlerinden biri olma özelliğinin dışında, *Atina*, benim için bir anlamda vazgeçilmez olma duygusunu çoktan uyandırmıştı. Bugüne kadar altı kez ziyaret etme fırsatı bulduğum bu kente her gidişimde ayrı bir değişim görüyordum. Özellikle kentin yeni, modern ve dinamik yüzünde inanılmaz aşamalar sağlanıyordu.

2500 yıllık tarihe, Akropolis'ten bakmak dışında *Atina*'nın bir de yenilenen yüzünü, kısa aralıklarla da olsa gözlemlemek sanki bana ayrı bir zevk veriyordu.

Eleftherios Venizelos Havalimanı'na indikten sonra otobüsün koltuklarına kurulup, her yönüyle farklı ama bir o kadar da aynı iki kenti *Atina* ve İstanbul'u kıyaslamak geliyordu. Bunu her seferinde yapıyordum. O kadar aykırılıklar ve benzerlikler var ki bu iki kent arasında ancak bunu o havayı solumaya başladığınızda anlayabiliyorsunuz.

Kentin aşağı yukarı 30 kilometre kadar güneydoğusundaki havaalanından şehrin en önemli meydanı

olan *Syntagma*'ya her 15 dakikada bir kalkan otobüslerle ulaşmak mümkün.

Atina kenti özellikle olimpiyatlardan önce hummalı bir çalışma ile baştan başa büyük bir restorasyon geçirdi. Olimpik tesislerin yanı sıra, metro, tramvay gibi toplu taşıma araçlarına, Yunanistan'ın diğer kentlerine de bağlantı sağlayacak çok şeritli otoyollara ve belki de en önemlisi 2500 yıllık tarihi çok daha yakından gözlemlene imkânına sahip olacağımız trafiğe kapalı yollara kavuştu.

Hiç değiştirmeden her gittiğimde *Paleo Faliro*'daki Poseidon Hotel'de konakladım. Ulaşım açısından son derece rahat bir konumda olan bu bölge, İstanbul'dan göç etmiş olan Rumların oluşturduğu bir semt. Atina'nın 5 kilometre kadar dışında yer alan ve deniz kıyısında son derece şık ve müstesna bir alan. Son derece lüks bir marinaya da ev sahipliği yapıyor. Hatta Yunan birinci ligindeki AEK takımının da İstanbul'dan göç eden Rumların kurduğu bir takım olduğunu burada öğreniyorum.

Taksi ücretlerinin belki de, Avrupa'da en düşük olduğu kent olan Atina'da ulaşım son derece rahat ve ekonomik. Birçok yere taksiyle 3–5 avro arasında ulaşmak mümkün.

Kayda değer tüm mekânların birbirine olan yakınlığı bir avantaj gibi görünse de liman tarafı hariç, her bir yanı dağlarla çevrili olan bu şehir, inişli çıkışlı yollarında, yürümeyi sevenleri dahi bazen yorabilir. Arkeoloji Müzesi ve buraya yürüyüş mesafesinde bulunan Omonia ve Victorias Meydanı, bitpazarının bulunduğu Monastraki, çok ünlü markaların satıldığı ve kentin modern yüzünün sunumunun yapıldığı ve şehrin en aristokrat semti olan Kolonaki, Agora'nın bulunduğu Thission, havalı, şık bar ve tavernaların

bulunduğu Psiri, Atina'yı doyasıya yaşamak için sadece birkaç nedenden biri.

Yedi bin yıllık Atina, Akdeniz'in en önemli limanı olma özelliğini de uzun yıllar boyunca muhafaza etmiş. Akdeniz'in geneline yönelik bir alanı kontrol altına alabilecek bu derece önemli başka bir sığınak belki de o dönem için mevcut değildi. M.Ö. V. yüzyılda en güzel günlerini yaşamış bu kent. Akropolis, Agora, Parthenon ve Dionisos gibi bu döneme ait yapıların birçoğu şehrin en merkezi bölgesi olan güney tarafında yer almakta.

Akropolis, Atina'nın ilk kurulduğu yer olarak mitolojide yerini alıyor. Kente adını veren ünlü zafer tanrıçası Athena'ya ithaf edilen Akropolis, Poseidon ile süren uzun mücadelesini de burada yapmış. Ziyaret için en iyi zaman günbatımından 2–3 saat kadar öncesi. Özellikle yaz akşamlarında şehrin griliği ile birleşen günbatımı anındaki ışık, antik yapılarda lila renginde bir görünüm oluşturmakta. Dolunayın olması durumunda Akropolis'e çıkmaya izin verildiğini de hatırlatmak da fayda var. Giriş için 12 avro ödeniyor. İki farklı yönden girişe sahip olan Akropolis'e, Dionyssiou Caddesi üzerinden biraz tırmanarak çıkılabilir. Tırmanma yolu, son derece dik ve kaygan olduğundan dikkat edilmesi ve buna uygun ayakkabılarla çıkılması son derece önemli. Antik sahada, her şeyin çok pahalı olduğü da göz önünde bulundurulmalı.

Atina'nın en önemli meydanı olan *Syntagma* aynı zamanda Yunanistan Parlamentosu'na da ev sahipliği yapmaktadır. Parlamento binasının meydana bakan ön cephesinde, Meçhul Asker Anıtı'ndaki “nöbet değişimi” çok ilginç ve görölmeye değer nitelikte. İlginç bir anekdot aktarmak gerekirse; ponponlu ayakkabıları ve pleli

etekleriyle nöbet değişimi yapan askerlerin giydikleri eteklerdeki 400 pleden her biri ülkenin Osmanlı döneminde geçirdiği her bir yılı temsil ediyormuş.

Atina'nın en ünlü semti olarak bilinen *Plaka* ise Nevizade Sokağı andırır meyhaneleri ile son derece turistik ve hoş bir bölgedir. Günün ilk ışıklarına kadar uzo kadehlerinin birbiri ardına içildiği, leziz mezelerin ve Yunan Mutfağının özelliklerinin sunulduğu kendine özgü birçok taverna, burada bir aradadır.

Plaka, turistler kadar Atinalıların da, uğrak yeri olsa da 8 avro taksi ücreti ödeyerek Atina'nın limanı olan *Pire*'ye yolculuk seyahatinize daha güzel bir anlam katacaktır. *Pire*'deki Mikrolimani ve Makrolimani ile Paşalimani, bir nebze olsun Atina'nın griliğinden uzaklaştıracak. Burada da sayılamayacak kadar çok eğlence mekânları, tavernalar ve lokantalar bulunmakta. Ancak yine de benim gözümde, Atinalıların uğrak yerleri olan *Kalithea* bölgesindeki küçük, salaş ama son derece temiz ve lezzetli günlük taze balıkların yapıldığı meyhaneler bir başka güzel. Rehber kitaplarda yer almayan, ancak orada yaşayanların bildiği Yunan gelenekselliğine uygun çok fazla yer var Atina'da.

Yüksekliği 280 metre olan ve tüm Atina'yı 360 dereceden izleyebileceğimiz *Lykavittos Tepesi* ise şehrin biraz daha kuzey kısmında yer almakta. Ara parkurlardan, dik ve merdivenli patikalardan aşığı yukarı çıkışının 45 dakika kadar olduğu düşünülürse bu yolu inişte kullanmak daha makul olabilir. Çıkışta Ploutarchou Caddesi üzerinde bulunan feniküler sistemdeki teleferikten faydalanmak sanırım daha akılcı. Zirvede yer alan "Ayios Georgios Şapeli" bembeyaz dış görüntüsüne aldanmayın, içine girince bir klasik Yunan

dağ şapeli havasını verdiğini seziyorsunuz. Tüm şehre hâkim bir lokanta ve kafeterya da bu tepede mevcut.

Büyükelçilik binalarının yan yana sıralandığı *Vassilissis Sofias Caddesi* üzerinde yer alan kapısından girilmek suretiyle National Garden ve Kraliyet Sarayı da görülebilir. Yine ilk olimpiyatların yapıldığı *Atina Stadyumu* da buraya yakın bir mesafe de olup yürüyerek ulaşılabilir.

Komşunun başkentinden aktarılacak o kadar şey var ki; bundan fazlasının da gezginlere bırakılması sanırım daha mantıklı bir davranış olacaktır.

Atina, yaşamın bir başka şeklidir. Unutmayın! Siz görmeden önce hiçbir şey tam değildir.

Hüznümüz Geceye Akar

Y. Numan Tefek

1956 yılında Adana'da doğan Tefek, 24 yıldır edebiyat öğretmenliği yapmakta. Babasının görevi nedeniyle Anadolu'yu karış karış gezen Numan Tefek, öykülerinin temelinde de bu zengin toprakların senfonisinin yattığını ifade etmekte. Çeşitli dergilerde öyküleri yayımlanan Tefek'in, Ömer Seyfettin ve Çev-Kor derneklerinin düzenlediği yarışmalarda da dereceleri bulunmakta. Yazdığı beş oyunu ve öykülerini yakında kitap hâline getirmeyi düşünüyor.

* Bu eser, Gezginler Kulübü Derneği'nin düzenlemiş olduğu "Gezi Yazıları" dalındaki yarışmada "Birincilik Ödülü" almıştır.

Teyzem, kale gibi yüksek, taş duvarlı avluda, okalıptüs ağacının altındaki aslan ayaklı koltuğunda Potuk'a bir şeyler anlatıyordu. Teyzem ve Potuk, Rönesans ressamlarının tablolarından fırlamış gibiydiler. Taş döşemeli avlu yıkanmış, süpürülmüş, toprak kokuyordu. Beni ilkin Potuk fark etti. Teyzem krem rengi krep örtüsünü düzeltti. Boynuma sarıldı. Uzun uzun öptü.

- Niye habersiz geldin Ali'm ?
Sesindeki kızgınlığı hemen hissettim. Yüreğini bilmesem hemen çıkıp giderdim.

- Nasılsın teyze?
- Bir daha haber vermeden gelme.
Yüzüme yalvarır gibi bakıyordu. Saraya tutulmuş gibiydi.

- Tamam, haber veririm.
- Haberim olsun.
- Haberin olacak.
Kendine gelince yakamı bıraktı. Kuru elini yüzümde gezdirdi.

- Sen dabuleyi seversin.
Sustum. Dabuleyi Ali ağabey severdi. Beni yine onun yerine koyuyordu.

- Bundan böyle seninle kalacağım. Nasıl olsa çok yaparsın. Şimdi oturalım. Aç değilim, dedim.
Kendisiyle kalacağımı öğrenince sevindi. Donuk gri gözleri ışıldadı.

- Gezi yaramış sana Hasan. Gözlerin ağlamıyor artık.

- Daha iyiyim.

Mendilini çıkarıp alnımdaki terleri sildi.

- Potuk'u çok özledim.

- Çok yaşlandı.

- Belli olmuyor ama.

- Gözlerine bak.

Gözlerine baktım. Yaşlanmıştı gerçekten. Teyzem bıkip usanmadan konuşmaya başladı. Potuk ve ben başka şeyler düşünüyorduk oysa.

- Sen beni dinlemiyorsun, dedi birden. Zaten Potuk da son günlerde anlattıklarımı dinlemiyor. Hep uyuyor.

- Yo, dedim, dinliyorum. Dinliyoruz değil mi Potuk?

Potuk dilini çıkarıp esnedi, uyuklamaya başladı.

- Sen yorgunsun, hadi çık uyu.

İtiraz etme hakkım yoktu. Yüksek tavanlı odama girdim. Tüm mobilyalar cevizdendi. Teyzem panjurları açınca içeriye ışık doldu. Yatağa öylece uzandım. Lavanta kokuyordu yatak. (*Elif kokuyordu.*)

- Teyze, dedim, gezide bir kızla tanıştım. Gözleri Van Gölü renginde. Opera sanatçısı. Sesi öyle güzel ki...
- Soprano mu?
- Evet.
- Sopranolar bana hep güzel gelmiştir.
- Puccini de söylüyor.

Teyzem öğrencilik yıllarında Ankara’da izlediği bir Puccini operasını anlatmaya başladı. Gözlerim kapanıyordu. Potuk kapıdaydı. Sonrasını anımsamıyorum.

Ter içinde uyandım. Güzün serinliği Tarsus’ta yoktu daha. Ceviz mobilyalı odayı izledim. Siyah bavul, her zamanki yerindeydi. O, hep oradaydı. Başka kimsenin olmadığı bu dünyada, teyzemin evi, baba evi gibiydi. On yaşımdan beri teyzem beni sahiplenmiş, okutmuştu. Anılarım vardı bu evde, bu odada. O çocuğun ayak seslerini duyuyordum. Salondaki kristal boy aynası “hoş geldin” diyordu. Aslan ayaklı ceviz koltuklar gülümsüyordu. Eniştemin sesi kırıgın, yenik, teyzeminkiye acımasız...

- Benden bir şey bekleme, kestim kara saçlarımı ben!

Ali’nin ölümü ikisini uzaklaştırmıştı. Teyzem, Ali Ağabey’in ölümünü bana hiç anlatmadı. Aşağıya inip okalıptüsün gölgesindeki yemek dolu masaya oturdum.

- Sen yemeye başla.

Teyzem yetmiş sekiz yaşındaki birinden beklenmeyecek kadar diriymi. Ben yerken o da karşımda irmik yoğuruyordu.

- Bu tatlı Tarsus'a özgü. Başka yerde bulamazsın. Ben Ankara'da okurken annem gönderirdi. Arkadaşlarım bayılırlardı.

Ben ve Potuk önümüzdeki her şeyi silip süpürdük.

- Tatlı bitince Namrun'a çıkarız. Potuk sığağa gelemiyor.
- Olur, dedim.
- Güzü bir başkadır Namrun'un. Hem biliyor musun? "Namrun" adını değiştirip Çamlıyayla koydular.
- Bu ad da güzel.

Teyzem sinirlendi.

- Yüzyıllardan beri Namrun'du. Nesi varmış adının? Ermeniler'den bu yana Namrun denir. Addan ne isterler? Bir yerin adını değiştirmek, kendine değilse bile, tarihe saygısızlıktır.

Dabuleler hazır olunca teyzem arka koltukta, Potuk yanımda yola koyulduk.

- Eski yoldan gidelim. Yeni yol asfaltlı, güzel, kısa; ama Namrun'a eski yol yakışıyor. Dar, dik ağaçlı...
- Olur, dedim.

Potuk dili dışarıda, hızlı hızlı soluyordu. Beydeğirmeni'ne yaklaşırken, teyzem soldaki tarihî köprüyü işaret etti.

- Nasıl da yalnız, dedi.

Bakımsız ve yalnızdı gerçekten de. Acıdan inler gibi yatıyordu taş köprü. Ağlıyordu sanki.

- Arkadaşın bu köprüde arya söylemeli. Bu köprüye arya yakıştır.

- Daha birbirimizi tanımıyoruz, ama buraya gelirse söyler belki, dedim.

30 kilometre sonra asfalt yol bitince dar, dik, ağaçlı yola saptık. Yolun her iki yanı çamlarla kaplıydı. Kimi yerlerde gökyüzü görünmüyordu. *Kadıncık Barajı*'nın yeşil gölünde beyaz kazlar yüzüyordu. İlerledikçe yol kenarlarında sebze, meyve satan köylülere rastlıyorduk. Yerli domates almak için durduğumda, gençten bir adam cami yapımı için para topladığını söyledi. Teyzem yaşlı bir köylüden domatesleri aldıktan sonra genç adama:

- Bu köylerin cami dışında başka eksikleri yok mu, dedi.

Adam şaşırıldı. Hiçbir şey diyemedi. Teyzemin gözünde kızgınlık ve o aşığılayıcı bakış vardı yine. Zehirini akıtan sessiz bir yılan gibiydi. Hızla uzaklaştım oradan.

- Cami, İstanbul dışında hiçbir kente yakışmıyor. Cami, İstanbul'da bir başka asil duruyor. Edirne'deki Selimiye'ye yazık olmuş. Edirne'ye yakışıyor mu hiç? Sinan dehasını İstanbul'a değil,

Edirne'ye göstermiş. Bedri Rahmi Eyüpoğlu aynı şeyleri düşünür. Onun “Yukulele'ye Mektuplar”ını okumalısın.

- Okurum, dedim.

Potuk canı yanıyormuş gibi sesler çıkarmaya başladı. Teyzem;

- Durdur arabayı! Potuk tuvalete gidecek, dedi.

Araba durunca Potuk, ben kapıyı açar açmaz koşmaya başladı, çamların arasında kayboldu. İki dakika sonra yanımıza geldiğinde yüzümü yaladı. Cinsinin en güzel örneği idi Potuk. Ben de kara başını okşadım.

Kurtçukuru köyünü geçince, teyzem, sağdaki dağ lokantasında durmamı istedi. Bizden başka hiç müşteri yoktu. Lokantanın genç sahibi teyzemi saygıyla karşıladı.

- Hoş geldin teyze hanım, sen de Potuk!

- Sana oğlumu getirdim Erdal, dedi teyzem. Bize yaş fasulye pişir, yanında mercimekli bulgur pilavı olsun.

- Şanslısınız, ocakta fasulye var.

- Erdal, çiçekleri sulamışsın, dedi teyzem. Kirli hanımlar kuruyacak.

- Su yok ki teyze! Yağmur az yağdı bu yıl. Çocuklar dereden taşıyor.

- Bu çiçekler kurursa buraya gelmem, diye kestirip attı teyzem.

Ben ve Potuk sarı çamların arasından dereye indik. Derenin her iki yanında yükselen kayalar kimi yerde güneş ışığının bile zor geçeceği biçimde omuz omuza vermişti. Bir

labirenti andırıyordu. Çakıl taşları sayılan küçük dere, küçük şelaleler oluşmuştu. Her şelale diğerine çoban çeşmesinden akarcasına su bırakıyordu. Kuşlar ötüyordu; ama onları göremiyordum. Her yan kuş sesine kesildi. Ladinler kayaların arasında asil, mağrur ve bir o kadar da erişilmez duruyordu. Ben soyunup dereye girince, arımdan Potuk da geldi. Uzun süre yüzdük. Erdal gelip “Yemek hazır” demeseydi dünyayla bağımın kesildiğini bilmeyecektim. Güneş batıyordu. Yukarı tırmanırken kekik kokmaya başladı her yer (*Kekik biraz da sendin Elif*).

Teyzem bizi görünce kızdı.

- Üşüteceksin Hasan, Potuk da girmiş. Delisiniz siz!
Erdal’ın getirdiği havluyla önce beni, sonra Potuk’u kuruladı. İkimiz de ses çıkarmıyorduk. Göz göze gelince gülümsedik.

Odun ateşinde çok yavaş pişen fasulyenin kokusunu içime çektim. Bir tat bahçesine daldığımı anımsıyorum. Mercimekli bulgur pilavını çoktandır yememiştim. Ben yerken teyzem gülümseyerek izliyordu. Kendi tabağını da uzattı.

- Ali’m, yiğit Ali’m, dedi aniden.
Lokmalar boğazıma düğümlendi. Teyzem, ben uykuya dalarken yanıma gelir, “Ali’m” diyerek başımı okşardı ya da bu sabah yaptığı gibi haberi yokken çıkıp geldiğimde “Ali” derdi. Böyle gündüz gözüyle bana “Ali” dememişti. Şaşırdığımı anladı, önüne baktı.

- Ali Abi'nin nasıl öldüğünü bana anlat teyze, rahatlırsın, dedim.

Elindeki çatalı düşürdü. Ağzına götürdüğü suyu içemedi.

- Erdal kahve yap bana, dedi sinirlenerek, bu akşam vakti benden istediğin şeye bak!
- Ama Ali olmaktan bıktım teyze, dedim ben de.
- Sus, dedi hırlayarak.
- Hayır, Ali Ağabey'in ölümünü anlat bana.
- Sus!
- Teyze sen...

Sözümü bitirmeden, o kuru elini yüzümde hissettim. İlk kez vuruyordu bana. Kaşığıma bıraktım. Erdal, karısı ve çocukları susmuş bizi izliyorlardı. Karşılarında kocaman adam tokatlanmıştı. Bunun şaşkınlığını yaşıyorlardı. Gidip kirli hanımların yanındaki kayaya oturdum. Potuk da geldi.

- Tokat yedim Potuk, dedim.

Burnumu çeke çeke, çocuklar gibi sessizce ağlıyordum. Az sonra teyzem yanıma geldi. Gözyaşlarımın indiği yanağımdan öptü.

- Hasan'sın sen. Hasan. Seni sen olduğun için sevdim. Ali'mi aratmadın. Onun sevgisini de sana verdim.

Başka bir şey demedi. Sımsıkı sarıldı. Ben de başımı omzuna dayayıp daha çok ağladım. Potuk elimi yalıyordu. Dallarında olgunluktan çatlamış narlara bakıp durduk uzun süre (*sensizliğe alışamadım Elif*).

Arabaya biner binmez ince, hüzünlü bir yağmur başladı. Namrun'a dek konuşmadık. Dışarıda orman inliyordu. Eve gelince yağmur da dindi. Kapıda bizi Fatma Bacı karşıladı. Teyzemin elindeki çantayı alıp “Çay yaptım” dedi. Biz balkona geçip sıcak çaylarımızı içerken aniden beliren geyik karşısında taş kesildik. Ay ışığında güzel gözleri pırıl pırıldı. Teyzem Potuk’u tuttu.

- Ses çıkarma Potuk, bu geyik yaralı, dedi.

Potuk denileni yaptı. Teyzem önde, ben arkada bahçeye indik. Geyik bir iki adım gerileyip yıkıldı. Boynu kanıyordu. Teyzem geyiği kucaklayıp bağırmaya başladı.

- Yardım edin ne olur, yardım edin, Ali’ m ölüyor.

Ben ve Fatma Bacı donup kaldık. Teyzem çıldırılmış gibiydi. Fatma Bacı teyzeme kolonya döküp kendisine gelmesini sağladı. Ben bir bez ve oksijenli suyla yarayı temizledim. Kan durmuştu. Geyik bir ara gözünü açıp kalkmak için hamle yaptı. Başaramadı. Tekrar uykuya daldı.

- Çok kan kaybetmiş zavallı, dedi teyzem.

Ben yavru geyiği alıp balkondaki mindere yatırdım. Potuk bir suçlu gibi, bizi izliyordu. Teyzem tekrar söylenmeye başladı.

- Çukurova’dan başladılar her şeyi yok etmeye.

Çukurova’yı yok ettiler, sıra buralara geldi.

- Ne kadar güzel bir hayvan, dedim.

Beni dinlemiyordu.

- Yaşar Kemal'in Yer Demir, Gök Bakır'ı oldu Çukurova ve Namrun.

Sustu sonra.

- Sabaha bir şeyi kalmaz, dedi Fatma Bacı. Yarası derin değil.

Rahatladım bunu duyunca. Fatma Bacı izin isteyip gidince ben, teyzem, Potuk ve geyik yapayalnız kaldık. Yıldızlar ışıl ışıldı. Ay vardı. Samanyolu başımızın hemen üstündeydi.

Teyzem konuşmaya başladı. Bu ses tonunu ilk kez duyuyordum. Anı ve acı vardı bu seste. Biraz da çaresizlik...

- Ülkenin çalkantılı günleriydi. Caddeler, sokaklar ayrılmış, farklı düşünceden kimseler oralara giremezdi. Geceydi. Potuk'un havlamasıyla uyandım. Bir erkek de acıyla bağıırıyordu âdeta uluyordu. "Anne" diyordu. Hemen Hüseyin'i kaldırdım. "Kalk, Allah aşkına kalk, birini dövüyorlar, öldürecekler zavallıyı. Git yardım et" dedim.
- Deli misin, beni de öldürürler, dedi Hüseyin.
- Pıstı, korktu. Her zamanki gibi yorganı başına çekti. "Anne" diyordu dışarıdaki ses sürekli. Kulaklarımı tıkadım. Banyoya gidip kapıyı örttüm. O sesi yine de duyuyordum. Tekrar pencereye koştum. Yolun karşı kaldırımında üç kişi, birini ölesiye dövüyordu. Biri, elindeki bıçağı adamın böğrüne defalarca sapladı. Karaltıdan yüzlerini seçemiyordum. Dayanamayıp pencereyi açtım. "Katiller, katiller" diye bağırdım. Koşarak

uzaklaştılar. Aşağı indim. Potuk yırtıyordu kendini. “Benimle gel” dedim. Bahçe kapısını açmamla Potuk dışarı fırladı, yerdeki adamı yalamaya başladı. O an adım atmadım. Biraz önceki adamın böğrüne saplanan bıçak, benim yüreğime saplandı. Yere yığıldım. Potuk bir yabancıyı asla yalamazdı. Yerde yatan Ali’ydi. Sürünerek gittim yanına. “Ali sen misin?” dedim. Potuk başını dikip ulumaya başladı. Ardından ben uludum. Ali’nin güzel başını kucağıma aldım. Çam yarması Ali’nin her yanından kan sızıyordu. Parke taşlar kana bulanmıştı. Yalvardım Potuk’a: “Git yardım getir Potuk, Ali’m ölüyor, git yardım getir”. Potuk etrafında döndü durdu. Yıldızlara yalvardım “Ali’mi bana bağışlayın” dedim. Yıldızlar da duymadı. Sonra Hüseyin çıkageldi. “Yaklaşma” dedim. “Ali’mi vermem sana. Korkak, korkak!” diye bağırdım. Hiç affetmedim onu, ölene dek de konuşmadım.

Gecenin karanlığında teyzem, Potuk ve ben ne kadar mutsuzduk. Yayla soğuğu iliklerimize işlemesine karşın kalkmadık. Yalnızca gece anlayabilirdi acımızı.

- Minâ Urgan benim sınıf arkadaşım. Oğlu öldüğünde yanına gitmiştim.
- Allah ölümü niye hak edene vermez ki? Ölüm, oğluma mı yoksa bana mı yakışır, demişti.
- Sus Minâ sus, günaha girme demiştim. Minâ ne kadar haklıymış. Biliyor musun Hasan çok

yoruldum. Vücutum bu canı artık taşıyamıyor.
Yaşamaktan acı duyuyorum.

Gidip sandalyesinin yanına çöktüm. Kuru elini tutup
öptüm.

- Potuk'u Ali getirmişti. Ölürsem ortada kalır diye korkuyorum. Ben ölürsem Potuk'a bakarsın, değil mi? Bakarsın!

Gözyaşlarım teyzemin eline aktı. Cevabını almıştı.
Potuk önümüze geçmiş bizi izliyordu. Öylece uzun süre kaldık. Gece böcekleri hep öttü. Potuk'un ağladığına yemin ederim.

- Beni içeri götür, dedi teyzem.

Koluna girip odasına çıkardım.

- Sen git, dedi.

Ben kapıdan çıkar çıkmaz kendi kendine konuşmaya başladı.

- Niye Ali gece vakti çıkıp geldin? Niye haber vermedin?

Gerisini anlayamadım. Boğuluyordu ağlamaktan.
Tekrar geceye daldım. Çaresizliği yaşıyordum. Namrun'un soğuğu yüzümü, çaresizlik ise yüreğimi kesiyordu (*bir de sensizlik Elif*).

Yaralı geyik ayağa kalktı birden. Potuk'la şaşırдық.
Bir süre bizi izledi. Sonra merdivenleri yavaşça inip karanlıkta kayboldu. Bunu teyzeme söylemek için Potuk'la içeri koştuk. Bizim gibi o da sevinecekti.

*Ilık Yaz Gecesinde Flamenko,
El Hamra Sarayı*

Can Topakoğlu

1971 yılında İstanbul'da doğdu. İlk, orta ve lise öğretimini İstanbul'da aldı. Daha sonra sırasıyla Yıldız Teknik Üniversitesi – Makine Mühendisliği Bölümünü ve Marmara Üniversitesi – Yönetim Bilişim Sistemleri Bölümü'nü bitirdi. Son olarak 2000 yılında Koç Üniversitesi'nde Executive MBA lisansüstü programını tamamladı. Mezuniyetinden beri Koç Grubu'nda çeşitli şirketlerde ısıtma ve soğutma sistemleri konusunda yönetici olarak görev aldı. Hâlen ısıtma ve soğutma konusunda birçok derneğin (STÖ) yönetiminde görev almaktadır. 70'e yakın ülke gezerek, 2013 yılında Türkiye Gezinler Derneği'nin 50'den çok ülke gezenlere verdiği ödülü aldı. Zaman problemi nedeniyle neredeyse bir günlüğüne Avrupa seyahatleri yapıyor ve (yurt dışına gitmediği günlerde) “Hafta Sonu Avrupa” isimli bir seyahat kitabının hazırlıklarını yapıyor. Denizcilik ve fotoğrafçılık, seyahatin yanı sıra diğer hobileridir.

Güney İspanya'nın *Endülüs Dağları*'nın zirvesinde masallara konu olan muhteşem bir hisar bulunur; *El Hamra*...

İçinde bulunan kale Granada semalarının hâkimidir, yüksek duvarlarında onlarca kule bulunur ve yapımı 150 yıldan fazla sürmüştür ancak buraya sadece askerî bir sığınak demek büyük haksızlık olur. Zarif avluları, harika havuzları ile muhteşem bir saraydır ve İslam dünyasının batı coğrafyasındaki en bilinen eseridir.

İspanya'ya onlarca defa gittiğim hâlde vakit darlığı nedeniyle çoğu zaman bir veya maksimum iki gece süren genellikle kuzey bölgelere ziyaretlerim oluyordu. Bu nedenle de çok geniş bir bölgeye yayılmış olan Granada Bölgesi ziyaretini hep ihmal etmiştim. Zaman konusunda takıntılı olan bu satırların yazarı, zamanın durduğu bu bölgeye nasıl ve ne zaman gidebilirdi? Bu sorun bir gün çalıştığım şirket tarafından çözüldü. Şirketim benden en önemli müşterilerimizi beş günlüğüne Güney İspanya'ya götürmemi istedi. Böylece zaman sorunu çözülmüş oldu...

El Hamra Sarayı, XII. yüzyılın sonlarında İslam hâkimiyeti altındaki Güney İspanya'da korunma amaçlı olarak Granda'da bir buçuk asra yakın bir süre içinde inşa edilmiştir. Sarayın estetik yönü, inşaat teknikleri tartışılabilir

ama su taşıma konusundaki mühendislik faaliyetleri tam anlamıyla zamanın çok ötesindeydi... Müslüman Sultan bu dağın zirvesindeki yapının bir vaha gibi olmasını hayal ediyordu ancak bu kadar sıcak bir coğrafyada, özellikle su kaynaklarından bu kadar uzakken bu gerçekten zor bir hayaldi. Ancak Granda'daki Hispanik Müslüman Mühendisler (*ki bu mühendisler Antik Yunan Mimari bilgilerine de sahiptir*) öncelikle Granda'da bulunan küçük bir dere yatağını uzaklardaki başka bir nehre yapılan baraj ile besleyerek debisini arttırdılar. Şimdi debisi yeterli olan ancak saraydan 800 metre düşük kodda olan bir su kaynaklarına sahiptiler. Bu su kaynağını değişik değirmen ve pompalar ile saraya taşımının yolunu buldular. Hatta suyun fazlalığı durumunda suyun yıkıcı etkisini yok etmek için gerekli emniyet tedbirleri de alınmıştır. Vadiden gelen kaynak suyunun tortu ve pislikleri çok akılcı derin havuzlarda yok edilerek hem saraya sürekli temiz bir içme suyu kazandırılmış hem taşınan bu tortuların toplanması ile bahçelerde kullanılacak son derece verimli toprak elde edilmiştir.

El Hamra Sarayı'nın eteklerinde Al Kazaba isimli bir bembeyaz kasaba vardır. Bu kasaba yüzyıllardan beri El Hambra Sarayı'nın çalışanlarının bulunduğu bölgedir. Bu bölgenin bir özelliği de flemenko dansının bebeklik adımlarının atıldığı yer olmasıdır.

Flamenko, basit bir folk türü olmanın ötesinde kompleks ve yoğun kültürel geleneğe sahiptir. İspanya'ya özgü olduğu bilinmesine rağmen, aslında Endülüs Bölgesi'nin kültürüdür. Kökenleri hakkında birçok soru işareti bulunur ancak genel olarak bölgedeki Latince konuşan asimile olmuş yerli İberik halklar, Berberi-Arap

Müslümanlar, İspanya Yahudileri ve Çingenerler tarafından beraberce ortaya çıkarılan bir tür olarak kabul edilmiştir.

Flamenko tüm İspanya’da turistik bir gösteri olarak yapılsa da ana vatanı olan Endülüs Bölgesi’nde hâlâ önem verilen, dansçılarına büyük saygı duyulan bir sanattır. Her yıl yüzlerde kişi Flamenko öğrenebilmek için Endülüs Bölgesi’ndeki okullara devam etmektedir.

Granada Bölgesi’nde, muhteşem El Hamra saray manzarası ile Al Kazaba’da, yazın ılık esintilerinde her gece Flamenko gösterileri yapılır. Barselona gibi şehirlerde yapılan turistik gösterilerden çok daha farklı olan, yerel çingenerlerin yaptığı danslar sırasında serin bir sangrialar yudumlanır. El Hamra Sarayı’nın eteklerinde, arabesk ezgiler taşıyan hızlı dans figürleri ile insanları kendinden geçirilen bu ılık gece Granada’ya yapılan uzun yolculuğun tüm sıkıntılarının unutulmasını sağlar.

El Hamra bugün hâlâ İslam sanat ve tasarımın başyapıtı olarak yerini korumakta ve bulunduğu bölgeye her yıl yüzbinlerce turist çekmektedir.

Paris

Mina Urgan

Prof. Dr. Mîna Urgan, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden emekli oldu. Thomas Malory, Henry Fielding, Balzac, Aldous Huxley, Graham Greene, William Golding, John Galsworthy ve Shakespeare'den çeviriler yapmıştır. Urgan, Elizabeth Çağı Tiyatrosu'nda Soytarılar, Sir Thomas More ve Shakespeare üstüne iki ciltlik bir kitap yazmıştır. "Shakesperae ve Hamlet" adlı incelemesi 1984 yılında, beş ciltlik İngiliz Edebiyatı Tarihi kitabı 1986 ile 1993 yılları arasında, "Virginia Woolf" 1995 yılında, "D. H. Lawrence" incelemesi 1997 yılında, "Bir Dinozorun Anıları" kitabı 1998 yılında, "Bir Dinozor'un Gezileri" kitabı ise 1999 yılında yayımlanmıştır. Aramızdan ayrılmıştır.

** Bu bölüm, Mîna Urgan'ın Yapı Kredi Yayınevi tarafından 1999 yılında yayımlanan "Bir Dinozorun Anıları" isimli eserinden kendisinin de onayıyla alınmıştır.*

Şimdiye değin çok sözünü ettiğim için, dış ülkelerde en çok sevdiğim kentin *Paris* olduğu anlaşılmalıdır herhâlde. Sadece benim duyduğum bir sevgi değildir bu. Avrupa'ya gidenlerin çoğu, kimi zaman tamamıyla saçma nedenlerden ötürü, Paris sevgimi paylaşırlar. Kültürsüzler, eğlence merkezlerinden, lüks mağazalarından, şık ve güzel kadınlarından ötürü Paris'e ayılıp bayılırlar. Kültürlüler de, müzelerinden, sanat galerilerinden, konser salonlarından ötürü bu kente hayrandırlar. Oysa bunlardan hiçbiri olmasa, Paris yine Paris olurdu. Çünkü Paris'in gerçek büyüğü sokaklarındadır. “Büyü” sözcüğünü çok bilinçli olarak kullandım. Nedeni de, bu kentin sokaklarında açık seçik açıklayamayacağım gizemli bir çekicilik bulunmasıdır. Bugüne değin gördüğüm hiçbir sokakta Mouffetard'ın ya da Contrescarpe'in büyüğü havasını bulamadım.

“Paris sokakları” derken, kentin bütün sokaklarından söz ettiğim sanılmasın. Bunları, bıkmadan usanmadan sabahtan akşama kadar Paris'te yürüyen arkadaşım Müntekim Ökmen bilir ancak. Onunla aynı günlerde orada bulunduğumuz zaman, bana rehberlik eder; ayak basmadığım mahallelerde, inanılmaz güzellikte köşeler, küçük parklar, evler gösterirdi. Bense, sadece Seine'in sol kıyısında, Quartier Latin'de, Montparnasse'ta, nehrin rıhtımlarında, Ile de la Cite'de, Ile St. Louis ve köprülerde gezdim. Sivri

burnuyla nehre uzanan Ile de la Cite'yi üstündeki o eşsiz katedrali taşıyarak, yelken açmış giden görkemli bir gemiye benzetirdim.

Nehrin sağ sahilinde ancak Marais mahallesini bilirdim. Arkadaşım Hatice Gonnet'nin evinde konuk kaldığım sırada, Hatice, bir söylentiye göre *Baudelaire*'in de aynı evde bir ara oturduğunu söylemişti bana. Baudelaire, boyuna ev değiştirdiği, oradan oraya gittiği için, bu gerçek olabilirdi elbette. Ama aynı binayı değişik zamanlarda, en çok sevdiğim şairlerden biriyle paylaşmak olasılığından belki beni daha çok mutlu eden bir şey vardı arkadaşımın evinde. Yattığım oda, mutfağa bitişikti. Mutfakta da, musluklu küçük bir fiçı içinde Beaujolais nouveau şarabı vardı. Bu, ancak belirli bir mevsimde piyasaya çıkan ve bir iki ay içinde hemen içilmesi gereken taze bir şaraptır. Öteki şarapların tam tersine, tazeliğini yitirince, o nefis tadını da yitirir. Hatice'nin mutfağında güzel Fransız ekmekleri de bulunurdu her zaman. Bizde olduğu gibi başlıca besin maddesi sayılmadığından ve genellikle fırınlarda değil de pastanelerde yapıldığından, ekmeklerin çok değişik lezzetleri vardır orada. Arkadaşımın buzdolabında ise, en sevdiğim Fransız peynirleri vardı. Tiyatrodan, sinemadan ya da bir dost evinden gece geç vakit dönünce, iki bardak Beaujolais içerek yedim bunları.

Marais mahallesinde bana heyecan veren başka bir yer de, Place des Vosges'daki *Victor Hugo Müzesi* oldu. Çünkü romanlarını şiirlerinden daha fazla sevdiğim bu ünlü şairin, aynı zamanda müthiş bir ressam da olduğunu anladım o müzeyi gezerken.

Paris'in neredeyse her mahallesi tanınmaya değer olduğuna göre, bu kente merakımın bir tek bölgeyle sınırlanması doğru değildi aslında. Ne çare ki, ancak sinema

krizim tutunca, sevdiğim mahallelerden çıkar, elimde bir Paris planı, hiç binmediğim otobüslere biner, hiç kullanmadığım metro hatlarını kullanır, ömrümde ayak basmadığım sokaklara giderdim. Sinema krizim genellikle bir çılgınlığa dönüştüğü hâlde, mantıklı ve sistemli kalırdı yine de: “Paris’te eve kapanıp çalışmak zorunda değilim. Tam anlamıyla tatildeyim. Dolayısıyla bir sinema meraklısı olarak, canım isterse günde üç film görmeye hakkım var” derdim kendi kendime. Bu işten anlayan eleştirmenler tarafından henüz doğru dürüst değerlendirilmedikleri için, şık mahallelerin pahalı salonlarında yeni gösterime giren filmlere rağbet etmezdim. Ya evvelce gördüğüm ya da haklarında bilgi edindiğim eski filmlere giderdim. Kentin bütün sinema programlarını ilan eden haftalık dergilerden seçerdim bunları. Hem sinema başyapıtlarını hem tanımadığım mahalleleri görürdüm böylece.

Bir defasında, yine hiç bilmediğim bir mahallede, geceleyin *Yılmaz Güney*’in “Yol”unu gördükten sonra, metrodaki konuşmalarından, aynı sinemaya gittiklerini ve bu filme hayran kaldıklarını anladığım orta yaşlı bir çiftte, “Ben bu yönetmenin yurttaşuyım” diyerek, övünmek fırsatını kaçırmadım. Ama Parisliler yabancılarla rahatça konuşmak, kısa da sürse, insanca bir ilişki kurmak yeteneğinden tümüyle yoksun oldukları için, “Sahi mi?” demekle yetinip, dakikasında sustular.

Bir defasında da, *Ingmar Bergman*’ın “Yaban Çilekleri”ni gördüğüm için, heyecan ve mutluluk içinde sokakta yürürken, yanımdan geçen herkesin bana hayretle baktığının farkına vardım. Oysa Paris’te kimse kimseye pek bakmaz. Önce üstümü başımı bir denetledim. Kardeşim Halil’in kenara attığı pantolonların paçalarını kısaltıp

giydiğim ve eskiden pantolonlar fermuarlarla değil de dđğmelerle kapatıldığı için, önüme baktım ilkin. Dđğmeler yerli yerindeydi. Sonra ellerimle yüzümü sıvazlayınca, yanaklarımın gözyaşlarıyla sırlıslıkla olduğunu anladım. Bir yandan mutlu mutlu gülümsemekten ağzı kulaklarına varırken, bir yandan da heyecandan şakır şakır ağlayan bir hatuna Paris'te bile dönüp dönüp bakacaklardı elbette.

Bazı Paris sinemalarında, önemli filmler, gece yarısı on iki seansında bir tek kez olmak üzere gösterilir. Chatelet Meydanı'nda bir sinemada da *Pasolini*'nin hiç görmediğim ve çok merak ettiğim "Theorema"sı gösteriliyordu. Şubat başlarındaydı, lapa lapa kar yağıyordu. Buz gibi sokaklarda yürüdüm; fazla üşüyünce, bir kahveye sığınarak, gece yarısını bekledim.

On ikiye yirmi kala, sinemanın bomboş holüne daldım, gişeye yöneldim. Bilet satan kız, "Eğer yedi seyirci olmazsa, projeksiyon yapılamaz" diye buyurdu çok kesin bir tavırla. Biletlerin yedisini de alıp, bir koltuğa kurularak filmi tek başıma seyretmek olasılığı çok çekici geldi bana. Ama bunu yapabilecek param yoktu ne yazık ki.

Öteki seyircileri beklerken genç bir çift geldi. Bir iki dakika sonra, bir genç çift daha. Olduk beş kişi. Ama gişedeki kız, "İlle yedi bilet" diye direnmekteydi. Çantamı karıştırdım. İki bilet daha alıp, iki kişiyi davet edecek param vardı. Böyle bir havada, gece yarısı, Paris sokaklarında Pasolini meraklılarını bulmanın sanki yolu varmış gibi, sinemanın kapısına çıktım. Derken, boş sokakta sendeleye sendeleye yürüyen, koltuğunun altına yarı dolu bir şarap şişesi sıkıştırmış, sırtında delik deşik bir battaniye, paçavralar içinde, yaşlı başlı bir chochard, yani bir evsiz barksız gördüm. Şarabını almış, dolaylardaki köprülerden birinin

altında yatmaya gidiyordu herhâlde. Ona yaklaşık, durumu anlatmaya çalıştım; pek anlayamadı. Ama kolundan tutup, “Sizi sıcak bir yere götüreceğim” deyince, peşimden geldi. Nasıl olsa iki bilet daha almak zorunda kaldığıma göre, o evsiz barksız sinemaya götürmem saçmaydı belki. Ne var ki, hâli bana dokunmuştu. Bir iki saat da olsa, rahat bir yerde oturup ısınmasını istiyordum zavallı ihtiyarcığın.

Gişeden biletleri alırken, iki genç çift bana ayıplayan gözlerle bakıyor, biletçi kız da; “Mais les poux! Mais les poux!” (*Ama bitler! Ama bitler!*) diye homurdanıyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse, bitlerden ben de korktuğum için, ihtiyarı bir koltuğa yerleştirdikten sonra, ondan bir hayli uzakta oturup Theorema’yı seyrettim.

Film bittiğinde, biletçi kız ortadan yok olmuştu. Beş seyirci dışarıya çıktık. Kar hâlâ yağıyordu. Evsiz barksız ihtiyarı uyukladığı koltukta bırakmıştım. Sinemayı kapatacak bekçinin bu gece gelmeyeceğini; gelse de, ihtiyarın farkına varmayacağını; böylece o zavallının, hiç olmazsa bir gece köprü altına sığınmak zorunda kalmayacağını umuyordum. Paris Belediyesi’nin soğuk gecelerde evsiz barksızların donup ölmemeleri için, metro istasyonlarını sabaha kadar açık bıraktığını daha sonraları öğrenince çok sevinmişim.

Bu saatten sonra, ne otobüs bulabilirdim ne de metro. Konuk kaldığım bir hayli uzaktaki apartmana yürürken, Pasolini’nin Theorema’da tam ne demek istediğini bir süre düşündüm. Sonra, ister film, ister şiir olsun, herhangi bir sanat eserinden mantıklı bir anlam çıkarmaya kalkmanın aslında hiç gerekli olmadığına inandığım için, bundan vazgeçtim; filmden aldığım derin hazza bıraktım kendimi.

Paris’e gidince, konuk kaldığım evlerde pek oturduğum yoktur. Sabah erkenden çıkar, gece yarılarını geri dönerim. O

kadar ki, arkadaşlarım Leslie ve eşi Violaine evlerinde on gün yattıktan sonra, yüzümü görebilmek için, odama resmî bir davetiye bırakıp, bir lokantada beni akşam yemeğine çağırmak zorunda kalmışlardı bir defasında. Evde sabahın dokuzuna kadar zor oturabilirim. Sokaklarda sanki müthiş bir şeyler oluyor da bunları kaçırıyorum telaşına kapılır, dışarıya fırlarım. Nehrin sağ kıyısındaki dükkânlara bakarım. O dükkânlarda, bugüne değin hiç görmediğim çiçek ve bitkiler; akvaryumlarda acayip balıklar; kafeslerde rengârenk kuşlar; tavuklar, horozlar, tavşanlar, hatta keçi yavruları bile satılır. Dünyanın dört bir yanından gelmiş, birbirinden ilginç şeyler bulunur oralarda. Bir defasında, vitrininde gerçek Anadolu kilimleri sergileyen bir dükkân gördüm. Heyecanlı içeriye dalınca, Bodrum'dan tanıdığım Leyla Hanım'la karşılaştım.

Derken nehrin kıyısında, eski kitapları satan sahafları, yani bouquiniste'leri (*Fransızca'da bouquin kitap demektir.*) uzun uzun incelerim. Yıllardır aradığım, bir türlü ele geçiremediğim bir kitap bulunca, çoğu zaman yaşlı olan sahafla, keyifli olmasını dilediğim bir pazarlığa başlarım. Amacım kitabı daha ucuza almak değildir; çünkü adamın, kitabın kapağına yazdığı fiyatı indirmeyeceğini pekâlâ bilirim. Asıl istediğim, kitaplarının başında pinekleyen ihtiyarın benimle biraz konuşması; çok kısa da sürse, aramızda insanca bir ilişki kurulmasıdır.

Ne var ki, Paris'te bu insanca ilişkiyi kurmak, hiç de kolay değildir. Daha önce de söylediğim gibi, gerçi Fransızlar II. Dünya Savaşı'ndan önce çok daha katıydılar; ama savaş sırasında da, savaştan sonra da, bir hayli katı kaldılar genellikle. Savaşın ilk yılında bir metro istasyonunda, yüreğime inen bir durumla karşılaştım: Pek genç sayılmayacağı hâlde, sırtındaki üniformadan anlaşıldığı gibi,

her nedense askere alınan, kel kafalı, tombulca bir adamcağız, çok sarhoş bir durumda yere çökmüş, “Annemi istiyorum” diye ağlıyordu. Orta yaşlı erin bu durumu hiç de komik değildi bence. Gel gelelim, metrodaki Fransızlar, pis pis sırtarak adamı alaya alıyorlardı. Onun yanına çömelip, “Annenizi yakında görürsünüz mutlaka” diyerek avutmaya çalıştım. Hatta kel kafasını öptüm bile galiba. Sonra onu, biraz daha sonra gelen trene bindirip, annesinin bulunduğunu umduğum yere sevk ettim.

Genellemeler hiç de doğru değildir elbette. Ama Fransa’ya, Fransız edebiyatına, Fransız kültürüne (*bu kültürün bir parçası saydığım Fransız yemeklerine*) hayranlık duyduğum hâlde; Avrupa’nın hiçbir burjuvası, bir Fransız burjuvası kadar sevimsiz olamaz bana kalırsa.

Bir şeyler almak için girdiğim her bakkaldan, her şarküteriden, biraz bozulmuş hâlde çıkardım. Çünkü satıcı kız, istediğim az miktarda yiyeceğin hesabını yaparken, “c’est tout?” (*Hepsi bu kadar mı?*) diye sorardı. “Bunda bozulacak ne var?” diyeceksiniz. Ama önemli olan söylediğiniz söz değil, bu sözü hangi ses tonuyla söylediğinizdir. Satıcı kızların hepsi değilse bile çoğu, bu soruyu sorarken müşteriye küçümserdi. “Bu kadar az alınır mı hiç? Yani seni de müşteri mi sayacağız?” derdi sanki.

Küçük burjuva satıcı kızların ancak parasızlara böyle davrandıklarını, beni bir ara varlıklı sandıkları için karşımda nasıl ezilip büzüldüklerini kendi gözlerimle görmüştüm. Çünkü şöyle bir durum olmuştu: 1948 yılında, ben iki aylığına Paris’teyken, Falih Rıfki da oraya geldi birkaç günlüğüne. Hotel Georges V’de kalıyordu; ben de onu görmeye gidiyordum. İstanbul’a geri dönmeden bir gün önce, beni çağırıp bir ricada bulundu: “Bana bir yığın şey

ısmarladılar. Parasını da verdiler. Alışverişi hem hiç sevmem hem beceremem. Ne olur, beni bu beladan kurtar. Kapıdan bir taksiye bin, bunları al gel” diyerek, elime bir yığın banknot ve upuzun bir liste verdi. Kitap ve plak elbette yoktu o listede. Kadın ve erkek çamaşırları, kazaklar, parfümler, yüz boyaları, kremler, tıraş losyonları, bir fotr şapka, kravatlar, eşarplar, falan filan isteniyordu. Yani o sırada Türkiye’de bulunmayan, hepsi de tamamıyla gereksiz ve pahalı ıvır zıvır.

O lüks otelden çıkıp, kapıda bekleyen taksilerden birine bindim. Şoför, vaktiyle iyi günler gördüğü her hâlden belli olan yaşlıca bir Beyaz Rus’tu. İyi ki, o günlerde “marka” sayılan bu eşyaları ısmarlayanlar, bunların hangi sokağın hangi dükkânından alınacağını listede bildirmişlerdi.

O güne değin hiç ayak basmadığım pahalı dükkânların birinden çıkıyor, ötekine giriyordum. Satıcı kızlar, hepsi birbirinden kazık o parfümlerin, küçüğünü mü, orta boyunu mu yoksa büyüğünü mü istediğimi sorduklarında, “büyüğünü” diyordum hiç duraksamadan. Parfümü almadan önce koklamamı önerdiklerinde, “Hayır, istemem, gereksiz” diye tersleniyordum. Eşarpların, kravatların desenine bakmadan; çorapların rengini görmeden hemen alıyor, fiyatını listeye yazıyordum. Ancak komiklik olsun diye, erkek şapkasını başıma geçirip, kendimi aynada seyrettim. Üstelik o fotr, kibar beyler arasında bir ara moda olan “röleve” denilen türdendi. Yani normal bir fotrden daha yuvarlaaktı ve enli olmayan kenarları kıvrıktı. Satıcı kızlar o gülünç şeyi başımda görünce bile gülmediler. Çünkü eski püskü siyah kadife bir pantolon, hafif güve yeniği mavi bir kazak giyen beni, orijinalite olsun diye öyle kılıklarda gezen bir milyarder sanıyorlardı herhâlde. Beni küçümseyerek,

“Hepsi bu kadar mı?” diye sormuyorlardı artık. Tam tersine, nezaketten neredeyse kıvranarak, rahat geçeyim diye kapıları açıyorlar, binbir teşekkür ediyorlardı, aldıklarımı taksiye taşıyorlardı. Paketler bagaja yığıldıkça, yaşlı Rus şoför, içinde hiç kötülük bulunmayan alaycı bir gülümsemeyle beni süzüyordu.

Üç dört saat süren bu tatsız alışveriş bitip de otele geri dönünce, şoföre şahane bir bahşiş verdim. Paris’te taksi sürücülerine bahşiş vermek âdet olduğuna göre, şoför Fransız olsaydı, hiç itiraz etmezdi herhâlde. Ama Rus şoför, paraya bakıp, “Olmaz, bu çok fazla” dedi. Ben de bu paranın kendi cebimden çıkmadığımı, o otelde kalmadığımı, tıpkı onun gibi çalışan biri olduğumu söyleyerek, durumu açıkladım. Sonra, adamın dostça koluna girdim, şahane bahşışı zorla eline sıkıştırdım.

Korkarım ki, Parisli küçük burjuvalara verip veriştirirken, esas konumdan, yani Paris sokaklarından uzaklaşmak bir yana, genel olarak da Fransızlara biraz haksızlık ettim galiba. Çünkü o bölgelerde uzun zaman kalmadım ama güneydeki Fransızlar, Paris’tekiler gibi kaskatı gelmedi bana. Daha önce de söylediğim gibi, Parisliler, Doğu’dan gelenleri hor görüp, onlara “sale meteque” derdi. Bu, öyle yaygın bir hakâretti ki, bir Türk arkadaşım, sokakta, Türkçe değil, sadece Fransızca konuşmamı istemişti benden. Ben de kıyametleri koparmış, ille Türkçe, hem de yüksek sesle Türkçe konuşacağımı söylemiştim ona. Oysa 1940 yılında Cote D’Azur’de iki üç hafta kaldığım pansiyona en yakın bakkal dükkânını işleten, çok cana yakın tombul hatun, bana “ma petite” derdi; param yetmiyorsa, hiç tanımadığı bu yabancıya kredi açmayı önerirdi; bizim pazarlarda olduğu gibi, peynirlerin tadına

bakmam için, kestiği küçük parçaları bıçağın ucunda bana uzatırdı; kimi zaman yanaklarımdan makaslar alırdı. Kaldığımız pansiyonda radyo bulunmadığından, haberleri dinlememiz için, bizi evine çağırırdı. Kırmızı şaraplar, elmalar, kendi eliyle soyduğu cevizler ikram ederdi bize. Yani Parislilerle kuramadığım insanca ilişkileri, onunla rahat rahat kurabilmiştim.

Seine boyunca gezintilerimde, kimi zaman rıhtıma inerdim. Bir tek balık tutmadıkları hâlde, ellerinde olta, sabırla bekleyen amatör balıkçılar arasında bir süre gezindikten sonra, *Pont des Arts*'a çıkardım. Paris köprülerini severim; ama bunların en güzeli Pont des Arts'dır bana kalırsa. Çünkü nehrin üstündeki adanın ve katedralin tam karşısındadır; çünkü zemini beton değil, ahşaptır; çünkü trafiğe kapalıdır.

Bir pazar sabahı, Pont des Arts'ın tahta banklarından birine oturmuş keyfederken, Notre Dame'ın önündeki meydana korkunç bir rock müziği başladı. Bu münasebetsiz gürültünün oradan geldiğine inanmadım ilkin. Ama katedralin önüne gidince, hayretler içinde kaldım: Yaşları on iki ile on sekiz arasında, kızlı oğlanlı bir meydan dolusu izci, avazları çıktığı kadar bağıra bağıra bir rock şarkısı söyleyerek, sallana sallana, el çırpa çırpa, hopyaya zıplaya dans ediyordu. Tepeden tırnağa karalar giymiş genç bir papaz, kürsüye çıkmış, orkestra şefi durumundaydı. Rock müziğinin sözlerini anlayınca, hayretten dondum. Hazreti İsa'yı, Meryem Ana'yı, İncil'i, azizleri, cenneti, melekleri filan konu eden dinsel bir şarkıydı bu. Yani hinoğlu hin Katolik Kilisesi, yaşadığı çağa uyum sağlamanın yolunu bulmuştu. Rock müziğinden yararlanarak, çoluk çocuca Hristiyanlık propagandası yapmaktaydı. "Pes yani! Bu kadarı

da olmaz!” diye kendi kendime homurdanarak meydandan uzaklaştım.

Oralara otoyollar yapılmadan önce, nehrin rıhtımları daha da güzeldi. Suyun kenarından hiç ayrılmadan, uzun uzun yürüyebilirdiniz. Canınız isteyince, merdivenleri çıkıp başka sokaklarda gezinebilirdiniz. Benim gibi, yön duygusundan tümüyle yoksun biri için bile kaybolmak tehlikesi yoktu. Çünkü merdivenleri yine inip ters yönde yürüyünce, kendi mahalleme er geç varırdım.

Ne gariptir ki, yalnız İstanbul’un eski hâlinin değil, Paris’in eski hâlinin de özlemini çekiyorum biraz. Örneğin şimdi otoyola dönüşen eski rıhtımları özlüyorum; eskiden bazıları ahşap parke olan sokakları özlüyorum; Halles’i özlüyorum. Kamyonlarla ve inanılamayacak kadar iri atların çektiği arabalarla, Paris’in yiyip içeceği oraya taşınırdı sabah erkenden. Geceleri geç vakitte, Halles’e gider, soğanlı çorba içerdik. Kocaman kazanlarda kızartılan, külâh biçiminde küçük paketlerde satılan kızarmış patatesleri özlüyorum. Ne yazık ki, şimdi McDonalds’ların tatsız tuzsuz patatesleri aldı bunların yerini. Mangallarda kızartılan kestane kebabları özlüyorum. O kestaneçiler artık pek görünmüyor sokaklarda.

İlkin yirmi bir yaşında görüp sevdiğiniz bir kent, yarım yüzyıldan fazla bir süre içinde değişecek, siz de özlem duyacaksınız elbette. Gel gelelim, Paris Belediyesi’ni yönetenler, İstanbul Belediyesi’ni yönetenler gibi rant peşinde koşmadıklarından, kenti hiç çirkinleştirmeden, pek az değiştirdiler. Hatta bana sorarsanız, yepyeni güzellikler kattılar Paris’e. Örneğin çirkin bir hangara benzeyen Orsay İstasyonu, güzel bir müzeye dönüştü. Yeni gökdelenler, kentin içinde değil de, 1871 yılında Prusya ile savaş sırasında, Parisliler ölümü göze alıp, kentlerini burada

savundukları için Defense yani “Savunma” adını alan yeni bir mahallede bir araya getirilip trafiğe kapalı çok büyük bir meydanın çevresine dikildi. İçinde ağaçlar, çimenler, çiçekler, çeşmeler, heykeller bulunan bu meydan öyle büyük ki, rengârenk camdan gökdelenleri (*Aralarında pembe olanı da var.*) uzaktan görüyor, güzel bile buluyorsunuz. Bizim daracık caddelerde olduğu gibi, “Ay! Şimdi üstüme yıkılacak!” korkusuna kapılmıyorsunuz üstelik.

Yeni yapılan anıtlar arasında, bir tanesi çok duygulandırdı beni. 1964 yılında Paris’e gidişimde, *Abidin Dino*, beni hemen oraya götürmüştü. Ne yazık ki, Paris’e giden yurttaşlarımın çoğu, bu anıtın farkında bile değiller. Nehrin üstündeki *Ille de la Cite*’yi bir gemiye benzetmişim. Bu anıt, o geminin kış kısmındaki parkın en ucundadır. Merdivenle inilen bir mahzendir orası. Mahzenin demir parmaklıklarından, nehrin bulanık suları görülür. İkinci Dünya Savaşı’nda Nazilerin toplama kamplarında ölen iki yüz binden fazla Fransız’ın adları, küçük seramik parçalarına yazılıp, zemini kaplar. Graffitileri yani duvarlara karalanan el yazılarını andıran bir yazıyla, Alman işgaline karşı direnme hareketini destekleyen şairlerden *Robert Desnos*’un, *Eluard*’ın, *Aragon*’un dizeleri, sanki bir bıçakla kazınmış gibidir bu mahzenin duvarlarına.

Paris’te bazı yenilikler, özellikle *Louvre Sarayı*’nın avlusundaki cam piramitler ve Beaubourg büyük tartışmalara yol açtı. Ben şahsen, cam piramitleri çok sevdim. Üçü büyük, biri küçük olan bu piramitleri, Çinli bir Amerikalı yapmış. Zaten bana kalırsa, ancak Doğu’nun düş gücüyle Batı’nın tekniğini birleştiren bir sanatçı yapabilirdi bunları. Piramitlerin yanında, koyu gri granitten, üçgen biçiminde üç havuz var. Bu fiskiyesiz havuzların suları, granitin üstünden

akarken, onlara öyle garip bir ışıltı veriyor ki, hangisi su, hangisi taş anlayamıyorsunuz.

Aslında bu piramitler bir süs değil, tamamıyla işlevsel. Çünkü mermerden yapılmış spiral biçiminde büyük merdiveni inince, yeraltında uçsuz bucaksız izlenimi veren bir mekânla karşılaşıyorsunuz. Toplantı salonları, sergi salonları, lokantalar, kafeteryalar, kitap dükkânları ve artık Louvre Müzesi'ne sığmayan sanat eserleri orada toplanmış.

Beaubourg'a, yeni resmî adıyla Pompidou Kültür Merkezi'ne gelince, durum karışıyor. 1977 yılında ilk gördüğümde, bu cırtlak renkli kültür fabrikasının sakilliği yüreğime inmişti. Hâlâ da pek alışmadım. Ama içine bir diyeceğim yok: Teknolojinin en son buluşlarından yararlanarak, her konuda rahatça bilgi edinmenizi sağlayan gerçek bir kültür merkezi. Bir tek saniye bile sıkılmadan, sabahtan akşama kadar istediğinizi öğrenebilirsiniz orada. En alt katta, çocukların doğayı daha yakından tanımalarını amaçlayan büyük bir eğlence parkı bile var. (Zaten Fransızlar, çocukların hoş vakit geçirmelerini her zaman düşünürler: Arkadaşım Alev Ebüzziya'nın eski evinde kalırken, Alesia Meydanı'na giden caddenin geniş trotuarında bir atlıkarınca kurulduğunu, rengârenk giysili küçük çocukların, orada sevinç içinde fir fir döndüklerini gördüm. Oysa bizim düş gücünden yoksun asık suratlı belediyelerimiz, çok geniş bir tretuvarda ya da trafîğe kapalı bir meydanda da olsa, o atlıkarıncayı bir zıpırlık sayar, asla izin vermezdi kurulmasına.) Pompidou Kültür Merkezi'nin içinde bol bol yer kalması için, bütün teknik donanım, binanın dışında kurulmuş; o mavi, sarı, yeşil, kırmızı kocaman boruların içindeymiş. Asansörler de, cam tüpler içinde, binanın dışında işliyor. Bir yapının içiyle dışı

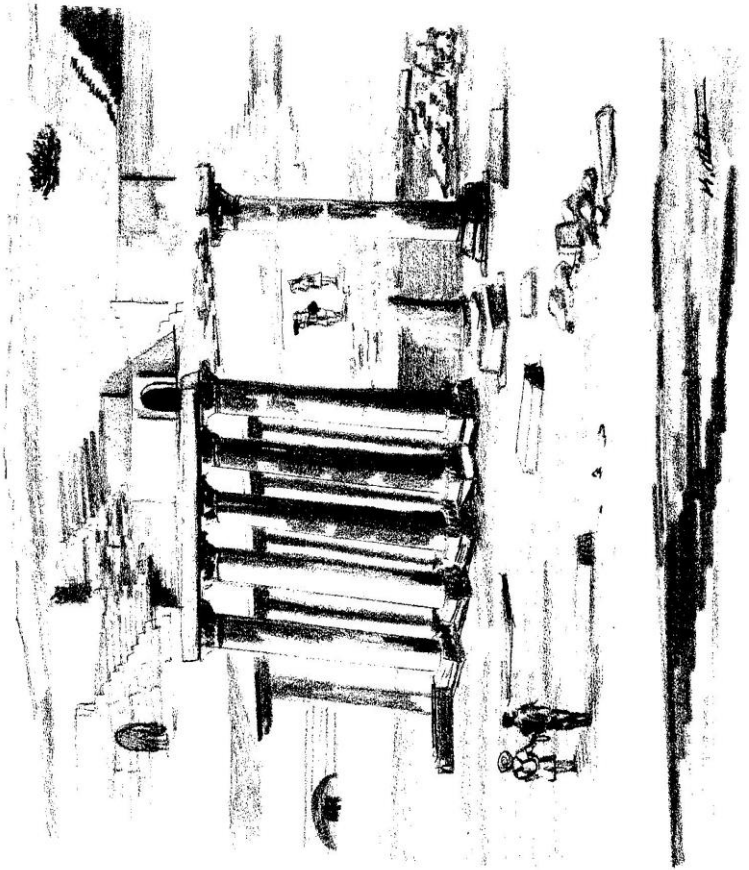
arasında, bundan daha çarpıcı bir karşıtlık olamaz: İçi son derece güzel bir kültür cenneti; dışı ise, sanki çirkin olmasına ayrıca özen gösterilmiş, acayip ve sakil bir fabrika.

Paris'te yalnız Seine ve rıhtımları değil, kanallar da güzeldir. Örneğin St. Martin Kanalı, irili ufaklı teknelerle doludur. Kıyısındaki çocuk bahçesinde kurulan küçük korsan gemisine, yalnız çocuklar değil, ben de bayıldım. Yaşımdan başımdan utanmasam, onlarla birlikte ben de binecektim o gemiye. Kanalin kıyısında çok hoşuma giden başka bir şey de, Parislilerin sinema sanatına vefasını kanıtlayan Hotel du Nord tabelası oldu. Otelin çoktan yıkıldığı belliydi. Ama *Marcel Carne*'nin 1938 yılında çevirdiği filmin anısına, aynı yerde bir tuğla duvar örülmüş; bu duvara Hotel du Nord tabelası asılmıştı. Aradan yarım yüzyıldan fazla geçtiği hâlde, o filmde, özellikle *Arletti* ile *Louis Jouvet*'nin, seyircileri nasıl büyülediklerini hâlâ unutamam.

Paris'in metro istasyonları her zaman canlı ve ilginçtir. Hele gece yarısına doğru büsbütün renklenirler. Paçavralara sarılı yaşlı evsiz parksızlar, yanlarında şarap şişeleri, yerlere ya da banklara uzanıp uyurlar. Kimileri, tencerelerini küçük gaz tüplerinin üstüne koyup yemek pişirir. Tamtamdan tutun da duygusal Fransız şarkılarına kadar her türlü ses duyulur. Tek duyulmayan şey klasik müziktir. Ama günün birinde onu da duydum: Bir de baktım, ayakta durmuş, önünde nota sehпасı, kemaniyla Mozart çalan genç bir kız. İşte o kızı hiç unutamıyorum. Orada müzik yapan saçlı sakallı gençlere, hippie kılıklı kadınlara hiç mi hiç benzemiyordu. Bambaşka bir çevreden geldiği besbelliydi. Gri bir tayyör, beyaz bir gömlek giymiş, güzel saçlarını alçak bir topuzla ensesinde toplamıştı. Utana utana eğildim, önündeki boş çanağa birkaç frank bıraktım. Bir metro istasyonunun gürültüsü ortasında;

ter ter tepinen tamtamlar, elektrik gitarlı pop şarkıcıları, hokkabazlar, cambazlar, arasında değil de, kültürlü ve kibar ailesinin salonunda keman çalıyordu sanki. O solgun yüzlü incecik kızın, o salondan bu metro istasyonuna, ayakta dimdik durduğuna göre nasıl düştüğünü demeyeceğim, nasıl geldiğini hüznle düşünüp dururum hâlâ.

Zaten Paris, kimilerinin sandığı gibi, neşeli bir yer değildir her zaman. Açlıktan ölen evsiz barksızlar vardır orada. El kol hareketleri yaparak, sokaklarda kendi kendine konuşan, yapayalnız kederli ihtiyarlar vardır orada. Kırılan bacağı alçıda, kaldırırma çökmüş, göğsüne dayadığı kartona “Sandviçlerinizin yarısını bana verin; açım” diye dilenen gençler vardır orada. İki de birde, birileri nehre atlar. Kimi zaman kurtarılır, kimi zaman kurtarılamaz.

*Anafartalar Köyünde
Özel Bir Kadın: Emine Nine*

Buket Uzuner

1955 yılında Ankara'da doğan Buket Uzuner, Michigan Üniversitesi'nden mezun oldu. ODTÜ ve Tampere Teknik Üniversitesi'nde biyoloji ve çevre bilimi konularında araştırma yaptı, ders anlattı. "Balık İzlerinin Sesi" adlı romanı, 1993 yılında Yunus Nadi Roman Ödülü'nü kazandı. Yazarın diğer eserlerinden bazıları: "Bir Siyah Saçlı Kadının Gezi Notları", "Benim Adım Mayıs", "Ayın En Çıplak Günü", "Karayel Hüznü", "Şairler Şehri", "Kumral Ada – Mavi Turna", "Gelibolu", "New York Seyir Defteri"...

* Değerli Buket Uzuner'in seçimi ve onayı ile bu bölüm Sefername kitaplarımızda yer almıştı.

İster inanın, ister yapmacık bulun, sonuç değişmiyor. Bazıları için “Doğma büyüme şuralıyım!” diye bir durum yok. Olamıyor. Sevdiği, kendisiyle ortak yanlar bulduğu ve “Burada yaşar, burada çalışabilir, burada hayata katılır, hatta burada bir süre sıkılmam” dediği kültür coğrafyalarına gerçekten adapte olan bazı insanlar var. Onlar içtenlikle değişik kentli ve kültürlü olabiliyorlar. Ve o adres artık yaşamlarının bir parçası olarak tenlerine bazen acıtan bazen gülümseten bir desenle işleniyor. Bu duruma da biraz bukalemun renkli, biraz çingene ruhlu, bir tutam merak tuzlu, bolca da risk biberli genlerinin neden olduğu söyleniyor. (*Ah şu hiç tanışmadığımız hâlde karanlıkta göz kırptığımız büyük ninelerimiz ve büyük dedelerimiz!*) Tanıdıkça anlıyorsunuz ki, bu “sevdiği her toprakta hemen meyve veren” tipler şaka yapmıyor, gerçekten de öyle hissediyor ve öyle yaşıyorlar. Ben onlardan biriyim ve Gelibolu konulu bir roman yazmak üzere kolları sıvadığım iki yıl boyunca kendimi biraz da Çanakkaleli hissetmeye başladım. (*Bu arada ben Ankaralı, İzmirli, Antalyalıyım da...*) Araya bir yıllık “New Yorkluluk” girdi ama ne gam, işte geçenlerde yine Anafartalar köylerinden birinde elimde kamera ve teyp, romanım için gereken halk geleneklerini araştırıyor ve bu büyülü coğrafyaya âşık oluyordum yeniden...

Köyün kahvesinde saatlerce köyün erkekleriyle konuşup, sürekli tazelenen çaylarım ve kahvelerim arasında kimi beni kahkahaya boğan, kimi yüreğimi burkan notlar alırken traktörle geçen kadınlar görüyor; “Ben kadınlarla da konuşmak isterim” diyorum. O zaman mavi gözleri çocuk güzelliğinde parlayan 79 yaşındaki Hasan Dede beni evine davet ediyor. Meğer traktördeki oğlu, gelini ve kız torunlarıymış. Bastonuna dayanarak bana yol gösteriyor. Dar köy sokaklarından ilerleyip, hâlâ I. Dünya Savaşı yıllarındaki gibi ağaç dallarını at yapıp oynayan çocukların arasından, pencereleri mavi, beyaz iki katlı bir eve geliyoruz. Balkon asma dallarıyla yeşil boyanmış evin önünde bir telâş bir telaş. “İstanbullu bir kadın bize konuk gelmiş!” (*Orada da İstanbulluyum demek ki...*)

Üst kata çıkınca şalvarlı, güler yüzlü, hepsi beyaz tenli ve çoğu mavi gözlü bir dolu kadınla karşılaşıyorum. Temiz bir odada koltuklara kurulup, kola ve bisküvi ikramlı uzun bir sohbe başlıyoruz. Kadınların en gençleri Neziha ve Hatice, daha on sekizlerinde, evin gerçekten çok güzel genç kızları. Başları açık ve özgüvenli köylü kızlar. Derken ona rastlıyorum. O daha ilk bakışta farklı olduğunu hissettirenlerden. O bir karakter. Zayıf, kısa boylu, başını bir üçgen eşarpla bağlamış içi içine sığmayan, cıvıl cıvıl bir nine. “Cıvıldamak bir ninede nasıl olur?” demeyin, oluyor işte. Bazen insanın enerjisi ve arzusu, bedene inat gencecik kalıyor. Beden yaşlanırken arzular (*yaşamak, öğrenmek, mutlu olmak, katılmak, üretmek, yaratmak ve tabii beğenilmek...*) dipdiri kalıyor. Bu durumun hazin bir hâlê dönüşmemesi için nispeten sağlıklı bir beden ve enerji dolu bir ruh deposu şart. Tabii öfkeli ve olumsuz karakterlerin

fazla şansı yok; çünkü ancak iyimser, olumlu karakterler cıvı cıvıldılar! (*Doğru mu söyledim doktor?*)

Adı: Emine Nine. Takvim yaşı: 76. Ruhunun yaşıysa çok genç. (*41 kere Maşallah!*) Emine Nine, genç kız diriliğinde kakhahalar atan, çocuk heyecanlarında merak eden, yeni gelin utangaçlığında kızaran, delikanlı hafızasıyla hatırlayan bir özel kadın. (*Evet, özel kadınlar yalnızca Hollywood'da değil çevremizde de yaşıyorlar.*)

“Babam izin verseydi radyoda şarkı söyleyivercektim; ama... İşte, o zamanlar kızlara izin vermezlerdi be kızım...” derken başlıyor dertli bir şarkı söylemeye (*türkü değil*), “Sahilde sabah rüzgârı amaaan/ Kalbimde derin bir sızı...” ardından da mevlitlerde söylediği bir kaside. “Ben” diyor, “Ben düğünlerde bir avlu kadını darbuka çalarak oynatırdım valla... Ah aaah kızım!” Geçmiş ayrıntılarla hatırlayarak anlatırken sesi hüzünlü değil. Hayır, güzel şeyler yaşamış birinin keyfiyle anlatıyor Emine Nine. Güzel şeyler yaşamış ve daha da yaşamak istiyor. “Nişanlılar Hıdırellez’de birbirini salıncakta sallarlar; ama bu deden beni sallamadı işte” diye biraz sitem ediyor. Şimdi bıraksan hemen sallanmak isteyecek, hemen yeniden nişanlanacak ve hemen kalkıp düğünlerdeki gibi oynayacak kadar hayat dolu, umut dolu ve çok sevgili bir kadın.

“Bak kızım, bu dedenle ben akşamları Amerikalıların radyolarını dinleriz. Onlar bütün dünyanın haberini verirler.” Hayır, İngilizce bilmiyorlar, bu olsa olsa Amerikanın Sesi radyosunun Türkçe yayınlarıdır diye geçiriyorum içimden. “İşte kızım ben onlara telefon etcem; ama çok hızlı söylüyorlar numarayı, bir türlü kaydedemiyoruz, bu dedenle ben...” Ne yapacak telefon edip, ne diyecek onlara? “Ne mi

diyecem? Diyecem ki, biz sizi dinliyoruz. Dünyadan haberler veriyosunuz, size teşekkür ederiz, bu dedenle ben.”

Ben onun için Ankara'daki bu radyonun telefonunu bulmayı üstleniyorum. Onlara diyeceğim ki, “Sizin Gelibolu Savaşları dediğiniz, Çanakkale Savaşı'ndan yedi yıl sonra doğmuş çok sevgili bir Türk ninesi, sizin haberlerinizi dinliyor ve onun Anafartalar'da sizi dinlediğini bilmenizi istiyor. Yani ‘Ben varım!’ demek istiyor.”

Akşamüzeri Eceabat'ta kaldığım otelime dönmek üzere köyden ayrılırken hayatta annem, babam ve babaannem dışında kimseye; ama hiç kimseye yapmadığım ve yapmamaya da söz verdiğim bir prensibimi gönül rızasıyla bozuyorum. Ve Emine Nine'nin elini öpüyorum. (*Prensipler bozulmak için vardır diyordu Nilsu Baran bir romanında.*) Çünkü bazı eller gerçekten öpülmeye değer ve eller ancak gönül rızasıyla öpülebilir. Çok yaşa Emine Nine!..

*Altı Yanan Üstü Donan
Buzlar Ülkesi: İzlanda*

Tuğçe Yılmaz

Yaklaşık 15 sene medya satın alma ve planlama sektöründe çok uluslu şirketlerle çalıştıktan sonra kendi tutkusu olan gezi ve seyahate yönelerek “www.gezimanya.com” web sitesini kurmuştur.

1997 - 1999 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Piyasa Araştırmaları ve Reklamcılık, 1999 - 2000 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Antropoloji ve 2000 – 2004 yılları arasında da Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Reklamcılık bölümünde eğitim görmüştür.

Milliyet gazetesinin reklam bölümünde başladığı iş hayatına, Universal McCann ve Lotus Medya’da Stratejik Planlama Uzmanı, Veritas Media’da Medya Planlama ve Satınalma Direktörü, Access Media’da Genel Müdür Yardımcısı ve Mindshare’de Direktör olarak devam etmiştir.

2011 Temmuz’unda www.gezimanya.com isimli gezi ve seyahat üzerine tamamen özgün içerik ile oluşturulmuş bir web sitesi açmıştır. Hâlen editörlüğünü ve yönetimini sürdürmektedir.

www.gezimanya.com’u kurmadan önce projenin alt yapı çalışması olarak Fotoğrafevi’nde fotoğrafçılık eğitimi, Özel Photoshop eğitimi, Dialog’da Doğru ve Etkili Konuşma eğitimi ile Oyunculuk eğitimi, Cervantes’te İspanyolca eğitimi, Digital Film Academy’de Senaryo Yazım Teknikleri ve Dijital Film Yapımcılığı eğitimleri almıştır.

Gezimanya.com’u oluşturmadan önce Ar-Ge çalışmaları için yaklaşık 90 farklı ülkeye ziyaretlerde bulunmuştur.

Günümüzde ise seyahat etmeye devam ederek hem Gezimanya.com’un içeriğini geliştirmekte hem dünyanın farklı bölgelerinden izlenimlerini Sözcü gazetesi okurları ile de paylaşmaktadır.

Atlas Okyanusu'nun kuzeyinde Grönland'a 350 kilometre, Norveç'e 1050 kilometre ve İskoçya'ya 800 kilometre uzaklıkta yer alan *İzlanda*, bir Avrupa ülkesi sayılsa da, aslında fizikî olarak yarı Avrupa, yarı Kuzey Amerika ülkesi. Çünkü burası Kuzey Amerika plakası ile Avrupa plakasının birbirinden ayrıldığı yer. Daha doğrusu İzlanda, jeolojik olarak Amerika ve Avrupa kıtalarının Atlantik okyanusu altında sürtünmesi sonucu oluşmuş.

103000 kilometrekarelik alana kurulmuş olan İzlanda'nın kıyılarının toplam uzunluğu 6000 kilometre. Özellikle kuzey kıyıları çok girintili çıkıntılı olan bu volkanik ada, günümüzde hâlen etkin olan 30 kadar volkana ve zengin termal kaynaklara ev sahipliği yapıyor. Sönmüş olan volkanları da sayarsak toplam volkan sayısı 200'ün üzerinde. Bu volkanlar arasında en önemli olanı 1490 metre yükseklikteki Heklâ Volkanı. Birçoğunuz hatırlar, burada en son 2010 senesinde *Eyjafjallajökull Yanardağı* patlamıştı ve tüm Avrupa hava trafiği felç olmuştu. Adanın bazı bölümleri yanardağ püskürmeleri ile oluştuğundan bazı bölümler de lav ovaları ile kaplı.

Altı bu kadar sıcak ve kaynayan bir ülke olsa da, büyük buzullara da ev sahipliği yapan ülkede 8500 kilometrekarelik alanı ile Vatnapöhull, Avrupa'nın en geniş buzuludur. Bu nedenle ülke "altı yanan, üstü donan" sıfatıyla anılmaktadır.

Adaya bu lakabın yakıştırılmasının sebebi sadece volkanlar değil, aynı zamanda gayzerler. Strokkur gayzeri ise bunlar arasında en önemli olanı. Bu sıcak su kaynaklarından ısınmada ve elektrik enerjisinde faydalanılıyor.

“Buzlar ülkesi” olarak da anılan adanın sembolü ise Buz Dağı (*jökull*). Efsaneye göre, etrafı sönmüş volkan ve lavlar ile çevrili olan bu buz dağı, Pagan tanrısı “Bardur” tarafından korunuyormuş. Viking tanrısı Trol ise Bardur’a güç veriyormuş.

Adada çok sayıda çağlayan ve ırmak bulunsa da, yüksek debili ve kısa oldukları için üzerinde ulaşım yapılamamakta. En önemli ırmağı, 210 kilometre uzunluğundaki *Tjorsa*. Adada yer alan yüzlerce krater gölünden en önemlisi ise 120 kilometrekare alan kaplayan ve 116 metre derinlikteki *Thingvallavat Gölü*. Bir diğer önemli nokta, hatta İzlanda’nın en meşhur turistik noktası ise Blue Lagoon.

Adada sıcaklık kış aylarında ortalama “0” derece. Bulunduğu enleme göre beklenenden daha sıcak olmasının sebebi ise “Gulf Stream” akıntısı. Adanın hava sıcaklıkları bitki örtüsüne de etki ediyor, kıyı kesimlerde tundra bitki örtüsü görülüyor. Çok kuzeyde olduğu için ve topraklarının büyük bir kesimi tarıma elverişsiz olduğu için sebze ve meyve yetişmiyor. Toprağın sadece yüzde 0,5’lik kesimi tarıma uygun ve toplam 320 bin kişilik nüfusun yüzde 8’i tarım sektöründe çalışıyor. Üretilenler patates ve şalgam.

Adanın buzullarla kaplı olmayan yerlerinde küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık yapılıyor. Her ne kadar hayvancılık yapılıyor olsa da, İzlanda ekonomisinin bel kemiğini balıkçılık ve balık ürünleri oluşturuyor. Yıllık tutulan balık

miktarı yaklaşık 1500000 ton. En çok tutulan balıklar ise morina, ringa ve balina.

Balıkçılıktan sonra ekonomiye en çok katkıda bulunan ise turizm sektörü. Her sene ülkeyi 650 bin turist ziyaret ediyor. Para birimi İzlanda Kronası (*ISK*) olan ülke bir hayli pahalı. Ortalama bir restoranda, bir porsiyon somon yaklaşık 23-25 avro.

Ülkede konuşulan resmî dil İzlandaca. Ancak İngilizce, Nord lehçeleri ve Almanca da yoğun olarak konuşuluyor. Halkın büyük çoğunluğu -aynı Faroe Adaları'nda olduğu gibi- Evangelist Lutheran. Ülkenin ilk keşfedilişi 861 senesine rastlıyor. Adayı ilk fark eden Norveçliler olmuş ve buraya ilk yerleşenler de IX ve X. yüzyılda Norveç'ten gelen Vikingler. İlk parlamentonun 930 senesinde burada gerçekleştirildiği söyleniyor. O dönemde buraya gelen toplulukların önderleri birleşerek parlamentonun ilk örneği sayılabilecek Athing'i oluşturmuşlar.

Ada, 1262 yılında Norveç'in egemenliğine girmiş. Ancak XIV. yüzyılda Norveç, Danimarka'ya bağlanınca İzlanda da direkt olarak Danimarka'nın egemenliğine girmiş. İzlandalılar, 1662 yılında Danimarka'ya bağlılık yemini etmişler. Ada en zor zamanlarını XVII. yüzyılda yaşamış: salgın hastalıklar, kıtlık ve volkan püskürmeleri tam bir felaket ortamı yaratmış.

Ardından 1838 yılında başkent Reykjavik'te on üyeli bir meclis kurulmuş. XIX. yüzyılda ortaya çıkan milliyetçilik akımıyla birlikte İzlanda, 1918 yılında Danimarka'ya bağlı bir devlet hâline gelmiş.

II. Dünya Savaşı sırasında stratejik değeri artan ada, İngiltere'nin ilgisini çekmiş ve çok geçmeden İngilizler tarafından işgal edilmiş. 1941 yılında ise adayı Amerikalılar

devralmış. 1941 yılında Althing, Danimarka ile bağlarını koparma kararı almışsa da, 17 Haziran 1944 tarihine kadar Danimarka'ya bağlı kalmış. 17 Haziran 1944 tarihinde Danimarka'dan koparak bağımsızlığını ilan eden İzlanda Cumhuriyeti, 16 Haziran 1944 tarihinde anayasasını hayata geçirmiştir.

İzlanda, ordusu olmayan nadir ülkelerden biri olduğundan askerî gideri de yok. Dünyanın ilk seçilmiş eşcinsel devlet başkanının İzlanda'da olması da İzlanda'nın bir diğer özelliği. 27 Haziran 2010 tarihinde alınan kararla ülkede eşcinsel evlilik yasal duruma getirilmiştir. Hatta her Ağustos ayında *Reykjavik*'te Eşcinsel Festivali kutlanmaktadır.

İzlanda'nın "En"lerini Tanıyalım

Namaþjall Hverir: İzlanda'nın en doğusundaki liman şehri Seydisfjordur ile ülkenin en büyük ikinci kenti olan Akureyri arasında yer alan *Namaþjall Hverir*, kaynak sularının ve gayzerlerin bulunduğu bir bölge. Hverir denilen kaynak suyu bölgesi, İzlanda'nın en yüksek sıcaklığa sahip bölgelerinden biri olan Námaþjall Dağı'nın doğu eteklerinde yer alıyor. Daha yaklaşmadan bile sıcak su kaynaklarından yükselen buhar kümelerini görebiliyorsunuz. Dümdüz bir çölü andıran arazinin her yerinden dumanlar yükseliyor.

Küçüklü büyüklü çukurların bazılarında su, bazılarındaysa çamur kaynıyor. Buradan çıkan gazlarda yoğun kükürt var. Kısa süreli çok zararlı değil ama uzun süre bu havaya maruz kalmak sağlığı ciddi ölçüde tehdit ediyor.

Myvatn Gölü ve Çevresi: Eşsiz bir doğaya sahip olan Myvatn Gölü ve çevresine genel olarak Myvatn bölgesi

deniliyor. Namafjall Hverir sıcak su kaynakları, Dimmuborgir lav ovası ve Godafoss şelalesi de yine bu bölge içerisinde yer alıyor. Kısa mesafelerle değişen bu coğrafya aynı zamanda kuşların da göç yolları üzerinde.

Dimmuborgir Lav Ovası: Biri kolay ve daha kısa olan mavi rota, diğeri zor ve daha uzun olan kırmızı rota olmak üzere ovada belirli yürüyüş yolları var. İzlandaca “Dimmu” karanlık, “borgir” ise şehir anlamına geliyor. Yani buranın adı karanlık şehir. Bundan 2300 sene kadar önce burada ufak bir göl varmış ama altında sürekli kaynayan bir magma olduğu için su zaman içinde buharlaşmaya başlamış. Göl tam olarak buharlaşmadan burada bir patlama olmuş. Dışarıya çıkan lavın sıcaklığı suyu tamamen buharlaştırmış ve sonunda bu lav ovaları oluşmuş.

Godafoss: Dimmuborgir’den 15-20 dakika mesafede yer alan Godafoss Şelalesi, 180 kilometre uzunluğu ile ülkenin dördüncü büyük nehri olan Skjalfandafljot’dan besleniyor. 12 metreden dökülen şelalenin adının anlamı ise “Tanrıların Şelalesi” oldukça etkileyici.

Akureyri: İzlanda’nın kuzeyinde yer alan Akureyri, yaklaşık 20000 kişilik nüfusuyla ülkenin en kalabalık dördüncü şehri. Ülkenin önemli limanlarından ve balıkçılık merkezlerinden biri olan kentin lakabı, “Kuzey İzlanda’nın Başkenti”.

Akureyri’de botanik bahçesini, kente hâkim konumdaki Akureyri Kilisesi’ni, merkez cadde ve bu cadde boyunca sıralanmış rengârenk çift katlı ya da üç katlı binaları, Opera ve Bale Binasını, Akureyri Müzesini, (*Minjasafnið á Akureyri*), Akureyri Sanat Müzesini (*Listasafnið á Akureyri*), Yazar Jón Sveinsson’un müzeye çevrilmiş evini, şair Davíð Stefánsson’un müzeye çevrilmiş evini, Akureyri endüstri

Müzesini, Motosiklet müzesini ve havacılık müzesini ziyaret edebilirsiniz.

Kentte her şey yürüme mesafesinde. Bu nedenle rahatlıkla gezebilirsiniz. Trol heykeli görürseniz, mutlaka fotoğraf çektirmelisiniz.

Troller, İskandinavya folklorüne ait, korkunç görümlü insana benzeyen dev yaratıklar. Genelde hikâyelerde dağlarda yaşar şekilde tasvir ediliyorlar. İskandinavya edebiyatında troller, çok büyük kulak ve burunlara sahip yerli halk olarak anlatılıyor. Aynı zamanda Viking tanrısı olarak da anılıyor.

Akureyri dağlarla çevrili bir şehir. Bu nedenle çevresinde kayak tesisleri de yer alıyor. Akureyri'nin batısındaki Hlíðarfjall kayak merkezi aralarında en popüler olanı.

Reykjavik: İzlanda'nın güney batısında yer alan Reykjavik, 125 bin civarındaki nüfusu ile İzlanda'nın en kalabalık kenti ve önemli bir balıkçılık merkezi. Dünyada jeotermal ısıtma sistemini en yaygın kullanan şehirde neredeyse tüm evlerde jeotermal ısıtma sistemini kullanılıyor.

Yeryüzünde kutup bölgesine en yakın başkent olmasına rağmen Gulf Stream sıcak su akıntısı sebebiyle burada dondurucu soğuklar yaşanmaz. Yılın neredeyse 280 günü yağışlı olan kente gitmek için en güzel zaman haziran, temmuz, ağustos ayları. Özellikle haziran ayında giderseniz 18 gün kesintisiz gündüz yaşayabilirsiniz.

İzlandaca “vik”, “koy” demek. İzlanda'daki şehirlerin neredeyse hepsi deniz kenarında birer liman kenti olduğu için isimler genelde vik ile bitiyor: Reykjavik vs.

Kentteki en dikkat çekici ve en yüksek yapı Lüteryan kilisesi olan “Hallgrímskirkja”. Kentin her yerinde kolaylıkla görülebilen kilisenin mimarı Guðjón Samúelsson, İzlanda

için oldukça sıradan olan volkanik hareketlilikten, lav akıntılarından etkilenmiş. Kilisenin dışı patlamış bir volkandan akan lava benzetilmiş. Kilisenin en önemli özelliklerinden biri 5275 boruya sahip olan 25 ton ağırlığındaki orgu: “Orgelsjodur”

Hemen kilisenin önünde büyük kâşif ve bir Viking olan Leifur Eiriksson’un ayakta yüksek kaide üzerinde bir heykeli var. Grönland’ın kurucusu olan Leifur Eiriksson’ın aynı zamanda Kristof Kolomb’un 1492 yılında Amerika’yı keşfinden çok daha önce 1000 senesinde Kuzey Amerika’yı keşfettiğine inanıyorlar.

Kentteki en önemli alışveriş caddesi ise Laugavegur Caddesi. Burada yürürken çok sayıda hediyelik eşya mağazasıyla karşılaşacaksınız. Sonuçta İzlanda ekonomisinin yüzde 70’ini balıkçılık oluşturuyorsa, yüzde 30’unu da turizm oluşturuyor. Bu mağazalardan alınabilecek en güzel hediyeler yünden yapılmış bere, atkı ve eldivenler, millî içkileri Brennivin, İzlandalı şarkıcı Björk’ün ve Sigur Ros’un müzik CD’leri, konserve deniz ürünleri, boyanmış taşlar ve meşhur Puffin Papağanı’nın maskotu. Puffin Papağanı, büyük kırmızı-sarı gagalı ve kırmızı ayaklı bir çeşit kuş. İzlanda’ya sadece yılın 3 ayında geliyor.

Arnarholl Tepesi, gençlerin buluşma ve sosyalleşme noktalarından biri. Bu yeşillik alanın ortasında yer alan Arnarholl Heykeli, 874 senesinde ailesi ile birlikte buraya yerleşen Viking Ingolfur Arnarson’un anısına dikilmiş. Dev bir su tankı kompleksi üzerine inşa edilmiş olan Perlan’ın ilk katında Saga Müzesi ve sergi alanı yer alıyor. Üst katında ise her tarafı kubbe gibi camla çevrili güzel bir restoran var. Buradan nefis bir Reykjavik manzarası

yakalayabilirsiniz. Perlan'ın hemen dışında ise müzisyenler olarak adlandırılan bir heykel grubu var. Oldukça ilgi çekici.

Denizciler Anıtı ve Mezarlığı, kentin en etkileyici noktalarından. Reykjavik halkı zaman içinde Atlantik Okyanusu'nda çok sayıda balıkçıyı yitirmiş. Bu nedenle yitirilen balıkçıları anmak için "İsimsiz Balıkçılar Anıtı" yapmışlar. Denizde kaybolan, balığa çıkıp bir daha dönmeyen balıkçıların isimleri bu taş bloklara ekleniyormuş. Bulunanlar ise arka tarafındaki mezarlığa defnediliyor.

Reykjavik Opera Evi, Ulusal kütüphane, Ithaka, Parlamento binası ve Finli mimar Alvar Aalto tarafından inşa edilmiş olan Nordik evi görülmeye değer diğer yapılar.

Golden Circle: Thingvellir, Strokkur, Gullfoss

Thingvellir (*Pingvellir*) Millî Parkı, Avrupa ve Kuzey Amerika kıtalarının birbirinden ayrıldığı yer. Burada iki katmanı da çok net görebiliyorsunuz. Bu bölgenin Türkçe anlamı "meclis". Buraya bu ismin verilmesinin nedeni ise dünyadaki parlamentonun ya da meclisin ilk örneği olan Althing'in burada yapılmış olması. 930-1798 yılları arasında bu bölgenin meclis olarak kullanılmasındaki sebep ise akustiğinin çok iyi olması. Karşılıklı iki bazalt duvarın olduğu bölge, topluma konuşma yapmak için en ideal bölge. UNESCO Dünya Mirasları Listesi'nde yer alan Pingvellir'in en önemli özelliği ise buradaki Kuzey Avrupa ve Amerika plakalarının her sene birbirinden uzaklaşarak yükseliyor olması.

Strokkur Gayzeri: İzlanda'nın en etkileyici yerlerinden biri gayzerler bölgesi. Bu bölgeye yaklaştığınızda yerden yükselen dumanları görüyorsunuz. Gayzerlere doğru

yürümeye başladığınızda ayağınızın altının ısındığını hissedebilirsiniz. Buranın altı resmen fokur fokur kaynıyor. Delik deşik arazide irili ufaklı yüzlerce gayzer var. Gayzerler özellikle fay hatları ya da volkanik kırıkların olduğu bölgelerde görülüyor. Yerin dibindeki su iyice ısınıyor ve patlama yapıyor. Bu ısınan su da yeryüzüne fişkıarak çıkıyor. Buradaki en büyük gayzer olan “Strokkur”, her 4-8 dakikada bir patlıyor. Patladığında ise sularını 40 metre yüksekliğe kadar püskürtebiliyor. Ancak çevresinde izlerken hiç ıslanmıyorsunuz. Çünkü püsküren su o kadar sıcak ki, sıcaklığın etkisi ile hemen havada buharlaşıyor. Siz sadece yüzünüzde sıcak bir esinti ayağınızın altında da titreşim hissediyorsunuz.

Gullfoss Şelalesi: Gullfoss yani “altın şelale”nin bulunduğu noktadan karşınızda Langjökull yani Lang buzulunu görebilirsiniz. Buradan 4x4 özel araçlarla buzul turuna katılmak ve buzul üzerinde kısa bir yürüyüş yapmak mümkün. İzlanda’daki pek çok diğer şelale gibi buzullardan beslenen Gullfoss Şelalesi, tektonik hareketler sonucu oluşmuş. İki kademeli dökülen şelalenin ilki 11 metreden, ikincisi ise 20 metreden dökülüyor.

XX. yüzyılda burada elektrik üretimi için santral kurulması söz konusu oluyor. Ancak 1870’li yıllarda bu bölgede yaşayan ailenin genç kızı Sigrídur Bratttholti, buraya elektrik santrali yapılmasına karşı çıkıyor. 1875’lerde daha burada yol bile yokken şelaleyi görmek isteyen turistlere gönüllü rehberlik yaparak elektrik santrali yapılmasını engelliyor. Bunun üzerine İzlanda hükümeti, şelaleyi koruma altına alıyor. Bu nedenle bu şelale ülkenin gurur kaynaklarından biri olarak gösteriliyor.

Blue Lagoon: İzlanda'nın doğa harikalarından biri olan Blue Lagoon, Reykjavik'e yaklaşık 40 kilometre mesafede. İsmi suyunun masmavi renginden alana Blue Lagoon'da suya rengini veren madde Silika. Suyunun özellikle çeşitli cilt hastalıklarına iyi geldiği söyleniyor. Hatta suyun tabanında yer alan beyaz çamur bu havuz gibi alanın belirli noktalarında toplanmış ve ücretsiz olarak kullanabiliyorsunuz. Lagün, Svartsengi jeotermal santralinden iki günde bir gelen suyla besleniyor. Buraya gelen kızgın su, elektrik üretiminde ve türbinleri çalıştırmak için kullanılıyor. Türbinlerden geçen suyun bir kısmı ısı değiştiricisinden geçerek şehre pompalanıyor. Bu da kentin sıcak su ihtiyacına cevap veriyor. Türbinlerden geçen suyun diğer kısmı ise Blue Lagoon'a gönderiliyor.

Burası sadece turistlerin değil İzlandalı halkın da çok tercih ettiği bir yer. Özellikle bazı İzlanda'lılar buraya her hafta sonu geliyorlarmış. Bunun sebeplerinden biri sosyalleşme ortamı, diğeri ise bu suyun sağlığa iyi geldiğinin söylenmesi.

Neler Yemeli?

En popüler yemekleri köpekbalığı kanadı çorbası, kurutulmuş köpek balığı eti olan "Hakarl", sushi, ahtapot, karides, somon, kalamar. Restoranlarda deniz ürünleri ağırlıklı bir menü hâkim olsa da pek çok restoranda av eti de sunuluyor. Ödüllü biraları Gull birası. Diğer tercih edilebilecekler ise Egils, Vífillfell, Bruggsmiðjan, Ölvisholt Brewery, Ölgerð Reykjavíkur, Brugghús'tur. Benim favorilerim Gull ve Egils. Votka tüketiminin de yoğun olduğu kentte bir de Brennivin denilen schnapps çok tutuluyor.

Kızıl Topraklara Yolculuk

Banu Demir

1969 İstanbul doğumluyum. İstanbul Üniversitesi Radyo-TV bölümü ve Marmara Üniversitesi Contemporary Business Management' tan (gece bölümü) mezun olduktan sonra İngiltere Nescot College'da okudum. Yaklaşık 11 sene reklamcılık sektöründe Müşteri Temsilciliği ve Müşteri İlişkileri Direktörlüğü yaptım. 2000 senesi başında eşimin işi nedeni ile Polonya-Varşova'da 1 sene, sonrasında Almanya-Frankfurt'ta 4 sene yaşadım. Almanya'da çocuklarımı büyütürken, bir yandan freelance reklam danışmanlığı yaptım. 2006-2015 yılları arasında Amerikan kökenli bir çocuk eğitim merkezinin kurucu ortaklarından oldum. Şu anda ise Bükreş'te yaşıyorum. Yengeç burcuyum, çok romantığım, maceraya inanılmaz düşkünüm, fotoğrafçı, heykeltıraş ve yazar olmaya çalışıyorum, eski dalgıcım ama şimdilerde istikrarlı bir motosiklet artçısıyım. Reiki Master'im ve spirüel çalışmaların her türlüüne bayılıyorum, en önemlisi de gezmekten müthiş keyif alıyorum. Yaklaşık altı yıldır Gezimanya'da yazılarımı bütün gezi sevdalıları ile paylaşıyorum. Fotoğraflarıma ise; 'banuyollarda' instagram hesabından ulaşabilirsiniz. İlk romanım; Geçmiş, Gelecek Ya da Şimdi ise şu anda yayınevinde baskı aşamasında, 2018 Nisan ayı gibi kitabevlerine gelmesini heyecan ile bekliyorum.

Bundan birkaç yıl önce eşimin şirket merkezinin de bulunduğu Cincinnati'ye gitmiştik, o zamanlar ben de bir Amerikan franchise'ı olan çocuk gelişim merkezini yönettiğim için, gittiğim her ülkede aynı franchise zincirinde bulunan, en az bir merkezi ziyaret ediyordum. İşim erken bitince eşimin çıkışını beklemek için bir Ihop'a girip kahve içmeye karar verdim.

Ben kahvem içerken, içeriye rengarenk yerel kıyafetleri ve boynundaki muhteşem turkuaz kolyesi ile göz dolduran yaşlı bir Kızılderili kadın, iki torunu ile beraber gelip yanımdaki masaya oturdular. Oğlan 7-8 yaşlarında, dünyalar güzeli kız çocuğu ise 4-5 yaşlarındaydı. Aralarında kendi lisanlarını konuştuklarını duydum ama garson kız gelince iki küçük, mükemmel İngilizceleri ile istedikleri yemeklerin siparişlerini verdiler.

Bu arada yaşlı kadın ile göz göze gelip içtenlikle birbirimize gülümsedik, onların enerjisi beni çoktan sarmalamıştı. Oğlan, yemeklerden önce alelacele tuvalete gitmek için masadan fırlayınca masanın üzerindeki peçete ile birlikte kadıncağızın gözlüğü de yere düştü.

Ben de gayriihtiyari onun kalkıp eğilmesinin güç olacağını, küçük kızın ise masanın duvar tarafında oturduğu için erişmesinin zor olacağını düşünerek bir çırpıda yerden düşürdüklerini toplayıp geri verdim. Ona uzattığım elimi sevgi ile tutarak 'Makawı' dedi, ben ne yapacağımı bilemez vaziyette öylece bakarken torununa eğilip bana söylediği

kelimeyi çevirmesini söylemesiyle, küçük kız gözlerinin içi ışıldayarak ‘Anneannem sizin çok cömert bir insan olduğunuzu söylüyor ve hep böyle kalmanızı istiyor’ dedi, bu arada ben şaşkın bir vaziyette, kadının ruhumun içine işleyen gözlerinin sarhoşluğunda onların Navajolar olduğunu öğrendim.

O gün yaşadığım bu olay beni, Navajolar ile ilgili sonraki zamanlarda araştırma yapmaya itti. Birçok kitap okuyup, internette onlar ile ilgili araştırmalar yaptım. Hatta yazdığım ve şu anda baskıda olan ilk romanımda bile biraz da onlardan bahsediyorum. Bu ilgi, onların yaşadığı yerleri de görme sevdasına dönüşünce bizi, iki sene evvel eşim ile çocukları Los Angeles’ta üç haftalık yaz okuluna bırakıp, araba ile tam tamına 5700 km yapmaya itti.

Los Angeles’tan çıkıp California’nın San Francisco’ya kadar kıyısını dolaşp, oradan Yosemite Ulusal Parkına sonrasında Las Vegas’tan devam edip, Arizona çöllerinde yaptığımız yolculukta gördüğümüz Navajo toprakları olağanüstü güzellikteydi. Seneler önce bir Las Vegas yolculuğumuzda Grand Canyon’un batı yakasını görmüştük ama bu kez Kuzey, Doğu ve Güneyini de görüp etrafında tam bir tur atma şansımız oldu.

Navajolar topraklarına kadim bir aşk ile bağlılar ve kendilerini feda edencesine duyulan bir özveri ile hala topraklarında yaşamaya devam ediyorlar. Bunun en güzel örneği Canyon de Chelly (Navajo dilinde Kayalar İçinde). Yaklaşık kırk Navajo ailesinin kanyonun derinliklerinde yer alan mısır tarlalarında hala çalışp, yiyeceklerini kendilerinin üretiyor olması beni çok etkiledi. Üstelik kanyonların büyüleyici güzelliği belki de dünyanın başka hiçbir yerinde göremeyeceğiniz türden. Kanyonunu görmek için birçok görüş

noktası var ama bir yer var ki o güzellik kalbinizi derinden etkiliyor. Kanyonun son görüş noktasına geldiğinizde yüzlerce metre yksekliginde kanyonun tam ortasından göçü delercesine yükselen kaya inanılmaz.

Spider Rock, tek kelime ile sizi katıksız bir heyecan içerisinde bırakıyor. Böyle bir oluşunun olabilmesi ve bugün hala durabilmesi için kaç milyon yılın geçtiğini düşünmeden edemiyor insan. Bu arada kanyonların içinde de dilerseniz yürüyüş parkurları var ya da rehber ile gezebiliyorsunuz böylece Navajoların ilk yaşadıkları mağaraları de görmek mümkün.

Bir diğer görülmesi gereken yer; Page şehri... Grand Canyon'un tam doğusunda Colorado nehrinin üzerine kurulmuş olan, barajın yapımında alışan John C. Page'den adını almış bir şehir. Denizden 1300 metre yukarıda, Lake Powell zerine kurulmuş. Bu şehrin iki mutlaka görülmesi gereken yeri var biri, Grand Canyon'un doğu ucunu oluşturan Horseshoe, diğer i se Antelope Kanyonları.

Horseshoe adı, kanyonun son noktasının tepeden bir nal gibi görünmesinden dolayı verilmiş. Manzara o kadar büyüleyici ki, oradan asla ayrılmak istemiyorsunuz. En güzel ziyaret saatleri; sabah erken ya da akşamüstü güneş batarken. Navajoların halihazırda kırmızı olan toprakları güneşin de batışında aldığı ekstra kızıl renkle de boyanınca, size nnzdeki olağanüstü görüntünün tadını çıkarmak düşüyor sadece. Güneş çoktan batıp gidiyor ama bizim gidesimiz hiç yok, belki yüzlerce fotoğraf çekiyoruz.

Navajo dilinde 'suyun kayalar arasında aktığı yer' olan Antelope Canyon, V şeklinde olan Alt Kanyon ve A şeklinde olan st Kanyon'dan oluşuyor. Bu yerleşim çok önemli çünkü en fotografik görüntüyü alt kanyonda; sabah

08.00-11.00 saatlerinde alırken, Üst Kanyona güneşin en tepede olduğu 12.00-13.00 saatleri arasında gitmeniz gerekiyor. Çünkü üst kanyondaki A şeklinin içerisinden ışığın dik gelebildiği ve destansı ışık hüzmeleri oluşturduğu saat ancak öğlen saati.

Sabah saatinde açılı gelen ışıklar ise Alt Kanyonda farklı gölgelenmeler ve yansımalar yarattığı için müthiş görüntüler yakalayabiliyorsunuz. 1997 yılında rehbersiz bir grubun başına korkunç bir olay geldiğinden ve 11 kişi hayatını kaybettiğinden beri kanyonlara rehbersiz girmek yasak ve rehberlerin neredeyse tamamı Navajolar. Bu kazadan sonra kanyonlar 2 yıl boyunca kapatılarak içlerine metal merdivenler yapılmış.

Alt Kanyon bu açıdan eğer mobiliteniz yoksa size göre bir yer değil çünkü birçok yerde bu merdivenlerden inip çıkmak gerekiyor. Biz bu kadar yol almışken Navajo ülkesinin bir nevi başkenti sayılan ve sadece Navajoların yaşadığı Window Rock'ı da es geçmeden oraya kadar da gittik. Navajoların 2. Dünya Savaşında Amerikan Askerleri ile birlikte çalışıp, savaşı kazanmalarını sağlayan; Code Talker'ların (Navajo telsizcileri) mezarları da işte burada.

Spiritüel olan her konuya duyduğum ilgi nedeniyle Kızılderililerin yaşamı ve onların doğaya bağlılıkları benim hep kanımı tutuşturmuş, yaşadıkları haksızlıklar ise hep hüznü vermiştir. Bu gezi, belki de diğer gezilerimden bir tık farklı yüreğimin derinliklerinde hep farklı bir yer tutacak.

Navajo topraklarını çok daha detaylı, gün gün yazdığım yazılarıma okumak isterseniz;

https://gezimanya.com/yazarlar/banudemir?tur=gezi_notu&page=1 sayfasından hepsine ulaşabilirsiniz.

Hayatınızın her anınızın gezi ile dolması dileği ile,

Evliya Çelebi, Rüya ve Bangladeş

Ahmet Coşkunaydın

Kemaliye (Eğın) doğumludur. İlk, Orta, Lise ve Üniversite öğrenimini İstanbul'da tamamladı. Kuleli Askeri Lisesini bitirdikten sonra, Kara Harp Okulundan, Üniversiteye ayrıldı. İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi sonrası Gülhane Askeri Tıp Akademisi, stajını takiben, sivil yaşama geçerek, İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsüne girdi. Uzun yıllar Günaydın Gazetesinde çalıştı. Ekonomi servisini yönetti. Gazetecilik yaşamı boyunca Dünya'yı nerdeyse baştanbaşa dolaşp, bir çok ülkede röportajlar, araştırmalar yaptı. Konferanslar verdi. Yaklaşık 20 yıl Sovyetler Birliği dönemi ve Rusya Federasyonu'nda. başta Dünya Gazetesi olmak üzere, Star Tv, Kanal 6, Tv 8 gibi televizyonların temsilciliğini yaptı. Moskova Devlet Üniversitesi'nde (MGU), Asya Afrika Enstitüsü'ne (ISAA), Dünyaca ünlü Profesör Dr. Dimitri Yevgeniç Yeremeev ile ders verdi. Halen Dünya Gazetesi köşe yazarlığı yapma yanında, çeşitli Tv programlarını da hazırlayıp sunmaktadır.

Yılını net hatırlamasam da, yaşadığım olay dün gibi aklımda. Fatih Nişancı Mehmet Paşa ilkokulundayım. İlkokul öğretmenim, rahmetli Mazhar Tınmaz, elinde bir kitapla sınıfa girdi. Benim 4. sınıfta olduğum yıl yaşanmıştı, anlatacağım bu olay. Sınıfın birinciliği için yarıştığım, kimi zaman da içten içe kıskandığım rakibim Selma Orhon var bu anının içinde. Öğretmenim sınıfa girer, kimi zaman hiç bir şeye başlamadan aklına gelen, kafasında hazırladığı bir soruyu ya bana ya da Selma'ya sorardı. Selma'ya sorarsa benden önce, biraz kırılırdım, sevgili öğretmenime. Öyle ya aramızda gizli bir rekabet var. Bu kez saygıdeğer öğretmenin doğrudan bana döndü ve, 'Ahmet, soracağım bu soruyu bilirsen bu kitabı sana hediye edeceğim.' dedi ve sözünü sürdürdü. Sevinmiştim ilk önce ben seçilmiştim. Öğretmenim,' Söyle bakalım Sultanahmet camiiinin, mimarı kimdir?'. Cevap saniyeler içinde geldi, 'Mimar Mehmet Ağadır, öğretmenim !'. Kitabı kazandım ve o gece, bir solukta bitirdim. Bu anının gezginlik ya da seyahatle ne ilgisi var diye içinizden geçirebilirsiniz. Niçin konuya bu kitapla girdim, şimdi anlatacağım ve yaşamım boyunca, günün birinde bu duygularımı, yazıya dökeceğimi de aklıma getirmemişim. Hediye kitabımda, ki adını şimdi anımsayamıyorum, 'Evliya Çelebinin rüyasında, Hazreti Peygamberi gördüğü ve aşırı heyecanla, peygamberin, 'dile benden ne dilerse ? sorusu üzerine, Şefaath ya Resullullah yerine heyecandan, seyahat, ya Resullullah, sözünün

çıktığını, aynı rüyayı üç kez görmesine karşın üçünde de, aynı istekte bulunması üzerine, Hazreti Peygamberin, 'peki öyle ise, isteğin kabul edilmiştir, işte sana seyahat !' sözüyle Dünya'yı dolaşmaya başladığını okudum.

Bu kez ben, her gece yatarken, 9 ya da 10 yaşında olmalıyım, başladım her gece duaya, ne olur acaba, Hazreti Peygamber, benim de rüyama girer, ben de, ama bilinçli olarak, seyahat isteğinde bulunabilir miyim?, Evliya Çelebi gibi ben de Dünya'yı bir baştan bir başa dolaşabilir miyim ?.Hazreti Peygamberi rüyamda görmedim, ama uzun geceler çocukluğun saflığı ve temizliği ile yaptığım dualar, kabul olmuş ki, yaşamım boyu seyahatler gerçekleştirdim. Öğretmenimin hediyesi olan kitap dışında da, o dönemlerde edinebildiğim tüm gezi kitaplarını yutarcasına okumayı ihmal etmedim.

Elbette seyahat hevesim hep içimde yeşerdi, ama benim gazeteci olmamla birlikte hayata geçti. Gazetecilik mesleğim nedeniyle, Yakutiya'dan (Yakutsk), And Dağlarına, Büyük Sahra'dan, Niyagara ve Fos De Iguazu şelalelerine, Tiyan Şan, Atlas, Ural, Alp, Pireneler dağlarına kadar görme şansı verdi. Bütün bunları daha sonraları, karşılaştırmalı bir şekilde ele alarak, paylaşmak istedim. Geçmiş yolculuklar, daha sonra kağıda dökülecek. Bunda kararlıyım.

Bangladeş yolculuğum, sabah erken bir saatte aldığım bir telefonla başladı. Karşımdaki ses, Bangladeş İstanbul Başkonsolosu Dr. Münir Muhammed'e aitti davetlileri olarak, ülkesi Bangladeş'e gidebileceğimi müjdeliyordu. Bangladeş'e gitme, bu coğrafyayı, halkını, ekonomisini, insanların günlük yaşamını tanıma fırsatı idi bu. Türk Hava Yolları her gün Bangladeş'e, başkent Dakka'ya (Dhaka) uçuyor. Temiz, düzenli ve modern Dakka'da Nisan ayı olmasına karşın

terletici bir hava karşılıyor bizi. Muson yağmurları mevsiminin başlamasına ise yaklaşık 25 gün var. Bir an içinde nemden ve sıcaklıktan tüm vücudunuz terden sırılsıklam oluyor. Kente adım atar atmaz, büyüleyici bir ülkeyle yüz yüze olduğunuzu hemen anlıyorsunuz. İnsanlar adeta karınca gibi, herkes çılğınca bir yerlere koşuşturuyor. Elindeki Hindistan cevizinden, muza, tülbentten, balığa her türlü malı bir yere yetiştirmeye çalışandan tutun, diğer yandan bunları bir an önce satmaya çalışanlarla dolu her yer. Adeta bir karınca yuvasındasınız. Trafik alışık olmadığınız bir karmaşa, klakson sesi adeta ortam ile bütünleşmiş. Bu trafikte yol almak sizi çok ama çok yoruyor. İstanbul trafiğini ve onun 'rahatlığını' özlemek isterseniz, buyurun Dakka'ya...

Bangladeş ülkemizin yüzölçümü bakımından altıda biri .Nüfusu ise tam tamına bizim iki katımız yani 162 milyon.14 Nisan Bangladeş'in en büyük bayramı. Yeni yıl bayramında halk 7'den 70'e ellerinde güller, başlarında çeşitli çiçeklerden yapılmış taçlarla, kadınlar ve kızlar en yeni en göz alıcı rengarenk elbiseleriyle, erkekler en güzel kıyafetleriyle, yüzlerinde gülümseme, umut dolu, sokakları dolduruyor. Her yerden değişik bir müzik ve şarkı yankılanıyor. İnsanlar, neşe, umut, sevgi ve heyecan dolu bir yeni yılı kutluyor. Çevremde bulunanlar, benimle fotoğraflar çektiriyor, cep telefonlarıyla selfie bile yapıyorlar. Türk olduğunu söylediğimde, bana olan sevgi ve ilgileri katlanıyor. Seyyar satıcılar sattıkları ürünlerle bütünleşmiş tüm yeteneklerini sergiliyor, çocuklar ellerinde balonları, anne ve babaları ile, bayramın tadını çıkarmaya çalışıyor.

Herhangi, terör girişimine karşılık, polisin çok sıkı güvenlik önlemi aldığı gözden kaçmıyor. RAP (Rapid Attack Batalion) görevlileri, bizim çevik kuvvet benzeri bir kuruluş,

ellerinde otomatik silahları, motosikletleri ile her yerde kontrol noktaları oluşturmuş, elleri tetikte, nöbet halindedir. Ertesi gün, bayram heyecanı bitiyor, günlük yaşam başlıyor. Yemek ve tatlılar bir harika, Bangladeş'te baklava yok, ama tatlının bin bir çeşidi var demek hiç de yanlış olmaz. Sütlü tatlılar, şerbetli tatlılar, pastalar, unlu tatlılar... Yemekler, oldukça baharatlı, pilavın safranlısı, büryanisi daha belki kaç çeşidini tatmanız mümkün.

Ülkenin kurucusu, bağımsızlık savaşçısı ve sembolü, Sheik Mucibür Rahman'ın yaşadığı ve bir suikast sonrası canını verdiği Dakka'daki konak, bizleri çok etkiledi. Onun merdivenlerinde canice suikasta kurban edilmişin kanlı izleri bugün bile canlılığını koruyor.

Ülkenin bağımsızlığını sağlamak için nerdeyse 2 milyon şehidin anısına yapılan Meçhul Asker Anıtı, sizi oralardan Çanakkale'ye götürüyor. O zaman vatanın toprakları için Dünya'nın her yerinde kahramanların ve aynı uğurda can verdiklerini düşünerek, aziz hatıraları önünde saygıyla eğiliyorsunuz.

“Cox's Bazar” kenti, eğer benzetmek doğru ise Bangladeş'in Antalya'sı. Aynı zamanda Dünya'nın en uzun sahili. Kesintisiz 110 kilometre kumsal. Kaldığımız Sea Perle Oteli, Dünya'nın en lüks otelleri ile boy ölçüşmeye hazır. Her yer pırıl, pırıl, yemekler çok lezzetli. Safranlı Pilav karşımıza çıkıyor. Hemen yanında da yoğurt bize göz kırıyor, hem de yoğurt adıyla...

Elbette bu sahilleri, görmek şart, Muson öncesi, hafif bir kum fırtınası ile şiddetli yağmur da, bize hoş geldin demeyi ihmal etmiyor. Muson kısa sürüyor ve sonra yine güneş, size gülümsemesini iletiyor.

Binlerce yılın kültür, mimari ve geleneksel birikimini, çok kısa bir anlatıma sığdırmak, oldukça çok zor. Bu konuda tavsiyem bir Japon atasözü olacak, 'Bin kez anlatacağına, bir kez göster !'.Bu nedenle tavsiyem, insanların bu kültür zenginliğini kendi gözleriyle görmesi. Dünyaca ünlü Faslı gezgin İbn'i Batuta'nın bizzat ziyaret edip eserlerinde yer verdiği, Panama kentini, ki, başkent Dakka'ya yaklaşık 50 kilometre uzaklıkta mutlaka görmelisiniz. Sizi asırlar öncesine götürecek ve aklınızdan çıkmayacak, izler bırakacak.

Bangladeş'te olumsuz hiçbir şey yok mu? diye sorabilirsiniz. Trafik ve klakson sesi ile sorumsuzca atılmış çöpler denilebilir. Trafik, metro inşaatının bitimiyle rahatlayacak gibi görünüyor. Çöpler ise ciddi bir kampanya ile ortadan kalkabilecek sorun şeklinde.

Dakka'nın en büyük caddelerinden biri olan Fil Caddesinde, sanki caddenin adını yaşatırcasına, dev bir fil üstünde minicik terbiyecisi ile onun gövde gösterisini incelemek, ülke kültür mozaığının bir yansıması. Siz buna şaşırıırken, yanınızdan, 30 oğlaktan oluşan bir sürünün geçmesi, o anda birden fili bile unutturur.

İşte ilkokul 4. Sınıfta başlayan 'Evliya Çelebi' özentisinin 2018 yılında beni sürüklediği noktadayız. Her gezi bir maceradır, her gezgin de bir maceracı. Ülkesinden aldıklarını, başka diyarlara, başka diyarlardan aldıklarını da kendi ülkesine taşır. Bir arı gibi kovanına, dostluk, arkadaşlık, barış ve sevgi doldurur...

Her gezginin hedefi gibi, benim de gezilerdeki hedefim budur. Bir de gelecek kuşaklara birer belge bırakmak...

